

X, 7A

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1953:17
JUSTITIEDEPARTEMENTET

**ENHETLIGT
FRIHETSSTRAFF M. M.**

BETÄNKANDE AV
STRAFFLAGBEREDNINGEN

STOCKHOLM 1953

Statens offentliga utredningar 1953

Kronologisk förteckning

---

1. Valkretsar vid fullmäktigeval i kommunerna. 1950 års folkonröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 4. Kihlström. 36 s. **Ju.**
2. Betänkande med förslag till fiskeristadga m. m. Kihlström. 99 s. **Jo.**
3. Betänkande med förslag till åtgärder för stödjande av hästaveln m. m. Victor Petterson. 77 s. **Jo.**
4. Nordisk passfrihet. Betänkande nr 4. Victor Petterson. 2 s. **U.**
5. Lättnader i fråga om tullbehandling m. m. av motorfordon i trafiken mellan de nordiska länderna. Victor Petterson 45 s. **U.**
6. Generella metoder och fysiska kontroller inom investeringspolitiken. 229 s. Idun. **S.**
7. Läkarutbildningen. Victor Petterson. 394 s. **E.**
8. Utredning om fastighetsbeskattningen. Marcus. 136 s. **Fl.**
9. Förslag till lagstiftning om insemination. Katalog och Tidskriftstryck. 143 s. **Ju.**
10. Förband och bygd. Victor Petterson. 180 s. **Fö.**
11. Betänkande med förslag till allmänna riktlinjer för den territoriella pastoratsindelningen och församlingsprästerliga organisationen m. m. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 350 s. **E.**
12. Fakta om olja. Gernandt. 80 s. **H.**
13. Landsbygdens elkraftförsörjning. Gernandt. 120 s. **K.**
14. Förslag till brottsbalk. Norstedt. 590 s. **Ju.**
15. Juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning. 1. Katalog och Tidskriftstryck. 550 s. **E.**
16. Juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning. 2. Bilagor. Beckman. 271 s. **K.**
17. Enhetligt frihetsstraff m. m. Marcus. 222 s. **Ju.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo** = Jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1953: 17
JUSTITIEDEPARTEMENTET

ENHETLIGT
FRIHETSSTRAFF M. M.

BETÄNKANDE AV
STRAFFLAGBEREDNINGEN

STOCKHOLM 1953
ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG
527905

STATION QUINTELLA TRONDIAR 10011
IN ITALIA BREVETTATO

FRIBETSTRALF M M BIBETLIGI

STATION QUINTELLA TRONDIAR 10011
IN ITALIA BREVETTATO

STATION QUINTELLA TRONDIAR 10011
IN ITALIA BREVETTATO

INNEHÅLL

Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet	5
Författningsförslag	
Förslag till lag om ändring i strafflagen	17
Förslag till lag angående införande av lagen om ändring i strafflagen	22
Förslag till lag om ändring i lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m.	23
Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	28
Förslag till ändring i följande författningar	
giftermålsbalken	32
lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse	33
lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt	34
lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom	36
lagen den 18 september 1943 om villkorlig frigivning	37
lagen den 30 juni 1948 om disciplinstraff för krigsmän	38
lagen den 5 juni 1909 om konsularjurisdiktion	39
förordningen den 3 februari 1928 angående beskickningar och konsulat	40
lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga	41
lagen den 20 december 1946 med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig	41
militära rättegångslagen den 30 juni 1948	42
lagen den 21 mars 1952 med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål	43
sjömanslagen den 30 juni 1952	43
lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag	44
lagen den 4 juni 1913 angående utlämning av förbrytare	44
utlämningslagen den 15 juni 1945	45
lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken	46
lagen den 8 juni 1923 om straff för olovlig varuinförsel	46
lagen den 20 juni 1924 med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin	47
förordningen den 11 juni 1926 angående tillverkning och beskattning av brännvin	47
sinnessjuklagen den 19 september 1929	48
lagen den 30 december 1952 med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig	48
Förslag till lag om ändring i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister	49
Utkast till kungörelse om skyldighet att inhämta utdrag av straffregistret	52
I Avd. Enhetligt frihetsstraff	
1 kap. Det allmänna frihetsstraffets arter	53
Historik	53
Reformförslag efter tillkomsten av 1864 års strafflag	55
Gällande rätt	58
Utländsk rätt	61
2 kap. Custodia honesta	64
Svenska förslag	64
Utländsk rätt	68
3 kap. Strafflagberedningens förslag	70
1. Allmänna synpunkter	70
2. Frihetsstraffets gränser	78

3. Verkställigheten av det enhetliga frihetsstraffet	80
Öppen eller sluten vård	82
De intagnas arbete	84
Särskilda förmåner	85
Förfogandet över arbetspremier och annan arbetsinkomst.	88
4. Straffskalor i specialstraffrätten	89
5. Straffskalans betydelse för inträdande av viss särskild verkan	95
6. Betydelsen av ådömt straff för inträdande av viss särskild verkan	99
II Avd. Nedsättning av påföljd samt påföljds- och åtalseftergift	
1 kap. Huvuddragen i strafflagberedningens tidigare förslag	104
2 kap. Yttranden över strafflagberedningens tidigare förslag	106
1. Nedsättning och eftergift av påföljd	106
2. Åtalseftergift	112
3 kap. Strafflagberedningens slutliga förslag	120
1. Nedsättning och eftergift av påföljd	120
2. Åtalseftergift	127
III Avd. Vissa bestämmelser ang. påföljd för brott	
1 kap. Sammanträffande av brott	134
2 kap. Avräkning av häktningstid m. m.	135
3 kap. Återfall	139
4 kap. Preskription	141
1. Preskription av straff	146
2. Preskription av ådömd påföljd	146
151	
IV Avd. Registrering av brott och straff	
1 kap. Nuvarande straffregistrering.....	158
2 kap. Omfattningen av den av beredningen nu verkställda utredningen	164
3 kap. Ändamålet med registreringen i allmänna straffregistret	167
4 kap. Vilka uppgifter bör införas i straffregistret?	171
5 kap. Rehabilitering.	175
6 kap. Var bör straffregistret föras?.....	180
7 kap. Myndighets rätt att erhålla utdrag	184
8 kap. Begränsning av skyldigheten att införskaffa utdrag av straffregistret	186
9 kap. Enskilds rätt att få utdrag rörande sig själv.....	189
V Avd. Specialmotivering	
1. Strafflagen	193
2. Straffverkställighetslagen	196
3. Straffregisterlagen.....	197
4. Övergångsbestämmelser	197
VI Avd. Sammanfattning	
	205
Bilaga.	
Strafflagen efter av strafflagberedningen och straffrättskommittén föreslagna	
ändringar.....	211

FÖRKORTNINGAR

BrB	=	Brottsbalken enligt straffrättskommitténs förslag (SOU 1953: 14)
GB	=	Giftermålsbalken.
NJA	=	Nytt juridiskt arkiv, avdelning I.
NJAI	=	Nytt juridiskt arkiv, avdelning II.
RB	=	Rättegångsbalken.
SL	=	Strafflagen.
SOU	=	Statens offentliga utredningar.

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet

Under decenniet närmast före strafflagberedningens tillsättande den 6 oktober 1938 hade ett flertal betydelsefulla lagreformer i fråga om påföljder för brott genomförts. 1927 års förvarings- och interneringslagar hade trätt i kraft den 1 januari 1928 och 1931 års dagsbotslagstiftning den 1 januari 1932. Av 1934 års reformprogram¹ hade genomförts lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse, lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran, lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff och lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt; och genom lagen den 5 juni 1936 om ändring i vissa delar av strafflagen hade förordnats att vad som funnes stadgat om påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas och ovärdighet att vidare föra andras talan inför rätta skulle upphöra att gälla.

Till statsrådsprotokollet den 6 oktober 1938 anförde dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet:

Under de senaste åren ha i vårt land på *straffsystemets område* bedrivits ett livligt reformarbete, som avsatt betydelsefulla resultat. Detta arbete har bland annat karakteriserats av strävandena att i möjligaste mån anpassa straffet fattat såsom samhällsreaktion icke blott efter brottets art utan även efter den brottsliges personlighet. Sålunda har vid sidan av de ordinära frihetsstraffen systemet av straffrättsliga skyddsåtgärder omdanats och kompletterats genom lagarna den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse, den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran samt den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt. Även på bötesstraffets område ha viktiga reformer vidtagits, åsyftande bland annat att anpassa såväl bötes- som förvandlingsstraffet efter den brottsliges ekonomiska och personliga förhållanden. Borttagandet av påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen, vilken innebar förlust under viss tid efter frigivningen från undergånget frihetsstraff av vissa medborgerliga rättigheter, har underlättat de frigivnas återinförande i samhällslivet.

Synpunkten av samhällsreaktionens differentiering allt efter den brottsliges per-

¹ Se Svensk Juristtidning 1934 s. 282 och första lagutskottets utl. nr 45/1938 s. 51.

sonlighet har jämväl kommit till uttryck i vissa lagförslag på straffsystemets område, vilka ännu icke lett till lagstiftning. Häribland märkes förslag till revision av lagstiftningen om villkorlig dom, som redan varit föremål för remiss till olika myndigheter. Även beträffande den villkorliga frigivningen har nyligen från tillkallade sakkunniga avlämnats betänkande med förslag till institutets reformering. Vidare har en kommitté för behandling av frågan om åtgärder beträffande arbets-skygga brottslingar, lösdrivare och prostituerade utarbetat preliminära lagutkast. Detta sistnämnda utredningsarbete torde komma att slutföras av kommittén i vad det innebär en revision av lösdrivarlagen.

Till vad som sålunda redan verkställts eller är under utförande synas böra följande reformer av andra viktiga delar av straffrätten.

I fråga om frihetsstraffens anordnande bör sålunda undersökas, huruvida den gällande systematiska anordningen av det ordinära frihetsstraffet — med dess uppdelning på två, i viss utsträckning parallella straffarter, båda möjliggörande även mycket korta strafftider — kan anses ändamålsenlig. Såväl från 1916 års strafflagskommissions sida som under reformdiskussionen i övrigt har stark kritik framkommit mot nuvarande ordning, särskilt i vad den leder till användningen av korta frihetsstraff. Utredningen torde på detta område böra avse möjliga utvägar att inskränka användningen av de korta frihetsstraffen ävensom frågan om en sammansmältning av straffarbete och fängelse eller erforderlig jämkning av gränserna mellan dessa straffarter. Även bör undersökas huruvida förutsättningar äro för handen för inrättande av det särskilda mildare frihetsstraff som av strafflagskommissionen föreslagits komma till användning i vissa fall.

Vid prövningen av frågan om frihetsstraffens anordnande inställer sig givetvis även spørsmålet om ändrad uppdragning av gränserna för användningen av bötesstraffet. I samband med detta spørsmål bör med ledning av de i praxis gjorda erfarenheterna till omprövning upptagas frågan om tillämpningsområdena för dagsböter och böter, ådömda omedelbart i penningar.

Frågan huruvida befogenhet bör tillerkännas domstol att efter vissa regler fria från straff eller utmäta straff under det för brottet stadgade straffminimum, när omständigheterna äro synnerligen mildrande eller den genom brottet timade kränkningen obetydlig, synes jämväl böra göras till föremål för övervägande. Även torde böra upptagas frågan om reglering av befogenheten att uppskjuta verkställighet av ovillkorligt ådömt frihetsstraff.

Ett annat reformspörsmål avser behandlingen av förbrytare, vilka begått brott under inflytande av rubbad själsverksamhet, samt revision av strafflagens tillräknelighetsbestämmelser. Rörande detta spørsmål har inom departementet av särskilda sakkunniga redan verkställts en del förberedande utredningsarbete.

Lämpligt synes vara att i samband med en reform av frihetsstraffen dels upptaga frågan om behandling av förbrytare hemfallna åt alkoholmissbruk, vilken fråga redan varit föremål för utredning av särskilda sakkunniga men torde kräva ytterligare övervägande, dels fullfölja det ovan berörda utredningsarbetet beträffande åtgärder mot arbetskygga brottslingar. Tillika bör med utnyttjande av hittills vunna erfarenheter en omprövning ske av gällande regler för behandlingen i slutna anstalter av vissa grupper av ungdomliga brottslingar.

Om det utredningsarbete, för vilket nu redogjorts, i första hand tager sikte på en reform av de frihetsberövande straffreaktionerna, tarvar emellertid jämväl det spørsmålet övervägande, huruvida icke anstaltsbehandling i viss utsträckning bör kunna ersättas med kriminalvård i frihet. I sakens natur ligger att det i första rummet är beträffande de ungdomliga brottslingarna som anstaltsbehandling bör undvikas. Tidigare har man — bland annat i anslutning till ett år 1937 avlämnat betänkande rörande den villkorliga domen — övervägt tanken att öppna möjlighet för domstolarna att i vissa fall i stället för straff använda skyddsåtgärder av lindrigare slag än de nuvarande, innefattande övervakning, arbetsanvisning och

vårdnadsåtgärder, allt efter vad för olika brottslingskategorier kan anses påkallat. Detta spörsmål torde böra, i vad det ej vinner sin lösning genom ny lagstiftning om villkorlig dom, bliva föremål för fortsatt utredning. Beträffande sådana fall, där fråga är om brottsligheten av mera tillfälligt slag, torde spörsmålet om införande av regler om åtalseftergift böra undersökas.

Det synnerligen viktiga spörsmålet om åtgärder för återinförande i samhällslivet av dem som varit föremål för kriminalpolitiska åtgärder bör upptagas till behandling, i den mån icke redan pågående utredningar behandla samma fråga. Utredningen på denna punkt torde böra ske i samråd med representanter för socialpolitik och näringsliv.

Inom det område som sålunda berörts bör utredningen åsyfta en översyn och kodifiering av samtliga till straff- och skyddsåtgärdssystemet hörande lagbestämmelser, ägnade att intagas i en ny strafflag eller straffbalk.

En strafflagsrevision i enlighet med ovan angivna riktlinjer erhåller omedelbar betydelse även utanför den allmänna strafflagens område. I den mån specialstraffrätten inrymmer särskilda stadganden som hänföra sig till straffsystemet, torde jämväl dessa regler böra bliva föremål för omprövning. Den genom tidigare utredningar förberedda reformen av den militära strafflagen torde sålunda i förevarande sammanhang böra fullföljas i fråga om straffarterna och vad därmed sammanhänger.

Det är uppenbart att de nu berörda, redan genomförda eller ifrågasatta åtgärderna för straffsystemets reformering måste återverka på *fångvårdens organisation*, särskilt lösningen av anstaltsväsendets byggnadsfrågor. Frånsett inrättandet av vissa specialanstalter (säkerhetsanstalt för förvarade och internerade, anstalt för dem som dömts till ungdomsfängelse, ny sinnessjukavdelning) samt indragning av vissa kronohäkten har emellertid hittills föga kunnat åtgöras för organisationens ändring efter ett reformerat straffsystem. En under år 1934 inom departementet påbörjad utredning i ämnet avbröts i avvaktan på att straffsystemets reformering skulle fortskrida så långt, att fångklienteletets omfattning och uppdelning lättare skulle kunna överblickas.

Arbetet på fångvårdsorganisationens ombildning torde böra företagas parallellt med det utredningsarbete angående straffsystemet som ovan angivits.

En första uppgift härvid blir givetvis att beräkna vårdklienteletets storlek och dess uppdelning med hänsyn till de olika slag av ingripanden som kunna ifrågakomma. Frågan hur vårdbehövande straffrifyklarade lämpligast skola omhändertagas bör uppmärksammas.

Beträffande de allmänna fångvårdsanstalterna torde det böra utredas i vad mån en centralisering av deras förläggning med fördel låter sig genomföra. I detta hänseende kommer i betraktande, att det i regel endast vid anstalter med större platsantal än det nuvarande genomsnittet är görligt att tillfredsställande ordna arbets- och yrkesutbildningsmöjligheter för fångarna. Det vill vidare synas som om genom kommunikationernas förbättrande ett viktigt skäl bortfallit för upprätthållandet av en äldre organisation med dess talrika anstalter, spridda i olika delar av landet. Även om man tager hänsyn till behovet av en utrymmesreserv, har nedgången i fångantalet gjort driften vid åtskilliga av de nuvarande anstalterna oekonomisk. Själva anstaltsbyggnaderna äro dessutom, efter den utveckling som ägt rum av förläggningssorternas bebyggelse, ofta olämpligt belägna. I många fall kunna de icke utan betydande kostnader anpassas efter nutidens krav. Vid avgörandet av ifrågasvarande spörsmål måste givetvis beaktas att erforderligt anstaltsutrymme för förvaring av häktade och bötesfångar så beredes, att längre transporter med därav följande kostnader och tidsförlust undvikas.

I samband med utredningsarbetet i denna del torde böra behandlas en av överståthållarämbetet till chefen för justitiedepartementet riktad, den 19 februari 1938 dagtecknad framställning angående utseende av representanter för förhandlingar

mellan kronan och Stockholms stad rörande förvaringen av vissa fångar som nu förvaras i stadens rannsakningsfängelse.

I nära sammanhang med de fångvårdsorganisatoriska frågorna står det ofta diskuterade spørsmålet huruvida den centrala uppsikten över och ledningen av de statliga vårdnadsåtgärderna beträffande asociala individer — kriminella, alkoholister, lösdrivare, vanartad ungdom m. fl. — bör koncentreras till en och samma myndighet. Det lider intet tvivel att den nuvarande splittringen på detta område är förenad med olägenheter. Det har sålunda visat sig att frånvaron av ett centralt organ för en planmässig ordning av de statliga och statsunderstödda anstalterna i vissa fall försvårat ett tillfredsställande utnyttjande av dessa såväl med hänsyn till föreliggande vårdbehov som ur synpunkten av anstaltens rationella utnyttjande i övrigt. Detta spørsmål har erhållit särskild aktualitet genom 1937 års riksdagsskrivelse (nr 434) om utredning rörande inrättandet av ett dylikt organ. Frågan i vad mån en ökad samverkan mellan de organ, som nu ha sig dessa uppgifter anförtrodda, eller i vilken utsträckning en centralisation kan ske utan fara för minskad livaktighet inom verksamhetsområdet synes i detta sammanhang böra bli föremål för prövning. Härvid torde även böra uppmärksammas, i vad mån genom inrättandet av ett centralt organ eller nya former för samverkan ökade möjligheter uppkomma för en överflyttning de olika anstalterna emellan av de omhändertagna alltefter deras speciella vårdbehov.

Vidare böra beaktas de särskilda problem som uppkomma, då det gäller att vid ett reformerat straffsystem med ändrade vårdformer taga ställning till spørsmålet vilket organ som skall hava att besluta om utskrivning av de omhändertagna.

Uppenbarligen bör den sålunda förordade utredningen på anstaltsväsendets område ej utgöra hinder för genomförandet av sådana provisoriska eller partiella ändringar av anstaltsorganisationen, som inom den närmaste tiden visa sig erforderliga. Likaså måste naturligen vid ändringar i anstaltsväsendet vederbörlig hänsyn tagas till den vid anstalterna knutna personalen.

I överensstämmelse med vad som numera i allmänhet iakttages vid viktigare svenska lagstiftningsarbeten torde de här ifrågasatta utredningarna på lagstiftningsens område böra bedrivas i nära kännning med de reformsträvanden som framträda i våra nordiska grannländer. Departementschefen torde böra avgöra, i vad mån fråga om samarbete skall framföras till dessa länder.

De utredningsarbeten, som sålunda böra verkställas, synas böra uppdragas åt en strafflagberedning om sex ledamöter. I mån av behov torde beredningen för samråd böra få anlita personer med erfarenhet från de skilda verksamhetsområden som beröras av utredningen.

Utredningsarbetet bör tydligen bedrivas på det sätt, att förslag rörande de olika ämnen det omfattar framläggas efter hand. Det torde ankomma på chefen för justitiedepartementet att bestämma i vilken ordning de olika frågorna skola upptagas till behandling och arbetet med dem slutföras. På departementschefens omprövning torde även böra bero, i vad mån det förberedande utredningsarbetet inom beredningen skall bedrivas sektionsvis.

Med stöd av samma dag meddelat bemyndigande tillkallade departementschefen såsom ledamöter i strafflagberedningen presidenten Karl Schlyter, ordförande, numera landshövdingen Thorwald Bergquist, överdirektören Hardy Göransson, lantbrukaren G. A. Heiding, professor Olof Kinberg och professor Folke Wetter. Till sekreterare åt beredningen förordnades, för lagstiftningsfrågor hovrättsassessorn Sven Larsson och för organisationsfrågor numera byråchefen Torsten Eriksson. Vid fullgörande av sitt uppdrag såvitt anginge revision av strafflagens tillräknelighetsbestäm-

melser m. m. skulle beredningen enligt departementschefens förordnande den 27 december 1938 samråda med advokaten Eliel Löfgren, professor emeritus Alfred Petrén och överläkaren Torsten Sondén. I enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande genomfördes den 23 december 1939 en väsentlig nedskärning av beredningens arbetskrafter och en begränsning av dess arbetsuppgifter till sådana om vilkas upptagande departementschefen förordnade.

Efter beredningens tillsättande utfärdades den 22 juni 1939 den nya lagen om villkorlig dom och den 18 september 1943 den nya lagen om villkorlig frigivning.

Ikraftträdandet av de nya lagar som under 1930-talet och början av 1940-talet tillkommit måste i flera fall uppskjutas i avbidan på färdigställandet av de organisatoriska förutsättningarna för deras genomförande. Ungdomsfängelselagens ikraftträdande fick i avbidan på Skenäsanstaltens uppförande anstå till den 1 januari 1938. Bötesverkställighetslagens stadgande angående eventuell alkoholistbehandling av personer som upprepade gånger dömts till böter för fylleri kunde i avbidan på säkerställande av platsutrymme på alkoholistanstalt icke träda i kraft förrän den 1 juli 1940. Ikraftträdandet av 1937 års förvarings- och interneringslag fick anstå till den 1 januari 1946 i avbidan på åvägabringandet av tillräckligt anstaltsutrymme för den väntade utökningen av till förvaring dömda. I samband därmed genomfördes också enligt lag den 22 juni 1945 en av beredningen föreslagen relativ tidsbegränsning av förvaringen för lindrigare fall. 1939 års lag om villkorlig dom kunde icke träda i kraft förrän efter skyddskonsulentorganisationens genomförande den 1 januari 1944. Med ikraftträdandet av lagen om villkorlig frigivning ansågs böra anstå till den 1 januari 1945 för att skyddskonsulenterna skulle ha hunnit få någon erfarenhet om handhavandet av de villkorligt dömda.

Innan beredningen grep sig an med den egentliga kodifikationsuppgiften hade beredningen att enligt departementschefens anvisningar framlägga förslag till ett flertal partiella reformer av större eller mindre räckvidd. Följande förslag av beredningen har lett till lagstiftningsåtgärder, nämligen förslag angående lagstiftning

om kastrering m. m. (SOU 1941: 25) till lag den 24 mars 1944 om kastrering;

om åtgärder mot homosexualitetens samhällsfarliga yttringar (SOU 1941: 32) till lag den 14 april 1944 om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen;

om eftergift av åtal mot minderåriga m. m. (SOU 1942: 28) till lag den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga;

om strafflagens tillräknelighetsbestämmelser, sinnesundersökning m. m. (SOU 1942: 59) till lag den 22 juni 1945 om ändring i 5 kap. strafflagen och ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929;

om verkställigheten av frihetsstraff m. m. (SOU 1944: 50) till lag den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m.; samt

om avskaffande av tvångsuppfostran (stencilerat, 1947; se kungl. prop.

nr 298 till 1947 års riksdag) till lag den 30 juni 1947 ang. upphävande av 5 kap. 3 § strafflagen och lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran.

Vid ett av beredningen, barnavårdskommittén och ungdomsvårdsskoleutredningen den 19 januari 1952 avgivet gemensamt utlåtande var fogat inom beredningen utarbetat utkast till lag om skyddsuppfostran av vissa underåriga lagöverträdare m. m. (se kungl. prop. nr 223/1952 s. 75—99), vilket lett till lagen den 30 december 1952 med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig.

Efter det beredningen avlämnat förslaget till straffverkställighetsreform bestämde Kungl. Maj:t den 15 december 1944 att beredningen skulle till omedelbar utredning upptaga frågan om en allmän översyn av det straffrättsliga reaktionssystemet. Departementschefen, statsrådet Bergquist, anförde samma dag till statsrådsprotokollet bl. a. följande:

Genom den av beredningen verkställda utredningen angående sättet för verkställighet av frihetsstraff, vilken jämväl omfattat vissa andra straffrättsliga behandlingsformer, ha skapats bättre förutsättningar än tidigare för det fortsatta reformarbetet i fråga om det straffrättsliga reaktionssystemet. Tiden torde därför nu vara inne för beredningen att i enlighet med vad som förutsattes vid dess tillsättande verkställa en allmän översyn av det straffrättsliga reaktionssystemet i dess helhet.

Såsom hittills bör vid reformarbetet på ifrågavarande område eftersträvas att i möjligaste mån anpassa samhällsreaktionen icke blott efter brottets art utan även efter den brottsliga personliga egenskaper och förhållanden. Från denna utgångspunkt bör vid den fortsatta utredningen övervägas, huruvida inom det nuvarande systemet finnas tillräckliga möjligheter att underkasta skilda brottslingstyper ändamålsenlig behandling. Uppmärksamhet bör jämväl ägnas det behov som må föreligga att på verkställighetsstadiet företaga överflyttning mellan olika anstalter eller behandlingsformer.

Vid utredningen bör förhållandet mellan kriminalvårdens och socialvårdens behandlingsformer övervägas. — — —

Det bör vidare undersökas i vad mån från systematisk synpunkt förenklingar kunna vidtagas i det nuvarande systemet av straff och straffrättsliga skyddsåtgärder utan att önskemålet om erforderlig differentiering åsidosättes.

Sålunda bör bland annat utredas, huruvida det kan anses erforderligt att förvaring och internering bestå som skilda skyddsåtgärder vid sidan av varandra. Samtidigt bör prövas, huruvida icke förvaringen omsluter så olikartade brottslingsgrupper att någon form av uppdelning efter vederbörandes vådlighet bör genomföras.

Med avseende å samtliga relativt tidsbestämda frihetsberövanden förtjänar spørsmålet om ordningen för prövningen av frågor om utskrivning m. m. att övervägas.

Vad angår de tidsbestämda frihetsstraffen bör undersökas, huruvida icke en förenkling med fördel kan ske genom att fängelse och straffarbete sammanföras till en straffart. Därjämte bör övervägas, om skäl finnas att inrätta en särskild straffform med mildare behandling vid vissa brott, s. k. custodia honesta. I samband med utredningen angående frihetsstraffen torde bötesstraffet och dess tillämpningsområde jämväl böra underkastas en omprövning.

Utredningen bör taga sikte även på möjligheterna att anordna vård i friare former, s. k. kriminalvård i frihet. Även detta spørsmål bör givetvis ses i samband med de sociala åtgärder, för vilka motsvarande icke kriminella vårdbehövande bliva föremål.

Vissa mera avgränsade frågor böra likaledes upptagas av beredningen i detta sammanhang.

Ett betydelsefullt spörsmål, som sålunda bör upptagas, är den i skilda samband berörda frågan om höjning av straffbarhetsåldern. I anförande till statsrådsprotokollet den 8 oktober 1943 vid remiss till lagrådet av förslag till lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga förklarade jag mig icke beredd att då förorda en sådan höjning, enär frågan borde bli föremål för närmare utredning.

Frågan om införande av vissa allmänna bestämmelser, som öppna möjlighet för domstol att vid sin straffmätning på grund av gärningsmannens sinnesbeskaffenhet, höga ålder eller andra särskilda omständigheter underskrida det för brottet eljest stadgade straffminimum, bör även övervägas.

I enlighet med ett uttalande av första lagutskottet vid 1944 års riksdag i dess av riksdagen godkända utlåtande (nr 11) i anledning av förslaget till lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga bör slutligen undersökas, i vad mån befojenheten för åklagare att eftergiva åtal bör utvidgas att omfatta äldre åldersgrupper än nämnda lag avser, ävensom frågan om införande av rätt för domstol att i vissa fall eftergiva straff.

Jag vill i övrigt hänvisa till de direktiv, som lämnats beredningen i samband med dess tillsättande. Dessa direktiv böra lända till efterrättelse i den mån ej de ifrågavarande spörsmålen sedan dess erhållit sin lösning eller blivit föremål för utredning i annat sammanhang. Om och i den mån det befinnes ändamålsenligt böra beredningens författningsförslag givas sådan form, att de kunna intagas i en ny strafflag eller straffbalk.

Till ledamöter i beredningen, förutom ordföranden, hade departementschefen den 15 januari 1943 förordnat professor Ragnar Bergendal, häradsöverdomaren G. A. Eriksson, överdirektören Hardy Göransson och numera riksåklagaren Maths Heuman. Den 30 december 1944 förordnade departementschefen jämväl numera professorn Ivar Strahl till ledamot i beredningen.

Sedan Kungl. Maj:t den 21 januari 1949 med anledning av riksdagens skrivelse den 26 juni 1948, nr 365, uppdragit åt beredningen att inkomma med förslag rörande ändring i bestämmelserna om registrering av brott och förseelser, i syfte att bereda individen skydd mot ett överdrivet registreringsväsende på detta område, förordnade Herr Statsrådet samma dag numera lagbyråchefen Bengt Lassen att såsom ledamot i stället för Strahl delta i beredningens arbete, såvitt anginge utredningen om registrering av brott och förseelser. Härutöver har Lassen efter Herr Statsrådets medgivande deltagit i handläggningen av frågor av processuell natur. Sedermera har Herr Statsrådet den 23 januari 1950 på därom gjord ansökan entledigat G. A. Eriksson såsom ledamot och den 11 juli 1950 förordnat borgmästaren Lars Gunnar Ohlsson att såsom ledamot i beredningen delta i handläggningen av frågor om behandlingen av psykiskt abnorma brottslingar. Efter Herr Statsrådets sedermera lämnade medgivande har Ohlsson deltagit i detta beaktande i dess helhet. Med stöd av bemyndiganden den 10 november 1950 och den 11 januari 1952 förordnade Herr Statsrådet såsom ytterligare ledamöter i beredningen den 21 november 1950 direktören Sven Ersman för frågor om behandlingen av ungdomsbrottslingar och den 31 januari 1952 den dittillsvarande sakkunnige, byråchefen Torsten Eriksson.

Att efter kallelse av beredningens ordförande såsom särskilda sakkun-

niga deltaga i överläggningar med beredningen har med stöd av bemyndigande den 6 oktober 1938 tillkallats följande alltjämt kvarstående personer, nämligen den 15 januari 1943 professor Ivar Agge (efter entledigande den 24 september 1946 ånyo tillkallad den 31 januari 1948), den 1 juli 1944 advokaten Hugo Lindberg, den 30 december 1944 leg. läkaren Gustav Jansson, förste byråsekreteraren Torgny Lindberg och leg. läkaren Elsa-Brita Nordlund, den 10 juli 1946 statsåklagaren Martin Lundqvist, den 14 juli 1947 direktören Gunnar Thurén, den 21 juli 1947 byråchefen Torsten Eriksson, den 27 april 1949 och den 12 februari 1951 professor Olof Kinberg samt den 23 januari 1950 professor Gunnar Heckscher, numera statsrådet jur. dr Gunnar Hedlund, dåv. ledamoten av riksdagens II kammare Verner Hedlund och häradshövdingen Gösta Siljeström. Ombudsmannen Bror Larsson, vilken hade tillkallats såsom sakkunnig den 21 juli 1947, deltog till sin död den 15 juli 1952 i handläggningen av frågor fallande under detta betänkande.

Under hösten 1946 och våren 1947 biträdde beredningen av professorn vid universitetet i Philadelphia Thorsten Sellin. Dr jur. G. Simson har från 1948 biträtt beredningen med utarbetande av redogörelser för främmande rätt.

Såsom sekreterare åt beredningen sedan 1944 har efter förordnanden av departementschefen tjänstgjort numera borgmästaren W. Gripmark under tiden den 1 januari 1945—20 oktober 1946, numera assessorn A. Arvidsson under tiden den 24 oktober 1946—31 januari 1947, numera vice assessorn Å. Asp under tiden den 1 februari 1947—30 september 1948, hovrättsassessorn Sten Walberg under tiden den 8 september 1948—den 6 februari 1950 samt från och med den 8 september 1952, Ersman under tiden den 1 januari 1949—den 31 mars 1950 och hovrättsfiskalen Carl Holmberg från och med den 13 februari 1950. Under sin sekreterartid deltog Ersman i förberedelserna till detta betänkande.

Överläggningar mellan representanter för strafflagberedningen och sakkunniga inom Danmark, Finland, Island och Norge har ägt rum på nordiska kriminalrättskonferenser. Vid sådana konferenser har diskuterats: i Stockholm den 14—16 juni 1948 ungdomsbrottsligheten, villkorlig dom samt åtals- och påföljdseftergift, i Oslo den 28—30 oktober 1948 villkorlig dom, i Köpenhamn den 24 och 25 mars 1949 förlust av medborgerliga rättigheter som straffpåföljd samt brotts- och straffregistrering, i Helsingfors den 8—11 februari 1950 anstaltsbehandling av kriminell ungdom, i Reykjavik den 24—27 juni 1950 ekonomiska brottsstraff, böter, skadestånd och förverkande, i Stockholm den 20—22 augusti 1951 behandlingen av psykiskt abnorma, vuxna brottslingar och i Köpenhamn den 9 juni 1952 villkorlig dom.

Resultatet av beredningens systematiska förberedelser till det allmänna kodifikationsarbetet hade 1947 fortskridit så långt att då förelåg ett utkast till skyddsbalk, omfattande en första avdelning om påföljder för brott — 1 kap. Allmänna bestämmelser; 2 kap. Vissa bestämmelser om åtal; 3 kap.

Om böter; 4 kap. Om frihetsförlust; 5 kap. Om villkorlig dom; 6 kap. Om skyddsövervakning; 7 kap. Om särskild vård; 8 kap. Om förverkande — och en andra avdelning om deras verkställighet.

Vid sidan av detta arbete planlades hösten 1947 en utförlig redogörelse för gällande rätt i fråga om påföljder för brott och dess tillämpning. Denna redogörelse utarbetades under medverkan av ett flertal av beredningens ledamöter och sakkunniga. Det befanns sedan mest ändamålsenligt att publicera densamma utan avvaktan på betänkandet, vilket skedde med utvidgat innehåll i bokform under titeln Om påföljder för brott (1948) av Ivar Strahl m. fl.

Då frågorna om åtals- och påföljdseftergift för sin lösning krävde ett ställningstagande till vissa grundläggande principer för det kriminalrättsliga reaktionssystemet — de individual- och allmänpreventiva synpunkternas dominerande betydelse vid bestämmande av samhällsreaktionen mot brottet — fann beredningen det ändamålsenligt att, innan beredningen avlämnade mera omfattande, på samma principer grundade förslag till andra strafflagsreformer, utarbeta en promemoria i ämnet. Det förslag till lagstiftning om domstols rätt att nedsätta eller eftergiva påföljd för brott samt om eftergift av åtal som därefter framlades (SOU 1948: 40) utsändes av justitiedepartementet på remiss och återupptages i nu föreliggande betänkande.

Under det fortsatta arbetet på lagverket kom det emellertid att stå klart för beredningen, att en revision av reaktionssystemet mot lagöverträdare icke kunde genomföras i ett sammanhang utan borde ske i etapper. Till denna slutsats bidrog flera omständigheter. Organisatoriska och personella resurser för ett samtidigt genomförande av hela lagstiftningsprojektet kunde under den samhällsekonomiska krisen icke beräknas stå till förfogande. Angelägenheten av att revisionens genomförande icke uppskötes till en avlägsen framtid, då det samlade verket skulle kunna framläggas, pekade på den lösningen att särskilda avsnitt utarbetades etappvis. Därtill kom att fullständiga lagförslag, sträckande sig över beredningens hela arbetsområde icke — såsom beredningen tidigare tänkt — kunde föreligga samtidigt med att straffrättskommittén avslutade den jämsides med beredningens arbete pågående översynen av strafflagens bestämmelser om de särskilda brotten och därmed sammanhängande allmänstraffrättsliga frågor.

Beredningen har därför planerat att slutföra sitt arbete i etapper. I det föreliggande betänkandet har beredningen utarbetat förslag till sådana ändringar i strafflagen m. fl. författningar vilka bör komma under övervägande samtidigt med straffrättskommitténs förslag till brottsbalk (SOU 1953: 14). Beredningen föreslår att de nuvarande två ordinära frihetsstraffen, straffarbete och fängelse, sammanslås till en straffart, benämnd fängelse. Denna anordning, som beredningen uttalat sig för i princip redan 1944 vid framläggande av förslag till straffverkställighetslag, genomföres efter samråd med straffrättskommittén, som i förslaget till brottsbalk utformat straffskalorna med utgångspunkt från det enhetliga frihetsstraffet. Utöver de lagändringar i strafflagen och andra författningar som nödvändiggöres av

denna reform, föreslås med anledning av förslaget till brottsbalk även lagstiftning om domstols rätt att nedsätta påföljd samt om påföljds- och åtals- eftergift, därvid beredningen utgått från den ovan nämnda utredningen från 1948 (SOU 1948: 40), samt ändrad lagstiftning om straff vid återfall i brott. Även i sistnämnda fråga har beredningen samrått med straffrättskommittén. Beredningen har därutöver föreslagit vissa lagändringar som icke omedelbart föranledes av framläggandet av förslaget till brottsbalk men som har ansetts påkallade med hänsyn till att strafflagens återstående delar kan komma att bestå en avsevärd tid. Det gäller vissa konkurrensbestämmelser (4 kap. 2 och 12 §§) och reglerna om preskription (5 kap. 14—23 §§).

I betänkandet har även redovisats det åt beredningen givna uppdraget att inkomma med förslag rörande ändring i bestämmelserna om registrering av brott och förseelser, såvitt avser straffregistret. Beredningens utredning angående straffregistreringen i övrigt fortsätter.

Vid fördelningen av aktuella reformfrågor på de olika betänkanden som beredningen ämnar framlägga, kunde det synas naturligt att i detta betänkande, som berör mera straffrättsliga ämnen medan de egentliga kriminalvårdsfrågorna i huvudsak får anstå till följande betänkanden, upptaga frågan om bötesstraffet.

I direktiven för en den 16 december 1932 igångsatt, åt professor Bergendal uppdragen utredning angående partiella strafflagsreformer¹, angavs bl. a., att så snart tillräcklig erfarenhet hade vunnits angående den praktiska tillämpningen av 1931 års lagstiftning angående bötesstraffet med dess genomgripande nyheter, denna torde böra överses, därvid sådana luckor eller ojämnheter som antagligen icke helt hade kunnat undvikas borde avhjälpas.

En sådan allmän översyn av dagsbotssystemet har hittills icke verkställts. Anledningen till att denna fråga ej upptagits till behandling torde till en del ha varit den, att medan omedelbart efter dagsbotsreformens ikraftträdande kritiska röster från många håll höjdes särskilt däremot, att reformen hade fått till resultat en genomgående sänkning av bötesbeloppen för de mindre bemedlade, denna kritik så småningom, i mån som domstolarna vant sig vid den nya ordningen, i huvudsak har förstummats. En annan anledning till anmärkning var begränsningen i dagsbotssystemets tillämpning, i det att åtskilliga förseelser alltjämt bestraffades efter det gamla systemet med fixa böter. I detta senare hänseende har ändring skett genom ett antal lagändringar beträffande särskilda brott och förseelser, som givit dagsbotssystemet en alltmer utsträckt tillämpning. En betydelsefull komplettering av böteslagstiftningen har genomförts genom 1937 års bötesverkställighetsreform. De brister i lagstiftningen som alltjämt kan återstå ankommer det enligt beredningens direktiv 1944 på beredningen att överväga. De har emellertid icke ansetts vara så betydande att de bort föranleda dagsbotssystemets upptagande till en allmän revision.

Emellertid upptogs bötesstraffet till överläggning vid den femte nordiska

¹ Se Svensk Juristtidning 1933 s. 76 och första lagutskottets utl. nr 45/1938 s. 41.

kriminalrättskonferensen i Reykjavik 1950. En ingående redogörelse för svenska överväganden, även återspeglade vad härutinnan förekommit inom beredningen, tillika med egna statistiska och andra utredningar återfinnes i en utförlig artikel i Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1951 s. 203, författad av beredningens ledamot professor Strahl.

I denna artikel gör Strahl gällande — bortsett från en detaljfråga rörande maximiantalet dagsböter vid konkurrens, beträffande vilken beredningen föreslår lagändring i detta betänkande — att missnöje med dagsbotssystemet sådant det tillämpas i Sverige numera torde göra sig hört allenast beträffande dagsbotsbeloppet, och hans artikel innebär en grundlig undersökning av denna fråga, utmynnande i att någon lagändring icke är påkallad.

Då frågan om bötesstraffet icke i vidare utsträckning än som redan har antytts beträffande konkurrensfallet upptages till behandling i detta betänkande, beror detta därpå att beredningen kan ansluta sig till den av Strahl hävdade meningen att något påtagligt behov av en revision av dagsbotssystemet icke nu föreligger. Den höjning av de lägsta dagsbotsbeloppen som kan vara påkallad kan genomföras utan någon lagändring, med hänsyn därtill att dagsbotsbeloppet brukar ställas i viss relation till den dömdes årsinkomst. En höjning av maximiantalet dagsböter skulle möjligen kunna ifrågasättas med hänsyn till önskvärdheten att utvidga användningen av böter på bekostnad av kortare frihetsstraff. Beredningen vill förbehålla sig att i annat sammanhang återkomma till denna fråga, vilken beredningen finner värd all uppmärksamhet. Den torde emellertid bäst ägna sig för slutbetänkandet, sedan hela straff- och skyddssystemet genomgått. Därvid bör uppmärksammas även förhållandet mellan böter och andra ekonomiska brottsstraff. På en särskild punkt har inom beredningen dryftats en vidgad användning av bötesstraffet, nämligen såsom komplement dels till en villkorlig dom eller till den tilltalades överlämnande till kriminalvård i frihet, dels till ett ovillkorligt ådömt fängelsestraff. Denna fråga ämnar beredningen upptaga i samband med översynen av den villkorliga domen.

Beredningen, som under årens lopp till Kungl. Maj:t och riksdagen avgivit ett stort antal utlåtanden, omtalade i riksdagsberättelserna, har den 11 oktober 1952 tillsammans med straffrättskommittén avgivit utlåtande i anledning av riksdagens skrivelse den 17 juni 1947, nr 321, om utredning av frågan om beredande av tillfredsställande skydd mot personer, som genom hot om grova brott visar sig farliga för annans säkerhet.

Sitt återstående arbete med översyn och kodifiering av det straffrättsliga reaktionssystemet tänker sig beredningen skola redovisa på följande sätt. Efter av departementschefen anbefallt samråd med sakkunniga, tillkallade med stöd av bemyndigande den 9 maj 1952 för att utreda frågan om organisationen av förvarings- och interneringsklienteletets vård m. m., har beredningen för avsikt att innevarande år, samtidigt med de sakkunnigas förslag, framlägga allmänna synpunkter på en reform av 1937 års förvarings- och interneringslagstiftning. Ett följande betänkande skulle innehålla, utöver ett slutligt ställningstagande till lagstiftningen om förvaring och internering.

beredningens förslag angående de särskilda åtgärderna i fråga om unga lagöverträdare samt revisionen av den villkorliga domen jämväl beträffande vuxna. Delvis har beredningen givit offentlighet åt sin syn på hithörande frågor i ovannämnda remissyttrande med förslag till lagstiftning, som beredningen tillsammans med barnavårdskommittén och ungdomsvårdsskoleutredningen avgivit den 19 januari 1952. Närmare bestämmelser om de särskilda s. k. skyddsåtgärderna tänker sig beredningen kodifierade i en särskild lag. I ett slutbetänkande skulle till sist behandlas de frågor inom reaktionssystemet som beredningen tidigare lämnat å sido. Först i samband med detta sista betänkande skulle upptagas frågan huruvida påföljdsbestämmelserna i strafflagen bör överflyttas till brottsbalken.

Av de sakkunniga har Agge och Siljeström deltagit i utarbetandet av de förslag som beredningen framlägger i detta betänkande. Ledamoten Eriksson har på grund av utlandsvistelse icke deltagit i handläggningen av de frågor som behandlas i IV avd. i betänkandet.

Stockholm den 15 maj 1953.

Karl Schlyter
ordf.

Ragnar Bergendal

Torsten Eriksson

Hardy Göransson

Maths Heuman

Bengt Lassen

L. G. Ohlsson

Ivar Strahl

Ivar Agge

Gösta Siljeström

Carl Holmberg
sekr.

Undertecknade, vilka såsom tillkallade sakkunniga deltagit i beredningens handläggning av i detta betänkande upptagna frågor, förenar sig i dess förslag och uttalanden. Undertecknad Heckscher har ej deltagit i handläggningen av de frågor som behandlas i IV avd. i betänkandet.

Stockholm som ovan.

*Gunnar Heckscher*¹

Verner Hedlund

Gustav Jonsson

Hugo Lindberg

Torgny Lindberg

Martin Lundqvist

Elsa-Brita Nordlund

Gunnar Thurén

¹ Ej närvarande vid betänkandets slutjustering.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

Förslag till Lag om ändring i strafflagen.

Härigenom förordnas, *dels* att 2 kap. 1, 4 och 5 §§, 4 kap. 2, 3, 4, 5, 6, 12 och 14 §§, 5 kap. 2, 4, 14, 15, 16, 18, 19, 19 a, 20, 22 och 23 §§ samt 6 kap. 7 § strafflagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att 2 kap. 3 § samt 5 kap. 6 och 17 §§ strafflagen skola upphöra att gälla, *dels ock* att i 5 kap. strafflagen tre nya paragrafer skola införas, betecknade 15 a, 20 a och 20 b §§, av nedan angiven lydelse.

2 KAP.

1 §.

Allmänna straffarter äro böter och fängelse. Av dessa anses fängelse svårare än böter.

(3 §. Upphäves.)

4 §.

Fängelse kan — — — gäldande saknas.

Fängelse, som omedelbart för brott ådömes, skall ådömas på livstid eller på viss tid ej under en månad eller över tio år, där ej annat följer av vad i 4 kap. 2 § sägs.

5 §.

Om verkställighet av fängelse är särskilt stadgat.

4 KAP.

2 §.

Gemensamt straff må icke överskrida de för brotten utsatta högsta straffen sammanlagda med varandra, ej heller understiga det svåraste av de lägsta straffen.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 2 kap. 1 § 1921:288, beträffande 2 kap. 4 § 1938:251, beträffande 2 kap. 5 § 1945:873, beträffande 4 kap. 2 § 1948:448, beträffande 4 kap. 3 § 1948:692, beträffande 4 kap. 4 § 1946:856, beträffande 4 kap. 5 § 1945:873, beträffande 4 kap. 6 §

Fängelse på viss tid såsom gemensamt straff må ej med mer än två år överskrida det högsta fängelsestraffet. Böter såsom gemensamt straff må sättas högst till etthundraåttio dagsböter eller femhundra kronor; dagsböter ådömas, om sådant straff är stadgat för något av brotten.

3 §.

Varder den, som genom *lagkraftvunnen dom* för brott dömts till *fängelse* på viss tid, därefter övertygad om brott som förövats innan verkställighet av nämnda straff börjat; finnes han jämväl för sistnämnda brott *böra dömas till* sådant straff, då skall gemensamt straff för brotten ådömas och så bestämmas som hade han på en gång varit för dem lagförd. Övertygas han samtidigt om brott, som är begånget sedan han börjat undergå förstnämnda straff, må ock det brottet straffas gemensamt med de övriga.

Från gemensamt — — — ådömda straffet.

Huru i — — — villkorlig frigivning.

4 §.

Förekommer till verkställighet *dom*, varigenom någon dömts till *fängelse* på viss tid, och finnes att brottet förövats innan den dömde börjat undergå dylikt straff som för annat brott blivit honom ålagt; då skall, sedan *domarna* vunnit laga kraft, gemensamt straff för brotten bestämmas med tillämpning av stadgandena i 3 §. Om förening av straff som nu sagts göre allmän åklagare, efter anmälan av fängenvårdsstyrelsen, framställning hos första domstol i något av målen.

Domstolen må — — — straffet verkställas.

5 §.

Dömes någon till *fängelse* på livstid, förfalle annat frihetsstraff och böter som han tillika förskyllt.

6 §.

Vid beräkning av högsta gemensamma straff för brott, varå kan följa *fängelse*, samt brott, som ej är belagt med svårare straff än böter, skall bötesstraff anses motsvara det fängelse som skolat följa vid böternas förvandling. Vid beräkning av högsta och lägsta gemensamma straff i dagsböter, där något av brotten är belagt med böter omedelbart i penningar, skall varje påbörjat bötesbelopp av fem kronor anses lika med en dagsbot.

Uppkommer vid — — — dagatal förfaller.

12 §.

Dömes någon i mål, vari han hållits häktad, till fängelse på viss tid, suspension eller böter, må domstolen, om med hänsyn till omständigheterna så

1948: 448, beträffande 4 kap. 12 § 1945: 873, beträffande 4 kap. 14 § 1948: 448, beträffande 5 kap. 2 § 1935: 155 jämför 1936: 244, beträffande 5 kap. 4 § 1942: 378, beträffande 5 kap. 14 § 1946: 856, beträffande 5 kap. 15 § 1948: 448, beträffande 5 kap. 16 och 18 §§ 1946: 856, beträffande 5 kap. 19 § 1926: 70, beträffande 5 kap. 19 a § 1948: 448, beträffande 5 kap. 20 § 1939: 317 samt beträffande 5 kap. 22 och 23 §§ och 6 kap. 7 § 1926: 70.

prövas skäligt, förordna, att straffet skall anses till viss del eller *i sin helhet* verkställt genom *att den dömda hållits* i häkte. Dömes någon, som börjat undergå ungdomsfängelse, förvaring eller internering, i stället till *fängelse* på viss tid eller till böter, skall vad nu stadgats äga motsvarande tillämpning.

Föres i — — — ej fullföljes.

14 §.

Begår någon efter det han genom lagakraftvunnen dom dömts för brott, *vara enligt brottsbalken kan följa fängelse, ånyo brott och kan å detta brott enligt samma balk följa fängelse i högst sex månader, må, när skäl därtill äro, straffet för återfallet bestämmas till fängelse i högst två år. Kan å brottet följa fängelse på längre tid än sex månader, dock högst två år, må straffet för återfallet bestämmas till fängelse i högst fyra år.*

Ej må dom å böter läggas till grund för förhöjning varom i första stycket förmäles.

Utländsk straffdom må tillmätas samma verkan som svensk.

5 KAP.

2 §.

Begår den brott som fyllt femton, men ej aderton år; *då må straffet nedsättas under det lägsta straff som för gärningen är stadgat. Till fängelse på livstid må i sådant fall ej dömas.*

4 §. (Ny.)

Straff för brott må nedsättas under det lägsta straff som för gärningen är stadgat, såframt synnerliga skäl föreligga för antagande, att den som förövat gärningen skall avhålla sig från vidare brottslighet, och hinder ej möter av hänsyn till allmän laglydnad; finnes uppenbart att påföljd för brottet ej är erforderlig, må den eftergivnas.

(6 §. Upphäves.)

14 §.

Straff vare förfallet, om den misstänkte ej häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom

1. två år, om brottet ej är i lag belagt med svårare straff än fängelse i ett år;
2. fem år, om svåraste straffet är högre men icke över fängelse i två år;
3. tio år, om svåraste straffet är högre men icke över fängelse i åtta år;
4. femton år, om det högsta straff, varmed brottet är i lag belagt, är fängelse på viss tid över åtta år;
5. tjugufem år, om enligt lag fängelse på livstid kan följa å brottet.

Innefattar en handling flera brott, skall den tid som enligt första stycket är stadgad i fråga om det svåraste brottet gälla för samtliga brotten.

15 §.

För brott som avses i 18 kap. 1—4 §§ brottsbalken vare, där brottet ej är belagt med svårare allmänt straff än *fängelse* i två år, straffet förfallet, om den misstänkte ej häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år. Kan å brottet följa straff som i 14 § första stycket tredje, fjärde eller femte punkten sägs, gälla vad där stadgas.

15 a §. (Ny.)

Frigives häktad utan att åtal väckes, eller avvisas eller avskrivs målet sedan åtal har delgivits, skall i fråga om möjligheten att ådöma straff så anses som hade häktning eller delgivning ej skett.

16 §.

De i 14 och 15 §§ bestämda tider skola räknas i allmänhet från den dag brottet begicks, men i *det fall*, som i 5 kap. 2 § brottsbalken sägs och ej åtalas må innan till återgång av giftermål dömt är, från den dag domen därom vann laga kraft och i *det fall*, som i 9 kap. 5 § brottsbalken avses, från den dag då beslut om egendomsavtråde meddelades eller åtal eljest tidigast kunde ske. *Brottet anses begånget den dag då den brottsliga handlingen avslutades. Beror handlingens straffbarhet av att viss verkan inträtt, skall dock tiden räknas från den dag då sådan verkan inträdde.*

(17 §. Upphäves.)

18 §.

Har någon begått brott som i 14 § första stycket tredje, fjärde eller femte punkten sägs, och har han därefter, innan straffet förfallit, ånyo föröyat brott som i lag är belagt med *fängelse* över två år; då skall tid för rättigheten att beivra det förra brottet räknas från det senare brottet. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning, där den brottslige, innan straffet förfallit, begår ytterligare brott varå straff som nyss är sagt kan följa.

19 §.

I intet fall må straff ådömas, sedan trettio år eller, där brottet enligt lag icke är belagt med *fängelse* över två år, sedan femton år förflutit från dag som i 16 § sägs.

19 a §.

Har straff förfallit, må påföljd som i 2 kap. 16 eller 17 § första stycket sägs icke ådömas, såframt ej talan därom väckts inom tio år från det brottet begicks.

20 §. (Ny.)

Har dom å omedelbart ådömt *fängelse* icke börjat verkställas inom tre år från det domen vann laga kraft, skall, innan verkställighet må ske, domstol pröva om straffet bör förfalla. Framställning om sådan prövning göres av

åklagare, efter anmälan av fångvårdsstyrelsen, hos domstol som först dömt i målet eller hos annan domstol som handlägger framställning om häktning eller brottmål mot den dömd.

Domstolen må ej avgöra fråga om verkställighet som nu sagts utan att den dömd erhållit tillfälle att bliva muntligen hörd. Angående domstolens sammansättning vid avgörande av sådan fråga gälle vad i rättegångsbalken är i allmänhet föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling. Domstolens avgörande sker genom beslut. Beslutet skall, där ej annorlunda förordnas, lända till efterrättelse ändå att talan däremot föres. I avbidan på beslutet må fångvårdsstyrelsen taga den dömd i förvar.

Har dom som i första stycket sägs icke börjat verkställas inom tio år från den dag domen vann laga kraft eller, där fängelse över åtta år eller på livstid har ådömts, inom tjugu år, vare straffet förfallet.

20 a §.

Ådömda böter bortfalla när tre år förflutit från det bötesbeslutet vann laga kraft, där ej dessförinnan *ansökan om böternas förvandling delgivits den bötfällde. Hänskjuter domstolen ärendet till förnyad behandling av in- drivningsmyndigheten, skall ny tid som nu sagts räknas från dagen för domstolens beslut.*

Alagt förvandlingsstraff vare förfallet, där beslutet ej börjat verkställas innan tre år förflutit från det beslutet vann laga kraft.

20 b §.

Har villkorligt anstånd med verkställande av straff, enligt vad särskilt är stadgat, förklarats förverkat, skall tid som i 20 och 20 a §§ sägs räknas från det beslutet därom vann laga kraft.

22 §.

Skall någon undergå *omedelbart, på viss tid ådömt fängelse* och varder verkställigheten avbruten sedan straffet till en del avtjänats; då skall för återupptagande av verkställigheten gälla vad i 20 § sägs om straff som ej har börjat avtjänas, därvid tiden räknas från den dag avbrottet skedde eller, där villkorlig frigivning ägt rum men återkallats eller förklarats förverkad, från den dag då beslut därom vann laga kraft.

23 §.

Beslut om påföljd som i 2 kap. 16 och 17 §§ sägs är förfallet, i den mån verkställighet ej skett inom tio år från det beslutet vann laga kraft.

6 KAP.

7 §.

Har straff förfallit *efter vad i 5 kap. 13, 14, 15, 18 eller 19 § sägs*, vare dock målsägande ej därigenom betaget att söka det skadestånd, vartill han eljest kan vara berättigad.

Förslag
till
Lag
angående införande av lagen om ändring i strafflagen.

1 §.

Den nu antagna lagen om ändring i strafflagen skall jämte vad här nedan stadgas lända till efterrättelse från och med den 1 januari 195 .

2 §.

Till straffarbete må ej vidare dömas; i stället dömes till fängelse på tid som för straffarbete är stadgat.

3 §.

Är i lag eller författning såsom straff för brott stadgat fängelse utan angivande av längsta tid därför, må fängelse ej ådömas på längre tid än ett år; dock att, där straffet skall bestämmas enligt stadgande i 8—27 kap. i hittills gällande strafflag, må dömas till fängelse i högst två år.

4 §.

Vad i 4 kap. 3 och 4 §§ strafflagen sägs om bestämmande av gemensamt straff när någon har dömts till fängelse på viss tid skall äga tillämpning jämväl när någon har dömts till straffarbete på viss tid.

5 §.

Förekomma till verkställighet på en gång dom, varigenom någon dömts till straffarbete på viss tid, och dom, meddelad före den 1 januari 195 , enligt vilken han har att undergå fängelse, skall fortfarande tillämpas vad som är stadgat i 4 kap. 5 § andra stycket och 6 § första stycket strafflagen i dess lydelse före den 1 januari 195 .

6 §.

Har för brott enligt lag som gällde vid brottets begående kunnat följa straffarbete i högst ett år men är för brottet, om det begåtts efter ikraftträdandet av denna lag, högsta straffet fängelse i två år, vare straffet förfallet, om den misstänkte ej häktats eller erhållit del av åtal inom fem år från det brottet begicks.

7 §.

Vad i 5 kap. 20 § första och andra styckena och 22 § strafflagen är stadgat angående prövning av fråga om verkställighet av fängelsestraff skall äga tillämpning jämväl då fråga är om verkställighet av straffarbete.

Förslag
till
Lag
om ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872)
om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Häri genom förordnas, *dels* att 42, 45 och 46 §§ lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m. skola upphöra att gälla, *dels ock* att överskriften till 5 kap. samt 1, 6, 15—18, 20, 21, 23, 28, 43, 44, 52, 54, 66, 69, 71, 75, 76 och 85 §§ samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Fängelse, vare sig det omedelbart ådömts eller utgör förvandlingsstraff, ävensom ungdomsfängelse samt förvaring och internering skola i enlighet med vad i denna lag stadgas verkställas i fångvårdsanstalt.

Fångvårdsanstalt eller — — — öppen anstalt.

Vad i — — — av anstalt.

6 §.

Har den som dömts att undergå *fängelse*, ungdomsfängelse, förvaring eller internering icke inom föreskriven tid fullföljt talan i målet såvitt angår honom ådömt ansvar, må domen i denna del verkställas utan hinder av fullföljd å åklagares eller målsägandes sida.

15 §.

Visar den som dömts att undergå *fängelse* och som ej är häktad, innan verkställigheten börjat, att till Konungen ingivits ansökan att han måtte av nåd bliva befriad från straffet eller få detta nedsatt till böter eller erhålla villkorlig dom, skall, om nåd ej tidigare sökts i målet, med verkställigheten anstå i avvaktan på Konungens beslut i anledning av nådeansökningen.

Den som icke är häktad må på ansökan erhålla uppskov med verkställigheten av *fängelse* under viss tid, högst sex månader från den dag då domen må verkställas mot honom, om med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd eller yrkesutövning eller övriga förhållanden synnerliga skäl för uppskov prövas föreligga. Kvinna som är havande eller ammar barn må beviljas uppskov under tid som prövas skälig. Beslut i ärende som här avses meddelas av länsstyrelsen i den ort där den dömde vistas. Ansökan ingives till

¹ Senaste lydelse av 15 § se 1949:352.

polismyndigheten i orten, som det åligger att med eget yttrande skyndsamt insända ansöknings till länsstyrelsen.

Vad i — — — beslutet återkallas.

Beslut, varigenom — — — till efterrättelse.

16 §.

Skärpes straff vars verkställighet börjat, eller dömes i dess ställe till förvaring eller internering, skall bestraffningen fortgå enligt den tidigare domen till dess den dömde avgiver nöjdförklaring i anledning av den nya domen eller denna eljest må verkställas såvitt angår honom ådömt ansvar. Samma lag vare, om i stället för *fängelse* dömes till *ungdomsfängelse* samt därvid bestämmes att domen ej må verkställas innan den vunnit laga kraft.

Har någon börjat undergå ungdomsfängelse, förvaring eller internering och dömes han i stället till *fängelse*, skall ock verkställigheten fortgå enligt den tidigare domen till dess den nya domen i nämnda hänseende må verkställas.

17 §.

Vid verkställighet av *fängelse* skall strafftiden, där ej annat följer av vad nedan stadgas, räknas, om den dömde hålles häktad i målet, från den dag då domen må verkställas såvitt angår honom ådömt ansvar och i annat fall från den dag då han för straffets undergående intages i fångvårdsanstalt eller, om han utan att vara häktad är intagen i sådan anstalt, från den dag då domen hos styresmannen föreligger till verkställighet.

18 §.

För den som börjat undergå *fängelse på viss tid* skall fångvårdsstyrelsen så snart ske kan fastställa dagen för strafftidens slut eller, om 1 § lagen om villkorlig frigivning är tillämplig, den dag då villkorlig frigivning enligt nämnda lagrum skall äga rum, såframt laga hinder däremot ej möter.

När ändring — — — i ärendet.

20 §.

Har domstol förordnat att *fängelse* skall anses till viss del verkställt genom att den dömde hållits i häkte eller undergått ungdomsfängelse, förvaring eller internering, skall först beräknas slutdag utan avseende därå och avdraget räknas från den dagen. Ingår dagatal i avdraget, skall det frånräknas sist.

Har avbrott i verkställigheten av *fängelse* ägt rum, skall tiden för avbrottet, i den mån ej annat följer av vad nedan i denna lag stadgas, läggas till slutdagen.

Har den som dömts till *fängelse på viss tid* varit av fångvårdsstyrelsen tagen i förvar jämlikt 5 kap. 20 § andra stycket strafflagen, skall den tid den dömde sålunda hållits i förvar avdragas från strafftiden. Avdraget skall räknas från den dag som eljest skulle vara slutdag.

21 §.

Förekommer till verkställighet *fängelse*, varifrån skall avräknas vad den dömd utstått av honom förut ådömt sådant straff, räknas hela strafftiden från den dag då verkställigheten av sistnämnda straff började. Har den dömd frigivits från detta straff, skall för bestämmande av slutdagen den tid, varunder verkställighet icke ägt och ej heller skall anses hava ägt rum, anses såsom avbrott varom sägs i 20 § andra stycket.

23 §.

Förekommer, sedan den dömd börjat undergå *fängelse* men innan han frigivits därifrån, till verkställighet annat sådant straff varifrån ej skall avräknas vad den dömd utstått av förstnämnda straff, skall för bestämmande av slutdagen sammanläggning ske av de strafftider som han utstått och ytterligare skall utstå.

28 §.

Intagen skall — — — särskilt stadgat.

Enligt bestämmelser — — — lämplig vård.

När det — — — särskilda föreskrifter.

Tid varunder intagen jämlikt denna paragraf vistas utom fångvårdsanstalt skall inräknas i verkställighetstiden, såvitt ej fångvårdsstyrelsen annorlunda förordnar; dock må den som undergår *fängelse* icke tillgodoräknas mera än en sjättedel av verkställighetstiden, med mindre synnerliga skäl föreligga. Styrelsens beslut skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft.

5 KAP.

Om fängelse.

(42 §. Upphäves.)

43 §.

Till ledning för behandlingen av den som dömts till fängelse i minst sex månader skall så snart ske kan verkställas en såvitt möjligt fullständig undersökning av hans levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, anlag och kunskaper. Fångvårdsstyrelsen äger jämväl i annat fall förordna om sådan undersökning.

Undersökningen skall — — — berättelsens avgivande.

44 §.

De intagnas fördelning mellan öppen och slutna anstaltsvård skall ske med iakttagande av de i 26 § stadgade grunderna. Den som är under tjugufem år, så ock den som dömts till omedelbart fängelse på kortare tid än tre månader, skall undergå straffet i öppen anstalt, om särskilda skäl ej äro däremot.

(45 och 46 §§. Upphävas.)

52 §.

Den intagne skall sysselsättas med lämpligt arbete. Det bör såvitt möjligt vara ägnat att bereda honom yrkesutbildning eller att eljest främja utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig. Vid valet av arbete bör hänsyn tagas till hans håg och fallenhet.

Styresmannen bestämmer den intagnes sysselsättning. Efter anstaltsnämndens hörande äger han medgiva intagen som arbetar i enrum att utföra arbete för egen räkning eller arbete åt arbetsgivare utom anstalten.

Som belöning — — — annan utbildning.

54 §.

Styresmannen bestämmer efter anvisningar av fångvårdsstyrelsen i vilken omfattning intagen skall äga att för arbetspremier eller egna medel köpa varor som tillhandahållas vid anstalten eller åtnjuta särskild förmån som är förenlig med god ordning. Angående särskild förmån skall anstaltsnämnden höras.

66 §.

Vad i 54 § är stadgat skall gälla jämväl förvarad eller internerad. Förvarad eller internerad må därjämte själv skaffa sig eller mottaga *bekvämlighet eller* underhåll, som låter förena sig med enkelhet och god ordning. Han må ej mottaga gåva, varigenom givaren uppenbarligen oskäligen be- tungas.

69 §.

Intagens arbetspremiemedel eller inkomst av arbete som han själv skaffat sig fördelas efter fångvårdsstyrelsens bestämmande i två delar, disponibla medel och besparade medel; intagen med en strafftid understigande tre månader må dock fritt förfoga över arbetspremiemedel och sådan inkomst.

71 §.

Besparade medel skola bevaras till den intagnes frigivning eller utskrivning; dock må, efter fångvårdsstyrelsens bestämmande, medlen användas för fullgörande av underhållsskyldighet eller för tillgodoseende av annat för den intagne eller honom närstående trängande behov ävensom till anskaffande av böcker eller annat som kan bereda honom nyttig sysselsättning under fritid. Fångvårdsstyrelsen äger medgiva att *intagen* förfogar över besparade medel även för annat ändamål än nu sagts.

Vid den — — — tillställas honom.

75 §.

Bryter intagen — — — lämpliga föreställningar.

Låter den — — — sju dagar.

Intagen, som *enligt 66 §* äger själv skaffa sig eller mottaga bekvämlighet eller underhåll, må jämväl bestraffas med förlust under viss tid av sådan förmån.

76 §.

Har *intagen som undergår fängelse på viss tid* gjort sig skyldig till förseelse som avses i 75 § och är förseelsen sådan att den påkallar svårare disciplinstraff än där sägs, må på framställning av styresmannen fångvårdsstyrelsen ålägga fången särskilt straff genom förlängning av verkställighetstiden med högst fjorton dagar. Ej må genom sådan bestraffning eller upprepade bestraffningar verkställighetstiden förlängas med mera än en tredjedel, ej heller med mera än sammanlagt tre månader.

85 §.

Den som i annat fall än i 53 § sinnessjuklagen avses olovligen till intagen överlämnar eller försöker överlämna vapen eller annat, varmed denne lätteligen kan skada sig själv eller annan, straffes, där ej gärningen enligt *brottsbalken* är belagd med högre straff, med dagsböter eller fängelse *i högst ett år*.

Lämnar någon — — — med dagsböter.

Böter tillfalla kronan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 . Vad i lagen stadgas om verkställigheten av fängelse skall äga tillämpning även å verkställigheten av straffarbete.

Fö r s l a g
till
L a g
om ändring i rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 1 kap. 11 §, 20 kap. 7 §, 21 kap. 2 §, 24 kap. 1 §, 27 kap. 2, 3 och 16 §§, 31 kap. 1 §, 36 kap. 5 §, 46 kap. 15 §, 54 kap. 12 § och 58 kap. 3 § rättegångsbalken skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 KAP.

11 §.

Rådhusrätt vare domför med tre lagfarna domare; ej må flera än fyra lagfarna domare sitta i rätten. I mål om ansvar för brott, varå kan följa *fängelse* i två år eller därutöver, skall rådhusrätt bestå av en lagfaren domare och nämnd; finnes, sedan nämnd deltagit, målet ej vara av sådan beskaffenhet, vare rätten dock domför i den sammansättning nu sagts.

Vid måls — — — målsägande finnes.

20 KAP.

7 §.

Allmänt åtal må *eftergivas*:

1. om å brottet kan följa svårare straff än böter och det är uppenbart, att den misstänktes lagföring ej är påkallad ur allmän synpunkt; eller

2. om å brottet kan följa svårare straff än böter men det finnes uppenbart att påföljd för brottet icke är erforderlig vare sig för att avhålla den misstänkte från vidare brottslighet eller med hänsyn till allmän laglydnad och det ej heller eljest ur allmän synpunkt är påkallat att åtal väckes; eller

3. om brottet förövat, innan den misstänkte dömts för annat av honom förövat brott eller till fullo undergått straff eller annan påföljd för sådant brott, och det är uppenbart, att brottet i jämförelse med det andra brottet är med hänsyn till påföljden utan nämnvärd betydelse.

Beslut om eftergift av åtal enligt första stycket 2 må meddelas endast av riksåklagaren.

Eftergift av åtal må återkallas, såframt skäl därtill üro ur allmän synpunkt. Närmare föreskrifter om handläggningen av frågor angående eftergift av åtal meddelas av Konungen.

Är i lag eller författning särskild föreskrift meddelad *angående* eftergift av åtal, vare den gällande.

21 KAP.

2 §.

Den misstänkte skall vid huvudförhandling i underrätt infinna sig personligen i mål om allmänt åtal för brott, varå *svårare straff än fängelse i ett år* kan följa, så ock i annat mål, om hans närvaro ej kan antagas sakna betydelse för utredningen. Vid huvudförhandling i hovrätt skall den misstänkte infinna sig personligen, om han av underrätten dömts till *fängelse i minst sex månader* för brottet eller anledning förekommer till ådömande av sådant straff, så ock eljest, om hans närvaro ej kan antagas sakna betydelse för utredningen. Vid huvudförhandling i högsta domstolen vare den misstänkte skyldig att infinna sig personligen, om hans närvaro finnes erforderlig för utredningen. I underrätt skall den misstänkte ock infinna sig personligen vid muntlig förberedelse, om det kan antagas, att förberedelsen därigenom främjas. Vid annan förhandling än nu nämnts vare han skyldig att infinna sig personligen, om hans närvaro finnes erforderlig.

Lider den — — — sig personligen.

Är den — — — förordnande därom.

Då den — — — är stadgat.

24 KAP.

1 §.

Är någon på sannolika skäl misstänkt för brott, varå *svårare straff än fängelse i ett år* kan följa, må han häktas, om med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller annan omständighet skäligen kan befaras, att han avviker eller annorledes undandrager sig lagföring eller straff eller genom undanröjande av bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning, eller ock anledning förekommer, att han fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Är brottet — — — han avviker.

Kan å brottet icke följa lindrigare straff än *fängelse* i två år, skall häktning ske, om det ej är uppenbart, att anledning därtill saknas.

Kan det — — — icke ske.

27 KAP.

2 §.

Beslag må ej läggas å skriftlig handling, om dess innehåll kan antagas vara sådant, att befattningshavare eller annan, som avses i 36 kap. 5 §, ej må höras som vittne därom, och handlingen innehaves av honom eller av den, till förmån för vilken tystnadsplikten gäller. Ej heller må, med mindre fråga är om brott, varå ej kan följa lindrigare straff än *fängelse* i två år, hos den misstänkte eller honom närstående, som avses i 36 kap. 3 §, beslag läggas å skriftligt meddelande mellan den misstänkte och någon honom närstående eller mellan sådana närstående inbördes.

3 §.

Brev, telegram eller annan försändelse, som finnes i post- eller telegrafverkets vård, må tagas i beslag, allenast om å brottet kan följa *svårare straff än fängelse i ett år* samt försändelsen hos mottagaren skulle vara underkastad beslag.

16 §.

Kan någon skäligen misstänkas för brott, varå icke kan följa lindrigare straff än *fängelse* i två år, och finnes det vara av synnerlig vikt för utredningen, att undersökningsledaren eller åklagaren erhåller del av samtal till och från telefonapparat, som innehaves av den misstänkte eller eljest kan antagas komma att begagnas av honom, äge rätten meddela tillstånd till deras avhörande. Fråga därom må upptagas allenast på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren.

Tillstånd skall — — — telefonanstaltens föreståndare.

Om granskning — — — omedelbart förstöras.

31 KAP.

1 §.

Dömes i — — — prövas skäligt.

Eftergives påföljd eller förklaras den tilltalade på grund av sin sinnesbeskaffenhet fri från straff, vare han skyldig att ersätta kostnad, som nu sagts, om och i den mån det med hänsyn till omständigheterna finnes skäligt.

36 KAP.

5 §.

Ämbets- eller tjänsteman — — — iakttaga tystnad.

Ej heller — — — sanitycker därtill.

Rättegångsombud, biträde — — — må yppas.

Utän hinder av vad i andra eller tredje stycket sägs vare annan än försvarare skyldig att avgiva utsaga i mål angående brott, varå icke kan följa lindrigare straff än *fängelse* i två år.

Om tystnadsplikt — — — särskilt stadgat.

46 KAP.

15 §.

Uteblir den — — — senare dag.

Kan å brottet icke följa *svårare straff än fängelse i ett år*, må, om saken finnes kunna nöjaktigt utredas, målet avgöras utan hinder av att den tilltalade kommit tillstådes allenast genom ombud eller uteblivit.

Har den — — — delgivits honom.

Rättegångsfråga må — — — tilltalades utevaro.

54 KAP.

12 §.

Ej må — — — talans väckande.

Ej heller må i anledning av talan rörande ansvar prövningstillstånd enligt 10 § 2 meddelas målsägande, med mindre hans talan avser brott, varå *svårare straff än fängelse i ett år* eller avsättning kan följa, eller tilltalad eller honom närstående, som sägs i 21 kap. 1 §, med mindre talan avser sådant brott eller ock annat brott och den tilltalade förklarats straffri på grund av sin sinnesbeskaffenhet eller erhållit anstånd med straffs ådömande eller för brottet dömts till förvaring i säkerhetsanstalt eller annan skyddsåtgärd eller till ungdomsfängelse, fängelse, mistning av befattning på viss tid, dagsböter ej under sextio eller böter omedelbart i penningar ej under ettusenfemhundra kronor eller ock blivit fälld till vite omedelbart i penningar ej under nämnda belopp eller för honom bestämts ny minsta tid för förvaring eller internering.

58 KAP.

3 §.

Sedan dom i brottmål vunnit laga kraft, må till men för den tilltalade resning beviljas:

1. om sådant — — — tillämpas; eller

2. om å brottet kan följa *svårare straff än fängelse i ett år* samt omständighet eller bevis, som ej tidigare förebragts, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle hava lett till att den tilltalade dömts för brottet eller detta hänförts under väsentligt strängare straffbestämmelse än den som tillämpats.

Ej må — — — göra det.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Vad i 21 kap. 2 § stadgas om att den som av underrätt dömts till fängelse i minst sex månader skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i hovrätt, skall äga tillämpning jämväl å den som dömts till straffarbete.

Vid prövning om häktning enligt 24 kap. 1 § första stycket eller beslag jämlikt 27 kap. 3 § må ske, prövningstillstånd enligt 54 kap. 12 § andra stycket må meddelas eller resning jämlikt 58 kap. 3 § 2 må beviljas när fråga är om brott som begåtts före den 1 januari 195 , skall hänsyn tagas till det straff som kunnat följa å brottet om det begåtts efter den 1 januari 195 ; dock att om beslut om häktning eller beslag, meddelande av prövningstillstånd eller beviljande av resning ej skulle ha kunnat meddelas före den 1 januari 195 , det icke heller därefter må meddelas.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 11 kap. 11 § och 15 kap. 11 § giftermålsbalken.

Härigenom förordnas, att 11 kap. 11 § och 15 kap. 11 § giftermålsbalken¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

11 KAP.

11 §.

Varder ena maken dömd till *fängelse* i tre år eller svårare straff eller till internering i säkerhetsanstalt, äge andra maken vinna skillnad i äktenskapet.

Dömes ena maken till *fängelse* på viss tid understigande tre år, dock minst sex månader, eller till förvaring i säkerhetsanstalt eller *till tvångsarbete* i minst ett år, och yrkar andra maken äktenskapsskillnad, pröve rätten, huruvida med hänsyn till vad den dömde låtit komma sig till last och övriga omständigheter skillnad må ske. Samma lag vare, om ena maken varder av utländsk domstol dömd till frihetsstraff i minst ett år och andra maken på den grund vill skiljas.

För straffdom — — — samtyckt därtill.

Vill make — — — sin talan.

15 KAP.

11 §.

I mål om återgång av äktenskap, hemskillnad eller äktenskapsskillnad äge rätten, på yrkande av endera maken, att för tiden intill dess laga kraft ägande dom föreligger förordna, efter vad som skäligt finnes, om sammanlevnadens hävande och om bidrag av ena maken till den andres underhåll, så ock förbjuda makarna vid vite av *fängelse i högst ett år* eller böter att besöka varandra.

Vid förordnande — — — 5 kap. 8 § sägs.

Förordnande, varom — — — skall bestå.

Beslut, varom — — — rätten återkallas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Vad i 11 kap. 11 § stadgas om skillnad i äktenskapet i anledning av att make dömts till *fängelse* på viss tid skall äga tillämpning jämväl då make dömts till straffarbete på tid som där sägs.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 11 kap. 11 § 1937:468 och beträffande 15 kap. 11 § 1946:822.

Förslag
till
Lag
om ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 343)
om ungdomsfängelse.

Härigenom förordnas, att 1, 14, 23 och 24 §§ lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Har någon innan han fyllt tjuguet år begått brott och kan enligt lag å brottet eller, där flera brott förövats, å något av dem följa *fängelse*, må domstolen, om den brottslige vid domens meddelande fyllt aderton år, i stället för det eller de straff som eljest skolat följa, ådöma honom ungdomsfängelse. Till sådant straff må dock ej dömas, där enligt lag å brottet eller något av brotten lägst kan följa *fängelse* i fyra år eller däröver.

Till ungdomsfängelse — — — annat straff.

14 §.

Vid beräkning av de i 12 och 13 §§ angivna tider skall i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat angående beräkning av strafftid, där någon blivit dömd till *fängelse*.

23 §.

Förekomma till verkställighet på en gång beslut varigenom någon blivit dömd till ungdomsfängelse och beslut varigenom han blivit dömd till annat straff, skall ungdomsfängelse träda i stället för det andra straffet, såframt detta ålagts för brott som förövats innan verkställigheten av ungdomsfängelse tog sin början eller ock utgöres av böter, förvandlingsstraff för böter eller *disciplinstraff*. Beslut rörande verkställighet av det andra straffet må förty ej meddelas förrän frågan om ungdomsfängelse slutligen avgjorts. Om det andra straffet utgöres av *fängelse* i fyra år eller däröver, skall dock domen å ungdomsfängelse anses förfallen och målet upptagas till ny handläggning för utmätande av annat straff i stället för ungdomsfängelse.

24 §.

Vad i 5 kap. 20 och 22 §§ strafflagen är stadgat angående verkställigheten av *fängelse* skall äga motsvarande tillämpning i fråga om verkställigheten av dom å ungdomsfängelse, dock att ådömt ungdomsfängelse vare förfallet, där domen ej börjat verkställas inom fem år från det den vann laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Vad i 23 § sista punkten stadgas skall äga tillämpning jämväl om till verkställighet förekommer dom å straffarbete i fyra år eller däröver.

¹ Senaste lydelse av 23 § se 1945:366.

Förslag
till
Lag
om ändring i lagen den 18 juni 1937
(nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Härigenom förordnas, att 1, 3, 4, 18 och 19 §§ lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Prövas någon vid brotts begående hava varit och fortfarande vara av sinnesbeskaffenhet som avviker från det normala, ehuru han icke är strafflös enligt 5 kap. 5 § strafflagen, må domstolen i stället för straff ådöma förvaring i säkerhetsanstalt, därest

1. den brottslige — — — straff; och
2. han med — — — egendom; samt
3. å brottet eller, där flera brott förövats, å något av dem enligt lag kan följa *svårare straff än fängelse i ett år.*

3 §.

Finnes någon, som undergår *fängelse ådömt på minst sex månader* eller för brott som avses i 1 § 3. undergår *ungdomsfängelse*, vara av sinnesbeskaffenhet som avviker från det normala, och måste det på grund härav och med hänsyn till omständigheterna i övrigt antagas att han efter frigivningen skall bliva vådlig för annans säkerhet till person eller egendom, må domstol i den ordning i 6 § andra och tredje styckena sägs döma till förvaring i säkerhetsanstalt att träda i stället för vad av *straffet återstår.*

4 §.

Begår någon för brott dömd ånyo brott, må domstolen för det återfall i stället för straff ådöma internering i säkerhetsanstalt, därest den brottslige

1. efter det han dömts till *fängelse i minst sex månader* eller förvaring, för återfall i brott ånyo dömts till sådan påföljd genom dom som är laga-kraftvunnen;
2. undergått *fängelse* eller förvaring i sammanlagt minst fyra år;
3. därefter, antingen medan han undergår *fängelse ådömt på minst sex månader* eller inom fem år från det han senast lösgavs från sådant straff eller ock, beträffande den som varit förvarad eller internerad, inom tio år från det han utskrevs, ånyo begår brott samt å brottet eller, där flera brott

¹ Senaste lydelse, se beträffande 1, 3 och 4 §§ 1945:466.

förövats, å något av dem enligt lag kan följa *svårare straff än fängelse i ett år*; samt

4. på grund av utredning angående hans sinnesbeskaffenhet och övriga i målet upplysta förhållanden måste antagas icke komma att låta sig rätta genom straff samt är att anse såsom vådlig för annans säkerhet till person eller egendom.

Kan den tilltalade för brottet dömas till förvaring, skall vad i denna lag om internering stadgas icke äga tillämpning. Lag samma vare, där någon finnes böra dömas till fängelse på livstid, och skall i sådant fall ådömd internering vara förfallen.

18 §.

Vad i 5 kap. 20 och 22 §§ strafflagen är stadgat angående verkställigheten av fängelse skall äga motsvarande tillämpning i fråga om verkställigheten av dom å förvaring eller internering, dock att den tid, efter vilken ådömd förvaring eller internering förfaller såframt domen ej börjat verkställas, skall vara femton år från det domen vann laga kraft.

19 §.

Vad i lag eller författning finnes stadgat angående särskild verkan för den dömda eller för annan av att någon dömes till straff eller, där skilda verkningar följa av olika straff, till fängelse i minst sex månader skall, såframt ej annorlunda stadgas, äga motsvarande tillämpning där förvaring eller internering ådömes; dock att vad nu sägs icke skall gälla då till förvaring dömes enligt 3 §.

I fråga — — — ägde rum.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Vad i 3 § stadgas om ådömande av förvaring skall äga tillämpning jämväl å intagen som är dömd till straffarbete.

Vid prövning huruvida till internering må dömas räknas dom å straffarbete lika med sådan dom å fängelse som avses i 4 § 1. och 3. samt undergånget straffarbete lika med undergånget fängelse.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 2 §, 13 § 1 mom. och 27 § lagen den 22
juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom.

Härigenom förordnas, att 2 §, 13 § 1 mom. och 27 § lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 §.

Villkorlig dom som i 1 § sägs må brukas, om å brottet eller, där flera brott förövats, å något av dem kan följa *fängelse*, dock ej såvida den brottslige finnes förskylla högre straff än *fängelse i två år* eller till ungdomsfängelse dömes.

Villkorlig dom enligt 1 § må ej meddelas *samtidigt med att den tilltalade dömes ovillkorligt till fängelse*.

13 §.

1 mom. Varder den, som erhållit villkorlig dom enligt 1 §, övertygad att hava begått nytt brott under prövotiden, må domstolen förklara anståndet förverkat; och skall, där ej särskilda skäl till annat föranleda, sådan förklaring meddelas, om det nya brottet finnes förskylla *fängelse*. Övertygas han om brott som förövats före prövotidens början, må, under förutsättningar som angivas i 1—3 §§ och 26 §, förordnas att anståndet skall avse jämväl detta brott; meddelas ej sådant förordnande, skall antingen anståndet förklaras förverkat eller ock straff ådömas och verkställas för allenast det brott, varom den dömde sålunda övertygats.

Då i — — — annat brott.

27 §.

Vad i lag eller författning finnes stadgat angående särskild verkan av att någon dömes till straff skall äga motsvarande tillämpning, då genom villkorlig dom beviljas anstånd med straffs ådömande, och skall, där skilda verkningar följa av olika straffarter, sådan dom anses lika med dom å *fängelse*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 1, 2 och 13 §§ lagen den 18 september
1943 (nr 691) om villkorlig frigivning.

Härigenom förordnas, att 1, 2 och 13 §§ lagen den 18 september 1943 om villkorlig frigivning¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Den som undergår *fängelse på viss tid, ej under sex månader*, skall villkorligt frigivas, då han avtjänat fem sjättedelar av strafftiden.

Har jämlikt — — — fem månader.

2 §.

Den som undergår *fängelse på viss tid* och avtjänat två tredjedelar av strafftiden, dock minst åtta månader, må efter egen ansökan villkorligt frigivas, därest med fog kan antagas att han efter frigivningen skall förhålla sig väl.

Vid prövning — — — efter frigivningen.

13 §.

Varder den frigivne övertygad att hava begått nytt brott efter straffverkställighetens början men före prövotidens slut och dömes han därför till *fängelse*, skall domstolen, där ej särskilda skäl till annat föranleda, tillika förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad.

Övertygas den — — — ifrågavarande brottet.

Villkorligt medgiven — — — prövotidens utgång.

—————

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Vad i 1 och 2 §§ sägs om villkorlig frigivning av den som undergår fängelse skall äga tillämpning jämväl å intagen som är dömd till straffarbete på tid som där sägs.

¹ Senaste lydelse av 1 § se 1944:750.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 9, 10 och 11 §§ lagen den 30 juni 1948

(nr 449) om disciplinstraff för krigsmän.

Härigenom förordnas, att 9, 10 och 11 §§ lagen den 30 juni 1948 om disciplinstraff för krigsmän skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

9 §.

Förekomma på — — — fyrtio dagar.

Skola på en gång verkställas dels dom eller beslut varigenom någon fällts till arrest, dels ock dom eller beslut varigenom han dömts till *fängelse på viss tid*, vare sig det omedelbart ådömts eller utgör förvandlingsstraff för böter, *skall* arreststraffet övergå till sådant frihetsstraff. Därvid skall varje dags arrest anses svara mot en dags fängelse.

10 §.

Dom eller — — — närmast därtill.

Om sammanläggning av arreststraff förordnar den som har att befordra straffbesluten till verkställighet. Förordnande om sammanläggning av arrest med *fängelse* meddelas av fängvårdsstyrelsen.

11 §.

Har arrest ålagts någon och varder han i målet slutligen dömd till arrest på längre tid eller till *fängelse på viss tid*, skall från detta straff avräknas vad han utstått av förstnämnda straff, därvid varje dags arrest anses svara mot en dags *fängelse*. Dömes han till arrest på kortare tid, skall vad enligt 4 § innehållits för överskjutande tid utbetalas. Dömes han till disciplinbot, böter eller suspension, skall enligt 4 § innehållet belopp avräknas å vad han enligt det nya straffbeslutet har att vidkännas eller, i den mån det ej kan ske, utbetalas; och skall i övrigt det andra straffet anses verkställt genom utstående av arreststraffet i den mån domstolen funnit skäligt så förordna. Dömes han annorlunda än förut är sagt eller befrias han från ansvar i målet, skall enligt 4 § innehållet belopp utbetalas.

Därest dom — — — att vidkännas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Vad i 9 och 10 §§ sägs om sammanläggning av arrest med fängelse skall iakttagas även då på en gång skola verkställas dom eller beslut varigenom någon fällts till arrest och dom varigenom han dömts till straffarbete på viss tid. Därvid skall viss tids arrest, ålagd genom dom eller beslut som meddelats före den 1 januari 195 , anses svara mot straffarbete under hälften så lång tid.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 30 och 58 §§ lagen den 5 juni 1909
(nr 45) om konsularjurisdiktion.

Härigenom förordnas, att 30 och 58 §§ lagen den 5 juni 1909 om konsularjurisdiktion skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

30 §.

Äskar någon, som är tilltalad för brott, vara *svårare straff än fängelse i ett år* efter lag kan följa, hjälp i rättegången, och finnes han ej kunna själv anskaffa biträde, förordne, där så kan ske, konsulardomaren eller konsularrätten lämplig person att biträda honom vid konsularrätten; skolande i övrigt vad om förordnande av rättegångsbiträde åt häktad vid underrätt är stadgat i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

58 §.

I annat — — — utslaget gavs.

Vill någon, — — — till efterrättelse:

1. Den häktade — — — anmäla missnöje.
2. Är missnöje rätteligen anmält, skall den häktade, där han är dömd till *fängelse* i två år eller *svårare straff*, snarast möjligt genom konsulardomarens försorg förpassas till överståthållareämbetet; och äger han sist före klockan tolv å femtonde dagen från den dag, han inkommit till häkte i Stockholm, till överståthållareämbetet ingiva sina besvär.
Är han — — — nedre justitierevisionen.
3. Har missnöjesanmälan — — — nedre justitierevisionen.
4. Om rätt — — — motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Förslag
till
Förordning
om ändrad lydelse av § 50 förordningen den 3 februari 1928
(nr 49) angående beskickningar och konsulat.

Härigenom förordnas, att § 50 förordningen den 3 februari 1928 angående beskickningar och konsulat¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

§ 50.

1. Föreligger mot någon på sannolika skäl grundad misstanke, att han ombord å svenskt fartyg begått brott, som hör under allmänt åtal, och är brottet sådant, att därå ej kan följa lindrigare straff än *fängelse* i två år, skall konsul, om det icke är uppenbart att anledning därtill saknas samt hinder ej möter enligt det främmande landets lag och brottets beivrande icke lämpligen kan överlämnas åt dess myndigheter, efter undersökning, som i § 49 sägs, föranstalta, att den misstänkte tages i förvar och med första lämpliga lägenhet avföres till Sverige för att där överlämnas till vederbörlig svensk myndighet.

2. Är brottet ringare än i mom. 1 sägs men dock sådant att därå kan följa *svårare straff än fängelse i ett år* och kan med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller annan omständighet skäliggen befaras, att han avviker eller annorledes undandrager sig lagföring eller straff eller genom undanröjande av bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning, eller förekommer anledning, att han fortsätter sin brottsliga verksamhet, må konsul, under villkor i övrigt, som stadgas i mom. 1, föranstalta, att den misstänkte tages i förvar och på sätt nyss sagts avföres till Sverige för att där överlämnas till vederbörlig svensk myndighet; dock allenast om det kan ske utan oskäligen kostnader för det allmänna.

3. I avseende — — — till konsuln.

4. Konsul skall — — — föreskrift avvaktas.

5. Då någon — — — hemsände överlämnas.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 195 .

¹ Senaste lydelse se 1947:849.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 1 § lagen den 19 maj 1944 (nr 215)

om eftergift av åtal mot vissa underåriga.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Har brott vara kan följa svårare straff än böter begåtts av någon som därvid ej fyllt aderton år, må, utöver vad som följer av 20 kap. 7 § första stycket 2 och 3 rättegångsbalken, allmänt åtal för brottet eftergivas enligt denna lag.

Vad i — — — allmän underrätt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ lagen den 20 december 1946 (nr 862)

med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig.

Härigenom förordnas, att 3 och 6 §§ lagen den 20 december 1946 med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig² skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

3 §.

Förekommer i mål mot underårig anledning att döma till *fängelse*, *ungdomsfängelse* eller förvaring eller att meddela villkorligt anstånd med straffs ådömande eller att överlämna åt barnavårdsnämnd eller skolstyrelse att vidtaga åtgärd för hans omhändertagande för skyddsuppfostran, skall vid målets prövning och avgörande rådhusrätt bestå av en lagfaren domare och nämnd. Har rätten vid huvudförhandling handlagt målet i den sammansättning som eljest är föreskriven och rör målet ej brott vara kan följa *fängelse* i två år eller därutöver, vare rätten dock domför utan nämnd.

Vad nu — — — särskild sammansättning.

¹ Senaste lydelse se 1947:628.

² Senaste lydelse se 1952:791.

6 §.

Mål mot — — — behandlas skyndsamt.

Väckes allmänt åtal mot den som ej fyllt aderton år för brott vara *svårare straff än fängelse i ett år* kan följa, skola, ändå att han ej är häktad, de tidsfrister iakttagas som äro föreskrivna för åtgärd i mål vari den tilltalade är häktad. I stället för den tid av en vecka, som i 45 kap. 14 § rättegångsbalken är föreskriven för hållande av huvudförhandling, skall dock gälla en tid av två veckor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 84 och 87 §§ militära rättegångslagen
den 30 juni 1948 (nr 472).

Härigenom förordnas, att 84 och 87 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

84 §.

Vad i 20 kap. 7 § första stycket 1 och 2 rättegångsbalken är stadgat om eftergift av åtal skall icke äga tillämpning, om i det föreliggande fallet straff för brottet må åläggas i disciplinmål.

Vad i — — — avse disciplinstraff.

87 §.

I militärt mål som handlägges av åklagare eller domstol skall rätt att på begäran erhålla offentlig försvarare tillkomma, förutom anhållen och häktad, jämväl den som är tagen i förvarsarrest samt annan som är miss-tänkt för ämbetsbrott vara kan följa avsättning eller för annat brott vara kan följa *svårare straff än fängelse i ett år*.

Den som — — — sin talan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 mars 1952 (nr 98)
med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål.

Härigenom förordnas, att 3 och 5 §§ lagen den 21 mars 1952 med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

3 §.

Beslag må läggas å sådant skriftligt meddelande som omförmäles i 27 kap. 2 § andra punkten rättegångsbalken, ändå att å brottet kan följa lindrigare straff än *fängelse* i två år.

5 §.

Tillstånd enligt 27 kap. 16 § rättegångsbalken till avhörande av telefonsamtal må meddelas, ändå att å brottet kan följa lindrigare straff än *fängelse* i två år.

Finnes det — — — sådan åtgärd.

Giltighetstiden för — — — telefonanstaltens föreståndare.

Kan det — — — eller åklagaren.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 61 § sjömanslagen den 30 juni 1952 (nr 530).

Härigenom förordnas, att 61 § sjömanslagen den 30 juni 1952 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

61 §.

Begår någon av besättningen, när fartyget icke befinner sig i svensk hamn, brott av den art, att svårare straff än *fängelse i ett år* därå kan följa, är befälhavaren, där icke brottet av ortens myndighet beivras, pliktig tillse, att så snart ske kan med den brottslige hålles förhör enligt bestämmelserna i 64 §.

Befälhavaren skall — — — nödigt är.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Vid prövning jämlikt 61 § av om förhör skall hållas eller annan åtgärd vidtagas när fråga är om brott som begåtts före den 1 januari 195 , skall hänsyn tagas till det straff som kunnat följa å brottet om det begåtts efter den 1 januari 195 ; dock att om sådan åtgärd icke skulle ha kunnat vidtagas före den 1 januari 195 , det icke heller därefter må ske.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 27 § lagen den 28 juni 1895 (nr 64)
om handelsbolag och enkla bolag.

Härigenom förordnas, att 27 § lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

27 §.

Evad handelsbolag — — — är, såsom:
att han — — — bolagsman åligger;
att annan — — — i bolaget;
att annan — — — och försåld;
att annan — — — eller vårdslöshet;
att annan bolagsman genom laga kraft ägande utslag dömts till *fängelse i sex månader eller svårare straff*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 4 § lagen den 4 juni 1913 (nr 68)
angående utlämning av förbrytare.

Härigenom förordnas, att 4 § lagen den 4 juni 1913 angående utlämning av förbrytare² skall erhålla följande ändrade lydelse.

4 §.

Utlämning må ej ske, så vitt icke den brottsliga gärningen är eller, om den hade begåtts i Sverige och under motsvarande förhållanden, skulle vara att anse såsom brott, varå enligt *brottsbalken* eller den svenska sjölagen svårare straff än fängelse *i ett år kan följa*.

¹ Senaste lydelse se 1918: 327.

² Senaste lydelse se 1948: 452.

För gärning, varom förmåles i 15 kap. brottsbalken eller sådan bestämelse i 19 eller 20 kap. samma balk som avser brott av krigsman, må ej utlämning medgivas, där ej gärningen, bedömd enligt brottsbalken i övrigt eller sjölagen, skulle vara att anse såsom brott, varför utlämning jämlikt bestämmelserna i denna § må ske.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 31 § utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315).

Härigenom förordnas, att 31 § utlänningslagen den 15 juni 1945¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

31 §.

Länsstyrelse må ——— utlämningar, nämligen

- 1) zigenare ävensom ——— dylik sysselsättning;
  - 2) den som ——— otuktiga levnadssätt;
  - 3) den som ——— annan hantering;
  - 4) den som här i riket genom utslag, som äger laga kraft, blivit för annat brott än ovan avses dömd till *fängelse ej under sex månader, internering, förvaring eller ungdomsfängelse* eller och förklarats vara övertygad om gärning, *vara fängelse i sex månader eller därutöver* kan följa, men enligt lagen om villkorlig dom erhållit anstånd med straffets ådömande eller jämlikt 5 kap. 5 § strafflagen befunnits strafflös, allt såframt gärningens beskaffenhet föranleder till antagande att fara av hans vistelse i riket kan uppstå för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet; dock att utvisning för gärningen ej må ske, där ej förhör som i 33 § sägs i ärendet hållits innan sex månader förflutit från det han efter utståndet *fängelse* blivit frigiven eller ock efter internering, *förvaring eller ungdomsfängelse* blivit utskrivnen eller, där utlämningen fått villkorlig dom eller befunnits strafflös, inom ett år från det utslaget vann laga kraft;
  - 5) den som ——— sådant brott.
- Vid bedömande ——— äro därtill.
- Om hemsändande ——— beslutar Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Vad som stadgas om utvisning av den som dömes till fängelse ej under sex månader skall äga tillämpning jämväl å den som dömts till straffarbete.

¹ Senaste lydelse se 1947:312.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 12 § lagen den 5 juli 1884 (nr 29)
om skydd för varumärken.

Härigenom förordnas, att 12 § lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

12 §.

Den, som — — — av näringsverksamhet
å varor, — — — registrerat; eller
för kännetecknande — — — affärshandling; eller
inför till — — — olagligen märkta;
straffes med *dagsböter* eller, om synnerlig skada kommit av gärningen
eller denna eljest är förenad med särdeles försvårande omständigheter,
med *fängelse i högst ett år*; ersätte ock all skada.

I fråga — — — av föreningen.

På den — — — över dem.

Förbrytelse, som — — — åtal angivits.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 1 § 2 mom. lagen den 8 juni 1923 (nr 147)
om straff för olovlig varuinförsel.

Härigenom förordnas, att 1 § 2 mom. lagen den 8 juni 1923 om straff för olovlig varuinförsel² skall erhålla följande ändrade lydelse.

1 §.

2 mom. Om vid förövändet av den olovliga varuinförseln gärningsmannen varit beväpnad och det skäligen kan antagas, att vapnet varit avsett att begagnas till våld eller hot mot den, som velat hindra eller vederbörligen anmäla den olovliga varuinförseln, må i fall, som i första punkten av 1 mom. sägs, dömas till *fängelse i högst ett år* och i fall, som i andra punkten av samma mom. omförmäles, dömas till *fängelse i högst två år*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

¹ Senaste lydelse se 1930:145.

² Senaste lydelse se 1924:226.

Förslag

till

Lag

**om ändrad lydelse av 1 § 1 mom. lagen den 20 juni 1924 (nr 225)
med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med
spritdrycker och vin.**

Härigenom förordnas, att 1 § 1 mom. lagen den 20 juni 1924 med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

1 §.

1 mom. Var som — — — ett år.

Ändå att — — — nämnda belopp.

Sker den olovliga införseln i större omfattning eller yrkesmässigt, må till fängelse i högst två år dömas.

—————

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Förslag

till

Förordning

**om ändrad lydelse av 30 § 1 mom. förordningen den 11 juni 1926 (nr 207)
angående tillverkning och beskattning av brännvin.**

Härigenom förordnas, att 30 § 1 mom. förordningen den 11 juni 1926 angående tillverkning och beskattning av brännvin² skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

30 §.

1. Den som — — — nu sagts.

Bedriver någon brännvinstillverkningen eller mäskeberedningen i större omfattning eller i syfte att försälja framställt brännvin eller har den beträdes med förbrytelse varom i första stycket av detta mom. sägs tidigare fällts till straff för sådan förbrytelse eller för förbrytelse som avses i 31 § 2 mom. av denna förordning eller i 7 kap. 1 § 1 mom. av förordningen angående försäljning av rusedrycker eller i 22 § 1 mom. eller 23 § 1 mom. av

¹ Senaste lydelse se 1928: 145.

² Senaste lydelse se 1951: 226.

förordningen angående handel med skattefri sprit eller i 11 § 1 mom. första stycket eller 2 mom. första stycket av förordningen angående vissa alkoholhaltiga preparat m. m., straffes med fängelse i högst ett år eller med böter från och med femhundra till och med femtusen kronor. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må till *fängelse i högst två år* dömas. Har tillverkningen — — — kronors böter.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 195 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 54 § sinnessjuklagen den 19 september
1929 (nr 321).

Härigenom förordnas, att 54 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 skall erhålla följande ändrade lydelse.

54 §.

Den, som förhjälp eller söker förhjälp någon, som är intagen å sinnessjukhus eller jämlikt 47 § för vård förvaras å sinnessjukavdelning vid fängvården, att avvika från sinnessjukhuset eller sinnessjukavdelningen, straffes med *dagsböter eller fängelse i högst ett år*. Var den intagne farlig för annans personliga säkerhet och hade gärningsmannen vetskap därom, må till *fängelse i högst två år* dömas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Förslag

till

Lag

om ändring i lagen den 30 december 1952 (nr 789) med vissa bestämmelser
om påföljd för brott av underårig.

Härigenom förordnas, att 1 och 2 §§ lagen den 30 december 1952 med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Är tilltalad i sådan ålder att skyddsuppfostran kan förekomma och övertygas han om brott som kan medföra *fängelse*, må rätten, i stället för att döma till straff för brottet eller, därest han övertygas jämväl om annat brott, för brotten gemensamt, efter hörande av barnavårdsnämnd överlämnad åt nämnden att vidtaga åtgärd för hans omhändertagande för skyddsuppfostran. Beträffande den som är elev i skola tillhörande barna- och ungdomsvården skall vad nu sagts om barnavårdsnämnd i stället gälla skolans styrelse.

Vad i — — — stycket sägs.

Bestämmelsen i — — — eller författning.

2 §.

Den som ej fyllt aderton år må icke dömas till *fängelse* eller förvaring, om ej särskilda skäl äro därtill.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Förslag

till

Lag

om ändring i lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Härigenom förordnas, att 1 §, 2 § 3 mom. samt 3—8 §§ lagen den 17 oktober 1900 om straffregister¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

1 §.

Hos fångvårdsstyrelsen skall finnas straffregister, innehållande uppgifter, som i denna lag stadgas, angående dem som av domstol eller myndighet i riket

1. blivit dömda till *fängelse*;
2. erhållit villkorlig dom;
3. blivit dömda till *ungdomsfängelse*;
4. blivit dömda till förvaring eller internering i säkerhetsanstalt;
5. med tillämpning av 5 kap. 5 § *strafflagen förklarats ej kunna fällas till ansvar för gärning, varom de blivit övertygade*; eller
6. blivit dömda till tvångsarbete.

Domar å dödsstraff skola ock antecknas i registret.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 1 § 1948:454, beträffande 2 § 3 mom. 1944:294, beträffande 3 § 1914:126, beträffande 4 § 1944:294, beträffande 5 § 1937:467, beträffande 6 § 1937:174 jämför 1942:380, beträffande 7 § 1937:467 samt beträffande 8 § 1936:248, 1942:380 och 1947:620.

2 §.

3 mom. Har förordnande meddelats att *ungdomsfängelse* eller *förvaring* eller *internering* i säkerhetsanstalt skall träda i stället för annan påföljd eller avse jämväl annat brott än det för vilket till *ungdomsfängelse*, *förvaring* eller *internering* blivit dömt, skall uppgift därom lämnas till registret från den domstol eller myndighet som meddelat förordnandet.

Har anstånd, — — — till registret.

Sådan uppgift — — — annat brott.

3 §. (Ny.)

Har domstol meddelat beslut om rättelse av dom eller beslut i delar varom uppgift skall lämnas till straffregistret, skall jämväl om rättelsen lämnas uppgift till registret.

4 §.

Har talan fullföljts mot *dom*, utslag eller beslut, varom i 1 §, 2 § 2, 3 eller 5 mom. eller 3 § förmåles, skall uppgift om utgången i det överklagade målet i varje fall lämnas till registret. Uppgift skall ock lämnas om resning, som beviljats i mål vari meddelats dom som nu sagts.

Där Konungen — — — registret meddelad.

5 §.

Då någon, — — — i registret.

Fångvårdsstyrelsen skall — — — strafftidens längd.

Då någon, som intagits i anstalt för undergående av *ungdomsfängelse*, på prov eller slutligt utskrivs från anstalten eller då någon som på prov utskrivits återtages till anstalten eller då den som intagits å *sådan anstalt* avlider innan han slutligt utskrivits, så ock då någon, som intagits i tvångsarbetsanstalt, frigivits därifrån eller där avlider, skall anstaltens föreståndare lämna uppgift därom till registret.

Där någon, — — — till registret.

Har någon, — — — eller uppgiften.

6 §.

Straffuppgift skall avskiljas ur registret,

därest den person uppgiften avser genom högre rätts lagakraftägande dom blivit befriad från ansvar, utan att sådant fall är för handen, som i 1 § 5 punkten sägs, eller från tvångsarbete, eller ock genom dylik dom, som ej är villkorlig, ansedd skyldig allenast till annat ansvar, än i 1, 3 eller 4 punkten av samma § avses;

när han avlidit; samt

när *sjuttio* år förflutit från hans uppgivna födelseår.

7 §.

1 mom. Fullständigt utdrag av registret skall meddelas, när framställning därom göres

av domstol;

av *justitiekanslern, riksåklagaren, riksdagens justitieombudsman eller dess militieombudsman eller interneringsnämnden*;

av *annan allmän åklagare, när åklagaren enligt vad särskilt är stadgat är skyldig att inhämta utdrag eller utdrag eljest erfordras för utredning om brott*; samt

av *myndighet, som äger besluta om frihetsberövande åtgärd enligt lagen om utlämning av förbrytare, utlämningslagen eller lösdrivarlagen, i ärende vari har uppkommit fråga om sådan åtgärd.*

2 mom. Till annan myndighet och i annat fall än i 1 mom. sägs, så ock till enskild vars rätt må vara beroende av *upplysning ur registret, skall sådan upplysning lämnas, där Konungen för särskilt fall därtill har lämnat tillstånd.*

3 mom. Därjämte skola till *den officiella statistiken, enligt de närmare bestämmelser Konungen därom utfärdar, meddelas* erforderliga utdrag ur straffregistret. I sådant utdrag må icke lämnas upplysning om *namnet på den utdraget avser.*

8 §. (Ny.)

I annat utdrag än som avses i 7 § 3 mom. skall ej medtagas

anteckning om villkorlig dom, sedan åtta år förflutit från domen;

anteckning om ungdomsfängelse, om dom å fängelse i högst ett år och om tvångsarbete, sedan åtta år förflutit från verkställighetens slut;

anteckning om dom å fängelse på viss tid över ett år, sedan femton år förflutit från verkställighetens slut; samt

anteckning om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, sedan femton år förflutit från utskrivningen.

Förekommer jämväl annan sådan anteckning eller eljest annan uppgift som enligt 1 § skall antecknas i registret, skola de samtliga medtagas, där-
est icke, på grund av vad i första stycket sägs, var och en av dem skall utslutas.

Skafl, med tillämpning av vad i denna § stadgas, i utdrag icke medtagas någon anteckning om påföljd, skola ej heller medtagas övriga anteckningar som må förekomma i registret rörande den person utdraget avser.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 195 .

Sådana vid lagens ikraftträdande i registret befintliga anteckningar, vilka enligt den nya lydelsen av 1 § icke skulle hava införts i registret, skola icke medtagas i utdrag som i annat fall än i 7 § 3 mom. avses meddelas efter ikraftträdandet. Vad nu sagts skall icke hava avseende å anteckningar om domar å straffarbete. Vid tillämpning av 8 § skall viss tids straffarbete svara mot fängelse under dubbelt så lång tid.

Utkast
till
kungörelse
om skyldighet att inhämta utdrag av straffregistret.

Härigenom förordnas som följer.

När åklagare gör framställning till domstol att någon som är anhållen skall häktas för brott, skall *han* ofördröjligen begära fullständigt utdrag av straffregistret.

Innan någon dömes till fängelse, förvandlingsstraff för böter, ungdomsfängelse, förvaring, internering eller tvångsarbete eller för brott varå kan följa förhöjt straff på grund av återfall, så ock innan någon erhåller villkorlig dom, skall likaledes, *om det erfordras*, fullständigt utdrag av straffregistret införskaffas.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 195 .
Genom kungörelsen upphäves kungörelsen den 19 december 1947 (nr 949) om skyldighet att inhämta utdrag av straffregistret.

I AVD. ENHETLIGT FRIHETSSTRAFF

I kap. Det allmänna frihetsstraffets arter.

Historik.¹

Redan enligt 1734 års lag och tidigare gjordes skillnad mellan fängelse och straffarbete. Benämningen straffarbete förekom dock ej; det talades i stället om arbete vid Konungens slott eller fästning, arbete vid Konungens fästning eller smedja, arbete under Konungens häkte eller dylikt. Fängelse och straffarbete förekom i lagen i sparsam utsträckning; kroppsstraffen utgjorde den dominerande straffarten.

En av Gustaf III den 20 januari 1779 utfärdad förordning ledde till en mera vidsträckt tillämpning av frihetsstraffen. Fängelsefångar insattes i de s. k. länsfängelserna och straffarbete verkställdes vanligen för män i rikets fästningar och för kvinnor i tukt- och spinnhusen.

Även i lagkommitténs år 1832 avgivna förslag till allmän kriminallag fanns två arter av allmänt frihetsstraff. Straffarbete kunde enligt förslaget ådömas i fem grader, alltefter tidslängden. Minimum var sex månader och maximum tolv år eller livstid. Fängelse kunde endast ådömas på kortare tid än straffarbete. Det kunde enligt domstolens beslut anordnas antingen såsom enkelt fängelse — fången skulle då såvitt möjligt få eget rum och ägde själv skaffa sig underhåll och bekvämlighet — eller såsom ensligt fängelse, varvid fången i sexdagsperioder skulle hållas innesluten i enrum utan sysselsättning, eller ock såsom fängelse på vatten och bröd. För de

tre formerna av fängelse gällde skilda minima och maxima beträffande strafftidens längd. Endast den lindrigaste formen, enkelt fängelse, fick användas såsom förvandlingsstraff för böter.

Enligt lagberedningens år 1844 avgivna förslag till straffbalk skulle däremot finnas endast ett allmänt frihetsstraff, benämnt fängelse. Sammanförandet av fängelse och straffarbete till en straffart motiverades bland annat med att ett särskilt namn på de mera långvariga straffen skulle kunna medföra, att de som dömdes därtill finge en förnedrande stämpel som kunde motverka deras framtida upprättelse. Det av beredningen föreslagna enhetliga frihetsstraffet skulle kunna ådömas i olika grader, alltefter tidslängden. Minimum var trettio dagar och maximum tio år eller livstid. I princip uttalade sig beredningen för att verkställighet i enrum skulle genomföras för flertalet fångar utom för livstidsfångar men föreslog, närmast av anstaltsorganisatoriska skäl, att enrumsstraffet till en början endast skulle tillämpas där strafftiden ej översteg två år. När straffet verkställdes i enrum, skulle därå avdragas en sjättedel. Fänge hade enligt förslaget alltid arbetsplikt och fick ej förskaffa sig eller mottaga något utöver vad som bestodes honom i straffinrättningen. Härifrån gjordes dock undantag för bötesfångar, vilka skulle underkastas en mildare regim.

Vid 1844—45 års riksdag godkändes vissa huvudgrunder för en ny strafflag i huvudsaklig överensstämmelse med lagberedningens förslag. Bland annat skulle

¹ Jfr strafflagberedningens betänkande ang. verkställigheten av frihetsstraff m. m. (SOU 1944: 50) s. 66 ff.

fängelsestraffet verkställas i enrum, om strafftiden ej översteg två år; Konungen skulle äga utsträcka enrumsstraffets tillämplighet till längre strafftider. Vid förnyad proposition till 1847 års riksdag avslogs emellertid förslaget till strafflag, sedan det avstyrkts av riksdagens lagutskott. Utskottet hade företagit en omarbetning av förslaget, innebärande bland annat att skillnaden mellan fängelse och straffarbete skulle bibehållas, enligt motiveringen emedan frihetsstraff allt efter brottens modifikationer borde kunna användas med eller utan arbetstvång och med strängare eller lindrigare behandling i övrigt. Enligt utskottsförslaget skulle enrumsstraffet aldrig vara obligatoriskt utan det skulle ankomma på domstolen att förordna, huruvida straffet skulle verkställas i ensamhets- eller gemensamhetsfängelse. Ej heller utskottets förslag antogs emellertid av riksdagen.

Genom 1857 års förordning angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum stadgades, att såväl de vilka dömts till enkelt fängelse med eller utan arbete som de vilka blivit dömda till straffarbete i två år eller kortare tid skulle hållas i enrum under hela strafftiden där så kunde ske. Fängelsefånge som ej dömts till arbete var icke skyldig men väl berättigad att sysselsätta sig med arbete. Han ägde skaffa sig bättre underhåll eller bekvämlighet än som bestodes i fängelset. När straffarbete verkställdes i enrum, men ej när så skedde beträffande fängelse, skulle från den del av strafftiden som översteg tre månader avdragas en fjärdedel.

I 1864 års strafflag bibehölls den av lagberedningen förkastade skillnaden mellan två frihetsstraff med olika benämning: fängelse och straffarbete. Skillnaden mellan dessa straffarter skulle

icke, såsom lagkommittén föreslagit, avse endast tidslängden. Med avseende å tiden skulle de båda straffarterna tvärtom delvis löpa parallellt. Medan fängelse, såsom omedelbart ådömt straff, i allmänhet ej fick sättas lägre än en månad eller högre än två år, kunde nämligen straffarbete gå ned till två månader; dess maximum var i regel tio år eller livstid. Skillnaden mellan de båda straffarterna skulle i stället avse verkställigheten, och det bestämdes, att vid förening eller avräkning av straff viss tids fängelse skulle anses motsvara straffarbete under hälften så lång tid.

Genom en förordning av år 1873, vilken kompletterade förordningen av år 1857, stadgades, att den som dömts till straffarbete på viss tid över två år skulle vid bestraffningens början, där så kunde ske, hållas i enrum en sjättedel av strafftiden, dock ej under sex eller över tolv månader, och härför åtnjuta avdrag med en tredjedel av enrumstiden.

Genom 1892 års lag angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum utsträcktes tiden för cellstraffet, i det att den som dömts till straffarbete på fyra år eller kortare tid skulle under hela strafftiden hållas i enrum, varvid avdrag skedde med en fjärdedel av strafftiden; längsta enrumsvistelsen utgjorde alltså tre år. Straffånge¹ med längre strafftid än fyra år skulle vid bestraffningens början hållas i enrum tre år med rätt till avdrag å strafftiden med en tredjedel av enrumsvistelsen. Beträffande fängelse gjordes ingen ändring i vad förut gällde.

Genom 1906 års lag angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum bortföll allt avdrag å strafftiden.

¹ I enlighet med terminologien i 1945 års verkställighetslag betecknas här och i det följande straffarbetsfånge såsom straffånge.

Såväl straffångar som fängelsefångar skulle hållas i enrum under tre år i början av strafftiden i den mån denna förslög härtill. Vissa restriktioner lagfästes angående straffånges mottagande av besök och likaså lagfästes vissa bestämmelser om arbetspremier för straffångar. För fängelsefångar infördes arbetsplikt. De skulle emellertid själva få skaffa sig lämpligt arbete; endast där de underlät detta skulle arbete anvisas dem.

I lagen den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff, som gällde till den 1 juli 1946, bibehölls de treåriga cellstraffen för vuxna, varemot enrumsvistelsen för dem som vid straffets början ej fyllt 20 år bestämdes till ett år. Vidare infördes vissa lättnader i isoleringen. I fråga om straffångar blev en i praxis påbörjad utveckling att gradvis tillerkänna dem vissa förmåner lagfäst. Beträffande gemensamhetsfångar stadgades bland annat, att de kunde sysselsättas med arbete utanför anstaltens slutna område. På grundval av denna bestämmelse utvecklades för gemensamhetsfångarna det s. k. Singeshults- eller kolonisystemet, innebärande att gemensamhetsfångar placerades i jordbruksarbete i öppen fångkoloni. Vidare fortsattes det redan praktiserade systemet att sysselsätta fångar, som var intagna å lantfängelset i Mariestad, med jordbruks- och skogsarbete utanför anstaltens slutna område.

Genom lagändring år 1921 utsträcktes möjligheterna att efter viss del av strafftiden uppmjuka enrumsstraffet genom möjlighet att placera enrumsfånge i arbetsgemenskap med andra fångar. År 1934 vidtogs den ändringen i verkställighetslagen, att fånge kunde uttagas till arbetsgemenskap eller erhålla andra lättnader i cellstraffet redan efter tre

månader, om han vid straffets början ej fyllt 21 år, och eljest efter sex månader. Genom lagändringar år 1943 mildrades enrumsfångarnas isolering ytterligare. Placering i arbetsgemenskap eller beviljande av andra lättnader fick efter dessa lagändringar, om särskilda skäl därtill föranledde, ske även innan fången avtjänat sex, yngre fångar tre, månader av straffet. Vidare uppmjukades förbudet för straffånge att skaffa sig eller mottaga underhåll m. m. så till vida som han berättigades att skaffa sig eller mottaga böcker och annat som kunde bereda honom nyttig sysselsättning under fritid. Även straffånges rätt att mottaga besök gjordes mera vidsträckt än tidigare.

Reformförslag efter tillkomsten av 1864 års strafflag.

I sitt åren 1910—14 utgivna verk »Principerna för en strafflagsreform» och i sitt år 1916 framlagda »Förberedande utkast till strafflag, allmänna delen» föreslog prof. *Thyrén* ett straffsystem, i vilket skulle ingå tre arter av frihetsstraff, betecknade såsom fängelse, tukthus och arrest. Fängelse, vilket straff skulle avtjänas i enrum, skulle ådömas på viss tid kortare än tiden för tukthus. Minimum för fängelse, ådömt omedelbart för brott, satte *Thyrén* till tre månader; i första delen av Principerna hade han tänkt sig möjligheten av ett ännu högre minimum, nämligen sex månader. Fängelsestraffets maximum åter borde enligt *Thyrén* bero på huru långt ett cellstraff kunde utsträckas utan skadliga följder, och *Thyrén* ansåg, att med hänsyn härtill dess maximum, bortsett från konkurrensfall, borde bestämmas till tre år. För tukthus, som efter ett cellstraff motsvarande maximitiden för fängelse skulle avtjänas i gemenskap, tänkte

sig Thyrén ett minimum av sex år och, frånsett i konkurrensfall, ett maximum av tjugu år, där ej tukthus på livstid ådömdes. Den som dömts till tukthus på viss tid skulle emellertid villkorligt frigivas, när han avtjänat så mycket av straffet att endast ett år av strafftiden återstod. Arrest skulle tjänstgöra såsom custodia honesta och kunna ådömas på samma tid som fängelse och tukthus. Emedan arrest således skulle äga en speciell karaktär, lämnas denna straffart i det följande åsido.

Thyrén tänkte sig, såsom framgår av det sagda, två arter av allmänt frihetsstraff med skilda benämningar. De båda straffarterna skulle ej, såsom fängelse och straffarbete enligt gällande rätt, delvis löpa parallellt utan, såsom lagkommittén på sin tid föreslog, vara till tiden skilda. Att Thyrén föreslog olika benämningar på frihetsstraffet allt efter dess längd berodde säkerligen på önskan att i allmänhetens medvetande hålla de båda straffarterna i sär, så att icke den som dömts till det kortare frihetsstraffet därigenom bleve stämplad såsom en grov brottsling. I sak skulle skillnaden mellan de båda straffarterna förutom i fråga om tiden bestå däri, att fängelsestraff i sin helhet skulle verkställas i enrum, medan tukthusstraff väl skulle börja med ett treårigt cellstraff men därefter övergå till gemensamhetsstraff. Sådant borde man emellertid enligt Thyrén i det längsta undvika. Detta kunde enligt honom endast uppnås genom att man stannade vid ett t. ex. treårigt cellstraff ända till dess man hunne den grad av brottslighet som vore tillräckligt hög för att skäligen kunna, utöver det treåriga cellstraffet, beläggas med ett någorlunda långvarigt gemensamhetsstraff. I sådana fall kunde gemen-

samhetsstraffet medföra en nytta, som kunde uppväga dess oundvikliga skada, nämligen dels ett avsevärt längre oskadliggörande, dels, nämligen genom tillökningen i den totala strafftidens längd, väsentligt ökad avskräckningsförmåga och däremot svarande starkare allmänpreventiv verkan. Detta resonemang föranledde Thyrén att föreslå den nämnda treåriga luckan mellan högsta fängelsestraff och lägsta tukthusstraff.

Strafflagskommissionen bibehöll i sitt år 1923 avgivna förslag till strafflag, allmänna delen (SOU 1923: 9), förutom arrest, de båda formerna av frihetsstraff, dock med benämningarna fängelse och straffarbete. Fängelse, som ådömdes omedelbart för brott, skulle ej understiga tre månader och, utom i konkurrensfall, icke överstiga tre år. Straffarbete skulle ådömas på livstid eller på viss tid ej understigande fyra år eller, förutom i konkurrensfall, överstigande femton år. Den nämnda luckan minskades således till ett år. I själva verket skulle den bestå endast formellt, ty den som blivit dömd till straffarbete på viss tid skulle villkorligt utskrivas, när han undergått så stor del av straffet att endast ett år återstod.

I den offentliga diskussion som följde på framläggandet av Thyréns och strafflagskommissionens förslag framträdde en stark opposition mot införande av en lucka mellan det kortare och det mera långvariga frihetsstraffet. Flera inlägg gjordes också mot användandet av cellstraff på så lång tid som tre år. Det höjdes även röster för bibehållande av frihetsstraff på kortare tid än tre månader och för att använda gemensamhetsstraff till tiden parallellt med cellstraff. Prof. *Stjernberg* uttalade sig vid kriminalkongressen 1911 och i Svenska

kriminalistföreningen 1916¹ för ett system med fängelse uppgående till högst två år och straffarbete med ett minimum av samma tidsmått. Fängelsestraffet skulle väsentligen ha till uppgift att bibringa den dömden en allvarlig känsla av strafflidande, medan straffarbete vid sidan av uppgiften att utgöra ett ännu allvarligare strafflidande tillika skulle tjäna till att genom en längre tids avskiljande från samhället varaktigt påverka socialt skadliga levnadsvanor eller egenskaper och söka omdana den dömden till en nyttig samhällsmedlem. I vad mån cellstraff skulle användas borde betraktas såsom en från gränsdragningen mellan fängelse och straffarbete fristående fråga. Det vore emellertid önskvärt, att det längre frihetsstraffet differentierades från det kortvariga för att framhäva, att straffen fullföljde olika ändamål. De som dömdes till kortvarigt frihetsstraff borde icke stämplas med namnet av en straffart som till hela sin karaktär vore avsedd för dem som gjort sig skyldiga till svårare brottslighet. F. d. överdirektören *Almquist* ifrågasatte i *Svensk Juristtidning* 1931 (s. 261 ff), huruvida skillnaden mellan olika straffarter borde upprätthållas eller huruvida icke hellre en individualisering av straffmetoderna borde genomföras alltefter som den dömden visar sig för sin rättelse i behov av större eller mindre stränghet. Lagen borde ge allmänna direktiv utan att strängt binda domstolen i dess valfrihet, domstolen borde i stora drag anvisa behandlingssättet och utsetta minsta tiden för frihetsförlusten och de verkställande myndigheterna bor-

¹ Se Förhandlingar vid kriminalkongressen i Stockholm den 28, 29 och 30 augusti 1911, utg. av Svenska kriminalistföreningen, s. 99, och Förhandlingar vid Svenska kriminalistföreningens ordinarie årsmöte i Stockholm den 29 och 30 september 1916, utg. av föreningens styrelse, s. 63.

de lämpa metoderna inom lagbestämda gränser efter individens personlighet. Domstolen borde kunna fritt välja mellan straff, skyddsåtgärder, alkoholistvård, lösdrivarbehandling, uppfostringsåtgärd, övervakning, ortsförbud o. s. v. Domstolen borde vidare äga ändra sin ursprungliga bestämmelse rörande reaktionsmedlet. Det kunde ock tänkas, att administrativ myndighet erhöles sådan befogenhet.

I det program för en straff- och fängelsevårdsreform, som år 1934 framlades av dåvarande chefen för justitiedepartementet statsrådet *Karl Schlyter* i ett anförande till statsrådsprotokollet, vidröredes frågan om en sammansmältning av straffarterna fängelse och straffarbete till ett enhetligt frihetsstraff. Frågan ansågs emellertid tills vidare böra lämnas öppen.

I de direktiv, som lämnades strafflagberedningen genom anförande till statsrådsprotokollet den 6 oktober 1938 av dåvarande chefen för justitiedepartementet statsrådet *Westman* i samband med beredningens tillsättande, angavs såsom en utredningsuppgift för beredningen att undersöka, huruvida den gällande systematiska anordningen av frihetsstraffet — med dess uppdelning på två, i viss utsträckning parallella straffarter, båda möjliggörande även mycket korta strafftider — kunde anses ändamålsenlig.

I likalydande motioner i riksdagens båda kamrar vid 1942 års lagtima riksdag hemställdes om en översyn av straffverkställigheten vid frihetsstraff efter vissa riktlinjer. I motionerna riktades anmärkningar bland annat mot cellstraffet och mot placeringen av straffångar i helslutna anstalter. Första lagutskottet fann i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 61) med anledning av motio-

nera vissa av de däri framlagda synpunkterna förtjänta av närmare utredning men ansåg med hänsyn till strafflagberedningens arbete någon riksdagskrivelse i ämnet icke vara erforderlig.

Den 31 december 1942 uppdrog Kungl. Maj:t åt strafflagberedningen att till behandling upptaga frågan om verkställighet av frihetsstraff. I anförande till statsrådsprotokollet samma dag yttrade statsrådet *Westman*, att utredningen borde avse bland annat frågan om en sammansmältning av straffarbete och fängelse eller erforderlig jämkning av gränserna mellan de båda straffarterna.

Till fullgörande av sistnämnda uppdrag avgav strafflagberedningen den 14 november 1944 betänkande angående verkställigheten av frihetsstraff m. m. (SOU 1944:50). I betänkandet uttalade beredningen den uppfattningen, att den nuvarande uppdelningen av det ordinära frihetsstraffet på två i viss utsträckning parallella straffarter icke borde bestå utan att fängelse och straffarbete borde ersättas med en gemensam straffart. Mot tanken, att straffarten borde ha ett särskilt namn när den ådömdes på korta tider, kunde enligt beredningens mening anföras beaktansvärda skäl, bland annat att ett såsom svårare ansett frihetsstraff kunde befaras komma att verka belastande i socialt hänseende för dem som dömts därtill.

Vid sitt övervägande huruvida dessa och andra därmed sammanhängande frågor borde upptagas till gemensam behandling med reformeringen av verkställigheten fann beredningen, att en straffsystemsreform på dessa områden icke skulle kunna genomföras förrän efter tämligen lång tid, bland annat emedan frågor som berörde strafflagens speciella del samtidigt måste lösas. Ett enhetsstraff borde icke införas utan att straffbestäm-

melserna i strafflagens speciella del samtidigt granskades. Det torde därvid bliva nödvändigt att underkasta straffsätserna för de särskilda brotten en fullständig översyn i detalj. Då det praktiska syftet med reformerna till väsentlig del syntes kunna vinnas genom att revidera verkställigheten av de nuvarande straffformerna, ansåg beredningen att en sådan revision först borde genomföras.

En grundläggande tanke vid utformningen av strafflagberedningens förslag till verkställighetsregler var, att själva frihetsberövandet är tillräckligt såsom repression och att man därför icke borde vidtaga inskränkningar i den dömdes rättigheter utöver vad som följer av frihetsberövandet och hänsyn till säkerhet och god ordning. I enlighet härmed gjordes i förslaget endast obetydliga skiljaktigheter i verkställighetshänseende mellan straffarbete och fängelse.

Vid en diskussion i Svenska kriminalistföreningen 1949 uttalade sig flertalet deltagare för införande av ett enhetligt frihetsstraff.¹

Gällande rätt.

Strafflagens bestämmelser om fängelse och straffarbete återfinnes i 2 kap. Straffarbete är enligt 2 kap. 1 § den svåraste av de allmänna straffarterna, fängelse den närmast svåraste.

Straffarbete ådömes på lägst två månader och högst tio år eller på livstid (2:3), fängelse på lägst en månad och högst två år (2:4).

Maximigränserna två och tio år kan enligt 4 kap. SL överskridas vid konkurrens, dock aldrig med mer än två år. — Vid förvandling av böter till fängelse tillämpas en särskild skala.

¹ Se Nordisk Kriminalistisk Årsbok 1949—50 s. 53—87.

I lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m. genomfördes icke i full utsträckning strafflagberedningens tanke att utjämna skillnaden mellan fängelse och straffarbete¹. Betänkligheter mot att likställa de båda straffarterna i verkställighetshänseende yppades redan vid remissbehandlingen av beredningens förslag. Det anfördes bland annat att hela latitudsystemet inom straffrättens speciella del komme att rubbas och att domstolarna icke kunde undgå att taga hänsyn till att fängelse på verkställighetsstadiet vore ett lika svårt straff som straffarbete. Föreningen Sveriges häradshövdingar hävdade, att i det allmänna rättsmedvetandet en bestämd skillnad förefunnes i uppfattningen om de båda straffarternas vanhedrande betydelse. På grundval av sålunda anförda synpunkter påyrkades i vissa yttranden, bland annat i det som avgavs av styrelsen för Sveriges advokatsamfund, ett bibehållande av en mera markerad skillnad i verkställighetshänseende mellan fängelse och straffarbete.

Departementschefen fann, att en vittgående utjämning på verkställighetsstadiet av förhållandet mellan de båda straffarterna vore ägnad att medföra en rubbning av latitudsystemet i strafflagen, som inte borde komma till stånd utan en samtidig översyn av straffskalorna. Han fann det därför nödvändigt att bibehålla en större skillnad mellan fängelse och straffarbete än beredningen gjort. I sådant hänseende ansåg han den öppna anstaltsvården för korttidsfångar i princip böra avse allenast fängelsefångar. Han fann icke heller skäl att, enligt beredningens förslag, avskaffa rätten för fängelsefånge att själv hålla sig med kost.

Första lagutskottet borttog den i propositionen upptagna förmånen för fängelsefånge att själv hålla sig med kost.

Lagen utfärdades sedermera i enlighet med utskottsförslaget, sedan detta godkänts av riksdagen.

Skillnaderna mellan fängelse och straffarbete framträder i den slutgiltiga lagtexten i de bestämmelser som upptages i följande tablå.

Tablå.

44 §.

Straffånge skall börja undergå straffet i slutan stalt. Efter tre månader må han överföras till öppen anstalt. Äro särskilda skäl därtill, må han överföras till sådan anstalt även före utgången av nämnda tid. Fånge som vid verkställighetens början ej fyllt tjugufem år bör, såframt ej annat föranledes av hänsyn till hans yrkesutbildning eller andra särskilda skäl, så snart ske kan överföras till öppen anstalt.

¹ Se kungl. prop. nr 342/1945 s. 124 och första lagutskottets utl. nr 52/1945 s. 78.

45 §.

Fängelsefånge skall undergå straffet i öppen anstalt, såframt det ej med hänsyn till hans ålder, hälsotillstånd eller tidigare vandel, förefintlig möjlighet att bereda honom arbete eller förhållandena i övrigt måste anses olämpligt.

52 §.

Styresmannen skall anvisa fånge lämpligt arbete. Det bör såvitt möjligt vara ägnat att bereda honom yrkesutbildning eller att eljest främja utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig. Vid valet av arbete bör hänsyn tagas till hans häg och fallenhet.

Fängelsefånge som arbetar i enrum må själv skaffa sig arbete som styresmannen godkänner.

Som belöning för arbetsflit och gott uppförande må fånge medgivas att med in-skränkning i arbetstiden ägna sig åt studier eller annan utbildning.

54 §.

(Första stycket.)

Strafffånge äger i den omfattning fångvårdsstyrelsen bestämmer för sin arbetsinkomst köpa varor som för ändamålet tillhandahållas vid anstalten. Styresmannen må i enlighet med fångvårdsstyrelsens anvisningar medgiva strafffånge, som ådagalagt arbetsflit och gott uppförande, att i större myckenhet än eljest är medgivet köpa sådana varor. Vad nu sagts skall ock gälla i fråga om bötesfånge.

54 §.

(Andra stycket.)

Fängelsefånge äger för arbetspremier eller egna medel köpa varor som i första stycket avses i samma omfattning som enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar högst kan medgivas strafffånge. Han må själv skaffa sig eller mottaga bekvämlighet som låter förena sig med enkelhet och god ordning. Då han arbetar eller tillbringar fritid i enrum, må han använda egna kläder, om de äro av tillfredsställande beskaffenhet.

54 §.

(Tredje stycket.)

Styresmannen må i enlighet med fångvårdsstyrelsens anvisningar medgiva fånge att åtnjuta annan särskild förmån som är förenlig med god ordning.

69 §.

(Andra stycket.)

Annan intagens arbetspremiemedel eller inkomst av arbete som han själv skaffat sig fördelas efter fångvårdsstyrelsens bestämmande i två delar, disponibla medel och besparade medel.

69 §.

(Första stycket.)

Fängelsefånge äger fritt förfoga över intjänt arbetspremie, så ock över inkomsten av arbete som han själv skaffat sig.

Det må slutligen nämnas att vid anstaltsväsendets utformning vissa öppna anstalter huvudsakligen reserverats för fängelsefångar.

Fängelse som förvandlingsstraff för böter verkställs i slutan stalt; finnes särskilda skäl, må bötesfånge dock överföras till öppen anstalt (46 §).

Ett uttryck för utjämningen mellan straffarterna är den i samband med verkställighetsreformen genomförda ändringen i 4 kap. 6 § strafflagen, innebärande att fängelse och straffarbete räknas lika när straff som den dömda undergått skall avräknas å annat straff. I enlighet med beredningens förslag kvarstår däremot den skillnaden att vid tillämpning av 4 kap. 2—5 §§ viss tids fängelse eljest skall svara mot straffarbete under hälften så lång tid.

Utländsk rätt.

a) I några främmande länder förekommer *endast ett allmänt frihetsstraff*.

I *England* har genomförandet av Criminal Justice Act 1948 bl. a. inneburit att man erhållit ett enhetligt frihetsstraff. Tidigare hade man två allmänna frihetsstraff, imprisonment och penal servitude. Imprisonment kunde även ådömas »with hard labour», en straffform som ofta benämndes blott »hard labour». Imprisonment och penal servitude löpte icke parallellt utan var till tiden skilda åt. Imprisonment ådömdes för en tid av minst fem dagar och högst två år, medan penal servitude ådömdes på minst tre år. Det existerade sålunda en lucka mellan imprisonment och penal servitude (2—3 år), vilken emellertid i praktiken kunde bringas att försvinna genom tillämpning av reglerna om villkorlig frigivning. I motiven till den år 1938 framlagda bill som sedermera lagfästes som Criminal Justice Act framhölls att någon saklig skillnad icke bestod mellan imprisonment och penal servitude med avseende å behandlingen av de dömda. Användandet av de två benämningarna var, sades det, ägnad att inge den föreställningen, att det bestode en sådan saklig skillnad.

Det anfördes också som en nackdel av de skilda benämningarna, att många fångar som dömts till penal servitude betraktade sig som ett slags aristokrater bland fångarna i ett gemensamhetsfängelse.

I Criminal Justice Act 1948 (Section 1, 1)—3)) stadgas generellt att bestämmelser som tidigare givit domstol rätt att döma till penal servitude eller imprisonment with hard labour i stället skall anses avse imprisonment på högst den tid på vilken den tilltalade förut kunnat dömas till penal servitude eller imprisonment with hard labour.

Till länder med ett enhetligt allmänt frihetsstraff kan även med viss rätt räknas *Norge*. Där finns visserligen två frihetsstraff, nämligen fengsel och hefte, av vilka det förra ådömes på viss tid från och med tjuguen dagar intill femton år (eller i konkurrensfall, från vilka här och i det följande bortses, tjugu år) eller på livstid och det senare ådömes på viss tid från och med tjuguen dagar intill tjugu år, men hefte fullgör åtminstone i främsta rummet funktionen av en custodia honesta (se nedan s. 69). Hefte är nämligen avsett att tillämpas vid vissa politiska brott såsom antingen ensam eller alternativ straffart och kan användas även vid straffminskning enligt vissa allmänna eller speciella grunder, bland de senare samtycke till dödande och till svår kroppsskada, inbegripet duell. Dessutom stadgas, att hefte kan användas vid brott som är belagda med enbart fengsel i stället för detta straff såframt särskilda omständigheter gör antagligt att handlingen icke framgått av ett fördärvat sinnelag. I praktiken spelar hefte en ytterst obetydlig roll.

I samband med rettsoppjøret efter ockupationen har man i *Norge* tagit tvangsarbeid i bruk som alternativt straff

vid sidan av fängsel och hefte. Tvangsarbete har tidigare endast använts som skyddsåtgärd mot lösdrivare och alkoholister. Då tvangsarbete infördes (anordning 3 oktober 1941) var tanken att den nya straffarten skulle möjliggöra att fångarnas arbetskraft kunde utnyttjas i friare former än fängselstraffet medger. De flesta längre frihetsstraff som ådömts landssvikere har också lytt på tvangsarbete. Det har verkställts i arbetsläger. Tvangsarbete ådömes på livstid eller på viss tid, minst tjugoen dagar.

Eftersom tvangsarbete kan betraktas som en speciell straffart för landssvikere, kan det antagas att denna reaktionsform sedan rettsoppjøret avslutats icke vidare kommer att användas som straffart. Enligt en lag den 3 december 1946 kan dock tvangsarbete även användas i stället för vanligt frihetsstraff som straff för utländska krigsförbrytare.

Till de länder som har endast ett allmänt frihetsstraff hör även *Nederländerna*. Enhetsstraffet benämnes där fängelse (Gevagnisstraf) och kan ådömas på livstid eller på viss tid, minst en dag och högst femton år (tjugu år vid konkurrens och i vissa andra fall).

b) Ett system med *två till tiden delvis parallella frihetsstraff* finnes i flera länder.

Så är fallet i *Danmark*, varefter de allmänna frihetsstraffen är fängsel, ådömt på livstid eller på viss tid i regel icke under trettio dagar eller över sexton år, och hæfte, i regel ådömt på tid från sju dagar till två år. Verkställigheten av fängsel och hæfte regleras genom kongl. anordningar den 10 maj 1947 och den 3 september 1948. Fängselstraff, som efter avdrag av häktningstid utgör 5 månader eller mera, verkställs i statsfängsel. Fångarna tillbringar som huvudregel arbetstiden i gemenskap. De är skyldiga att

utföra anvisat arbete och har i allmänhet icke rätt att förskaffa sig förmåner utöver dem som tilhandahålles inom fängelset. Fängsel upp till fem månader och hæfte verkställs i arresthus. Verkställigheten skall som regel ske i enrum. Häftesfångarna får bruka egna kläder, själva förskaffa sig sysselsättning och har rätt att i vidare omfattning än fängselfångar brevväxla med släktingar och närstående. De kan också medföra föremål för personligt bruk.

I *Finland* förekommer dels tukthus, ådömt på livstid eller på viss tid lägst sex månader och högst tolv år, dels fängelse på minst fjorton dagar och högst fyra år. Fängelsefånge är liksom tukthusfånge skyldig att arbeta men har viss möjlighet att själv välja arbetet. Om vid sammanläggning av straff fängelse övergår till tukthus, skall fängelsetiden minskas med en fjärdedel.

I *Amerikas Förenta Stater* har uppdelningen av brotten i två kategorier, felonies och misdemeanours, lett till två typer av frihetsstraff. För felonies förekommer frihetsstraff i en form som motsvarar det tidigare engelska penal servitude. Frihetsstraffen benämns i de skilda staterna på olika sätt. I Pennsylvania kallas de »separate and solitary confinement at hard labor» och »simple imprisonment». Det förra verkställs med få undantag i statliga fångvårdsanstalter och det senare endast i lokala fängelser. I realiteten är skillnaden mellan straffarterna numera ringa, bl. a. därigenom att cellstraff sedan länge försvunnit och arbetsskyldighet för dem som dömts till imprisonment at hard labor stundom bortfaller på grund av brist på arbetstillfällen. I Pennsylvania, t. ex., är skillnaden av ringa betydelse utom när det gäller att förklara en person för vaneförbrytare; i sådana fall får endast dom å

intagande i statlig fångvårdsanstalt tagas i beräkning. I andra stater har straffarten betydelse för frågan huruvida förlust av medborgerliga rättigheter skall inträda.

I *Italien* hade man före år 1930, då den nu gällande strafflagen tillkom, de parallellt löpande frihetsstraffen *reclusione* och *detenzione*. Det sistnämnda mildare straffet uteslöts emellertid ur den nya strafflagen. Enligt denna finnes dels *ergastolo*, som alltid ådömes på livstid och är förenat med arbetstvång, dels *reclusione*, som ådömes på viss tid lägst femton dagar och högst tjugufyra år och likaledes medför arbetstvång, dels ock slutligen för ringare brott arrest, som ådömes på minst fem dagar och högst tre år och i fråga om arbetstvång är i så måtto mildare att den dömda må efter sina anlag och sin tidigare verksamhet sysselsättas med annat arbete än sådant som är anordnat i straffanstalten. I det med anledning av strafflagens tioårsjubileum år 1941 utgivna verket *Bonifica umana* har dåvarande justitieministern *Grandi* beklagat avskaffandet av *detenzione*. En lindrigare form av fängelsestraff borde återinföras åtminstone a) för culpösa brott; b) för brott begångna av moraliskt eller socialt särskilt värdefulla motiv; c) för brott begångna i vrede, framkallad av en annan persons orättfärdiga beteende; d) för brott begångna till följd av suggestion från en folkhop i uppror, såvitt fråga icke är om sammankomster eller församlingar som förbjudits i lag eller av myndigheterna; samt e) såsom förvandlingsstraff för böter. Ett steg mot en dylik differentiering av fängelsestraffet har redan tagits, i det att den författning av år 1931 som reglerar straffverkställigheten anordnat en särskild fängelseregim för fångar vilkas straff ådömts dem för brott av berörda

slag. Enligt föreskrifter i denna författning skall nämligen dessa fångar till skillnad från andra fängelsefångar tilltalas med efternamn och icke med nummer, ej vara underkastade isolering i cell under den första tiden av straffverkställigheten, kunna erhålla annat arbete än det som eljest anordnas inom straffinrättningen samt icke annat än på egen begäran kunna överföras till straffinrättningar i kolonierna eller andra besittningar bortom havet; de äger vidare även rätt till högre avlöning för sitt arbete samt till större förmåner beträffande besök och korrespondens än vanliga fängelsefångar.

c) *Tre eller flera arter* av det allmänna frihetsstraffet finns på många håll.

Till denna grupp kan man, om man så vill, räkna *Italien* (se ovan).

Dit hör också *Tyskland*. *Zuchthaus* ådömes på livstid eller från och med ett till och med femton år, *Gefängnis* kan ådömas för tid mellan en dag och fem år och *Haft* på lägst en dag och högst sex veckor.

Den *schweiziska* strafflagen käuner tre allmänna frihetsstraff: tukthus, fängelse och arrest. Tukthus ådömes på livstid eller på viss tid från och med ett till och med tjuu år, fängelse på minst tre dagar och i regel högst tre år. De båda straffen verkställas enligt lagen i skilda anstalter men är förenade med arbetstvång av enahanda slag. Fängelsefångarna åtnjuta visst företräde i fråga om gemensamhetsstraff och förmåner. Arreststraffet, avsett för ringa brott, sträcker sig från och med en dag till och med tre månader.

En långtgående uppdelning på skilda straffarter utmärker den *franska* rätten, ehuru skillnaden mellan straffarterna övertvägande synes vara formell eller beroende på strafftidens längd. Förutom

deportation känner den franska rätten icke mindre än fyra olika allmänna frihetsstraff, nämligen les travaux forcés, vilket straff ådömes på livstid eller på viss tid minst fem år och högst tjugu år eller vid återfall på längre tid, la réclusion, som ådömes på minst fem och högst tio år, l'emprisonnement correctionnel, som ådömes på minst elva dagar och högst fem år, samt l'emprisonnement de simple police, som ådömes på 1—10 dagar. Uppdelningen på dessa olika straffarter sammanhänger med åtskillnaden i code pénal mellan crimes, délits och contraventions, som i sin ordning sammanhänger med uppdelningen av domstolskompetensen på cours d'assises, tribunaux correctionnels och tribunaux de simple police. Les travaux forcés och la réclusion är sålunda avsedda för crimes, l'emprisonnement correctionnel för délits och för crimes vilka behandlas såsom délits samt l'emprisonnement de simple police för contraventions. De delvis jämlöpande straffen travaux forcés och réclusion skilde sig före år 1938 från varandra genom att det förra straffet verkställdes i kolonierna. Numera verkställs båda i hemlandet. Det synes i allt fall vara avsett att de som dömts till travaux forcés skall underkastas strängare behandling än de som dömts till réclusion. Skillnaden mellan la réclusion och l'emprisonnement correctionnel åter synes huvudsakligen vara sådan som beror av längden av strafftiden. I princip skall l'emprisonnement correctionnel på tid ej överstigande ett år i motsats till längre straff

i sin helhet avtjänas i cell, men så har i praktiken endast i mindre utsträckning kommit att ske.

Även i *Belgien* tillämpas ett flertal allmänna frihetsstraff, nämligen les travaux forcés, la réclusion, l'emprisonnement correctionnel och l'emprisonnement pour contravention. Till travaux forcés dömes på livstid eller på en period av 10—15 år eller i vissa fall 15—20 år. La réclusion ådömes på viss tid lägst fem och högst tio år, l'emprisonnement correctionnel i regel på lägst åtta dagar och högst fem år samt l'emprisonnement pour contravention på 1—7 dagar.

Den *österrikiska* strafflagen känner fyra allmänna frihetsstraff, nämligen schwerer Kerker och einfacher Kerker, avsedda för Verbrechen, samt strenger Arrest och einfacher Arrest, avsedda för Vergehen och Übertretungen. Ingen väsentlig skillnad med avseende å verkställigheten lär numera bestå mellan sträng Kerker, Kerker och sträng arrest. Sträng Kerker kan emellertid förenas med skärpning, och vissa skillnader med avseende å förmåner m. m. göres mellan de tre straffarterna. Enkel arrest skiljer sig från de strängare straffarterna genom att arrestanterna icke är underkastade arbetstvång, äger själva skaffa sig arbete, bära egna kläder och skaffa sig egen mat. Sträng Kerker och Kerker ådömes på livstid eller på viss tid lägst tjufyra timmar och högst tjugu år, arreststraffen på minst tolv timmar och högst sex månader eller, mera undantagsvis, högst tre år.

2 kap. Custodia honesta.

Svenska förslag.

Prof. *Thyrén* föreslog i »Principerna för en strafflagsreform», att det skulle införas en särskild art av frihetsstraff,

arrest, avsedd för åsiktsförbrytelser och andra ur ett icke klandervärt sinne framsprungna brott i den mån icke bötesstraff vore tillräckligt. Arrest skulle

icke förekomma vid andra brott än sådana, där graden av sinnelagets samhällsfarlighet vore oberoende av dess hederlighet eller ohederlighet, d. v. s. brott av den natur att de kunde begås med fullt hederligt och dock utpräglat samhällsfarligt sinnelag. För stöld exempelvis skulle arrest icke kunna ådömas. Om ett dylikt brott undantagsvis vore begånget under sådana förhållanden att sinnelaget icke kunde anses i någon mån vanärande, måste nödvändigtvis den genom brottet ådagalagda samhällsfarligheten också vara ringa, vida mindre än den vid stöld vanliga, och böter eller villkorlig dom eller benådning vore på sin plats. Ett behov av långvarig inspärning kunde aldrig tänkas i fråga om en »ärlig» tjuv men väl beträffande förövaren av en politisk förbrytelse, ty vid sådant brott kunde, huru hederligt än sinnelaget vore, dock samhällsfarligheten vara maximal. Arrest skulle verkställas i särskild anstalt och till utförandet skarpt skilja sig från vanligt frihetsstraff men ha samma allmänna minimum och maximum och även omfatta livstids frihetsberövande. Användningen av straffarten skulle begränsas till vissa brottstyper, och straffarten skulle i straffsatserna alltid uppställas alternativt med vanligt frihetsstraff.

I »Förberedande utkast till strafflag, allmänna delen» utförde Thyrén denna tanke så, att där stadgades att i särskilda fall som vore utsatta i lagen finge i stället för till annat frihetsstraff dömas till arrest på tid motsvarande tiden för sådant straff. Till arrest finge dock ej dömas den som genom brottet ådagalagt ett ohederligt eller oärligt sinnelag, ej heller den som förut genom lagakraftvunnen dom blivit dömd till annat frihetsstraff såframt han ej blivit till fullo befriad från sådant straff genom benåd-

ning. Arrest skulle verkställas i anstalt, som uteslutande användes för detta ändamål, och ej vara förenad med inneslutning i cell.

Strafflagskommissionen upptog i »Förslag till strafflag, allmänna delen» (SOU 1923: 9) tanken att införa en sådan s. k. custodia honesta med benämningen arrest. Straffarten skulle liksom enligt Thyréns utkast till tiden löpa jämsides med annat frihetsstraff och kunna ådömas för brott vid vilka lagen jämte vanligt frihetsstraff utsatte arrest.

En allmän förutsättning för användning av arrest borde enligt strafflagskommissionen vara, att gärningsmannen icke genom brottet ådagalagt ett oärligt eller eljest ohederligt sinnelag. Däremot skulle det innebära en onödig stränghet att, såsom skedde enligt Thyréns utkast, från arrest utesluta dem som förut blivit dömda till vanligt frihetsstraff. Därav att brottslingen förut undergått sådant straff kunde man icke draga några bestämda slutsatser angående motiven till det nya brottet, utan dessa borde prövas i varje särskilt fall. Arrest borde komma i fråga endast vid de brott i vilkas straffsats arrest genom bestämmelser i strafflagens speciella del bleve upptagen. Det vore nämligen visserligen tänkbart, att även ett i regel så vanhederande brott som t. ex. stöld kunde begås av ideella motiv, men att i dylikt fall använda arreststraff skulle dock så föga harmoniera med nämnda brotts vanliga karaktär, att arrestens egenskap av custodia honesta komme att inför den allmänna åskådningen förvanskas. Kommissionen ville dock såsom sin mening uttala, att arrestens användning ingalunda borde inskränkas till politiska brott eller ens till åsiktsförbrytelser, utan borde utvidgas till alla brott, som i typiska fall vore av den natur, att brot-

tets begående icke behövde ådagalägga ett ohederligt sinnelag. Då emellertid jämväl förbrytelser, vid vilka man i regel vore berättigad att presumera ett hederligt sinnelag, undantagsvis kunde härflyta ur ohederliga motiv — utländsk praxis kände åtskilliga dylika fall av duell — borde arrest aldrig uppställas såsom ensam straffart, utan endast alternativt med vanligt frihetsstraff.

I den diskussion, som föranleddes av Thyréns förslag, yttrade sig prof. *Stjernberg* på kriminalkongressen i Stockholm 1911 (Förhandlingar vid kriminalkongressen i Stockholm den 28, 29 och 30 augusti 1911, utg. av Svenska kriminalistföreningen, s. 108 ff) och i Svenska kriminalistföreningen 1916 (Förhandlingar vid Svenska kriminalistföreningens ordinarie årsmöte i Stockholm den 29 och 30 september 1916 utg. av föreningens styrelse, s. 63 ff) för införande av en custodia honesta. Han anförde, att det svenska fängelsestraffet tidigare med en viss rätt kunnat anses göra tjänst som ett slags custodia honesta. Genom 1906 års verkställighetslag, som bl. a. införde arbetsplikt för fängelsefångar, hade emellertid fängelsestraffets ursprungliga karaktär förändrats. Fängelsestraffets egentliga syfte vore att utgöra ett kortvarigt allmänt frihetsstraff, och det vore svårt att förena detta syfte med uppgiften att tjänstgöra såsom custodia honesta. Advokaten *Stjernstedt* ifrågasatte i Svensk Juristtidning 1916 (s. 290 ff) däremot starkt, huruvida det vore önskvärt att införa custodia honesta. Han framhöll särskilt, att man därigenom gjorde det vanliga frihetsstraffet mera graverande för de dömdas anseende och därför försvårade återinträdet i samhällslivet för dem som frigives efter undergånget allmänt frihetsstraff. Från denna synpunkt borde man

snarare unifiera frihetsstraffen än uppdelade dem i mera vanhedrande och mindre vanhedrande. Allmänhetens dom vore för övrigt icke alldeles onyanserad; tvärtom gjordes säkerligen en mycket bestämd skillnad mellan dem som suttit inne för en politisk förbrytelse eller för offentligt raljerande med en biblisk berättelse, å ena sidan, och å andra sidan dem som varit straffade för stöld eller förskingring. Sannolikt vore det för allmänheten mera det genom straffet konstaterade brottet än det undergångna straffet som fläckade de dömda. Införandet av custodia honesta skulle fördenskull kanske ej betyda så mycket för åsiktsförbrytarna själva. Byråchefen *Sandell* uttalade i Svenska kriminalistföreningen 1916 (Förhandlingarna, s. 53 ff) likaledes tvivel på nyttan av inrättande av en custodia honesta. Han hade för sin del funnit, att folk rätt bra skilde mellan fängelse och straffarbete och gärna översåge med dem som dömts blott till fängelse. En tidningsman som dömts i tryckfrihetsmål torde ej riskera sitt sociala anseende därför att han undergått samma straff som småtjuvar och vårdslösa gäldenärer, och där man kunde tillägga brottet *ndgot* altruistiskt drag, ansåges ej ens den från straffarbete frigivne fläckad, åtminstone ej bland liktänkande. Från folkopinionens synpunkt gällde spörsmålet främst alternativen rent frikännande eller straff och endast i andra rummet frågan om straffets art.

En ingående kritik av Thyréns och strafflagskommissionens förslag har lämnats av advokaten *Arnold Sölvén* i Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1928 (s. 246 ff). Han hävdar där, att vi saknar varje enhetlig, allmängiltig norm för en etisk värdering av sinnelaget eller motiven. En dylik värdering måste vid brott i allmänhet och vid de politiska brotten

i synnerhet bliva subjektivt färgad och tillämpning av custodia honesta enligt de ifrågavarande förslagen därför bliva oenhetlig och godtycklig. Därjämte mötte det allvarliga betänkligheter att utmärka vissa brottslingar såsom etiskt fläckfria, ty därmed komme man att sätta motsatt stämpel på den stora massan av förbrytare och hindra deras upprättelse och återinträde i samhället. Att tillåta custodia honesta vid vissa brott men icke vid andra skulle vidare beträffande de förra brotten försvaga straffbudets manifestation av socialt ogillande och därmed dess förmåga att motverka mot det skyddade intresset riktade brottsimpulser. Däremot vore Sölvén anhängare av en custodia honesta, om för dess tillämpning förutsattes att brottet framgått ur en pliktövertygelse av utslagsgivande motivkraft och med principiell social syftning.

Även prof. Wetter har, i en artikel i Svensk Juristtidning 1931 (s. 354 ff), tagit avstånd från tanken på en custodia honesta knuten vid de förutsättningar Thyren och strafflagskommissionen föreslagit, i det att han instämmer i Sölvéns åsikt att en moralisk värdering av sinneleg eller motiv är obrukbar såsom grund för det privilegierade frihetsstraffet. Att med Sölvén bygga privilegiationen på en differentiering alltefter det att brottet förövats med övertygelse om plikt såsom avgörande brottsmotiv eller så icke är förhållandet är emellertid enligt Wetter icke heller tillrädligt. Han anför, att ådömandet av custodia honesta enligt denna tankegång förutsätter att den tilltalades pliktinställning vid brottet är en bestående faktor. Vidare vore pliktövertygelsen icke en skarpt urskiljbar företeelse. Brottslingar ansågo sig ej sällan av det ena eller andra skälet ha en rätt att begå brot-

tet, och det som uppfattades såsom berättigat framstode lätt även såsom plikt gentemot individen själv och hans närmaste. Från allmänpreventiv synpunkt vore det också betänkligt att privilegiera vilken som helst brottsling som handlade på grund av fast rotad övertygelse. För att hindra detta borde enligt Sölvén krävas att den brottsliga handlingen hade principiell syftning. Men fordran på sådan syftning vore icke längre ett psykologiskt kriterium som kunde objektivt fastställas utan toge sikte på vissa allmäntsociala värden och ändamål. Därigenom skulle åter införas en social värdering, vid vilken domarens personliga sociala inställning ytterst bleve avgörande. Icke heller kunde Wetter biträda en stundom yppad åsikt, att privilegieringen borde byggas på förhandenvaron av altruistiska motiv. Motsatsförhållandet mellan altruistiska och egoistiska motiv kompilerades av att individens egna levnadsbetingelser på intimaste sätt beror både av vissa andra människors välfärd och av förhållandena inom de trängre eller vidare sociala grupper som han tillhör. Wetter uppställer efter denna kritik en egen teori om det lämpliga användningsområdet för custodia honesta. En kollektiv pliktövertygelse av erforderlig utbredning kunde, menar han, utgöra en principiell grund att frångå det vanliga frihetsstraffet.¹

I de direktiv som lämnades beredningen vid dess tillsättande uttalas, att beredningen borde undersöka huruvida förutsättningar är för handen för inrättande av det särskilda mildare frihetsstraff som av strafflagskommissionen föreslagits komma till användning i vissa fall. I de senaste direktiven för bered-

¹ Se också ett anförande av Wetter i Nordisk Kriminalistisk Årsbok 1949—50 s. 75—77.

ningen, givna genom statsrådsanförande den 15 december 1944 av dåvarande chefen för justitiedepartementet statsrådet *Bergquist*, anföres att det borde övervägas om skäl finns att inrätta en särskild straffform med mildare behandling vid vissa brott, s. k. custodia honesta.

I strafflagberedningens betänkande angående verkställigheten av frihetsstraff m. m. (SOU 1944: 50 s. 117) anföres, att det borde närmare undersökas huruvida behov föreligger att i vissa fall anordna en mera hänsynsfull särbehandling, en custodia honesta. Finnes detta böra ske, uppkomme enligt beredningen frågan, huruvida det bör tillkomma domstol att förordna om dylik särbehandling — i vilket fall den enligt beredningens åsikt borde ha särskilt namn — eller om en central myndighet skall besluta därom under verkställigheten av frihetsstraffet.

Utländsk rätt.

Custodia honesta leder i modern straffrätt sitt ursprung från den *franska* rätts särskilda parallellstraff för politiska brott. På detta område inträdde i tiden efter 1830 års revolution en fullständig omkastning i det straffrättsliga bedömandet. Tidigare hade politiska brott belagts med vanliga straff även av svåraste grad. Men under Ludvig Filips regering utbyggdes genom lag av 1832 för vissa bestämda politiska brott, tillhörande den svåraste brottsgruppen, crimes, en exklusivt tillämplig och med de vanliga straffen parallell straffskala, vars centrala straffart var det nya frihetsstraffet détention på minst fem och högst tjugu år. Sedan genom bestämmelse i 1848 års författning dödsstraffet upphävts vid politiska brott i allmänhet och genom lag av 1858 ersatts med en svårare

art av deportation, ingår i den politiska straffskalan följande straffarter: déportation dans une enceinte fortifiée, déportation simple, détention, bannissement och dégradation civique. De medelsvåra politiska brotten, délits correctionnels politiques, blev väl genom lag av 1830 underställda prövning av jury, vilken bestämmelse senare åter begränsades, men vid dem uppställdes icke någon särskild straffart utan endast vissa särskilda förmåner vid straffets verkställighet. De särskilda straffarterna för politiska brott är emellertid i Frankrike endast relativa och icke absoluta poenae honestae. De betecknas uttryckligen såsom infamantes och det privilegierade frihetsstraffet détention medför obligatoriskt dégradation civique liksom även domens publicerande. Likväl är det otvivelaktigt, att de politiska parallellstraffen är avsedda att icke medföra den vanheder, som är förenad med de ordinära straffen.

Även enligt *belgiska* strafflagen finnes vid sidan av av de vanliga frihetsstraffen ett för vissa politiska brott stadgat frihetsstraff, détention, som kan ådömas på minst fem och högst tjugu år. Détention kan enligt belgisk rätt ådömas jämväl på livstid.

Ett privilegierat frihetsstraff, utgörande en produkt av franskt inflytande och inhemsk rättsutveckling, uppställs vidare i den *tyska* strafflagen av år 1870, vilken i denna del tjänat såsom förebild för norsk rätt och de svenska strafflagsförslagen. Det franska inflytandet hade förmedlats av Preussens strafflag av 1851, vars straffart Einschliessung gestaltades efter förebild av détention och tillämpades såsom exklusivt straff vid bestämda politiska brott med ytterligare tillägg av duell. I riksstrafflagen upptogs motsvarande straffart, Festungshaft, lika-

ledes såsom tillämplig vid bestämda politiska brott jämte duell men nu både såsom exklusivt straff och alternativt med vanligt frihetsstraff. Med hänsyn till speciellt valet mellan Zuchthaus och Festungshaft stadgades såsom bedömningsgrund för privilegieringen, att Zuchthaus må ådömas endast om det ådagalägges, att den straffbara handlingen framgått ur ett ärelöst sinnelag (»aus einer ehrlosen Gesinnung entsprungen ist»). Bestämmelsen om ehrlose Gesinnung såsom bedömningsgrund visade sig svår att tillämpa konsekvent. Huruvida Festungshaft kommer att bibehållas i tysk rätt är osäkert.

I *norska* strafflagen uppställs parallellt med det vanliga frihetsstraffet, kallat fengsel, ett annat frihetsstraff, hefte, som åtminstone i främsta rummet fullgör funktionen av custodia honesta (jfr s. 61). Detta straff tillämpas vid vissa bestämda politiska brott såsom antingen ensam eller alternativ straffart. Det kan vidare tillämpas vid straffminskning enligt vissa allmänna eller speciella grunder, bland de senare samtycke till dödande eller till orsakande av svår kroppsskada enligt en bestämmelse som inbegriper även duell. Men dessutom har uppställts en generell regel, att vid brott, som belagts med enbart fengsel, i stället kan ådömas motsvarande hefte, »såframt särskilda omständigheter göra antagligt, att handlingen icke framgått ur ett fördärvat sinnelag». Straffartens karaktär av effektiv custodia honesta förvanskas emellertid i dessa fall därav, att strafftiden förlänges enligt en lagstadgad proportion av 2: 1 till fengsel. Den uppställda förutsättningen, att handlingen icke framgått ur ett fördärvat sinnelag, har ansetts tillämplig även då fengsel och hefte stadgats såsom alternativa straff och bildar alltså en generell bedömnings-

grund för det privilegierade frihetsstraffet på samma sätt som i Tyskland. Innebörden därav är icke lika otvetydig som i fråga om ärelöst sinnelag enligt den tyska förebilden. Emellertid använder kommissionsmotiven av 1896 omskrivningarna ärelöst sinnelag och oederligt motiv samt uttalar om straffartens kriminalpolitiska funktion, att staten, som i motsats till ifrågavarande individer anser dessas handlingar skadliga, visserligen måste värja sig mot dem genom straff, men att det vore orättfärdigt och blott kunde leda till moralisk förvirring, om här användes samma straffarter som gentemot vanliga förbrytare. Om man tillägger vitsord åt dessa uttalanden, får även rekvisitet »fördärvat sinnelag» tolkas såsom liktydigt med moraliskt fördärvat sinnelag. I praktiken synes hefte ytterst sällan förekomma.

Enligt *danska* strafflagen av år 1866 förekom custodia honesta under namn av statsfængsel. I den nu gällande strafflagen av år 1930 upptogs icke detta straff. Där stadgades emellertid enligt lagens ursprungliga lydelse beträffande förbrytelser mot statens självständighet och säkerhet samt förbrytelser mot statsförfattningen och de högsta statsmyndigheterna, att om dessa brott vore belagda med det allmänna frihetsstraffet fængsel, i stället under särskilda omständigheter skulle kunna dömas till det andra i lagen upptagna allmänna frihetsstraffet, hæfte, på samma tid. De allmänna tidsgränserna för fængsel är livstid eller ock minst trettio dagar och högst sexton år, medan hæfte i vanliga fall har ett minimum av sju dagar och ett maximum av två år. Genom en lag den 15 mars 1939, i vilken bland annat infördes nya och skärpta bestämmelser om brott mot statens säkerhet och offentlig myndighet, begränsades möjligheten att ut-

byta fængsel mot hæfte så till vida att fængsel intill sex månader, men ej fængsel på längre tid, kunde utbytas mot hæfte på samma tid. Genom en lagändring den 7 juni 1952 har varje form av custodia honesta fallit bort.

Det *italienska* strafflagsförslaget av år 1921, Ferris förslag, uppställde särskilda arter av frihetsstraff, *detenzione semplice* och *detenzione rigorosa*, för brott begångna uteslutande av politiska motiv eller socialt intresse. I den nya straff-

lagen av år 1930 upptages icke någon sådan straffart.

För den *engelska* och *amerikanska* rätten är custodia honesta okänd, likaså för den *finska*. Beträffande finsk rätt förtjänar dock anmärkas, att efter en ändring år 1921 i straffverkställighetslagen fångar, som dömts för förräderi eller något av vissa andra brott, icke må sammanföras med övriga fångar och skall behandlas på sätt om rannsakningsfångar är stadgat. Icke heller i den *schweiziska* strafflagen förekommer custodia honesta.

3 kap. Strafflagberedningens förslag.

1. Allmänna synpunkter.

Frågan om införande av ett enda, enhetligt frihetsstraff har debatterats praktiskt taget sedan frihetsstraffet framträdde som ett av de ordinära huvudstraffen. Spörsmålet var föremål för internationella meningsutbyten vid straffrättskongressen i Frankfurt 1857 och upptogs till övervägande av den internationella straffrätts- och fångvårdskommissionen (Commission Internationale Pénale et Pénitentiaire, CIPP) redan vid dess första kongress i London 1872. Vid CIPP:s kongress i Stockholm 1878 var den ett av huvudämnen och kongressen antog med stor majoritet på förslag av den belgiske kriminologen Thonissen ett uttalande till förmån för frihetsstraffets förenhetligande. Frågan berördes även vid CIPP:s kongress i Paris 1895. Vid kongressen i Prag 1930 var problemet åter föremål för överväganden; man kunde då emellertid icke ena sig om något uttalande. Under CIPP:s sista verksamhetstid studerades frågan av en särskild kommitté. På grundval av dess arbete antogs 1951 en resolution, enligt vilken skiljaktigheter som grundas enbart på brottets natur och svårhet bör försvin-

na och ersättas av en ny differentiering som svarar mot behovet av en individualisering av straffen.

När spörsmålet om införande av ett enhetligt frihetsstraff diskuterades under 1800-talet, var det från väsentligen andra utgångspunkter än dem som i våra dagar är aktuella. I den tidigare debatten återfinner man bland motståndarna till ett förenhetligande företrädarna för den modernare åskådning, som vid sidan av de rent repressiva formerna för frihetsberövande ville införa en reaktionsform, som väsentligen skulle taga sikte på den dömdes uppfostran, utbildning och återanpassning. Sedan frihetsberövandets retributiva funktion i våra dagar skjutits i bakgrunden och man allmänt betraktar resocialiseringen som dess närmaste uppgift, har den äldre diskussionen om frihetsstraffets arter förlorat aktualitet. Med detta förändrade betraktelsesätt har följt att för skilda kategorier brottslingar skapats särskilda reaktionsformer vid sidan av vanligt frihetsstraff. Svårigheterna att nå internationell enighet om ett uttalande i frågan om frihetsstraffets arter sammanhänger

till stor del med den olika utveckling av »straff» och »skyddsåtgärder» som ägt rum i skilda länder.

De särskilda reaktionsformer som har skapats i Sverige, numera ungdomsfängelse samt förvaring och internering i säkerhetsanstalt, skiljer sig till sin legala utformning från vanligt frihetsstraff främst däri att tiden för frihetsberövandet icke i första hand bestämmas av domstol. För deras tillämpning gäller särskilda förutsättningar som angives i lag. Dessa särskilda reaktionsformer kommer beredningen att granska i senare betänkanden, vid behandlingen av ungdomsbrottsligheten och abnormbrottsligheten. I vilken utsträckning det kan finnas behov av att fortfarande ha särskilda institut för vissa grupper av brottslingar får beredningen då anledning att diskutera. Tendensen att differentiera behandlingen med hänsyn mera till brottslingens person än brottets art har gjort sig gällande icke bara så att särskilda reaktionsformer skapats utan även genom differentierad behandling inom de skilda påföljderna. Delvis har härigenom skiljaktigheterna mellan de egentliga frihetsstraffen och andra åtgärder på nytt utplånats. I särskild grad gäller detta emellertid de båda formerna av vanligt frihetsstraff, straffarbete och fängelse. Beredningen har vid revisionen av reaktionssystemet även ställts inför frågan om frihetsstraff av den traditionella typen är ett lämpligt kriminalpolitiskt medel i kampen mot brottsligheten. Vid sina diskussioner härom har beredningen kommit fram till uppfattningen att frihetsstraff kan ersättas med andra kriminalpolitiska åtgärder när det gäller ungdom men att det, trots de invändningar som från skilda synpunkter kan göras mot sådant straff, icke är tänkbart att inom över-

skädlig framtid beträffande vuxna ersätta frihetsstraff, som till sitt mått i varje fall enligt straffskalorna delvis bestämmas av brottets art, med andra åtgärder. Härmed är icke sagt att icke avsevärda förändringar kan komma att göras i fråga om sättet för bestämmande av frihetsförlustens långvarighet. Beredningen har velat lämna dessa uppgifter angående sin ståndpunkt till reaktionssystemet redan här för att motivera varför frågan om frihetsstraffets arter kunnat tagas upp tämligen isolerat och för att understryka att det icke är fråga om en reform som på ett hindrande sätt föregriper beredningens fortsatta arbete. Skall en förändring av gällande rätt i fråga om det allmänna frihetsstraffet göras, bör genomförandet ske nu i samband med den av straffrättskommittén verkställda revisionen av strafflagens speciella del.

Enligt gällande rätt skiljer sig fängelse såsom omedelbart ådömt frihetsstraff från straffarbete huvudsakligen därigenom att det är avsett att vara en mildare reaktionsform. Visserligen kan det ådömas för kortare tid än straffarbete men i övrigt är de båda straffen med hänsyn till tidslängden parallella upp till fängelsestraffets maximum. Med verkställighetslagen 1945 har de kvarstående skiljaktigheterna i verkställighetshänseende mellan straffarbete och fängelse i avsevärd mån utjämnats — dock föreligger nu en icke oväsentlig skillnad i fråga om placering i öppen eller slutenvård — men fortfarande fyller fängelsestraffet i sin nuvarande utformning teoretiskt två funktioner, nämligen att vara det kortvarigaste ordinära frihetsstraffet och att i vissa fall göra tjänst som en lindrigare särbehandling, som är motiverad av brottets speciella beskaffenhet, orsakerna till detsamma el-

ler omständigheterna vid dess begående eller av förhållanden som rör den dömdes person. Vid vissa brott ingår endast böter och fängelse i straffskalan, någon gång kan endast fängelse ådömas och vid andra brott slutligen kan såväl böter och fängelse som straffarbete eller allenast de sistnämnda två straffarterna användas. I de fall där strängare straff än fängelse ej får ådömas är det tydligen brottets regelmässigt lindriga karakter som föranlett lagstiftaren att uppställa det mildare fängelsestraffet som exklusivt frihetsstraff. När både fängelse och straffarbete kan ådömas, har avsikten däremot varit att giva domaren möjlighet att tillämpa en mildare straffform, därest omständigheterna föranleder därtill.

Strafflagberedningen fann vid utarbetandet av förslaget till verkställighetslag (SOU 1944:50 s. 128) på grundval av undersökning av fångvårdsklienteletts sammansättning att de personer som dömdes till fängelse i regel hade strafftider under tre månader och att de till största delen hade förövat brott av särskilda typer — företrädesvis rattfylleri, militära brott och våldsbrott — för vilka fängelse antingen vore det enda frihetsstraff som kunde följa eller utgjorde normalstraffet. De flesta av dessa personer var förstagångsbrottslingar men en hel del hade tidigare visat asocialitet. De fängelsefångar som dömdes för brott av andra typer föredde icke några betydande skiljaktigheter i förhållande till straffarbetsklientelet. I de fall där även straffarbete inginge i den normala straffskalan syntes fängelse i viss utsträckning användas tämligen slumpvis. Beredningen fann att det kunde sägas sammanfattningsvis, att fängelse antingen till följd av lagens stadganden eller av andra skäl ofta tillämpades mot brottslingar

beträffande vilka det ur individualpreventionens synpunkt icke föreläge anledning till en behandling av annan art än den som komme straffångarna till del. — Sedan denna undersökning gjordes torde skiljaktigheterna mellan de båda kategorierna ha minskats ytterligare. Genom ikraftträdande av de nya lagarna om villkorlig dom och om förvaring och internering i säkerhetsanstalt har tillämpningen av villkorlig dom och förvaring ökat. Därigenom har från det vanliga frihetsstraffets område förts dels vissa fall av lindrigare kriminalitet, dels en grupp mer samhällsbesvärliga än direkt farliga förbrytare. Någon markerad inverkan av den nya verkställighetslagen på domstolarnas val av straffart kan icke utläsas ur statistiken.

Vari artskillnaden mellan straffarbete och fängelse består utsäges icke i strafflagen utan är beroende av verkställighetens utformning. Såsom framgår av redogörelsen för gällande rätt (s. 59) är skiljaktigheterna i verkställighet enligt lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m. numera följande. Fängelsefånge skall i regel undergå straffet i öppen anstalt, medan strafffånge, fånge som undergår straffarbete, skall börja undergå straffet i slutna anstalt men må efter tre månader överföras till öppen anstalt. Strafffånge under 25 år skall så snart ske kan överföras till öppen anstalt om ej särskilda skäl är emot det. Bötesfånge, fånge som undergår förvandlingsstraff för böter, skall undergå straffet i slutna anstalt. Vid särskilda skäl kan såväl strafffånge som bötesfånge placeras i öppen vård utan hinder av huvudregeln. Fängelsefånge äger åtnjuta vissa förmåner som icke utan vidare tillkommer annan fånge. Han äger sålunda rätt att inköpa varor, som för ändamålet tillhandahåll-

les vid anstalten, i den utsträckning som högst kan medgivas straffängelse. Straffänges rätt att inköpa varor utöver viss gräns är beroende av arbetsflit och gott uppförande. Fängelsefånge äger själv skaffa sig eller mottaga bekvämlighet som låter förena sig med enkelhet och god ordning. När han arbetar eller tillbringar fritid i enrum må han använda egna kläder, om de är av tillfredsställande beskaffenhet. Dessa förmåner kan enligt anvisningar av fängvårdsstyrelsen tillerkännas även annan fånge. Fängelsefånge som arbetar i enrum må själv skaffa sig arbete som styresmannen godkänner. Någon sådan rätt tillkommer icke straffängelse. Fängelsefånge äger fritt förfoga över intjänt arbetspremie och över inkomsten av arbete han själv skaffat sig, medan straffänges arbetspremie-medel och annan arbetsinkomst skall fördelas i två delar enligt fängvårdsstyrelsens bestämmande, disponibla medel och besparade medel.

Det visar sig således, att skillnaderna i verkställighetshänseende mellan straffarbete och fängelse numera är obetydliga. I särskilda fall kan behandlingen av straffängelse praktiskt taget utformas såsom för en fängelsefånge. Frihetsstraffets uppgift att medverka till den dömdes resocialisering är uppenbarligen grunden till att en sådan nivellering uppstått. En grundläggande princip vid utformningen av verkställighetsreglerna för straffarbete och fängelse har varit, att utöver frihetsberövandet annan repressiv åtgärd icke skall vidtagas mot fångarna än som erfordras för säkerhet och god ordning. Verkställigheten bör utformas så som i varje särskilt fall är lämpligast för att förebygga återfall i brott av den dömd.

Det förtjänar omnämnas att problemet om verkställighetsformerna huvudsakli-

gen gäller brottslingar som undergår straff med strafftider på högst två år, fängelsestraffets maximum. Ur fängvårdens statistik hämtas följande siffror utvisande användningen av fängelse och straffarbete enligt domar som har befordrats till verkställighet under åren 1947—1951.

	1947	1948	1949	1950	1951
< 2 mån.					
Fängelse	1 045	1 061	1 027	847	1 236
2 mån.					
Fängelse	564	474	586	507	643
Straffarbete . . .	105	114	69	84	70
3 < 6 mån.					
Fängelse	262	234	248	238	357
Straffarbete . . .	644	543	478	498	544
6 mån.					
Fängelse	14	14	18	21	30
Straffarbete . . .	211	219	251	279	352
7 mån < 1 år					
Fängelse	8	9	11	8	19
Straffarbete . . .	402	457	540	537	610
1 < 2 år					
Fängelse	2	8	8	10	11
Straffarbete . . .	323	370	447	447	493
2 < 3 år					
Fängelse	1	—	—	—	2
Straffarbete . . .	63	73	85	81	70
3 år och längre					
Fängelse	—	—	—	—	—
Straffarbete . . .	47	38	38	35	48
Sammanlagt					
Fängelse	1 896	1 800	1 898	1 631	2 298
Straffarbete . . .	1 795	1 814	1 908	1 964	2 187

Differentiering av de intagna bör givetvis ske; denna princip är också fastslagen i verkställighetslagen 26 § att gälla för alla kategorier intagna, icke bara mellan olika arter av påföljd utan även bland dem som ådömts samma påföljd. Från de synpunkter som beredningen har lagt

på verkställigheten av frihetsstraff, är det naturligt att den dömdes person får avgörande betydelse för verkställighetens utformning. De skiljaktigheter som föreligger i fråga om verkställigheten av olika slags påföljder bör därför kunna föras tillbaka på de dömdas personlighet. Den nyss omtalade utredning som beredningen lät verkställa i samband med utarbetandet av förslag till straffverkställighetslagen visar att någon markerad skillnad mellan fängelsefångar och strafffångar icke föreligger. Den differentiering som måste göras bör därför ske efter andra linjer än den nuvarande schematiska fördelningen.

En differentiering kan vidtagas antingen av domstol eller av verkställighetsmyndighet. Genom att till domstolens förfogande ställa ett flertal straffarter, var och en avpassad för intagna av en viss personlighetstyp, kan differentieringen göras av domstolen. En sådan anordning är emellertid icke praktiskt genomförbar. Det är icke möjligt att ha ett så stort antal straffarter att de kan uttömmande motsvara alla sorters intagna. Det är vidare uppenbart att svårigheter måste föreligga att förse domstolen med tillräckligt material för bestämmandet av den rätta påföljden och därmed verkställigheten. Hur noggrant en utredning härom än göres, måste omplaceringar och ändringar i verkställigheten kunna visa sig erforderliga med hänsyn till hur verkställigheten utvecklar sig. Sådana ändringar måste kunna göras av verkställighetsmyndigheten. Ett effektivt genomförande av en resocialiserande behandling fordrar att de verkställande organen har stora möjligheter att lämpa verkställigheten efter de individuella fallen. Domstolens roll kan inskränkas till att göra en grovsortering av de dömda efter vissa mera utpräg-

lade personlighetstyper, för vilka de frihetsberövande instituten bör utformas olika för att möta de individuella kraven. Domstolens roll blir alltså begränsad till att, med beaktande av hänsyn till den enskildes rättssäkerhet, bestämma vissa gränser för den omfattning i vilken frihetsberövandet får fortvara. Genom en sådan grovsortering kan domstolen utskilja unga lagöverträdare, psykiskt abnorma brottslingar och medicinskt vårdbehövande (sinnessjukvård, alkoholistvård), för vilka grupper gäller att frihetsberövandet är till tiden mer eller mindre obestämt, från de fall där ett tidsbestämt frihetsberövande anses böra tillämpas. Accepteras att frihetsberövandet är det väsentliga, saknas emellertid anledning att här bibehålla uppdelningen i fängelse och straffarbete eller eljest uppställa skilda straffarter för det tidsbestämda frihetsstraffet.

Såsom här ovan framhållits innebär detta alls icke att verkställigheten skall vara likformig. Tvärtom synes verkställighetsorganet böra ha vida möjligheter att inom den av domstol angivna tidsramen utforma verkställigheten individuellt så långt en individualisering är möjlig. Beredningen bortser därvid icke från att viss schematisering kan visa sig nödvändig. Detta gäller särskilt vissa typer av brottslingar, sådana som icke har gjort sig skyldiga till någon grövre brottslighet och icke är i behov av annan fostran än själva avtjänandet av ett frihetsstraff. Det är i dessa fall ej främst fråga om särskilda brottslingar utan om personer som begått vissa särskilda brott, för vilka det av allmänpreventiva skäl har ansetts nödvändigt att döma till frihetsstraff.

Särskild uppmärksamhet kräver frågan om det ur allmänpreventiv synpunkt kan vara erforderligt att ha flera arter

frihetsstraff. Genom en som strängare ansedd straffart skulle inskräpas att vissa brott är svårare än andra och genom en mildare straffart betonas att i vissa fall brotten är mer ursäktliga.

För att en skillnad mellan straffarterna såsom strängare eller mildare skall kunna upprätthållas bör det kravet ställas att skillnad föreligger i verkställighets-hänseende eller i något annat avseende. Ty någon allmänpreventiv effekt av att använda skilda beteckningar för att markera olika brotts svårhetsgrad, utan att någon skillnad i övrigt föreligger mellan straffarterna, kan näppeligen påräknas. En utgångspunkt vid verkställighetsreformen var emellertid att den allmänpreventiva effekten av ett frihetsstraff ej kunde tänkas bli nämnvärt större eller mindre allt efter dess mer eller mindre stränga verkställighet. För den enskilda individen torde det avgörande vara strafftidens längd. Beredningen har icke funnit anledning att frångå denna uppfattning. Såsom framgår av den redogörelse för verkställigheten av frihetsstraffet som lämnas nedan (s. 80) har beredningen ansett sig kunna bygga vidare på de principer som ligger till grund för straffverkställighetslagen. Någon anledning att bibehålla flera straffarter i syfte att därigenom kunna åstadkomma ett medvetet strängare eller lindrigare »strafflidande» finnes därför icke enligt beredningens uppfattning. De allmänpreventiva synpunkterna torde därför icke leda till att något hinder skulle föreligga att sammansmälta fängelse och straffarbete i deras nuvarande form till en straffart.

En uppdelning av frihetsstraffet i två eller flera arter kan emellertid ske även efter andra grunder än dem, på vilka det nuvarande svenska systemet vilar. Den tanken har framförts, att den ge-

mensamma straffarten borde ha ett särskilt namn när den ådömes på kortare tider. Syftet härmed skulle vara att för den mindre brottsligheten undvika att använda en beteckning som begagnades för grövre brottslighet. Problemet torde göra sig gällande närmast i fråga om dem som ådömes ovillkorligt frihetsstraff. Meddelas villkorlig dom erhålles redan genom det villkorliga anståndet med verkställigheten av det korta frihetsstraffet ett uttryck för ett mildare bedömande. Mot införande av en särskild benämning på straffarten när den ådömes för kortare tid talar beaktansvärda skäl. Ett såsom svårare ansett frihetsstraff kan befaras komma att verka belastande i socialt hänseende för dem som dömts därtill. De flesta fängelsefångar dömes nu till straff under tre månader. Straffångar med straff på sex månader eller därunder utgöres av nära hälften av hela antalet. Med hänsyn härtill måste man — om icke en radikal förändring genomföres för användande av frihetsstraffen — för att nå syftet med en särskild beteckning för de kortare straffen sätta gränsen mellan det kortare och det längre straffet långt ner i skalan då eljest majoriteten av brottslingarna kommer att falla inom den lindrigare straffarten. De personer som huvudsakligen kommer att erhålla ovillkorliga straff med den särskilda benämningen är sådana vilka begått brott av speciella slag, vid vilka villkorlig dom eller kriminalvård i frihet över huvud av allmänpreventiva skäl icke ansetts böra förekomma, vållandebrott, rattfylleribrott, misshandel, brott mot specialstraffrättsliga författningar. Med hänsyn härtill måste det synas mindre egentligt att samtidigt som frihetsstraff ådömes på grund av brottets allvarliga art använda en straffart som markerar

att i själva verket är brottet icke så allvarligt. Hur gränsen än sättes kommer gränfall att inträffa där det ter sig mindre tillfredsställande att straffarten betecknas med olika namn allt efter straffets längd. Behandlingen av brottslingar som fått straff med olika beteckning bör kanske ske efter samma normer. En irrationell faktor skulle införas vid straffmätningen. Det kan tänkas att domstolarna, på grund av önskan att vilja ge uttryck åt att gärningen bör särskilt brännmärkas eller icke är förtjänt av strängt bedömande, vid straffmätningen ådömer ett längre eller kortare frihetsstraff än vad de skulle ha gjort om endast en benämning funnes på straffarten.

Om sålunda övervägande skäl talar för införande av ett enhetligt frihetsstraff i stället för straffarbete och fängelse, bör det likväl övervägas om behov finnes att med svensk rätt efter utländska förebilder införliva ett särskilt straff — *custodia honesta* — för vissa brott eller vissa brottslingar. Syftet med straffarten skulle vara dels att tillförsäkra den dömden en mildare behandling än andra brottslingar dels att utmärka att gärningen vore av en särskild typ.

De skiftande uppfattningar som har gjort sig gällande under diskussionen om *custodia honesta* visar att svårigheter föreligger att tillfredsställande ange de kategorier brottslingar som kan tänkas ifrågakomma för det privilegierade straffet. Hur definitionen än göres, kommer de personer som kan ifrågakomma att vara sådana som begått brott av den art att samhällsintresset kräver ovillkorligt frihetsstraff, ofta av lång varaktighet. För dem som kan tänkas bli dömda till det privilegierade straffet är det icke behov av uppfostrande behandling eller andra åtgärder

för deras resocialisering, som är avgörande för valet av påföljd. Särskilda resocialiseringsåtgärder kan oftast tänkas vara uteslutna. Detta är emellertid icke något som endast kan gälla brottslingar av denna typ. Även de som erhåller ordinärt frihetsstraff är ofta icke i behov av uppfostrande behandling. Verkställighetsreglerna bör avfattas så, att sådana fall kan beaktas inom ramen för det ordinära frihetsstraffet. Om sålunda verkställigheten för det ordinära frihetsstraffet anordnas i enlighet med de principer som ligger till grund för verkställighetslagen, synes behov icke föreligga att tillskapa en särskild straffart för att man skall kunna anordna en mild behandling. Den särskilda behandling som anses önskvärd kan då erhållas inom det ordinära frihetsstraffet. Den väsentliga betydelsen av en särskild straffart kommer då att bestå däri att man genom namnet å straffarten uttrycker att det är fråga om brott och brottslingar av en särpräglad art.

Ett privilegierat straff torde komma att få sin tillämpning huvudsakligen under politiskt oroliga tider. Det har förmenats, att man vid ingripande av säkerhetsskäl mot någon som begått brott av pliktövertygelse, som delas av en större grupp människor, skulle i mindre mån bidra till att skapa martyrer om han ådömdes ett straff som innebar en viss uppskattning av gärningsmannens motiv. Föreligger en sådan situation, att det anses erforderligt ur säkerhetssynpunkt att ingripande sker genom ådömande av frihetsstraff, kan man dock ifrågasätta om någon nämnvärd skillnad i reaktionen vore att förvänta om man i stället för ordinärt frihetsstraff ådömdes ett privilegierat straff. Man torde nog få räkna med att de personer som hyser samma övertygelse som

den dömde, anser ett ingripande över huvud såsom förföljelse. Med de erfarenheter som föranletts av det senaste kriget, då politiska brott föröfvats i flera länder i en dittills okänd omfattning, kan det även ifrågasättas huruvida det finns anledning att från det allmänns sida ge uttryck åt ett slags moralisk uppskattning av vissa gärningsmän. Vissa i hög grad allmänfarliga brott, t. ex. spioneri, har understundom sin grund i en uppriktig politisk övertygelse men skulle föga lämpa sig för en påföljd som kunde betecknas som custodia honesta.

Den effekt man i vissa fall vill nå, att bevara åt gärningsmännen medmänniskornas aktning, torde icke behöva utebli även om de dömes till ordinärt frihetsstraff. Allmänhetens reaktion torde i sådana situationer det här gäller mera taga hänsyn till arten av gärningen än den straffrättsliga påföljdens beteckning.

Från olika synpunkter har såsom en förtjänst eller såsom en nackdel med custodia honesta åberopats att förefintligheten av en sådan straffform skulle kunna föranleda att domstolarna bleve mera benägna att reagera med straff mot åsiktsförbrytelser. Farhågan härför kan icke anses helt utesluten.

Även i fråga om andra brott än de politiska kan det någon gång anföras skäl för en särskilt mild behandling och för markerande att brottslingen på grund av motiven icke är jämställd med andra brottslingar. Dessa fall, där samhällets säkerhetskrav icke torde göra sig gällande med någon nämnvärd styrka, synes om villkorlig dom icke ifrågakommer lämpa sig bättre för nåd eller åtals-

eftergift eller — efter införande av sådant institut — påföljdseftergift än för anlitande av en särskild straffart.

På grund av de övertväganden för vilka nu redogjorts har beredningen funnit — såsom redan i betänkandet om straffverkställigheten uttalats — att en ändamålsenligare anordning av frihetsstraff uppnås om fängelse och straffarbete sammanslås till en straffart. Det synes icke vara erforderligt att införa ett privilegierat straff — custodia honesta — för viss brottslighet. Den särbehandling som kan anses önskvärd bör inom ramen för det enhetliga frihetsstraffet beslutas av verkställighetsmyndigheten. Det skäl som föranlett beredningen att vid straffverkställighetsreformen icke framlägga förslag om enhetligt frihetsstraff — nödvändigheten av att avvakta en omarbetning av straffskalorna — äger icke längre någon betydelse. Tvärtom bör frågan om ett enhetligt frihetsstraff upptagas till avgörande nu, då straffrättskommittén avslutar sin granskning av strafflagens speciella del.

Beredningen föreslår därför att endast ett ordinärt frihetsstraff skall ingå i reaktionssystemet. För den nya enhetliga straffarten har beredningen redan vid avgivandet av sitt förslag till verkställighetslag föreslagit benämningen fängelse. Såsom i det följande framgår innebär detta emellertid icke att tillämpningen av det nuvarande fängelsestraffet utsträcker på bekostnad av straffarbetsstraff. Det nya enhetliga frihetsstraffet fängelse skiljer sig från både nuvarande fängelse och straffarbete.

2. Frihetsstraffets gränser.

I strafflagen skiljes mellan »allmänna» straff, straffarbete, fängelse och böter, »särskilda» straff för ämbetsmän och krigsmän samt andra särskilda påföljder. Bland straffen upptages även ungdomsfängelse. Skäl kan anföras mot en sådan systematisering. Beredningen har emellertid icke ansett lämpligt att i samband med den nu verkställda översynen av strafflagens tills vidare kvarstående delar upptaga systematiken till närmare övervägande. Vid övervägande av en annan systematisering än den som göres i strafflagen måste observeras även förhållandet mellan »straff» och »skyddsåtgärder», och denna fråga bör anstå till dess beredningen kan framlägga det samlade resultatet av sin översyn av reaktionssystemet.

Enligt gällande rätt ådömes — jämlikt straffskalorna för de särskilda brotten — straffarbete på livstid eller på viss tid ej under två månader eller över tio år (2 kap. 3 §) och fängelse på viss tid ej under en månad eller över två år (2 kap. 4 §). Vid sammanträffande av flera brott kan de övre gränserna överskridas, dock aldrig med mer än två år (4 kap. 2 §). Fängelse som förvandlingsstraff för böter utsättes i viss tid, lägst tio och högst nittio dagar.

Frågan om gränserna för frihetsstraffet har såsom framgår av redogörelsen för reformförslagen och främmande rätt varit föremål för diskussion och har lösts på olika sätt i skilda lagstiftningar. Strafflagskommissionen föreslog (SOU 1923: 9) att undre gränsen skulle sättas vid tre månader. En sådan höjning skulle ha till syfte att inskränka användningen av de korta frihetsstraffen, en strävan som gjort sig gällande runt om i världen. Det har ansetts som obe-

stridligt att allmänpreventiva och individualpreventiva syften kan nås bättre med andra medel och att de mycket korta frihetsstraffen endast har skadliga verkningar. Såsom kriminalpolitiskt medel i stället för korta frihetsstraff ifrågakommer framför allt böter. Användningen av böter skulle främjas redan därav att ett högt minimum för frihetsstraff kunde beräknas medföra att domstolarna skulle undvika att ådöma fängelse annat än då en relativt lång frihetsförlust vore motiverad. Inskränkning av användande av frihetsstraff kan vinnas även genom utbyggnad och effektivisering av övriga brottsåtgärder, däribland en reformering av den villkorliga domen.

Det är emellertid att observera att den internationella diskussion som förts angående de korta frihetsstraffens skadlighet haft sin grund i strafflagar som har ett väsentligt lägre minimum för frihetsstraff än svensk lag, och huvudsakligen gällt frihetsstraff i några dagar eller veckor. Enligt beredningens uppfattning bör frihetsstraff ej användas, där syftet med det straffrättsliga ingripandet kan nås med andra medel. Beredningen tänker därvid främst på bötesstraffet och den villkorliga domen. Beredningen har i skrivelsen till departementschefen (ovan s. 15) redogjort för skälen för att frågan om bötesstraffets användningsområde icke upptages till diskussion i detta sammanhang. I fråga om villkorlig dom har beredningen sedan ett par år liggande ett preliminärt utkast till ny lagstiftning. En höjning av minimitiden för frihetsstraff medför givetvis att de kortaste frihetsstraffen upphör. Beredningen betvivlar emellertid att enbart en

så pass måttlig höjning som till två eller tre månader i och för sig kommer att medföra någon nämnvärd minskning av hela antalet frihetsstraff. Av den ovan lämnade redogörelsen för ådömda straff framgår att ovillkorliga frihetsstraff på en eller två månader huvudsakligen förekommer vid brott, där allmänpreventiva hänsyn ansetts kräva frihetsstraff. Utan en utbyggnad av andra brottspåföljder torde därför en höjning av minimigränsen väsentligen endast medföra att frihetsstraff i dessa fall ådömes på något längre tider än för närvarande. En sådan utveckling finner beredningen icke önskvärd. Beredningen har visserligen för avsikt att i sina slutliga förslag till reaktionssystemets utformning föreslå en avsevärd utbyggnad av »skyddsåtgärderna» på bekostnad av »straffen» — i fråga om ungdom möjligen att helt avstå från frihetsstraff i traditionell bemärkelse — men korta frihetsstraff torde ändå i viss utsträckning böra behållas närmast för de allmänpreventiva syftena. Beredningen anser sig därför nu böra föreslå att undre gränsen för det enhetliga frihetsstraffet fängelse sättes vid en månad.

I fråga om maximum för frihetsstraff på viss tid, i gällande rätt tio år eller i konkurrensfall tolv år, föreslog strafflagskommissionen (s. 266) en höjning till femton år. Även inom beredningen har denna tanke diskuterats. För en höjning har åberopats, dels att i främmande lagstiftning maximum allmänt är avsevärt högre än tio år, dels att avståndet från tio år till livstids frihetsstraff skulle vara för stort. Å andra sidan har röster icke saknats för en sänkning av maximum åtminstone till åtta år, därvid man hävdar att de nuvarande längsta tiderna icke har något berättigande ur vare sig individualpreventiv eller allmänpreventiv synpunkt.

Beredningen har icke funnit tillräckliga skäl föreligga att frångå gällande rätts bestämmelse. En högre grad av tidsbestämmdhet och därmed en förkortning av straffet i därför lämpade fall kan uppnås genom införande av möjlighet till villkorlig frigivning i särskilda fall på ett tidigare stadium än för närvarande. I detta sammanhang bör observeras att det skydd mot en brottslings farlighet som man kan vilja vinna med lång tids frihetsstraff kan erhållas även genom påföljder av annat slag, t. ex. förvaring och internering. Båda dessa institut och användningen över huvud av tidsbestämda eller relativt tidsbestämda brottspåföljder kommer att av beredningen genomgåas vid dess översyn av reaktionssystemet. Denna revision torde icke i och för sig behöva påverka maximigränsen för ordinärt frihetsstraff.

Vad beträffar livstids frihetsstraff föreslår beredningen att möjligheten att ådöma sådant straff bibehålles. Att helt borttaga denna möjlighet synes icke lämpligt. Det kan finnas sådana brottslingar som icke kan oskadliggöras på annat sätt. Livstids straff innebär i praktiken en lång och obestämd tids frihetsförlust, vilket synes vara lämpligare än en lång tids bestämd frihetsförlust. Borttages livstidsstraff måste maximum för det tidsbestämda frihetsstraffet avsevärt höjas.

Med dessa överväganden har beredningen kommit till den slutsatsen att enhetsstraffet fängelse bör kunna ådömas inom samma gränser som för närvarande gäller för frihetsstraff, en månad och tio år, samt på livstid. Möjligheten till förhöjning av de tidsbestämda straffen i konkurrenssituationer har — såsom nedan närmare utvecklas — bibehållits.

3. Verkställigheten av det enhetliga frihetsstraffet.

Beredningen har i det föregående lämnat en redogörelse för de skillnader som i verkställighetshänseende föreligger mellan straffarbete och fängelse (s. 59 ff). Vid utarbetandet av förslag till verkställighetsregler för det enhetliga frihetsstraffet har beredningen övervägt om även längre gående förändringar borde vidtagas i straffverkställighetslagen än vad som är oundgängligen nödvändigt för sammanslagningen av fängelse och straffarbete. Revisionen skulle kunna utsträckas till att taga hänsyn också till de erfarenheter som under de gångna åren vunnits av lagens tillämpning. För detta ändamål har beredningen från styresmännen vid ett antal anstalter och ordförandena vid dessas anstaltsnämnder begärt uttalande särskilt huruvida sådana olägenheter och svårigheter framkommit som kan leda tillbaka till lagens avfattning. Beredningen har beaktat även de utredningar angående verkställigheten av frihetsstraff som verkställts av justitieombudsmannen (se ämbetsberättelsen 1951 s. 261—288) och 1951 års fångvårdsutredning. Av vad beredningen sålunda inhämtat har beredningen funnit det framgå att den kritik som framkommit rörande verkställigheten av frihetsstraff i allt väsentligt rör lagens tillämpning och icke dess utformning. De grundläggande principerna vinner allmän anslutning.

Beredningen har utarbetat sitt förslag till ändringar i straffverkställighetslagen med utgångspunkt från lagens gällande lydelse. Beredningen har således icke tagit hänsyn till den ändrade organisation som blir följderna av ett genomförande av 1951 års fångvårdsutrednings förslag till räjongindelning inom fångvården (SOU 1952: 21). Godkännes fång-

vårdsutredningens förslag, till vilket beredningen i yttrande givit sin anslutning, torde vissa punkter i beredningens förslag böra tagas under förnyat övervägande. Genomförandet av räjongindelningen¹ torde också komma att ge andra erfarenheter av tillämpningen av straffverkställighetslagen än dem som hittills vunnits. Med hänsyn härtill har beredningen icke ansett sig böra i detta sammanhang upptaga till diskussion de större eller mindre jämkningar i vissa lagrum i lagen som föreslagits i svaren på den ovannämnda enquêten till styresmän och ordförande i anstaltsnämnder.

Vid utformande av reglerna om verkställighet av det enhetliga frihetsstraffet har beredningen följt de principer som ligger till grund för straffverkställighetslagen. Dessa principer kan uttryckas så: det i straffverkställigheten inneslutna strafflidandet bör i huvudsak begränsas till själva frihetsförlusten; verkställigheten bör utformas på det sätt som i varje särskilt fall är lämpligast för att förebygga återfall i brott av den dömd; de skadliga verkningarna av frihetsberövandet bör såvitt möjligt motverkas, allt under beaktande av att kraven på ordning och säkerhet icke får eftergivvas. En progressiv fångbehandling — gradvis ökad frihet och efter hand ökade förmåner för den intagne — har i verkställighetslagen bibehållits endast i en mycket begränsad omfattning.

Av dessa principer följer, att möjlighet bör finnas att avpassa behandlingen efter olika typer av människor. Under pågående verkställighet bör de förändringar i behandlingen kunna vidtagas som visar sig erforderliga.

¹ Se kungl. prop. nr 143 och 144/1953.

Med dessa utgångspunkter bör det icke ifrågakomma att sedan skiljelinjen mellan olika straffarter borttagits göra de gränser, inom vilka verkställighetsmyndigheten har att utforma verkställigheten, trängre än vad som följer av hitillsvarande bestämmelser. Det bör i princip bli möjligt att beroende på brottslingens förhållanden kunna tillerkänna honom de lättnader i verkställigheten som nu tillkommer endast fångar som ådömts det lindrigaste straffet, fängelse. Härigenom kan tillgodoses den särbehandling av vissa brottslingar, som eljest skulle äga rum inom ramen av ett särskilt frihetsstraff för lindrigare brottslighet eller ett privilegierat straff. På varje punkt där fängelsefånge nu är gynnsammare ställd än annan fånge — i fråga om öppen eller slutet vård, arbetskyldighet, disponerandet över arbetsinkomst, särskilda förmåner — måste emellertid undersökas huruvida åtnjutande av förmånen skall göras beroende av vissa särskilda omständigheter eller vara allmänt.

Med de ökade möjligheter till individualisering som härmed öppnas uppstår frågan hos vilken myndighet avgörandet skall ligga och hur mycket som skall bindas vid i lagen detaljerat angivna förutsättningar. Det framstår därvid som uppenbart att syftet med det individualiserade omhändertagandet icke kan nås om domstolen vid meddelande av domen — utöver angivande av reaktionsform — skall ange hur behandlingen under verkställigheten skall ske. Det bör ankomma på annat organ att bestämma hur verkställigheten skall inledas och att under observation av den intagne reglera behandlingen under verkställighetstiden.

Enligt förslaget till räjongindelning skall en decentralisering ske från fång-

vårdsstyrelsen till räjongchefer, till antalet fyra i fråga om vanligt fångklientel, av frågor bl. a. rörande placering och förflyttning av intagna. Räjongchefen, fångvårdsdirektören, skall äga handlägga vissa andra frågor rörande intagna å alla anstalter inom räjongen som nu ankommer på fångvårdsstyrelsen eller kan uppdragas åt styresman. Beredningen har i allt väsentligt kunnat ansluta sig till det framförda förslaget om räjongindelning. Den utökning av verkställighetsorganens befogenhet att bestämma behandlingen som sammanslagningen till ett enhetligt frihetsstraff medför, är enligt beredningens mening icke av den omfattningen att på den grund särskilda organisatoriska förändringar behöver ifrågakomma. De olika organ som nu finns, fångvårdsstyrelsen, styresman, anstaltsnämnd, och de som därutöver planeras, räjongchef och räjongpsykiater, torde vara tillräckliga för de uppgifter som nu avses. Visst tillgodoseende av rättssäkerhetssynpunkter kan ske genom att binda tillämpningen av de särskilda behandlingsmetoderna vid detaljerade föreskrifter. Avvägningen av i vilken utsträckning bestämda regler bör ges får ske under hänsynstagande till intresset för part och domstol att vid meddelande av domen kunna någorlunda överblicka hur verkställigheten i det enskilda fallet kommer att gestalta sig och intresset av att verkställighetsorganen bör ha så fria händer som möjligt att åvägbringa den lämpligaste behandlingen.

I några av de yttranden som avgivits i anledning av beredningens inledningsvis nämnda enquête har kritiska synpunkter anförts mot att straffverkställighetslagen innehåller många elastiska formuleringar, t. ex. »nödig jämkning», »i den utsträckning det lämpligen kan ske», »i regel», vilka medförde risk för god-

tycklighet och olikformighet och icke gäve anstaltspersonalen nödigt stöd. Beredningen kan icke dela uppfattningen att lagens elasticitet utgör en brist. Det är en oundgänglig följd av tillämpningen av den ledande principen om att behandlingen skall utformas individuellt. Att kraven på fängvårdspersonalen härigenom skärpes är emellertid uppenbart. De vidgade befogenheterna bör givetvis motsvaras av en kvalitativ förstärkning av personalorganisationen. Självfallet är det också nödvändigt att allmänna riktlinjer för fängbehandlingen lämnas av fängvårdsstyrelsen.

I skilda avdelningar skall härefter upptagas till behandling den närmare utformningen av de bestämmelser som särskilt reglerar verkställigheten av det enhetliga frihetsstraffet.

Öppen eller sluten vård.

Enligt 26 § skall vid de intagnas fördelning och behandling hänsyn tagas till deras ålder, hälsotillstånd, sinnesbeskaffenhet, karaktärsegenskaper, tidigare vandel, arbetsförmåga, anlag och utbildning. Menlig inverkan de intagna emellan skall så långt möjligt förhindras.

Dessa för differentieringen av alla kategorier intagna grundläggande bestämmelser kompletteras i fråga om vanligt fängsklientel med bestämmelser om placeringen i sluten eller öppen anstalt i 44—46 §§. Enligt 44 § skall straffånge börja undergå straffet i sluten anstalt; efter tre månader må han överföras till öppen anstalt. Föreligger särskilda skäl må han överföras till öppen anstalt även innan tre månader avtjänats. Straffånge som vid verkställighetens början ej fyllt tjugufem år bör så snart ske kan överföras till öppen anstalt, såframt ej annat föranledes av hänsyn till hans yrkesutbildning eller andra särskilda skäl.

Fängelsefånge skall, enligt 45 §, undergå straffet i öppen anstalt, såframt det ej måste anses olämpligt med hänsyn till hans ålder, hälsotillstånd eller tidigare vandel, förefintlig möjlighet att bereda honom arbete eller förhållandena i övrigt. Bötesfånge skall undergå straffet i sluten anstalt, 46 §; när särskilda skäl är därtill, må han dock överföras till öppen anstalt.

Till utgångspunkt för övervägande av frågan hur klientelet skall fördelas tager beredningen sitt förslag till verkställighetslag (SOU 1944:50). Av den undersökning av fängvårdsklientelet som beredningen vid utarbetande av förslaget gjorde framgick att fängelsefångarna i de allra flesta fall (över 85 %) hade strafftid under tre månader medan endast omkring 10 % av straffångarna hade så korta tider. Av absoluta antalet fångar med så korta straff utgjorde fängelsefångarna en överväldigande majoritet. Uppgifter från senare år angående klientelet (se s. 73) ger vid handen att proportionerna något förskjutits så att framför allt de kortaste straffarbetsstraffen något minskat. Att en sammanslagning av straffarbete och fängelse till en straffart med minimum av en månad skulle komma att medföra en ökning av dem som dömes till frihetsstraff på tider under tre månader är icke sannolikt. Undersökningen visade också att fängelsefångarna i huvudsak utgjordes av sådana vilka begått brott av vissa speciella typer, främst rattfyllerister. Övriga fängelsefångar och de straffångar som erhöll så korta straff kunde icke hänföras till sådana enhetliga grupper. De företedde i förhållande till fängelsefångarna i övrigt betydande skiljaktigheter särskilt med hänsyn till brottstyp och tidigare asocialitet.

Fängelsefångar med kort strafftid ut-

göres huvudsakligen av sådana vilka dömes av allmänpreventiva skäl. För dessa erfordras i regel icke några särskilda åtgärder utöver frihetsberövandet. Beredningen uttalade vid utarbetandet av förslaget till verkställighetslagen, att den tidigare asocialiteten och högre återfallsrisken beträffande andra fångar med kort strafftid snarare finge anses utgöra ett skäl för än emot att giva dem den mer ändamålsenliga behandlingen i öppen anstalt. All progressivbehandling framstode såsom meningslös i fråga om de egentliga korttidsfångarna; dessa borde därför i princip erhålla samma behandling under hela anstaltstiden. Ur sysselsättnings synpunkt kunde starka skäl anföras för att placera intagna med mycket korta tider på öppna anstalter.

På bland annat dessa skäl föreslog beredningen att fångar med kortare strafftid än tre månader i princip borde intagas på öppen anstalt redan från verkställighetens början. Det avsteg som vid lagens beslutande gjordes från denna princip föranleddes av önskan att upprätthålla en mera markerad skillnad i verkställighetshänseende mellan straffarbete och fängelse, till dess straffarterna kunde komma att sammanslås.¹

Beträffande fångar med en strafftid av tre månader eller mera intog beredningens förslag den ståndpunkten att dessa skulle intagas å slutan stalt men senare kunna överföras till öppen anstalt. Beredningen fann att det ur behandlingssynpunkt kunde vara av värde att gradvis tillerkänna den intagne ökad frihet i form av förflyttning från slutan till öppen vårdform. Detta borde visserligen icke hindra att pålitliga fångar redan på ett tidigt stadium placerades i öppen vård, men det vore lämpligt att

låta samtliga fångar med längre strafftid intagas på slutan stalt och först därefter avgöra huruvida förflyttning till öppen anstalt borde komma i fråga. I verkställighetslagen i dess slutliga utformning infördes den bestämmelsen att fängelsefånge i princip alltid skulle få avtjäna hela straffet på öppen anstalt.

Den i 26 § intagna grundläggande bestämmelsen för de dömdas placering finner beredningen väl ange de synpunkter som skall vara vägledande vid anstaltsplaceringen av dem som dömts till frihetsstraff. Sedan fängelse och straffarbete sammanslagits till en straffart föreligger icke längre behov av att genom särskilda bestämmelser för anstaltsplaceringen markera en skillnad mellan straffångar och fängelsefångar. Placeringen skall ske på grundval av en bedömning av det individuella fallet. För detta avgörande synes några särskilda anvisningar utöver vad som angives i 26 § knappast vara erforderliga. I 44 § har därför såsom huvudstadgande intagits en hänvisning till 26 §. För vissa kategorier, fångar med kortare strafftid än tre månader och fångar under 25 år, har det likväl ansetts påkallat att en vägledning gives även i lagtext. Till dessa frågor återkommer beredningen här nedan.

För majoriteten av de intagna kommer således icke att finnas någon direkt anvisning om var intagning skall ske och var straffet skall avtjänas. En fånge med lång strafftid kan placeras i slutan eller öppen anstalt utan inskränkning betingad av straffets längd. Emellertid är det uppenbart att säkerhetssynpunkter i allmänhet leder till att de som har långa straff intages i slutan stalt. Innan en överflyttning till öppen anstalt överväges bör en viss tids observation ske. Hänsyn till säkerheten gör att placering

¹ Se kungl. prop. nr 342/1945 och första lagutskottets utl. nr 52/1945.

å öppen anstalt bör föregås av omsorgsfull prövning när fråga är om långtidsfångar. Det kan dessutom stundom ur behandlingssynpunkt vara av värde att överförande till öppen anstalt föregås av en tids placering å slutan stalt. Det torde emellertid någon gång från början vara klart att fången utan risk kan intagas i öppen anstalt. Straffet kan ha satts till tre månader eller därutöver, trots att fången i övrigt icke företer någon från korttidsfångarna avvikande typ. Så kan vara fallet då frihetsstraff ådömts huvudsakligen av allmänpreventiva skäl. Det är särskilt angeläget att de som är minst kriminellt belastade, de som tidigare icke har undergått anstaltsbehandling inom fängvården, vid placeringen hålles avskilda från övrigt fångklientel. En sådan differentiering låter sig bäst genomföra genom att de placeras å öppna eller också mindre, slutna anstalter.

De skäl som anförts för att korttidsfångar placeras i öppen anstalt från början har beredningen fortfarande funnit så bärande, att i 44 § intagits en presumption för att den som dömts till kortare straff än tre månader skall undergå straffet i öppen anstalt. Bestämmelsen är dock icke undantagslös. Den som dömts på det sätt nyss sagts skall om särskilda skäl är mot en placering i öppen anstalt undergå straffet i slutan stalt. De skäl som skall beaktas har icke angivits. De i nuvarande 45 § angivna omständigheterna är sådana som redan enligt 26 § skall beaktas. Förefintliga möjligheter att bereda den dömde arbete eller säkerhetsskäl kan leda till ett avsteg från huvudregeln. I paragrafen har vidare intagits föreskrift att den som är under 25 år skall undergå straffet i öppen anstalt, om särskilda skäl ej är däremot. Beredningen har ansett det an-

geläget att yngre intagna i så stor utsträckning som möjligt skonas från att placeras i slutan stalt. För närvarande förekommer i icke så ringa utsträckning att domstol verkställer en differentiering genom att ådöma unga lagbrytare fängelse i stället för straffarbete, särskilt när det är fråga om mycket unga personer. Detta framgår bl. a. av att av samtliga dem som under åren 1945—51 börjat undergå ovillkorligt fängelse på ett år eller mer, inalles 42 personer, icke mindre än 31 dömts bl. a. för brott varå enligt lag kan dömas till fängelse endast med åberopande av 5 kap. 2 § strafflagen, vilket lagrum medger nedsättning av straff för brott som någon begått före fyllda 18 år. Beaktande av rymningsrisken torde dock komma att medföra att åtskilliga bland det yngsta fångklientelet placeras i slutan stalt.

I fråga om bötesfångar (46 §) synes knappast föreligga skäl att såsom nu stadga en avvikelse från vad som skall gälla för intagning och placering av fångar i gemen. Beredningen har ansett att det allmänna stadgandet i 44 § bör ge tillräcklig ledning även för bötesfångarnas del. 46 § kan därför utgå.

Vad i verkställighetslagen i övrigt är föreskrivet om fångars placering i öppen eller slutan stalt samt tillbringande av arbetstid och fritid i gemensamhet eller enrum (47—51 §§) synes icke vara i behov av någon omarbetning med anledning av införande av ett enhetligt frihetsstraff.

De intagnas arbete.

Beträffande de intagnas arbete gives för närvarande regler i 52 och 53 §§ verkställighetslagen. Bestämmelserna är i huvudsak lika för alla kategorier fångar. Den enda särbestämmelsen är, att

fängelsefånge som arbetar i enrum får själv skaffa sig arbete som styresmannen godkänner. Härvid är dock att märka att denna rätt icke är ovillkorlig. Hurvida fånge skall arbeta i enrum eller gemensamhet är nämligen beroende av verkställighetsmyndighetens prövning, därvid visserligen en framställning får vägras endast om synnerliga skäl finns.

Beredningen upptog i sitt förslag till verkställighetslag en bestämmelse att straffånge såsom belöning skulle kunna medgivas rätt att med inskränkning i arbetstiden utföra eget arbete. Bestämmelsen bortogs i propositionen, varvid anfördes att om behov uppstode av att sys-selsätta straffånge med annat arbete än som normalt tillhandahölles inom fångvården man borde anlita utvägen att fången för det allmännas räkning finge utföra arbete som särskilt anskaffats åt honom.

För alla kategorier fångar gäller, att fånge såsom belöning för arbetsflit och gott uppförande må medgivas att med inskränkning i arbetstiden ägna sig åt studier eller annan utbildning.

Ett införande av ett enhetligt frihetsstraff bör å ena sidan icke få den följden att den särskilda förmån som nu tillkommer fängelsefånge borttages ur verkställighetslagen. Möjlighet för fånge att utföra arbete för egen räkning bör fortfarande finnas. Såsom för närvarande gäller bör förmånen endast tillkomma fånge som arbetar i enrum. Bestämmelsen torde kunna kompletteras med en föreskrift att fånge även äger utföra arbete åt annan arbetsgivare än fångvården. En sådan möjlighet kan ha betydelse icke bara genom att den öppnar möjlighet att tilldela fånge särskild förmån. Härigenom vinnes också att svåra sysselsättningsproblem i enstaka fall kan lösas på ett tillfredsställande sätt.

Å andra sidan bör icke alla fångar som arbetar i enrum äga rätt att skaffa sig eget arbete. De intagnas sys-selsättning bör i alla fall bestämmas av styresmannen. Genom att tillämpligheten av det speciella stadgandet om rätt att utföra annat arbete än det som tillhandahålles inom fångvården utsträckes till alla kategorier, finnes dock anledning att överbäga om icke vissa garantier bör uppställas mot en onyanserad tillämpning. Beredningen har överbägt att lägga avgörandet i fångvårdsstyrelsens hand. En så stark centralisering torde emellertid icke vara påkallad. På fångvårdsstyrelsen bör ankomma att utfärda allmänna anvisningar för stadgandets tillämpning. För avgörandet i det enskilda fallet har beredningen ansett att anstaltsnämnden kunde anlitas. Av svaren på den enquête beredningen har verkställt framgår att inrättandet av nämnder numera vunnit allmän uppskattning. Från flera håll beklagas emellertid att nämnden icke kunnat göra någon nämnvärd insats. Genom att ge nämnden ökade befogenheter skulle vinnas ett mera aktivt deltagande från dess sida i vårdarbetet. Beredningen föreslår att avgörandet av om fånge skall få utföra eget arbete eller arbete åt utomstående arbetsgivare skall träffas av styresmannen efter hörande av anstaltsnämnden. Skäl till beviljande av sådan förmån kan vara att den intagne icke är i behov av någon resocialiserande behandling. Beaktas bör även brottets beskaffenhet. Härigenom kan tillgodoses önskemålet av en särskilt mild behandling av den grupp brottslingar som eljest kunde ifrågakomma för ett privilegierat straff.

Särskilda förmåner.

Bestämmelser om särskilda förmåner finnes intagna i 54 § verkställighetsla-

gen. Straffånge äger i den omfattning fångvårdsstyrelsen bestämmer för sin arbetsinkomst köpa varor som tillhandahålles vid anstalten. I enlighet med anvisningar av fångvårdsstyrelsen kan styresmannen medgiva straffånge som ådagalagt arbetsflit och gott uppförande att köpa varor i större myckenhet än eljest är medgivet. För bötesfångar gäller samma bestämmelser. Fångelsefånge äger för arbetspremier eller egna medel köpa varor som tillhandahålles vid anstalten i den omfattning som högst kan medgivas straffånge. Fångelsefånge får själv skaffa sig eller mottaga bekvämlighet som låter förena sig med enkelhet och god ordning. Då han arbetar eller tillbringar fritid i enrum, får han använda egna kläder om de är av tillfredsställande beskaffenhet. Styresmannen kan i enlighet med anvisningar av fångvårdsstyrelsen medgiva fånge, oberoende av vilken kategori han tillhör, att åtnjuta annan särskild förmån som är förenlig med god ordning. Härigenom kan de förmåner som nu generellt tillkommer fångelsefångar undantagsvis tillerkännas även straffångar och bötesfångar.

I ett av de yttranden som lämnats som svar på beredningens inledningsvis omnämnda enquête ifrågasattes om det icke vore ändamålsenligt att i någon form återinföra ett klass- eller premiesystem. Ett sådant system, ett progressivsystem, skulle, säges det, stå i god överensstämmelse med tanken att den intagne undan för undan borde vänjas vid en återgång till ett liv i frihet. Det skulle verka uppmuntrande för de intagna samt befordra ambition, lojalitet och arbetsflit. Förmånerna borde för långtidsfångar lämpligen tilldelas efter ett etappsystem. Lämpligt syntes därvid vara att anstaltsnämnden, som haft tillfälle bilda sig en personlig uppfattning om den intagnes

förhållanden och egenskaper, tilldelades bestämmanderätten i fråga om beredandet av successiva lättnader och förmåner för den intagne.

Mot ett klassystem i egentlig mening anfördes vid verkställighetslagens tillkomst vägande invändningar. Det uttalades att i ett sådant system anstalts-synpunkten gjorde sig starkare gällande än samhällssynpunkten, d. v. s. det lades mera vikt vid att den dömda iakttog ett gott uppförande å anstalten än vid att han bleve i stånd att efter frigivningen föra ett laglydigt liv. Det måste anses olämpligt att, i syfte att vinna utrymme för en progressiv behandling, vid anstaltstidens början beröva den dömda sådana förmåner genom vilkas förlust han pressades ned långt under den nivå som människor i frihet i allmänhet intog. Ett invecklat och detaljrikt klasssystem kunde dessutom få prägeln av kitslighet. Då det emellertid vore viktigt att de intagna förhölle sig väl och det även ur uppfostringssynpunkt kunde vara av ett visst värde att den intagne finge något att sträva efter och försöka vinna genom flit och gott uppförande, i vilket en viss likhet med det fria livet föreläge, syntes det vara lämpligt att en viss progression bibehölles icke endast såsom disciplinmedel utan även för att befrämja den dömdes tillrättaförande. Det skulle dock endast gälla vissa särskilda förmåner. De som misskötte sig skulle kunna berövas dessa förmåner, dock ej sådana som vore av betydelse för deras utbildning eller i övrigt vore ägnade att befrämja deras tillrättaförande.

I lagen har vissa allmänna bestämmelser om de intagnas behandling intagits i 29—35 §§. För dessas tillämpning förutsattes icke någon progression. De i 54 § omnämnda förmånerna kan där-

emot, vad beträffar andra fångar än fängelsefångar, tilldelas de intagna såsom belöning för arbetsflit och gott uppförande.

Den syn på progressivsystemet som anlades vid lagens tillkomst anser beredningen allttjämt böra godtagas. Under anstaltstiden bör inga åtgärder vidtagas som kan äventyra behandlingens syfte att befrämja den dömdes tillrättaförande. Utöver vad som följer av själva frihetsberövandet och hänsyn till säkerhet och god ordning bör inskränkningar som icke föränledes av själva behandlingen icke vidtagas i den dömdes rättigheter. Endast vissa förmåner som har mera speciell karaktär torde böra reserveras för att kunna tilldelas den intagne såsom belöning för arbetsflit, gott uppförande och visad pålitlighet. Denna tanke synes emellertid icke böra utföras så, att i lag anges att förmånerna kan tillerkännas de intagna gradvis efter viss tid eller dylikt. Ett sådant system torde bli alltför stelt. Tilldelandet av förmåner bör ske efter mer individuell prövning av varje fall.

I enlighet med vad inledningsvis anförts bör beträffande de nu ifrågavarande förmånerna — d. v. s. rätten att inköpa varor som tillhandahålles vid anstalterna, rätt att skaffa eller mottaga bekvämlighet, rätt att använda egna kläder eller annan särskild förmån — möjlighet att tillerkänna fånge dem fortfarande finnas. Någon inskränkning i den meningen att vissa kategorier intagna uteslutes från möjligheten att komma i åtnjutande av förmåner bör efter sammanslagningen av fängelse och straffarbete till en straffart icke ifrågakomma. Vid bestämmelsens utformning har beredningen dock ansett att det nuvarande, relativt detaljerade innehållet kan avfattas mer generellt. Sedan lagen nu

varit i kraft åtskilliga år föreligger icke längre det behov av att i lag giva noggranna anvisningar som fanns vid lagens tillkomst då det gällde att leda tillämpningen i en riktning som tämligen kraftigt avvek från den tidigare. I fråga om tillämpningen av 54 § bör dock beaktas den av beredningen framförda synpunkten att sådana verkställighetsformer skall undvikas som kommer skillnaden mellan mer eller mindre gynnsamt lottade fångar att framträda skarpt. Den särskilda förmånen att använda egna kläder torde knappast böra förekomma annat än när den intagne arbetar eller tillbringar fritid i enrum. Det kan dock tänkas att ett helt arbetslag erhåller en sådan förmån. Den vid verkställighetslagens tillkomst uttalade uppfattningen att bestämmelsen borde tolkas restriktivt synes fortfarande böra beaktas.

För tillämpningen av bestämmelsen bör fängvårdsstyrelsen utfärda allmänna anvisningar. Att lägga beslutanderätten hos styrelsen synes däremot icke vara lämpligt. Genom anvisningarna torde finnas möjlighet att för vissa typer av fångar giva bestämmelser som är gynnsammare än för andra. Fängvårdsstyrelsen synes böra ha möjlighet att beträffande skilda anstalter ge olika bestämmelser allt efter klienteletts sammansättning.

Beslutanderätten i det enskilda fallet bör tillkomma styresmannen. Med hänsyn till att möjligheterna att tilldela fånge särskild förmån utsträckts till att gälla alla kategorier, har det dock synts vara lämpligt att styresmannen, när det gäller andra frågor än inköp av varor, innan han fattar beslut rådgör med anstaltsnämnden.

Med det ändrade innehållet i 54 § följer att en mindre jämkning bör vidtagas även i 66 §, vari nu hänvisas till 54 §.

Förfogandet över arbetspremier och annan arbetsinkomst.

Bestämmelser om de intagnas förfogande över arbetspremier och annan arbetsinkomst är intagna i 8 kap., särskilt 69—71 §§, verkställighetslagen.

Enligt dessa bestämmelser äger fängelsefånge fritt förfoga över intjänt arbetspremie och över inkomsten av arbete som han själv skaffat sig. Annan fånges arbetspremiemedel skall däremot enligt fängvårdsstyrelsens bestämmande fördelas i två delar, disponibla medel och besparade medel. Disponibla medel får av fången användas till understöd åt närstående, till gäldande av skadestånd eller fullgörande av annan förpliktelse, till inköp — enligt grunder som fängvårdsstyrelsen bestämmer — av varor som tillhandahålles vid anstalten eller till annan personlig förmån, vartill han är berättigad. Besparade medel skall bevaras till utskrivningen eller frigivningen, då de skall disponeras efter fängvårdsstyrelsens eller styresmannens anvisningar. Besparade medel kan emellertid efter fängvårdsstyrelsens bestämmande användas för fullgörande av underhållsskyldighet eller för tillgodoseende av annat för den intagne eller honom närstående trängande behov eller för anskaffande av böcker eller annat som kan bereda honom nyttig sysselsättning under fritid.

I beredningens förslag till verkställighetslag upptogs en bestämmelse att samtliga intagnas arbetspremiemedel skulle fördelas i två delar, disponibla och besparade medel. Över inkomst av arbete som intagen själv skaffat sig och av arbete som utförts på fritid skulle han äga fritt förfoga, med visst undantag. Bestämmelserna omarbetades av departementschefen under framhållande av

att de förmåner som dittills tillkommit fängelsefångar icke borde minskas. Vidare framfördes den synpunkten att det vore lämpligt att tvinga övriga intagna att spara för sin frigivning eller för att bispringa närstående.

Vid sammanjämkning av de bestämmelser som nu gäller för fängelsefångar och övriga fångar synes det icke vara lämpligt att utsträcka befogenheten att fritt disponera intjänta medel till alla fångar. Tvärtom bör angelägenheten av att tvinga de intagna att spara leda till att den för andra intagna än fängelsefångar gällande bestämmelsen blir huvudregel. Att meddela särskild bestämmelse för inkomst av arbete för egen räkning eller arbete på fritid synes icke lämpligt i detta sammanhang. Denna lösning avvisades av departementschefen och riksdagen vid verkställighetslagens tillkomst. Beredningen föreslår emellertid att intagen med kortare strafftid än tre månader skall fritt få förfoga över arbetspremiemedel och inkomst av arbete som han själv skaffat sig. Härigenom vinnes att ett mycket stort antal av sådana personer som enligt gällande lag dömes till fängelse i fortsättningen får behålla den förmån som nu tillkommer dem. Dessutom synes den administrativa apparaten för en uppdelning av inkomsterna knappast vara motiverad för de relativt blygsamma belopp det kan bli fråga om under en så kort tid som ett par månader. Sistnämnda synpunkt kan anläggas även å behandlingen av dem som avtjänar förvandlingsfängelse. Något skäl att låta dem undergå en annan behandling i nu förevarande hänseende anser beredningen icke föreliggande. En uppdelning av de små beloppen torde icke fylla annat syfte än att skärpa verkställigheten.

I vissa fall kan det vara skäl att med-

giva avsteg från den huvudregel som beredningen föreslagit för intagna med en strafftid av tre månader eller mer. Behov att använda medel för underhåll av närstående eller fullgörande av andra skyldigheter föreligger icke alltid. Icke alla fångar är i behov av den uppfostrande behandling som tvång till sparande innebär. Det kan vara uppenbart att behov av sparade medel att användas efter frigivning eller utskrivning icke föreligger. I sådana fall eller av andra skäl

bör fängvårdsstyrelsen äga medgiva att fånge disponerar över besparade medel även för annat ändamål än vad eljest särskilt angivits. En sådan regel gäller för närvarande för den som undergår ungdomsfängelse, förvaring eller internering.

Utöver vad nu sagts synes bestämmelserna om ersättning för intagens arbete och förfogande över arbetsinkomst icke vara i behov av omarbetning i detta sammanhang.

4. Straffskalor i specialstraffrätten.

Vid införande av ett enhetligt frihetsstraff fordras att straffskalorna för de särskilda brotten överses. Såvitt angår strafflagens speciella del har en sådan översyn verkställt av straffrättskommittén, som — efter samråd med beredningen — i sitt förslag till brottsbalk utgår från att en sammanslagning av straffarbete och fängelse till en enhetlig straffart genomföres i enlighet med vad beredningen föreslagit. På beredningen har däremot ankommit att verkställa den översyn av straffskalorna inom specialstraffrätten som enhetsstraffets införande framtingar. Vid denna översyn har beredningen låtit straffrättskommitténs omarbetning av straffskalorna i förslaget till brottsbalk vara till viss del vägledande.

Straffrättskommitténs förslag till nya straffskalor som föranletts av enhetsstraffet innebär i huvudsak följande. I gällande strafflag är lägsta maximum för straffarbete två år (ett år i vissa fall enligt 14:15 och 14:23). Vid straffbestämmelsernas överförande till brottsbalken har i de straffskalor som nu innehåller straffarbete ordet »straffarbete» utbytt mot »fängelse». Någon ändring av tiderna — förutom den sänkning av minimum från två månader till en månad

som automatiskt inträder — har, frånsett 14—18 kap. (BrB 1—5 kap.) vilka helt reviderats, vidtagits endast i undantagsfall; stundom har dock särskilt minimum å sex månader utsatts för frihetsstraffet, där sådant ej tidigare funnits (t. ex. för grov stöld, SL 20:4, BrB 6:4). Det sagda gäller även straffskalor, där nu både fängelse och straffarbete förekommer. I dessa fall är det maximumtiden för straffarbetet som kommit att bli maximum för det nya frihetsstraffet (»fängelse eller straffarbete högst fyra år» har t. ex. blivit »fängelse högst fyra år»).

De straffskalor i strafflagen, i vilka svåraste straffarten är fängelse, har straffrättskommittén i stort sett omarbetat på följande sätt:

- böter eller fängelse
till böter eller fängelse i högst sex månader;
- fängelse eller böter
till fängelse i högst sex månader eller böter; eller
- till böter eller fängelse i högst sex månader; eller i icke så få fall
till fängelse i högst ett år eller böter;
- fängelse
till fängelse i högst ett år.

I de redan, genom lagstiftning 1942 och 1948, omarbetade delarna av strafflagen, 8—13 samt 19—27 kap., förekommer icke andra typer av straffskalor med fängelse som svåraste straffart än de nu nämnda. I stället för böter stadgas dock i 26 kap. disciplinstraff. I 14—18 kap. SL förekommer däremot även andra typer, t. ex. »fängelse i högst ett år eller böter», »böter eller fängelse i högst sex månader», »fängelse i högst sex månader eller böter». Vid revisionen av dessa straffbestämmelser har det nu gällande maximum i allmänhet bibehållits.

Det här lämnade schemat över straffskalornas omarbetning är icke undantagslöst. Fängelse i högst två år föreslås sålunda i några fall, där maximum enligt den allmänna principen skulle ha satts lägre. Detta gäller SL 8:4, ringa spioneri (BrB 17:5), SL 11:13, djurplågeri (BrB 14:16), SL 14:9, vållande till annans död (BrB 1:7), SL 14:17, vållande till kroppsskada (BrB 1:8), SL 14:26, fosterfördrivning av kvinnan (BrB 1:4 första stycket), SL 18:13 (delvis), sedlighetssärnande handling (BrB 4:6), SL 27:2 (BrB 20:3) och en del bestämmelser om brott av krigsman, SL 26:1, 4, 5, 6, 7, 12 och 13, lydnadsbrott, ohörsamhet mot vakt, missbruk av förmanenskap, obehörig befälsutövning, våld eller hot mot krigsman, rymning, övergivande av post (BrB 19:1, 4, 5, 6, 7, 12 och 13). Detsamma gäller i viss mån SL 8:12, 9:4 och 19:5 (BrB 17:13, 16:4 och 11:5).

Inom specialstraffrätten förekommer straffskalor av mycket varierande slag.

De skalor som innehåller böter och fängelse är huvudsakligen följande:

böter eller fängelse i högst tre månader,

böter eller fängelse i högst sex månader,

böter eller fängelse i högst ett år,
böter eller fängelse (eller fängelse i högst två år),

fängelse i högst ett år eller böter,
fängelse eller böter.

De skalor där straffarbete förekommer är konstruerade på olika sätt:

böter eller fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst ett år,
böter eller fängelse i högst ett år eller straffarbete i högst ett år,

böter eller fängelse i högst ett år eller straffarbete i högst två år,

böter eller fängelse eller straffarbete i högst ett år,

böter eller fängelse eller straffarbete i högst två år,

fängelse i högst ett år eller böter eller straffarbete i högst ett år,

fängelse eller straffarbete i högst ett år,

fängelse eller straffarbete i högst två år,

fängelse eller straffarbete fr. o. m. sex månader t. o. m. två år.

För att straffarbete skall kunna ådömas krävs i några av dessa fall att försvärande omständigheter föreligger.

I sjölagen och sjömanslagen stadgas straffarbete i något fall å längre tid än två år.

En blick på den ovan lämnade uppställningen är tillräcklig för att det skall stå klart att någon genomgående princip för skalornas konstruktion i gällande rätt icke följts. Under senare år har väl i viss utsträckning en standardisering gjorts sig gällande; någon enhetlighet erhålles dock ej. Det är tämligen uppenbart att en sådan noggrann gradering av skilda brott som den stora variationen av straffskalor borde förutsätta icke är

genomförbar. Att en sådan gradering dock försökts inom vissa begränsade områden, t. ex. i fråga om alkohollagstiftningen, är tydligt. Sammanslagningen av straffarbete och fängelse till ett enhetligt frihetsstraff är naturligtvis ägnad att minska variationerna mellan straffskalorna.

Beredningen anser det vara önskvärt att en viss enhetlighet råder i fråga om straffskalorna. Värde av en långt gående uppdelning av brotten med skilda maxima i straffskalorna kan starkt ifrågasättas. Statistiken över ådömda fängelsestraff visar att straff å längre tid än ett år är sällsynta och knappast synes förekomma alls i fråga om brott mot specialstraffrätten. Härtill kommer att erfarenheten visat att förändringar i straffskalornas maxima knappast påverkar straffmätningen (se v. Eyben »Strafudmåling», s. 125—151). I stället för en långt gående splittring bör göras en markerad skillnad mellan mera kvalificerade gärningar och bagatellartade brott, ordningsföreseer o. dyl. Detta kan genomföras så, att för de förra brotten stadgas ett maximum på två år eller mer, medan för de senare maximum sättes vid sex månader om frihetsstraff över huvud skall användas. I vad mån en sådan lagstiftningspraxis kan komma att påverka straffmätningen är emellertid mycket ovisst.

Även om beredningen sålunda finner att en radikal förändring bör ske i fråga om straffskalorna, har beredningen ansett det vara ogörligt att vidtaga en sådan åtgärd i ett sammanhang. Genomgången av alla straffbestämmelser inom specialstraffrätten för att hänföra brotten till den lindrigare eller svårare straffskalan fordrar sakkunskap inom vitt skilda områden och är mycket tidskrävande. Beredningen har med den för-

da diskussionen främst velat fästa uppmärksamheten på ett problem som bör beaktas vid kommande lagstiftning. Beredningen har i fråga om straffskalorna inskränkt sig till att föreslå de ändringar som är nödvändiga på grund av enhetsstraffets införande, såvitt möjligt utan att det nuvarande förhållandet mellan de olika brottens svårhetsgrad rubbas.

Genom det sätt på vilket straffskalorna i strafflagen omarbetats har åstadkommit att en tämligen starkt markerad skillnad göres mellan brott, varå för närvarande kan följa straffarbete, och sådana varå nu högst kan följa fängelse. För de förra blir maximum lägst två år och för de senare, i de allra flesta fallen, högst ett år. Att en sådan gränsdragning har gjorts är av betydelse för fastställande av de följdverkningar som i olika avseenden inträder beroende på vilket straff som kan följa å ett brott eller som ådömts, förskyllts e. dyl.

Specialstraffrättens straffskalor synes böra omarbetas på motsvarande sätt. Detta innebär, att i straffskalor, där nu stadgas högst fängelse, maximum sättes lägre än två år, medan maximum i straffskalor, som nu innehåller straffarbete, sättes till lägst två år. Redan här kan emellertid framhållas, att frågan kompliceras när det gäller brott varå kan följa straffarbete, därigenom att maximum i gällande rätt i en del fall är lägre än två år.

I fråga om brott, varå högst kan följa fängelse, har, med visst undantag som strax skall beröras (s. 92), någon ändring icke ansetts böra genomföras i de fall, där nu ett maximum finnes stadgat. Skälet härför är att söka i vad som ovan nämnts om svårigheten att göra en omvärdering av brottens inbördes svårhetsgrad.

I de fall däremot där skalorna icke innehåller utsatt maximum för fängelsestraffet — vilket i enlighet med SL 2: 4 betyder fängelse i högst två år — är det efter införande av enhetsstraffet fängelse nödvändigt att göra åtminstone den förändringen att maximum uttryckligen anges. Vid valet av maximum i dessa fall har beredningen haft att välja mellan sex månader och ett år. Ett tvåårsmaximum bör icke ifrågakomma, då ju därigenom den av straffrättskommittén valda principen frångås. Såsom i ett senare avsnitt (s. 95 ff) skall visas är det dessutom av ett visst värde för bestämmandet av frihetsstraffets följdverkningar att maximum två år icke stadgas i dessa fall. För ett sexmånadersmaximum talar vad beredningen anfört om sin principiella inställning till frågan om straffskalornas uppbyggnad. Att stadga ett maximum av sex månader skulle dock innebära att det bleve nödvändigt att taga även straffskalor med utsatt maximum under överbäggande. Beredningen har därför stannat vid att föreslå maximum i de straffskalor, däri nu ingår fängelse utan utsatt maximum, till ett år. Även härigenom kommer den differentiering mellan brotten inbördes som gällande rätt genomför att i viss utsträckning försvinna, vilket blir särskilt påtagligt när en sådan differentiering göres i samma författning (se t. ex. 1 § 1 mom., 1 § 2 mom. och 6 § i lagen den 8 juni 1923 om straff för olovlig varuinförsel och 7 kap. 1 § 1 mom. och 7 kap. 4 § rusdrycksförsäljningsförordningen den 18 juni 1937).

En konsekvens av den ståndpunkt beredningen intagit i fråga om straffskalor med fängelse utan utsatt maximum kan synas vara att även sådana straffskalor, i vilka ingår fängelse med utsatt maximum av två år, bör ändras till

fängelse i högst ett år. Såvitt beredningen kunnat finna förekommer sådan straffskala endast i två lagrum, 12 § lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken och 292 § 4 mom. sjölagen. Beredningen föreslår att maximum i straffskalan i 1884 års lag sänkes till fängelse i högst ett år; däremot föreslås icke någon ändring i sjölagen, då bestämmelsen stadgar att en skärpning under vissa omständigheter skall kunna inträda för sådant förfarande som enligt 1 mom. samma § kan straffas med böter eller fängelse i högst ett år. — En särskild maximering av fängelsestraffet till två år förekommer i vissa konkurrensbestämmelser, t. ex. i 7 kap. 14 § rusdrycksförsäljningsförordningen. Beredningen finner icke någon anledning att föreslå ändring i sådana bestämmelser.

Någon större praktisk betydelse torde den sänkning från två års till ett års maximum som här föreslagits icke ha. Domstolarnas straffmätning kommer knappast att förändras. De fängelsestraff som ådömes å tider på ett år eller mer är nu mycket sällsynta. En genomgång av alla domar å fängelse i ett år eller mer som under åren 1945—1951 börjat verkställas (sammanlagt 42) visar att det i samtliga fall är fråga om straff för flera brott, och att i samtliga fall utom ett åtminstone å något brott kunnat följa straffarbete. Det grövsta brottet är i alla fallen brott mot strafflagen och i alla fall utom fyra har SL 5: 2 åberopats. De övriga fyra domarna avsåg i två fall förskingring (för vilket brott fängelse nämnes först i straffskalan), i ett fall sedlighetssårande handlingar (där fängelse är högsta straff) samt i det återstående grovt bedrägeri och förskingring.

I fråga om straffskalor, däri nu ingår straffarbete på viss tid, anser beredningen att samma princip bör följas som

straffrättskommittén tillämpat vid omarbetningen av strafflagens straffskalor, d. v. s. det enhetliga frihetsstraffet fängelse skall kunna ådömas på samma tider som för närvarande straffarbete. Såsom nyss antytts vållas dock vissa svårigheter i de fall där maximum för straffarbetet är lägre än två år, ett fall som icke existerar i fråga om straffskalorna i strafflagen (de två lagrum i strafflagen där nu i visst fall maximum är straffarbete i ett år, 14: 15 och 14: 23, har av straffrättskommittén helt omarbetats). Att tillämpa principen generellt även i sådana fall är olämpligt, emedan uppdragandet av straffarbete i skalan är avsett att innebära en avsevärd skärpning, och ett utbyte av ordet »straffarbete» mot »fängelse» komme i några fall att innebära att en skärpning över huvud icke inträder. Straffarbete i ett år synes därför böra ändras till fängelse i två år i följande lagrum: lagen den 8 juni 1923 om straff för olovlig varuinförsel 1 § 2 mom., lagen den 20 juni 1924 med särskilda bestämmelser ang. olovlig befattning med spritdrycker och vin 1 § 1 mom., sinnessjuklagen den 19 september 1929 54 § samt KF den 11 juni 1926 ang. tillverkning och beskattning av brännvin 30 § 1 mom. Ett sådant straffmaximum medför bl. a. att häktning kan ske för dessa brott. I fråga om ändringen i sinnessjuklagen må även åberopas att straffet för främjande av flykt enligt BrB 15: 12 är fängelse i högst fyra år. I 1 § lagen den 28 september 1951 om straff för vissa trafikbrott föreslås ändring av straffrättskommittén.

En omarbetning av straffskalorna i specialstraffrätten i enlighet med de principer som här ovan angivits kan icke rimligen genomföras på så sätt att en lagändring göres i varje särskilt lagrum. Antalet författningar som beröres

är mycket stort. Beredningen anser en framkomlig väg vara att i en promulgationslag till den lag om ändring i strafflagen beredningen föreslår intages stadgande, att om fängelse är stadgat som straff utan att maximum angivits i straffskalan fängelse ej må ådömas på längre tid än ett år, och att i stället för straffarbete på viss tid skall dömas till fängelse på samma tid som för straffarbete är stadgat. Detta innebär formellt att minimum för frihetsstraffet i sistnämnda fall är två månader, vilket emellertid icke har någon praktisk betydelse, då i skalor med straffarbete alltid förekommer också fängelse.

I den mån dessa bestämmelser icke ansetts böra komma till användning föreslår beredningen en ändring av det särskilda lagrummet. Likaledes göres en direkt lagändring i fråga om den bestämmelse i lagen om skydd för varumärken som ovan berörts, 12 §, och i giftermålsbalken 15 kap. 11 § första stycket, vari sägs att rätten i äktenskapsmål äger förbjuda makarna vid vite av fängelse eller böter att besöka varandra.

De nämnda bestämmelserna i promulgationslagen skall äga tillämpning inom hela specialstraffrätten, även å straffskalor som nu innehåller både straffarbete och fängelse. Följande typfall kan nämnas.

Enligt skattestrafflagen 1 §, valutaförordningen den 25 februari 1940 19 § och civilförsvarslagen 91 § är straffet böter eller fängelse eller, om synnerligen försvårande omständigheter föreligger, straffarbete i högst två år. Efter enhetsstraffets införande innebär dessa straffstadganden »böter eller fängelse i högst ett år eller, om synnerligen försvårande omständigheter föreligga, fängelse i högst två år». Motsvarande gäller sjölagen 294 § och sjömanslagen 77 §.

Allmänna förfogandelagen stadgar i 23 § som straff dagsböter eller fängelse och vid grovt brott fängelse eller straffarbete i högst två år. För icke grovt brott blir straffet enligt förslaget dagsböter eller fängelse i högst ett år. För grova brott blir straffet enligt förslaget ordalydelse »fängelse i högst ett år eller fängelse i högst två år», vilket får läsas som »fängelse i högst två år». Samma konstruktion som vid nyssnämnda grova brott har straffskalorna i 2 § lagen den 5 juni 1942 om straff för överträdelser av vissa ransoneringsförfattningar, 10 § lagen den 29 juni 1945 om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, 5 § andra stycket lagen den 29 juni 1945 om kontroll å viss utländsk egendom m. m., sjölagen 291 § och sjömanslagen 78 § samt för grovt brott i 12 § 1 mom. prisregleringslagen.

»Högst straffarbete i två år» nämns som straffpåföljd i lagen den 28 maj 1886 ang. stenkolsfyndigheter m. m. 68 §, valutalagen den 22 juni 1939 9 § och sjölagen 290 §. Straffskalan skall enligt förslaget vara »högst fängelse i två år», d. v. s. böter eller fängelse i högst två år. Straffskalan »böter eller fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år» i sjölagen 287 § får läsas som »böter eller fängelse i högst två år».

Frågan om straffskalorna för olovlig och olaga jakt var föremål för riksdagens uppmärksamhet 1950 (se första lagutskottets utlåtande nr 17). Enligt 28 § första stycket lagen den 3 juni 1938 om rätt till jakt stadgas såsom straff för olovlig jakt dagsböter. Under vissa omständigheter, bl. a. om älg jagats, är straffet enligt andra stycket dagsböter, lägst tjugu, eller fängelse i högst sex månader. Enligt tredje styck-

ket skall dömas till fängelse, bl. a. om jakt å älg skett inom annans hägnade jaktpark. Straffet för olaga jakt är enligt 28 § 1 mom. första stycket jaktstadgan den 3 juni 1938 dagsböter. Vid olaga jakt å bl. a. älg är straffet enligt andra stycket fängelse i högst ett år eller, vid mildrande omständigheter, dagsböter lägst tjugu. I motioner hade begärts att riksdagen skulle hemställa om utredning angående införande av möjlighet att ådöma straffarbete i grova fall för att erhålla en starkare allmänpreventiv verkan och för att öppna möjlighet att tillgripa straffprocessuella tvångsmedel. Därvid avsågs särskilt häktning eller anhållande, vilka i regel förutsätter att å brottet kan följa straffarbete. Motionerna föranledde icke någon åtgärd, bl. a. emedan frågan om förenhetligande av frihetsstraffen var under utredning och det därför icke ansågs vara lämpligt att utan särskilt vägande skäl vidtaga ändringar i gällande straffskalor. Tänkbara alternativ för uppnående av de åsyftade skärpningarna i straffprocessuellt hänseende diskuterades i utskottets utlåtande.

Den lösning beredningen föreslår i fråga om straffskalorna i specialstraffrätten och förutsättningarna för tillgripande av straffprocessuella tvångsmedel medför icke någon ändring av de i motionerna påtalade förhållandena. Beredningen anser det dock icke ingå i dess uppgift att närmare utreda frågan om straffskalorna vid vissa speciella brott och om förutsättningarna för användande av tvångsmedel inom specialstraffrätten. Dessa frågor får utredas särskilt med utgångspunkt från de förhållanden som föreligger sedan frihetsstraffens förenhetligande genomförts.

5. Straffskalans betydelse för inträdande av viss särskild verkan.

De för de särskilda brotten stadgade straffskalorna har betydelse icke endast för domstolarnas straffmätning. Brottsart såsom den framträder i straffskalan är även avgörande för vilka särskilda rättsverkningar som skall inträda. Väsentligast är den skillnad som föreligger mellan brott, varå kan följa straffarbete, och brott, varå kan följa högst fängelse. Skillnad i verkan finns också mellan bötesbrott och brott, varå kan följa frihetsstraff. I vissa fall är straffskalans maximum eller minimum avgörande.

Bestämmelser, där brottens straffskalor erhållit sådan betydelse som här antytts, återfinnes på flera ställen i strafflagen och å andra ställen inom rättsystemet. Sålunda stadgas i fråga om försök till brott att lägre straff än straffarbete ej må ådömas, där minsta straff för det fullbordade brottet är straffarbete i två år eller däröver (SL 3:1 andra stycket). Liknande bestämmelse finns för förberedelse (SL 3:2 tredje stycket). Straff för visst förledande till brott m. m., uppvigling, bestämmas efter en särskild straffskala, ifall gärningsmannen sökte förleda till brott varå straffarbete kan följa (SL 11:5 och 26:10). I fråga om ärekränkning, SL 16:7 första stycket, stadgas strängare påföljd om dödsstraff eller straffarbete över två år kunnat följa å det pådiktade brottet. Vid nedsättning av straff enligt SL 19:10 må ej till lägre straff än straffarbete dömas om minsta straff för brottet eljest är straffarbete i två år eller däröver. Är faran ringa och är brottet ej belagt med svårare straff än fängelse, skall ej dömas till straff. En sådan regel som den sistnämnda har givits också i SL 12:11 och 13:14.

De nu nämnda bestämmelserna i strafflagen är föremål för straffrättskommitténs uppmärksamhet. Beredningen återkommer vid diskussionen av problemet till kommitténs förslag till lösning.

Strafflagens bestämmelser om brottspreskription är uppbyggda med utgångspunkt från det straff som kunnat följa å en gärning (5:14, 15, 18 och 19). Även för påföljdspreskription finns i visst fall sådan bestämmelse, 5:23.

Bland förutsättningarna för meddelande av villkorlig dom och för ådömande av ungdomsfängelse, förvaring och internering ingår bestämmelser av det slag som beredningen nu avser. För att villkorlig dom skall kunna meddelas fordras sålunda att å brottet kan följa straffarbete eller fängelse (2 § lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom). Till ungdomsfängelse får ej dömas om å brottet lägst kan följa straffarbete i fyra år eller däröver (1 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse). En förutsättning för ådömande av förvaring är att å brottet enligt lag kan följa straffarbete eller, i fråga om sedlighetsbrott, straffarbete eller fängelse. För att internering skall kunna tillämpas måste, bland annat, å brottet enligt lag kunna följa straffarbete (1 § och 4 § lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt). Övertygas tilltalad i sådan ålder att skyddsuppfostern kan förekomma om brott som kan medföra fängelse eller straffarbete, må rätten, enligt 1 § lagen den 30 december 1952 med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig, i stället för att döma till straff överlämna åt barnavårdsnämnd eller skolstyrelse att vid-

taga åtgärd för hans omhändertagande för skyddsuppfostran.

Meddelande till straffregistret skall lämnas angående den som med tillämpning av SL 5:2 dömts till böter för brott, varå enligt lag kan följa straffarbete (1 § 1. lagen den 17 oktober 1900 om straffregister).

Enligt 4 § lagen den 4 juni 1913 ang. utlämning av förbrytare må utlämning ej ske, såvitt icke den brottsliga gärningen är att anse såsom brott, varå enligt svenska allmänna strafflagen eller den svenska sjölagen svårare straff än fängelse kan följa. Beträffande utlämning till Danmark eller Norge gäller särskild bestämmelse, 29 § 1. Enligt utlämningslagen den 15 juni 1945 31 § första stycket 4) må förordnande om utvisning under vissa förutsättningar meddelas beträffande utlämning som genom dom förklarats vara övertygad om gärning, varå straffarbete eller fängelse i sex månader kan följa, men enligt lagen om villkorlig dom erhållit anstånd med straffets ådömande eller jämlikt SL 5:5 befunnits strafflös.

För tillämpningen av åtskilliga processrättsliga bestämmelser är brottets svårhetsgrad av betydelse. Enligt RB 1:11 skall i rådhusrätt nämnd deltaga i mål om ansvar för brott, varå kan följa straffarbete i två år eller därutöver. I fråga om den tilltalades inställelse gäller att den tilltalade, med visst undantag, skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i underrätt i mål om allmänt åtal för brott varå kan följa straffarbete (RB 21:2). Kan å brottet icke följa svårare straff än fängelse, må i underrätt i vissa fall målet avgöras utan hinder av den tilltalades utevaro (RB 46:15). För häktning gäller olika förutsättningar beroende på brottets svårhetsgrad (RB 24:1). När allmänna

häktningsskäl föreligger, kan häktning ske vid misstanke om brott varå straffarbete kan följa. Är brottet ringare men kan därå följa fängelse får häktning ske, om den misstänkte icke har stadigt hemvist inom riket och det skäliga kan befaras att han avviker. Kan å brottet icke följa lindrigare straff än straffarbete i två år, skall häktning i regel ske. Beslag å vissa skriftliga meddelanden får endast ske om å brottet ej kan följa lindrigare straff än straffarbete i två år (RB 27:2). Liknande regel gäller möjligheten för undersökningsledare eller åklagare att erhålla del av telefonsamtal (RB 27:16). Försändelser hos post eller telegraf får tagas i beslag endast om å brottet kan följa straffarbete (RB 27:3). Enligt RB 36:5 fjärde stycket är annan än försvarare skyldig att, utan hinder av de inskränkningar i vittnesplikten som stadgas i andra och tredje styckena, avgiva utsaga i mål angående brott, varå icke kan följa lindrigare straff än straffarbete i två år. Bland förutsättningarna för meddelande av prövningstillstånd för målsägande eller tilltalad upptages att å brottet kan följa straffarbete (RB 54:12). Resning till men för den tilltalade kan beviljas, under vissa andra förutsättningar, om å brottet kan följa straffarbete (RB 58:3). I militära rättegångslagen 87 § stadgas rätt för vissa misstänkta att erhålla offentlig försvarare i mål om brott varå kan följa straffarbete.

Processrättsliga bestämmelser av denna typ finns även i lagen den 20 december 1946 med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig 3 och 6 §§, i lagen den 21 mars 1952 med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål 3 och 5 §§, i sjömanslagen den 30 juni 1952 61 §, i KF den 3 februari

1928 ang. beskickningar och konsulat § 50 1. och 2. och i lagen den 5 juni 1909 om konsularjurisdiktion 30 §. I alkoholistlagen den 12 juni 1931 49 a § föreskrives viss åtalsprövning, om någon som intagits å alkoholistanstalt misstänkes att ha före utskrivning från anstalten begått brott, varå icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader.

Sammanlagningen av straffarbete och fängelse till ett enhetligt frihetsstraff bör icke ha den följden att de särskilda verkningar som här ovan omnämnts kommer att inträda vid gärningar av annan beskaffenhet än vad för närvarande är fallet, vare sig i de fall där avgörande för den särskilda verkans inträde är frihetsstraffets art eller i de fall där straffskalans maximum eller minimum utgör skiljelinjen. Huruvida gällande lagstiftning är i alla punkter mest ändamålsenlig kan stundom vara tvivelaktigt, dels på grund av att straffskalorna för de särskilda brotten enligt vad beredningen tidigare funnit knappast alltid varit föremål för djupare överbäganden och dels därför att skalorna i varje fall ej alltid uppbyggts med tanke på inträdandet av de särskilda verkningarna. En revision i detta avseende kan emellertid icke lämpligen företagas i detta sammanhang utan får göras vid en översyn av lagstiftningen i varje särskilt fall.

Den olikhet i fråga om särskild verkan som föreligger mellan straffarterna fängelse och straffarbete får efter det enhetliga frihetsstraffets införande anknytas till straffskalornas tidsgränser. En sådan gränsdragning låter sig tämligen lätt genomföra.

Av redogörelsen för straffrättskommitténs omarbetning av straffskalorna i strafflagen framgår, att alla straffskalor

som nu innehåller straffarbete föreslagits skola ha ett maximum för frihetsstraffet å lägst två år, medan maximum i straffskalor, enligt vilka högsta straff för närvarande är fängelse, i praktiskt taget alla fall sättes lägre än två år (sex månader eller ett år). I de få fall där denna princip icke följts (se ovan s. 90) har särskilda överbäganden inverkat. För specialstraffrättsens straffskalor har beredningen föreslagit ett liknande tillvägagångssätt. I fråga om straffskalor, enligt vilka högsta straff för närvarande är fängelse, föreslås maximum å tid som är kortare än två år (högst ett år). Från denna regel har endast gjorts ett undantag (sjölagen 292 § 4 mom.). I flera av de straffskalor som nu innehåller straffarbete föreslås maximum för frihetsstraff bli lägst två år. I något fall, t. ex. KF den 1 juli 1918 ang. handel med skattefri sprit 21 §, blir dock maximum för frihetsstraffet ett år.

Det är vidare att märka, att straff för försök enligt förslaget till brottsbalk skall bestämmas inom straffsatsen för det fullbordade brottet eller sättas under det där stadgade lägsta straffet (BrB 21:1). Straff för förberedelse eller stämpling, åter, skall sättas under det högsta straff och må sättas under det lägsta straff som är stadgat för det fullbordade brottet (BrB 21:2). I de fall, där nu förberedelse eller stämpling till brott är straffbelagd, kan för närvarande alltid straffarbete följa. I några av dessa fall är högsta straffet för det fullbordade brottet enligt förslaget till brottsbalk fängelse i två år; straff för förberedelse eller stämpling får alltså icke sättas så högt som till fängelse i två år (t. ex. förberedelse till stöld, bedrägeri och urkundsförfalskning samt stämpling och förberedelse till olovlig underrättelseverksamhet). I övriga fall

är högsta straffet för det fullbordade brottet högre än fängelse i två år.

För att även efter enhetsstraffets införande i huvudsak skilja den grupp av brott, varå nu kan följa straffarbete, från andra brott kan sålunda användas uttrycket »brott, varå kan följa svårare straff än fängelse i ett år». För att ange den grupp brott, för vilka nu högsta straffet är fängelse, kan sägas »brott varå icke kan följa svårare straff än fängelse i ett år». I sitt förslag till ändring av ifrågavarande bestämmelser följer beredningen nu nämnda princip. För några fall, vilka framgår av vad nyss anförts, göres härigenom ett avsteg från den inledningsvis uttalade tanken att icke låta införandet av enhetsstraffet medföra att de speciella verkningarna inträder vid andra brott än för närvarande. Dessa avsteg har emellertid tagits med beaktande av konsekvenserna. Vad beträffar straffskalorna i brottsbalken har beredningen i denna fråga samrätt med straffrättskommittén.

I förslaget upptages icke i 1 § lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt någon särskild bestämmelse för sedlighetsbrott. Straffrättskommittén har nämligen för sedlighetsbrotten föreslagit straffskalor som icke vid något brott har lägre maximum än fängelse i två år, d. v. s. alla dessa brott har jämställts med sådana, varå tidigare kunnat följa straffarbete.

De stadganden som gör inträdet av viss verkan beroende av att straffskalan för det särskilda brottet innehåller visst maximum eller minimum vållar heller icke några svårigheter. De stadganden det här är fråga om visar nämligen att avgörande gräns är straffarbete i två år (t. ex. RB 1:11, 27:2) eller i fyra år (ungdomsfängelselagen 1 §) eller ock

straffarbete eller fängelse i sex månader (utlänningslagen den 15 juni 1945 31 § 4.). Den enda ändring som behöver vidtagas är att utbyta ordet »straffarbete» där det förekommer mot »fängelse». I fråga om de båda första typfallen är detta uppenbart med hänsyn till det sätt på vilket straffskalorna för straffarbetsbrotten föreslagits ändrade. Stadgandet i utlänningslagen avser att undantaga lindriga brott från dess tillämplighet. I detta hänseende har förslaget till straffskalornas omarbetning icke någon inverkan. Icke i något fall har nämligen föreslagits sänkning av maximum till lägre än fängelse i sex månader.

Vid utarbetande av förslag till ändring i 4 § utlänningslagen har beredningen icke ansett erforderligt att i lagtexten bibehålla vad däri sägs om att vid bedömningen av det straff som kan följa å brottet skall beaktas även den straffhöjning som kan inträda om försvärade omständigheter föreligger. Vad där sägs torde gälla även utan uttryckligt stadgande.

Ytterligare en annan typ av stadgande finns i alkoholistlagen 49 a §. Enligt detta lagrum ankommer det i vissa fall på statsåklagare att pröva huruvida åtal lämpligen bör ske för brott, varå icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader. I gällande rätt finns i strafflagen några få straffskalor med maximum sex månaders fängelse. I straffrättskommitténs förslag till brottsbalk har sådan straffskala upptagits för ett mycket stort antal brott, där tidigare maximum var allmänna maximum för fängelse, två år. Tillämpningsområdet för 49 a § kommer därför att avsevärt ökas. Inom specialstraffrätten är redan nu ett maximum av sex månaders fängelse vanligt. Någon utökning av antalet

sådana straffskalor föreslås icke av beredningen. För att paragrafen i fortsättningen skall få ungefär samma räckvidd som nu, skulle man kunna tänka sig att utesluta dess tillämpning vid alla brottsbalksbrott, där fängelse förekommer i straffskalan. Därmed blir emellertid paragrafens tillämpning utesluten vid en del brott, t. ex. vid förolämpning, där den nu skall tillämpas. När bestämmelsen infördes genom lagstiftning 1939 i samband med tillkomsten av lagen om villkorlig dom ansågs det önskvärt att iakttaga en viss försiktighet då en ny princip började tillämpas. Erfarenheterna av bestämmelsens tillämpning är sådana att en inskränkning av tillämpningsområdet icke är motiverad. Tvärtom synes den utveckling som skett sedan dess å andra områden leda till att en utvidgning kan ske. Det bör dessutom observeras, att när 49 a § fogades till alkoholistlagen strafflagen innehöll

betydligt fler straffskalor med ett maximum av fängelse i sex månader (bl. a. för snatteri) än för närvarande. Den 1942 och 1948 verkställda revisionen av strafflagen medförde därför att tillämpningsområdet för 49 a § väsentligt inskränktes i förhållande till vad man kunnat räkna med 1939. Beredningen har därför lämnat lagrummet oförändrat.

I beredningens förslag ingår ändringar även i utlänningslagen den 15 juni 1945 och lagen den 4 juni 1913 ang. utlämning av förbrytare. Detta lagstiftningsområde har emellertid varit föremål för utredning av 1949 års utlänningskommitté, som i betänkande (SOU 1951: 42) föreslagit bl. a. en ny utlänningslag och ändringar i utlänningslagen. Den lydelse dessa lagar fått i nämnda förslag synes utan svårighet kunna jämkas enligt de principer beredningen följt vid utarbetande av sitt förslag till ändringar.

6. Betydelsen av ådömt straff för inträdande av viss särskild verkan.

I föregående avsnitt har beredningen behandlat frågan om straffskalornas betydelse för inträdande av en viss verkan. Av en annan typ är bestämmelser, i vilka viss verkan stadgats som följd av att en gärningsman förskyllt frihetsstraff av viss art eller längd eller att visst straff ådömts, avtjänas eller avtjänats.

Sålunda gäller olika regler om den tid, efter vilken ådömt straff förfaller, alltefter straffets art och längd, SL 5: 20. Ämbetsman skall, enligt SL 25: 7, i regel avsättas om han dömes till straffarbete. Förskyller han fängelse eller böter skall, under viss förutsättning, dömas till suspension eller i visst fall till avsättning. SL 25: 11 andra stycket in-

nehåller bestämmelse om avsättning av den som dömts till straffarbete eller i visst fall till fängelse. Dom å ungdomsfängelse anses förfallen om till verkstälighet förekommer annat straff, som utgöres av straffarbete i fyra år eller däröver (lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse 23 §). Bland förutsättningarna för meddelande av villkorlig dom upptages att den brottslige ej förskyller högre straff än straffarbete i ett år eller fängelse i två år (lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom 2 §). Den som undergår straffarbete eller för sedlighetsbrott ådömt fängelse kan dömas till förvaring att träda i stället för vad av straffet återstår (3 § lagen den 18 juni 1937

om förvaring och internering i säkerhetsanstalt). Bland förutsättningarna för ådömande av internering upptages att den brottslige tidigare dömts till straffarbete eller förvaring och undergått straffarbete eller förvaring av viss sammanlagd längd (4 § sistnämnda lag).

Vissa straff kan utgöra grund för äktenskapsskillnad. Dömes ena maken till straffarbete i tre år eller mer, äger andra maken vinna skillnad (GB 11:11 första stycket); dömes ena maken till straffarbete på viss tid under tre år, dock minst sex månader, eller till fängelse i minst ett år, kan andra maken efter rättsens prövning erhålla äktenskapsskillnad (andra stycket). Bland exempel å skäl på vilka bolagsman äger påfordra att handelsbolag genast träder i likvidation nämnes att annan bolagsman dömts till straffarbete (lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag 27 §). Legitimerad läkare, som för brott som han förövat under utövning av läkarkonsten dömts till straffarbete eller svårare straff eller för vissa brott till fängelse, skall under vissa omständigheter mista sin legitimation (lagen den 21 september 1915 om behörighet att utöva läkarkonsten 3 §). Förordnande om utvisning kan under vissa omständigheter meddelas beträffande utläning som dömts till straffarbete eller till fängelse ej under sex månader (utläningslagen den 15 juni 1945 31 § 4).

Vissa processrättsliga bestämmelser är konstruerade på enahanda sätt. Vid huvudförhandling i hovrätt skall den misstänkte, med visst undantag, infinna sig personligen om han av underrätten dömts till straffarbete (RB 21:2). Prövningstillstånd kan enligt RB 54:12 meddelas den som dömts till fängelse. Enligt militära rättegångslagen 93 § må hovrätt i vissa fall företaga mål till av-

görande utan huvudförhandling när den tilltalade av underrätten dömts till fängelse, ej överstigande sex månader. Enligt lagen den 5 juni 1909 om konsularjurisdiktion 58 § 2. gäller viss regel beträffande häktad, som av hovrätt dömts till straffarbete i två år eller mer.

Vid förslag till lagändringar i den fråga som nu avses har beredningen utgått från den princip gällande rätt följer, d. v. s. de skilda verkningarna anknytes till det i det särskilda fallet ådömda straffet o. s. v. Vid omarbetningen är det emellertid betydligt vanskligare än i den fråga som behandlas under 5 (s. 95 ff) att förfara så att icke verkningarna inträder som följd av andra gärningar än för närvarande. Genom sammanslagningen av frihetsstraffen till en straffart blir den särskilda verkan anknuten endast till det ådömda straffets tidslängd.

Svårigheter föreligger icke i fråga om sådana bestämmelser där ådömt straffarbete i två år eller mer är av betydelse för en viss verkans inträde. I dessa fall kan ordet »straffarbete» utbytas mot »fängelse» (GB 11:11 första stycket, ungdomsfängelselagen 23 §, lagen om konsularjurisdiktion 58 § 2.). Är en olikhet i verkan däremot beroende av straffarten — huruvida fängelse eller straffarbete ådömts — fordras en annan lösning om man fortfarande skall göra någon åtskillnad i det hänseende som nu är i fråga mellan olika frihetsstraff. I SL 25:7 har straffrättskommittén föreslagit att efter enhetsstraffets införande dom å fängelse i sex månader eller mer skall ersätta dom å straffarbete (BrB 18:7). Olika meningar kan naturligen hysas angående var gränsen mellan lindrigare och svårare brott skall dragas. För en sexmånadersgräns kan emellertid åberopas flera skäl. En strafftid på sex månader

har i andra sammanhang betydelse, t. ex. 1 § lagen den 18 september 1943 om villkorlig frigivning och 43 § lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m. Vidare lyder majoriteten (c:a 96—98 %) av fängelsestraff å kortare tid än sex månader. Emellertid förekommer också ett icke ringa antal domar å straffarbete med strafftider understigande sex månader (28—30 % av ovillkorliga straffarbetsstraff åren 1949—51).

Att frihetsstraffens förenhetligande skulle avsevärt inverka på straffmätningen är icke sannolikt. Därest strafftiderna för de olika brotten kommer att vara tämligen lika dem som utmätts tidigare, betyder den gräns som valts för att skilja mellan de olika särskilda verkningarnas inträdande att en avsevärd förskjutning äger rum. För brott, varå enligt gällande rätt icke kan följa svårare straff än fängelse, kommer allvarligare biverkningar i fortsättningen att inträda om straffet sättes tillräckligt högt; och omvänt kommer åtskilliga som enligt gällande rätt får korta straffarbetsstraff att efter enhetsstraffets införande undgå dessa följder. Att helt undvika en sådan utveckling är emellertid ogörligt. Ett studium av de bestämmelser det här gäller visar dessutom att de i allmänhet icke är tvingande. Domstolen (eller den myndighet det gäller) kan låta den särskilda verkan inträda även när den enligt huvudregeln icke skulle göra det och tvärtom.

Vid omarbetningen av bestämmelserna har beredningen med stöd av dessa överväganden följt principen att låta ådömt, förskyllt eller avtjänat »straffarbete» ersättas av »fängelse i minst sex månader» eller liknande. I utlänningslagen 31 § 4) har med hänsyn till lagrummets nuvarande lydelse icke behövt göras an-

nan ändring än att ordet »straffarbete» utgår.

Vid omarbetningen av GB 11:11 andra stycket har det icke varit möjligt att tillämpa den princip som eljest följts. Beredningen föreslår att som skäl till åktskapsskillnad skall kunna åberopas att ena maken dömts till fängelse, dock i minst sex månader. Denna lydelse medför att paragrafens tillämpningsområde något vidgas. Detta torde emellertid icke ha någon praktisk betydelse.

Beredningen framlägger icke något förslag till ändring i lagen om behörighet att utöva läkarkonsten med hänsyn till det inom kvacksalveriutredningen pågående arbetet med bl. a. revision av bestämmelserna om läkarbehörigheten.

Någon ändring i militära rättegångslagen 93 § har icke ansetts erforderlig.

I lagen om villkorlig dom 2 § första stycket stadgas bl. a. att villkorlig dom ej må brukas såvida den brottslige finnes förskylla högre straff än straffarbete i ett år eller fängelse i två år. Beredningen föreslår att »straffarbete i ett år eller fängelse i två år» ersättes med »fängelse i två år». Härigenom åstadkommes en viss utvidgning av paragrafens tillämpningsområde, ty även i sådana fall, där enligt gällande rätt ådömes straffarbete på mer än ett år upp till två år, skall enligt detta förslag kunna användas villkorlig dom. Det alternativ som kan övervägas är att sätta gränsen vid fängelse i ett år. Med hänsyn till att straffskalorna i praktiskt taget alla fall, där högsta straffet nu är fängelse, sänkts till maximum fängelse i ett år eller sex månader, skulle därigenom någon större inskränkning av möjligheterna att meddela villkorlig dom icke ske. Men där för närvarande domstolarna har att välja mellan straffarbete och fängelse, har det funnits möjlighet

att vid strafftider över ett år välja straffarten fängelse för att kunna meddela villkorlig dom. En ettårsgräns skulle därför kunna innebära en begränsning. I beredningens planer på den reviderade villkorliga domen ingår att över huvud icke uppställa några fasta gränser, anknutna till straff eller straffskalor. Dessa gränser måste anses ineffektiva såsom hinder mot allmänpreventivt sett olämpliga domar och kan onödigtvis beskära möjligheterna till villkorlig dom där sådan ur alla synpunkter framstår som lämpligast. Beredningen anser sig icke kunna medverka till en på denna väg åstadkommen begränsning av tillämpningsområdet för den villkorliga domen. — I samband med den ändring som föranledes av enhetsstraffets införande föreslår beredningen i andra stycket av 2 § en redaktionell jämkning varigenom bestämmelsens syfte kommer till bättre uttryck.

I lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt 3 § stadgas att den som undergår straffarbete eller för sedlighetsbrott ådömt fängelse under vissa omständigheter kan dömas till förvaring att träda i stället för vad av straffet återstår. Beredningen föreslår att bestämmelsen i fortsättningen skall vara tillämplig å den som undergår fängelse ådömt på minst sex månader. Någon särskild reglering av de fall där frihetsstraff ådömts för sedlighetsbrott bibehålles icke. Härigenom göres en viss inskränkning i lagrummets tillämpningsområde, samtidigt som detta utvidgas till att omfatta alla längre frihetsstraff. Med hänsyn till att paragrafen hittills aldrig tillämpats torde det icke behöva vålla betänkligheter att sådan jämkning göres för de kortaste frihetsstraffen. Vad sedlighetsbrotten beträffar har, såsom redan nämnts, straffrättskommittén föreslagit

straffskalor som icke vid något brott har lägre maximum än fängelse i två år, d. v. s. brotten har jämställts med sådana, varå tidigare kunnat följa straffarbete. — I 4 § 1. och 3. samma lag föreslås ändringar i enlighet med den princip som eljest följts. Under p. 2 stadgas nu som förutsättning för internering att den brottslige undergått straffarbete eller förvaring i sammanlagt minst fyra år. Beredningen föreslår att »straffarbete» här ersättes med »fängelse». Genom de i paragrafen föreslagna ändringarna kommer dess tillämpningsområde att något förändras. Någon nämnvärd praktisk betydelse får detta dock säkerligen icke.

På åtskilliga ställen förekommer att viss verkan knutits till att »straffarbete eller fängelse» kan följa å brottet eller ådömts eller förskyllts. Någon skillnad göres i nu avsedda fall icke mellan de båda straffarterna; i andra lagrum har motsvarande bestämmelse utformats så att verkan knutits till att frihetsstraff kan följa å brottet eller ådömts eller förskyllts. Bestämmelse av det slag som nu avses förekommer i t. ex. lagen om villkorlig dom 3 och 13 §§, lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt 7 och 11 §§, lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål 2 §, skattestrafflagen den 11 juni 1943 4 §, lagen den 13 april 1945 om ersättning i vissa fall åt oskyldigt häktade eller dömda m. fl. 2 §, militära rättegångslagen 91 §, barnavårdslagen 48 §, sinnessjuklagen 18 §, KF den 16 februari 1864 om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall 19 § 22. I allmänhet har någon direkt ändring icke föreslagits i dessa lagrum, då de ändock enligt sin lydelse blir tillämpliga å enhetsstraffet fängelse. I samband med ändring i andra avseenden har

emellertid även ifrågavarande förhållande uppmärksammats. I några lagrum, enligt vilka dom å straffarbete å viss tid och dom å fängelse har samma verkan, har det dock ansetts nödvändigt att göra en ändring för att det skall tydligt framgå att det i fortsättningen är dom å fängelse å viss tid som avses. Detta gäller lagen om villkorlig frigivning 2 § och lagen den 30 juni 1948 om disciplinstraff för krigsmän 9 och 11 §§.

Av en särskild typ är bestämmelser att viss straffart eller viss påföljd skall, vid tillämpning av bestämmelse om viss särskild verkan, anses likställd med fängelse (ungdomsfängelselagen 26 §, lagen om villkorlig dom 27 §, lagen den 30 december 1952 med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig 1 § andra stycket) eller straffarbete (lagen om villkorlig dom 27 §, lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt 19 §).

Dessa bestämmelser äger tillämpning i åtskilliga av de fall som nämnts här ovan, t. ex. SL 25:7, lagen om handelsbolag och enkla bolag 27 §, lagen om behörighet att utöva läkarkonsten 3 §. Dessutom har de betydelse i en del fall, där samma verkan nu följer av fängelse och straffarbete, t. ex. barnavårdslagen 48 § och skattestrafflagen 4 §. Å flera andra ställen har i vederbörande författning direkt nämnts vilken verkan som följer på ådömd förvaring eller internering eller

på ungdomsfängelse, t. ex. i GB 11:11, RB 54:12, lagen den 13 april 1945 om ersättning i vissa fall åt oskyldigt häktade eller dömda m. fl. 3 §, militära rättegångslagen 91 §, utlänningslagen 31 § 4).

Vid omarbetningen av den nu avsedda bestämmelsen i 19 § lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt har beredningen utgått från den princip som eljest följts när fråga är om ådömt straff. Ungdomsfängelse har i gällande rätt jämställts med fängelse. Någon ändring av ordalydelsen behövs ej för att i fortsättningen samma verkan skall inträda. Detsamma gäller lagen med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig.

Den valfrihet som domstolen enligt lagen om villkorlig dom 27 § har att bestämma den verkan ett villkorligt anstånd med ådömande av påföljd skall få, torde knappast ha någon praktisk betydelse. Det torde ytterst sällan, om ens någon gång, ha förekommit att domstol förordnat att sådant anstånd skall anses lika med dom å straffarbete. Den utvidgning av möjligheterna att meddela villkorlig dom som blir följden av ändringen i 2 § kan möjligen medföra att bestämmelsen i 27 § får större aktualitet. Beredningen har emellertid icke ansett erforderligt att nuvarande konstruktion av 27 § bibehålles.

II AVD. NEDSÄTTNING AV PÅFÖLJD SAMT PÅFÖLJDS- OCH ÅTALSEFTERGIFT

Beredningen har 1948 avgivit ett förslag till lagstiftning om domstols rätt att nedsätta eller eftergiva påföljd för brott samt om eftergift av åtal (SOU 1948: 40). Detta förslag har hittills icke föranlett annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att det remitterats för yttrande till åtskilliga myndigheter och organisationer. I samband med den översyn av strafflagen som nu företages synes frågan om lagstiftning angående åtals- och påföljds-

eftergift på nytt böra övervägas. Till denna uppfattning bidrager att straffrättskommittén i motiveringen till flera lagrum i förslaget till brottsbalk hänvisat till en bestämmelse beträffande påföljdseftergift. Beredningen utgår nu från sitt förslag av 1948. På grund av vad som anförts i yttranden över detta förslag och ytterligare överväganden har förslaget emellertid omarbetats.

1 kap. Huvuddragen i strafflagberedningens tidigare förslag.

I betänkandet av 1948 lämnades en redogörelse för gällande rätts innehåll (s. 9—11, 29—30).

Vid utarbetande av förslaget fann beredningen mest ändamålsenligt att de straffnedsättningsregler och bestämmelser om straffrihet gällande rätt innehåller i allmänhet lämnades orubbade. De bestämmelser beredningen avsåg var SL 5:2, SL 5:5—11 och SL 3:5 samt en del stadganden i strafflagens speciella del 10:10, 13:4, 14:26 och 21:8. Däremot föreslogs, att SL 12:11, 13:14 och 19:10 skulle upphävas, enär dessa bestämmelser bleve utan särskild betydelse om en av beredningen föreslagen generell bestämmelse infördes. Den av beredningen föreslagna allmänna bestämmelsen, förslagsvis intagen som 4 § i 5 kap. strafflagen, var av följande lydelse:

4 §. Kan det på grund av särskilda omständigheter antagas att den som har förövat brottslig gärning skall avhålla sig från vidare brottslighet, må rätten nedsätta straffet under det lägsta straff som för gärningen är stadgat, såframt

hinder ej möter av hänsyn till den allmänna laglydnaden; finnes uppenbart att ansvarspåföljd ej är erforderlig må den eftergivnas.

Vid prövning som i första stycket avses skall särskilt beaktas,

1. om osedvanligt ringa skada eller fara har följt av den brottsliga gärningen;

2. om denna står i samband med gärningsmannens ungdom eller bristande insikt, erfarenhet eller omdöme;

3. om gärningsmannen har handlat i okunnighet om att gärningen var belagd med straff;

4. om brottet har föranletts av annans grovt kränkande beteende;

5. om gärningsmannen frivilligt har sökt förebygga eller gottgöra brottets skadliga verkningar;

6. om gärningsmannen har uppnått hög ålder eller lider av svår sjukdom eller om han har blivit illa skadad i samband med brottet; eller

7. om den tid, efter vilken åtal för brottet enligt 14—19 §§ ej må väckas, snart går till ända.

I fråga om åtalseftergift föreslog beredningen att gällande bestämmelser härom i rättegångsbalken 20 kap. 7 §

skulle flyttas till strafflagen och att samtidigt möjligheterna till åtalseftergift väsentligt skulle vidgas. I beredningens förslag upptogs bestämmelserna om åtalseftergift i tre nya paragrafer i 5 kap., 25—27 §§, av följande lydelse:

25 §. Finnes uppenbart att åtal för begånget brott icke är erforderligt vare sig för att avhålla gärningsmannen från vidare brottslighet eller med hänsyn till den allmänna laglydnaden, må allmänt åtal eftergivnas. Beslut härom ankommer,

1. om å brottet ej kan följa svårare straff än böter, på distriktsåklagaren;

2. om det eljest är uppenbart att, i händelse av åtal, strängare straff än böter ej skulle ådömas, på statsåklagaren samt

3. i annat fall på riksåklagaren.

26 §. Har brott förövats innan den misstänkte dömts för annat av honom begånget brott, eller sedan han för annat brott hade dömts till fängelse, straffarbete, förvaring eller internering men innan han frigivits eller utskrivits därifrån, må allmänt åtal för brottet av åklagaren eftergivnas, såframt denne finner ytterligare åtgärd mot gärningsmannen utöver påföljden för det åtalade brottet icke erforderlig.

27 §. Eftergift av åtal må återkallas, såframt skäl därtill äro ur allmän synpunkt.

Närmare föreskrifter om eftergift av åtal meddelas av Konungen.

Angående åtalseftergift i vissa fall är särskilt stadgat.

De särskilda bestämmelser som gäller för åklagares rätt att eftergiva åtal för brott som har begåtts av person under 18 år enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, ansåg beredningen böra upptagas till övervägande i samband med den fullständiga översynen av reglerna om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten

och därför tills vidare lämnas orubbede. Någon ändring föreslogs icke heller i de bestämmelser om åtal som upptogs i lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse 19 §, barnavårdslagen 44 § 3 mom. (tidigare 4 mom.) och alkohollagen 49 a §.

Åtskilliga i strafflagen upptagna bestämmelser om särskild prövning av åtalsfrågan vid vissa brott lämnades av beredningen åt sidan. Enligt några av dessa bestämmelser får åtal icke väckas utan Konungens lov (8:13, 9:10); i andra fall får åtal icke väckas med mindre statsåklagaren finner det påkallat ur allmän synpunkt (21:11 andra stycket, 22:10 andra stycket, 24:6). Vissa brott, för vilka åtal må väckas av allmän åklagare om de angives av målsägande, kan åtalas även då statsåklagaren finner åtal ur allmän synpunkt påkallat (14:45, 20:12, 21:11 första stycket, 22:10 första stycket). Om åtal för fosterfördrivning mot kvinnan själv, vilken fråga skall prövas av statsåklagaren, finnes böra äga rum, skall saken underställas riksåklagaren (14:26).

Utan att framlägga något förslag framförde beredningen tanken att riksåklagaren vid prövningen av särskilt känsliga eftergiftsfrågor borde ha möjlighet att samråda med något mindre kollegium av lekmän. Då beslutanderätt ej borde tillkomma en sådan nämnd, syntes bestämmelse om densamma icke ovillkorligen behöva införas i lagen. Beredningen fann sig emellertid icke vara beredd att då taga ståndpunkt till frågan om tillsättande av en sådan nämnd, utan ansåg att denna fråga borde upptagas till förnyat övervägande, sedan yttranden inkommit över förslaget.

2 kap. Yttranden över strafflagberedningens tidigare förslag.

Yttranden över beredningens förslag 1948 har avgivits av justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, rikets hovrätter, fängvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Örebro, Västmanlands, Gävleborgs och Jämtlands län, rikets statsåklagare utom statsåklagarna i Göteborg och i Kristianstads län, föreningarna Sveriges häradshövdingar, Sveriges stadsdomare, Sveriges landsfogdar och Sveriges landsfiskaler samt Sveriges advokatsamfund.

Överståthållarämbetet har jämväl överlämnat yttranden av Stockholms magistrat och polismästaren i Stockholm, vilken även åberopat ett av kriminalpolisintendenten i Stockholm avgivet yttrande. Länsstyrelserna har bifogat, länsstyrelsen i Stockholms län yttrande av Stockholms länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler, länsstyrelsen i Uppsala län yttrande av polismästaren i Uppsala, länsstyrelsen i Jönköpings län yttranden av stadsfiskalen i Jönköping och Jönköpings länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler, länsstyrelsen i Blekinge län yttranden från poliskammaren i Karlskrona och Blekinge länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler samt länsstyrelsen i Örebro län yttrande från Örebro länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler.

1. Nedsättning och eftergift av påföljd.

Såvitt förslaget avser domstols rätt att nedsätta eller efter-

ge påföljd för brott har det tillstyrkts i princip av det övervägande antalet remissmyndigheter. Såsom skäl för tillstyrkande anföres i stort sett likartade synpunkter.

I yttrandet från *hovrätten över Skåne och Blekinge* heter det:

Det är enligt hovrättens mening uppenbart, att i särskilda fall kan finnas ett behov att med hänsyn till billigheten göra undantag från den strikta tillämpningen av ett straffbud. Detta behov har blivit mer framträdande, allteftersom inom straffrättskipningen de individualpreventiva synpunkterna trätt i förgrunden. Hur lagstiftningstekniken än utvecklas, torde det knappast kunna undvikas att sådana fall komma att inträffa, att en handling visserligen faller under ett straffbud men att omständigheterna likväl äro sådana att det icke kan vara påkallat att utmäta straff ens efter straffskalans minimum; omständigheterna kunna t. o. m. i mycket sällsynta fall vara sådana, att intet allmänt intresse talar för att bestraffning skall äga rum. I dylika fall kan det stundom rent av förefalla stötande att rättskipningen skall vara så osmidig att straff måste utmätas, även om möjlighet finnes att straff genom nåd kan bliva efterskänkt.

Föreningen Sveriges häradshövdingar uttalar att det för varje domare står uppenbart att lagregler av den innebörd som avses i förslaget är av behovet påkallade. För föreningen är det också klart, att det är riktigare att i strafflagen införa allmänna regler för sådana fall än att såsom nu i vissa lagrum skett upptaga sådan rätt allenast för vissa slag av brott.

Flera av de remissmyndigheter som uttalat sig i tillstyrkande riktning har emellertid framhållit vikten av att de föreslagna bestämmelserna icke kommer att tillämpas i vidare utsträckning än

beredningen avsett. *Svea hovrätt* understryker att det ovillkorligen måste fordras, att en speciell undantagssituation föreligger och att det framstår som otvivelaktigt att hinder för ett frångående av stadgad straffskala icke möter ur individual- och allmänpreventiva synpunkter. Detta framhålles likaledes av *riksåklagarämbetet*, som också uttalar vissa farhågor för att den föreslagna rätten till straffnedsättning kan komma att föranleda en allmän straffsänkning. En utveckling i sådan riktning vore enligt ämbetets mening otvivelaktigt ägnad att medföra menliga konsekvenser ur allmänpreventiv synpunkt. *Göta hovrätt* och *överståthållarämbetet* anser att risk föreligger för att möjligheten av straffeftergift eller utmätande av straff under straffminimum kan verka avtrubbande på straffhotets allmänpreventiva verkningskraft. I motsats härtill står ett uttalande av *socialstyrelsen*, som anser att farhågorna för att den föreslagna lagstiftningen skulle komma att medföra ogynnsamma verkningar ur allmänpreventiv synpunkt torde vara betydligt överdrivna.

Några remissmyndigheter har ställt sig tveksamma till förslaget. *Justitiekanslersämbetet*, *överståthållarämbetet* samt *landsfogdarna i Södermanlands, Östergötlands och Örebro län* ifrågasätter om något behov föreligger av den föreslagna lagändringen samt efterlyser en närmare utredning härom. *Länsstyrelserna i Hallands, Västmanlands och Jämtlands län*, *landsfogdarna i Kristianstads och Kopparbergs län*, *Örebro länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler* samt en *minoritet inom socialstyrelsen* åberopar det rådande tidsläget med den förhållandevis starka brottsligheten samt önskemålen att vinna ökade erfarenheter från de senaste årens straff- och kri-

minalvårdslagstiftning såsom skäl för att låta ett genomförande av förslaget något anstå. *Kriminalpolisintendenten i Stockholm* och *föreningen Sveriges stadsdomare* ifrågasätter om icke förslagens genomförande borde anstå i avbidan på den blivande omgestaltningen av de delar av strafflagens allmänna del, som rör straff och straffarter, i dess helhet.

Hovrätten för Nedre Norrland uttalar viss tvekan med hänsyn till risken för att bestämmelserna kan få en ganska olika tillämpning vid olika domstolar men erinrar samtidigt att skydd mot oriktig rättstillämpning finns i möjligheten att överklaga. *Göta hovrätt*, som trots vissa betänkligheter tillstyrker förslaget, framhåller de ökade krav som kommer att ställas på domstolarna samt fortsätter:

Det förtroende våra domstolar nu åtnjuta från allmänhetens sida torde i stor utsträckning bero på tilliten till att mannamån ej ifrågakommer vid rättsskipningen. Huru omsorgsfullt domstolarna än skulle komma att utöva en dem anförtrodd befogenhet att nedsätta eller eftergiva straff, kan det vara att befara att domstolarnas oväld — om också helt utan fog — av allmänheten skulle kunna komma att ifrågasättas, därest bedömandet av ett och samma slags brott skulle komma att resultera i, ena gången bestraffning inom stadgade strafflatituder, andra gången ett straff under det tillämpliga lagrummets straffminimum och tredje gången frikallelse från straff. Ju större frihet domstolarna få att döma efter omständigheterna, desto större anspråk måste ställas på dem och desto större påfrestningar blir deras anseende för objektivitet utsatt för.

En helt avstyrkande inställning till förslaget intar *landsfogden i Västerbotens län*, vilken till stöd härför åberopar allmänpreventiva skäl. *Landsfogdarna i Uppsala, Södermanlands, Östergöt-*

lands och Kronobergs län avstyrker förslaget i vad detta avser att bereda domstol möjlighet att helt *efterge* straff, bl. a. med hänsyn till att åklagarnas prestige kan befaras lida skada. Medan dessa landsfogdar icke riktar några starkare invändningar mot förslaget att domstol må *nedsetta* straffet under stadgat straffminimum, intar en *minoritet* inom *föreningen Sveriges stadsdomare* en bestämt avvisande *ståndpunkt* mot förslaget i den delen. En dylik anordning skulle i realiteten innebära, anser man, en generell utvidgning nedåt av gällande strafflatituder till bötesminimum och framför allt i de fall, där särskild straffskala är föreskriven vid mildrande eller synnerligen mildrande omständigheter, ställa domstolarna inför onödiga vanskligheter i fråga om straffmätningen. Det framstår för denna minoritet som meningslöst att i anslutning till de olika brottsbeskrivningarna utsätta straffskalor som generellt sättes ur funktion genom föreskrifter i lagens allmänna del.

I ett flertal remissyttranden har uttals farhågor för att den föreslagna avfattningen av de allmänna bestämmelserna om domstols rätt att *nedsetta* eller *efterge* påföljd vore alltför obestämd samt påkallat en omarbetning av lagtexten för att minska riskerna för en alltför vidsträckt tillämpning. *Justitiekanslersämbetet* påkallar sålunda en skärpning av uttrycket »på grund av särskilda omständigheter» samt likaså av ordet »antagas» samt fortsätter:

Det förefaller ock kunna ifrågasättas, om icke uttrycket »hänsyn till den allmänna laglydnaden» numera blivit så »urvattnat», att det ej vidare är tjänligt för vinnande av en tillräckligt fast rätts-tillämpning. Ur den synpunkt som här anlagts skulle det framförallt vara av värde, om en generell bestämmelse icke

inledde paragrafen utan upptoges som ett sista fall bland de särskilda punkterna. Måhända kunde det tänkas, att första stycket — med vederbörliga skärpningar — bibehölles men begränsades till de fall, som skulle närmare anges i paragrafen, och sist i lagrummet upptoges det fall att eljest föreläge en sådan särskild undantagssituation, som vore jämförlig med de i föregående punkter angivna. Erhölle paragrafen en avfattning av denna art, bleve lagrummet på ett väsentligt annat sätt än nu begränsat till sin räckvidd och risken för otillbörligt vidsträckt tolkning av föreskrifterna avsevärt mindre.

Svea hovrätt anser att i förslaget de individualpreventiva synpunkterna i allt för hög grad framhävts på bekostnad av allmänpreventiva. För att tydligt utvisa att de allmänpreventiva synpunkterna är minst lika beaktansvärda som de individualpreventiva föreslår hovrätten att den föreslagna allmänna bestämmelsen i 4 § avfattas på följande sätt:

»Straff för brottslig gärning må ned sättas under det lägsta straff som för gärningen är stadgat, såframt synnerliga skäl föreligga för antagande att den som förövat gärningen skall avhålla sig från vidare brottslighet och hinder icke möter av hänsyn till den allmänna laglydnaden; finnes uppenbart att ansvarspåföljd ej är erforderlig må den eftergivas.»

De *övrige hovrätterna* understryker vikten av att bestämmelsen i 4 § första stycket ges en sådan avfattning att dess beskaffenhet av undantagsbestämmelse tydligt framgår av lagtexten. *Göta hovrätt* förutskickar att, därest den föreslagna paragrafen lagfästes, försvaret i brottmål i mycket stor utsträckning kommer att inriktas på att med stöd av densamma söka utverka straffbefrielse eller straffnedsättning. Enligt hovrättsens mening kan det bli svårt för domstolarna att hålla fasta och enhetliga linjer, om deras befogenhet att befria

från eller nedsätta straff för brottslig gärning kommer att regleras av ett så allmänt avfattat lagrum som det föreslagna. *Skånska hovrätten* erinrar, att de i den föreslagna lagtexten angivna förutsättningarna för nedsättning och eftergift av straff i stort sett överensstämmer med vad som enligt lagen om villkorlig dom förutsättes för sådan dom. Enligt hovrättens uppfattning bör emellertid betydligt snävare gränser uppställas för nedsättning och eftergift av straff än för villkorlig dom.

Önskemål att lagtexten tydligare än i förslaget skall ge uttryck åt bestämmelsens karaktär av undantagsbestämmelse framföres även av *överståthållarämbetet, Stockholms magistrat, kriminalpolisintendenten i Stockholm och länsstyrelserna i Jönköpings och Göteborgs och Bohus län.*

Föreningen Sveriges stadsdomare anser att det föreslagna uttrycket »kan det på grund av särskilda omständigheter antagas att den brottslige skall avhålla sig från vidare brottslighet» knappast helt täcker vad som avses med stadgandet. Enligt föreningens mening sammanhänger icke alltid de särskilda omständigheter, som utgör skäl till straffnedsättning eller straffeftergift, med den större eller mindre grad av sannolikhet med vilken man kan antaga att vederbörande kommer att avhålla sig från vidare brottslighet.

Sveriges advokatsamfund finner uppenbart att nedsättning eller eftergift av straff icke bör få ske annat än i undantagsfall. Från denna utgångspunkt anför samfundet rörande den föreslagna 4 § i dess helhet:

I beredningens motiv (s. 23 nederst; jfr s. 16 överst) framhålles, att uppräkningsen i 4 § andra stycket icke innebär en anvisning för domstolen att, när

ett där angivet fall föreligger, underskrida straffskalans minimum eller helt eftergiva påföljd för brottet. Tyngdpunkten ligger — fortsätter beredningen — på de allmänna förutsättningarna för denna befogenhet som regleras i första stycket, vars innebörd är, att ansvarspåföljden för ett brott icke bör sättas högre än som är påkallat av påföljdens individual- och allmänpreventiva syfte. Vad beredningen sålunda anfört torde böra uppfattas så, att rätten även om ett i andra stycket angivet fall föreligger, har att ytterligare pröva såväl huruvida det kan antagas att den brottslige skall avhålla sig från vidare brottslighet som och huruvida hinder för nedsättning eller eftergift möter av hänsyn till den allmänna laglydnaden. Om detta är innebörden av beredningens uttalande, finnes intet att däremot erinra. Det synes emellertid kunna ifrågasättas, huruvida denna innebörd kommit till klart uttryck i den föreslagna lagtexten. De inledande orden i andra stycket (»Vid prövning som i första stycket avses skall särskilt beaktas,») kunna måhända i rättspraxis stundom komma att uppfattas kanske icke såsom en direkt anvisning att utan hänsyn till generalpreventiva synpunkter nedsätta eller eftergiva påföljden, men dock i varje fall såsom en föreskrift av innebörd att så snart någon i andra stycket nämnd omständighet föreligger, så skall det antagas, att sedvanlig straffrättslig reaktion icke är ur individualpreventiv synpunkt påkallad. För att förebygga en dylik tolkning synes det böra övervägas, huruvida icke en omredigering av de inledande orden i andra stycket vore lämplig.

Några remissmyndigheter har uttalat sig i princip om den använda metoden att genom uppräkning ange sådana omständigheter som särskilt ansetts skola beaktas vid prövning av nedsättning eller eftergift av straff. *Svea hovrätt* har ifrågasatt lämpligheten av en dylik uppräkning samt anfört:

Beredningen har visserligen i motiven påpekat, att denna uppräkning icke

binder domstolen i vare sig ena eller andra riktningen och icke innebär anvisning för domstolen att när ett i uppräknningen angivet fall föreligger nedsätta eller eftergiva brottets påföljd. Exemplifieringen är emellertid så omfattande, att i flertalet brottmål alltid något av de uppräknade fallen är för handen. Särskilt ha de i punkterna 2 och 3 angivna omständigheterna alltför stor räckvidd. Det kan sålunda i en mängd fall göras gällande, att den brottsliga gärningen står i samband med gärningsmannens ungdom eller hans bristande insikt, erfarenhet eller omdöme, och i ett icke oväsentligt antal fall kan det sägas, att gärningsmannen handlat i okunnighet om att gärningen är belagd med straff. Denna uppräknning med mycket vanliga omständigheter står i bestämd motsättning till den deklarerade principen, att det föreslagna institutet skall tillämpas endast i undantagsfall. Den kan befaras för domstolarna undanskymma vad som sålunda är lagrummets egentliga mening, och det är därför ingalunda uteslutet, att domstolarna kunna glida in i en extensiv tillämpning. Även om emellertid domstolarna skulle förstå lagrummets rätta innebörd kan det enligt hovrättens mening starkt befaras, att allmänhet och press samt även en del av de advokater, som upptråda såsom försvarare av tilltalade personer, komme att tolka den missvisande kombinationen av huvudregel och exemplifiering såsom en direkt uppmaning till extensiv lagtillämpning.

En missuppfattning av lagens mening på den nu angivna punkten skulle ur allmänpreventiva synpunkter framstå såsom särskilt farlig, i det att den skulle hos de presumtiva lagöverträdarna starkt försvaga känslan av straffhot. Erfarenheten torde visa, att vid planerande av brott särskilt s. k. ungdomsförbrytare i icke ringa utsträckning taga hänsyn till den straffsanktion som kan komma att drabba dem för den händelse de bliva upptäckta. Särskilt inom ungdomsligorna torde det icke höra till ovanligheten att till verkställare av brott utses den som tidigare icke varit i kontakt med rättvisan och sålunda normalt kan räkna med åtalseftergift eller villkorlig dom.

Ett direkt angivande enligt andra punkten i den föreslagna fjärde paragrafens andra stycke av att brottets samband med den brottsliga ungdom eller bristande insikt kan utgöra grund för straffnedsättning eller straffeftergift skulle i varje fall ytterligare försvaga straffhotet för presumtiva brottslingar av nämnda slag. Även för andra i nämnda stycke avsedda kategorier torde i många fall genom exemplifieringen straffhotets verkan kunna komma att förringas.

Med hänsyn till vad sålunda anförts vill hovrätten med bestämdhet förorda att fjärde paragrafens andra stycke utgår och att fråga om straffnedsättning och straffeftergift skall bedömas allenast med ledning av de allmänna bestämmelserna i paragrafens första stycke.

Även *hovrätten för Nedre Norrland* ifrågasätter lämpligheten av en uppräknning av särskilda omständigheter som skall beaktas. En dylik uppräknning kan, anför hovrätten, lätt medföra å ena sidan en alltför stor benägenhet att, då omständigheter sådana som de särskilt angivna föreligger, tillämpa bestämmelserna i fråga, å andra sidan en kanske alltför stor obenägenhet att gå utanför de särskilt angivna fallen. Även *fångvårdsstyrelsen* befarar att domstolarna kommer att känna sig alltför bundna av de angivna exemplen. *Länsstyrelsen i Stockholms län* ifrågasätter om det med hänsyn till den allmänna laglydnaden är lämpligt att i själva lagtexten införa en exemplifiering som direkt tar sikte på fall då straffrihet kan ifrågakomma.

I motsats till nyss nämnda yttranden står ett uttalande av *hovrätten över Skåne och Blekinge*, som anser den använda metoden att i särskilda punkter uppräknade vissa fall, vilka skall utgöra vägledande exempel men icke binda domstolarna vare sig i ena eller andra riktningen, vara ändamålsenlig.

Mot de av beredningen under de sju olika punkterna angivna särskilt be-

aktansvärda omständigheterna har framställt anmärkningar i olika hänseenden, i allmänhet syftande till en begränsning eller precisering.

I några remissyttranden har ifrågasatts huruvida icke andra särskilda omständigheter än de under punkterna 1—7 upptagna borde angivas i lagtexten. *Hovrätten för Nedre Norrland* ifrågasätter om icke vid sidan av den under punkt 4 redovisade omständigheten att ett brott föranletts av annans grovt kränkande beteende borde, efter schweiziskt mönster, upptagas t. ex. att gärningsmannen handlat av aktningssvärda bevekelsegrunder eller i svårt trångmål. *Kriminalpolisintendenten i Stockholm* föreslår, att under en särskild punkt upptages en föreskrift som ger möjlighet att nedsätta eller efterge straff för den som genom att begära polisens skydd mot utpressning eller försök därtill erkänt brott. För ett effektivare bekämpande av denna brottsart finner kriminalpolisintendenten det vara av stor vikt, att allmänheten får vetskap om en sådan möjlighet till straffeftergift. *Kriminalpolisintendenten* föreslår vidare, att i lagtexten intages en föreskrift om att nedsättning eller eftergift icke må ske, därest vederbörande under de senast förflutna tio åren med stöd av de nu föreslagna bestämmelserna erhållit nedsättning i eller befrielse från straff för brott vara kunnat följa fängelse i mer än ett år eller straffarbete.

I anslutning till ett uttalande i beredningens motiv, att domstol med tillämpning av det föreslagna stadgandet i 4 § bör äga nedsätta den särskilda ansvarspåföljd som i form av förverkande eller därmed besläktade ingrepp i den brottsliga förmögenhet kan ådömas den brottslige, framhåller *justitiekanslersämbetet*, att lagstadgandet bör erhålla en

formulering varav den åsyftade innebörden klart framgår.

Samma synpunkt anlägges av *föreningen Sveriges stadsdomare*.

Vad angår placeringen inom strafflagens 5 kap. av den föreslagna 4 § och förhållandet mellan denna bestämmelse och de nuvarande straffnedsättningsreglerna har *hovrätten över Skåne och Blekinge* anfört följande:

Beredningen har uttalat, att den funnit mest ändamålsenligt att nuvarande straffnedsättningsregler i allmänhet lämnas orubbade. Beredningen har icke heller ingått närmare på förhållandet mellan de nuvarande allmänna reglerna om strafffrihet och straffnedsättning, å ena, och den föreslagna bestämmelsen i 5 kap. 4 § strafflagen, å andra sidan. Det synes nödvändigt att detta förhållande klarlägges, särskilt huru 4 § förhåller sig till 5 och 6 §§ i samma kapitel. Det är nämligen ur olika synpunkter, icke minst med hänsyn till frågan om sinnesundersökning, av betydelse om domstolen åberopar 4 § eller någon av de båda andra paragraferna, vilka kunna vara tillämpliga samtidigt med 4 §. Det synes också böra övervägas, om icke det föreslagna stadgandet i 4 § rätteligen borde placeras efter 6 §.

Beredningen har föreslagit, att 12 kap. 11 §, 13 kap. 14 § och 19 kap. 10 § strafflagen i deras lydelse enligt lagen den 30 juni 1948 skola upphöra att gälla, samt till motivering härför anfört, att om beredningens förslag till ändring av 5 kap. 4 § strafflagen bleve upphöjt till lag, förfölle behovet av de specialregleringar angående tillbakaträdande från fullbordat brott som förstnämnda lagrum innehöle. Beredningen ansåge, att de oväsentliga avvikelser lagrummen innehöle i förhållande till beredningens förslag genom bestämmelserna om strafffrihet i vissa fall, i 19 kap. 10 § strafflagen jämväl genom uppställandet för visst fall av en särskild straffskala, icke syntes böra bibehållas vid frågans generella reglering. Det kan emellertid ifrågasättas om avvikelserna äro så ovä-

sentliga som beredningen anför. Det måste nämligen uppmärksammas, att det föreslagna stadgandet i 5 kap. 4 § icke täcker alla de fall, där enligt de nyssnämnda bestämmelserna i strafflagens speciella del straffminskning eller strafffrihet skall inträda. Den för straffnedsättning och eftergift av straff i 5 kap. 4 § strafflagen upptagna förutsättningen att det på grund av särskilda omständigheter kan antagas, att den som har förövat brottslig gärning skall avhålla sig från vidare brottslighet återfinnes icke i de speciella bestämmelserna. Även om i fall som avses i dessa lagrum den nämnda förutsättningen icke skulle vara för handen och 5 kap. 4 § strafflagen således icke bliva tillämplig, synes dock de motiv, varå förstnämnda lagrum vila, tala för att straffnedsättning eller strafffrihet inträder. I varje fall har beredningen icke anförts några skäl för att så icke skulle vara fallet.

Landsfogden i Malmöhus län ifrågasätter om icke beslut om eftergift av påföljd bör kunna återkallas under samma förutsättningar som gäller för återkallelse av beslut om åtalseftergift. Då eftergift av påföljd kan bedömas komma att tillämpas allenast i undantagsfall, syntes några vägande invändningar av praktisk art knappast kunna göras gentemot en möjlighet av antydd art. *Riksåklagarämbetet* anför i denna fråga, att RB 58:3 andra punkten om resning till men för den tilltalade kan tänkas komma till tillämpning men att det icke är påkallat att medgiva en omprövning av domstols lagakraftvunna dom i vidare mån än jämlikt nyssnämnda lagrum.

2. Åtalseftergift.

I det alldeles övervägande antalet yttranden ansluter man sig i princip till förslaget i den del det avser åtalseftergift. *Riksåklagarämbetet* anför:

Behovet av en utvidgad rätt till åtalseftergift belyses på ett klarläggande sätt av de exempel, som anföras i motiveringen till beredningens förslag rörande denna fråga. Särskilt med sådana fall för ögonen, där åklagare nödgats handla emot lagen för att undvika ur det allmänna rättsmedvetandets synpunkt stötande resultat av en strikt tillämpning av den absoluta åtalsplikten, är det enligt ämbetets mening synnerligen angeläget, att en utvidgning av rätten till åtalseftergift kommer till stånd.

Samma synpunkt utvecklas av *Göta hovrätt* och *statsåklagaren i Malmö* samt *landsfogdarna i Örebro, Västmanlands och Jämtlands län*.

I *socialstyrelsens* yttrande heter det:

Avsaknaden av allmänna bestämmelser, som ge möjlighet att eliminera en lagtillämpning, vilken i vissa fall framstår såsom stötande eller meningslös, har länge utgjort en brist i svensk strafflagstiftning. Även om 1939 års lag om villkorlig dom medfört en förbättring i detta avseende, föreligger behov av ytterligare möjligheter till en differentierad straffrättskipning. Med hänsyn till att alla lagregler i viss mån måste bli generella, bli de ej sällan tillämpliga på fall, som på grund av särskilda omständigheter ej borde ingå under desamma. Det är därför önskvärt, att åklagare och domare erhålla möjlighet att i varje särskilt fall ta hänsyn till samtliga omständigheter av både subjektiv och objektiv art. För styrelsen har det framstått som otillfredsställande, att de ordinarie organen saknat dessa möjligheter. Särskilt gäller detta de fall, där villkorlig dom ej kan ifrågakomma, utan nådevägen måste anlitas. Styrelsen får sålunda tillstyrka genomförandet av den föreslagna lagstiftningen, varigenom åklagare och domstol under vissa förutsättningar tillerkännas rätt att eftergiva åtal respektive nedsätta eller eftergiva straffpåföljd.

Gentemot dessa uttalanden har några remissmyndigheter yttrat, att behov av den ifrågasatta lagstiftningen ej yppat sig.

Sälunda uttalar *justitiekanslersämbetet*, att under den tioårsperiod nuvarande justitiekansler varit högste allmän åklagare har såvitt känt blivit endast vid några få tillfällen förekommit fall, då fråga uppkommit, om det icke skulle ha varit önskvärt, att en i lag reglerad rätt till åtalseftergift funnits beträffande verkliga brott. Något praktiskt behov av ändrade regler syntes därför icke föreligga.

Även *överståthållarämbetet* ifrågasätter behovet av lagstiftningen.

Örebro länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler anser, att de få undantagsfall, som verkligen är förtjänta av en human behandlingsmetod, knappast för närvarande torde tarva någon särskild lagstiftning.

Av de myndigheter som i princip accepterat förslaget har ett stort antal starkt betonat, att bestämmelserna bör tillämpas endast i undantagsfall. Sådana uttalanden återfinnes hos bl. a. *riksåklagarämbetet*, *Svea hovrätt*, *Göta hovrätt*, *överståthållarämbetet*, *Stockholms magistrat* och *föreningen Sveriges härads-hövdingar*. Sistnämnda förening uttalar, att för såväl allmänheten som ock för den potentielle brottslingen bör göras klart, att man med införande av en lag av denna karaktär ingalunda avser att ytterligare försvaga straffhotets verkan, utan att ändamålet endast är att i domstolarnas och åklagarmyndigheternas händer sätta ett medel att i undantagsfall, då ett användande av den normala strafflatituden skulle motverka straffets syfte, frångå densamma.

En annan grupp av remissinstanser utgör de vilka i princip ställer sig positiva men hyser betänkligheter på grund av tidslaget. Hit hör *statsåklagaren i Stockholm*, *stadsfiskalen i Jönköping*, *länssty-*

relsen och landsfogden i Jämtlands län, *landsfogdarna i Kopparbergs och Västerbottens län* samt *föreningen Sveriges stadsdomare*.

Liknande synpunkter men med yrkande att lagstiftningen tills vidare ställes på framtiden framföres av andra myndigheter.

Överståthållarämbetet, som icke håller för uteslutet, att de olika under senare år vidtagna reformerna inom kriminalvårdens område bidragit till en ökning av brottsligheten genom den försvagning av straffhotet som dessa reformers genomförande inneburit, framhåller:

Man synes dock kunna utgå ifrån att brottsligheten alltjämt är oroväckande hög jämfört med åren närmast före kriget. En närmare undersökning av anledningarna härtill skulle givetvis vara av värde både för det fortsatta lagstiftningsarbetet inom kriminalvårdens område och när det gäller att vidtaga andra åtgärder för att skärpa kampen mot brottsligheten. Särskilt synes uppmärksamheten böra riktas på de redan vidtagna reformernas verkningar ur allmänpreventiv synpunkt. Innan närmare erfarenheter i detta avseende vunnits, synes som redan framhållits knappast tillrådligt att vidtaga ytterligare reformer av sådan beskaffenhet att de kunna innebära en försvagning av straffhotet.

Uttalanden av samma innebörd göres av *justitiekanslersämbetet*, *Svea hovrätt*, *kriminalpolisintendenten i Stockholm* samt *landsfogdarna i Värmlands och Kopparbergs län*.

Av några myndigheter avstyrkes förslaget av principiella skäl.

Justitiekanslersämbetet förklarar, att starka skäl kan åberopas för den absoluta åtalspliktens bibehållande. Relativ åtalsplikt för med sig risk för att den kanske viktigaste hörnstenen i ett rätts-samhälle, allas likhet inför lagen, ej läng-

re skall stå orubbad. Åklagarna kan ut-sättas för påtryckningar, som det av olika anledningar understundom kan vara svårt för dem att motstå. Den prövning åklagaren kommer att få göra är av ett helt annat och vida svårare slag än den prövning som avser förefintligheten av vissa brottsrekvisit, kausalitet mellan gärning och effekt eller styrkan av bevisningen. Det material prövningen skall grundas på är ofta rent skriftligt, och den personliga kontakt med den brottslige och under rättegången hörda som är så viktig saknas ej sällan helt. Grundva-len för beslutet blir därför mindre tillfredsställande. Ämbetet finner dock att förslaget allenast innebär en modifiering av den nu rådande absoluta åtalsplikten.

Risken av att misstanke om påtryckning å åklagaren kan uppkomma har understrukits jämväl av *hovrätterna för Västra Sverige och Nedre Norrland*.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anför:

Det kan svårligen bestridas, att en prövning som sker av domstol i rättegång skapar större garantier för objektivitet och säkerhet än en prövning gjord av åklagarmyndigheten. Domstolsprocedurernas offentlighet, processförfarandets noggranna reglering, föreskrifterna om lekmän i domstolen bidraga ock att öka säkerheten och i varje fall att stärka allmänhetens förtroende för avgörandets objektivitet. Åklagarens möjlighet att bringa en dom som går ut på eftergift av påföljd under högre rätts prövning innebär en ytterligare kontroll.

Sveriges advokatsamfund yttrar:

Som skäl för den relativa åtalsplikten har beredningen först och främst hänvisat till det förhållandet, att straffbestämmelserna ej sällan fått en sådan utformning, att även en del gärningar, som icke kunna anses straffvärda, omfattas av straffbuden. Det föreligger — anför beredningen — situationer, då åtal och dom

framstå antingen som direkt stötande för rättsmedvetandet eller som meningslösa eller i varje fall icke erforderliga med hänsyn till det syfte som man enligt modern uppfattning vill uppnå med straffet — att förebygga brottsliga handlingar. Vad beredningen sålunda anført är oomtvistligt riktigt, och man har anledning att vara beredningen tacksam för att den i sin promemoria fäst uppmärksamheten på förhållandet. — — — Styrelsen har vid olika tillfällen starkt kritiserat denna tendens inom strafflagstiftningen, då tendensen nämligen är ägnad att ur rätts-säkerhetssynpunkt inge allvarliga bekymmer. Styrelsen kan däremot icke acceptera nu angivna förhållande såsom ett skäl för den relativa åtalsplikten. Felet ligger icke i åtalsbestämmelserna utan i straffbestämmelserna. De för rättsmedvetandet stötande konsekvenserna av en alltför vag strafflagstiftning bör man icke försöka avhjälpa genom införande av ett nytt osäkerhetsmoment utan genom att söka förläna brottsbeskrivningarna en sådan begränsning, att handlingar, som icke böra bestraffas, klart falla utanför det straffbara området. Om det därvid icke kan undvikas, att även en handling som synes straffvärd, någon gång kommer att undgå beivran, får man taga den konsekvensen, då den i varje fall innebär ett mindre ont än det motsatta förhållandet. Tanken att begagna den relativa åtalsplikten såsom ett instrument för att undanröja de stötande konsekvenserna av strafflagstiftarens alltför generell hållna brottsbeskrivningar är däremot enligt styrelsens mening stridande mot en fast rotad svensk rättsåskådning. — — — När beredningen framhåller, att den nuvarande absoluta åtalsplikten vid relativt obetydliga lagöverträdelser framträder särskilt stötande för åklagarna därför att de i större utsträckning än andra i straffrättskipningen verksamma personer ha tillfälle att konstatera den omfattning, i vilken allvarligare brott, t. ex. falskdeklarationer, på grund av bevisningssvårigheter eller andra skäl måste förbli obeivrade, torde härtill kunna anmärkas, att exemplet med falskdeklarationerna förefaller mindre väl valt. Atskil-

liga allvarliga brott förbli obeivrade, därför att polismyndigheterna icke lyckas uppspåra gärningsmannen. Vid falskdeklaration vet man ju däremot alltid vem gärningsmannen är; förblir »brottet» obeivrat, måste det således bero på att det icke kunnat visas, att något brott blivit begånget. Finner åklagaren detta stötande, torde det sammanhånga därmed, att han på mer eller mindre lösa grunder tror någonting annat än vad utredningen visar. I detta sammanhang må framhållas, att även om det är sant, att den absoluta åtalsplikten mången gång kan försätta en åklagare i en situation, som han finner pinsam, så är detta sannolikt i än högre grad fallet med den relativa åtalsplikten. Säkerligen komma i många fall från olika håll att riktas påtryckningar och vädjanden till åklagaren att förfara på det ena eller andra sättet. Hur han än förfar, löper han risken att hans motiv kunna komma att misstolkas och misstänkliggöras. För åklagaren borde det därför närmast vara en lättnad att kunna hänvisa till en absolut åtalsplikt.

Vidkommande slutligen spörsmålet om åtalseftergift vid grövre brott än de förut behandlade är styrelsen av den meningen, att man har anledning framgå med stor försiktighet. Vid frågans lösande kan man icke bortse ifrån, att behovet av regler om åtalseftergift i mycket väsentlig grad minskas, därest beredningens förslag till lagbestämmelser om domstols rätt att eftergiva påföljd genomföres. Såvitt beredningens promemoria ger vid handen skulle möjligheten till åtalseftergift därefter egentligen icke ha praktisk betydelse i andra fall än sådana, där syftet med eftergiften skulle i väsentlig mån förfelas, om lagöverträdaren nödgades figurera i en offentlig rättegång.

Argumentet att man genom åtalseftergift vill skona vederbörande från att behöva figurera inför rätta väger enligt *hovrätten över Skåne och Blekinge* och en *minoritet inom hovrätten för Nedre Norrland* icke så tungt. Skånska hovrät-

ten åberopar därvid de möjligheter som ges enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga och lagen den 20 december 1946 med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig. Nämnda minoritet, som avböjer åtalseftergift för brott varå kan följa straffarbete, menar att utom för ungdom — för vilken finnes särskilda regler — finns det icke stor anledning att vid grova brott taga denna hänsyn, då vittnen och andra oskyldiga personer ofta inför offentligheten får framdraga för dem obehagliga omständigheter.

Farhågor från allmänpreventiv synpunkt framföres av dem som anser tidsläget böra medföra att lagstiftningen t. v. icke genomföres. *Justitiekanslersämbetet* hör till dessa. *Socialstyrelsen* däremot anser att sådana farhågor torde vara betydligt överdrivna.

Justitiekanslersämbetet, hovrätten över Skåne och Blekinge och *Sveriges advokatsamfund* anser, att kontrollen å åklagarna genom tillsynsmyndighet och målsägande icke kan få nämnvärd betydelse. Endast medvetna överträdelse av åtalsplikten och grövre former av oförstånd lämpar sig för beivrande av tillsynsmyndighet, och för målsäganden torde ofta kostnaderna lägga hinder i vägen för anställande av talan.

I fråga om de allmänna förutsättningarna för 25 §:ns tillämplighet yttrar *Svea hovrätt*, att paragrafen synes vara tillfredsställande avfattad. *Föreningen Sveriges härads hövdingar* biträder helt den utformning lagförslagen erhållit. *Göta hovrätt*, vilken i likhet med *Svea hovrätt* förordar en restriktiv tillämpning, finner däremot formuleringen i 25 § alltför allmänt hållen och skulle föredraga en avfattning som tydligare visade hän på åtalseftergiftens undantagsställning i förhållande till normalfallet. Även

Stockholms magistrat och *landsfogden i Örebro län* önskar en sådan avfattning. *Hovrätten för Nedre Norrland* finner uttrycket »avhålla gärningsmannen från vidare brottslighet» icke tillfredsställande och anmärker, att utöver allmän- och individualpreventiva skäl icke uppställts särskilda skäl. Åtalseftergift borde meddelas endast när omständigheterna vore osedvanligt förmildrande och 4 och 25 §§ borde ha sinsemellan överensstämmande avfattning.

Socialstyrelsen, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län och *landsfogden i Malmöhus län* ifrågasätter om icke 25 § bör innehålla en hänvisning till de i 4 § uppräknade typfallen.

Kriminalpolisintendenten i Stockholm uttalar, att paragrafen enligt motiven skall tillämpas i undantagsfall men att en detaljgranskning ger vid handen att utformningen icke skett på ett sätt som ger uttryck för denna tanke utan tvärtom inbjuder till en rakt motsatt tolkning. I yttrandet hänvisas i detta avseende till avfattningen av lagen om villkorlig dom. Det framhålles vidare, att i lagtexten bör intagas föreskrift att eftergift icke må ske därest vederbörande under de senast förflutna tio åren med stöd av 4 eller 25 §§ erhållit nedsättning i eller befrielse från straff för brott, varå kunnat följa fängelse i mer än ett år eller straffarbete.

Fångvårdsstyrelsen anser att möjlighet att efterge åtal icke bör föreligga i hela den utsträckning vari domstol äger efterge påföljd. Anledning till åtalseftergift föreligger endast när gärningsmannens lagföring skulle medföra särskilda nackdelar. Som ytterligare förutsättning bör stadgas, att synnerliga skäl till sådan eftergift skall föreligga. Med hänsyn till allmänhetens reaktion synes det nämligen vara mer betänkligt att låta en ensam

tjänsteman göra undantag från strafflagens bestämmelser än att giva samma befogenhet åt en domstol, som i hithörande fall i regel komme att bestå av domare och nämnd.

Justitiekanslersämbetet påpekar, att förutsättningen för åtalseftergift är lika för alla fall, och fortsätter:

Även beträffande bagatellföreseelser skall åklagaren således för att kunna efterge åtal finna uppenbart, att åtal icke behövs för att avhålla gärningsmännen från vidare brottslighet. Kan detta vara riktigt? Enligt justitiekanslersämbetets förmenande bör icke i fråga om dessa föreseelser fordras mer än nu, d. v. s. att det skall vara uppenbart, att den misstänktes lagföring ej är påkallad ur allmän synpunkt. Uppställs för alla fall samma förutsättning i fråga om den brottsliga framtida förhållande, exempelvis den nu föreslagna, torde i tillämpningen olika fordringar komma att gälla för att förutsättningen skall anses vara för handen, och detta får väl anses mindre egentligt. Bliva fordringarna åter desamma, lär derav följa en icke önskvärd stark begränsning av de fall, då åtalseftergift vid bagatellföreseelser kan komma till stånd.

Liknande påpekande göres av *landsfogden i Örebro län*.

Vid sidan av ståndpunktstagandet till de allmänna förutsättningarna har flera remissmyndigheter uttalat sig för en begränsning av möjligheterna att meddela åtalseftergift.

Justitiekanslersämbetet uttalar, att för en begränsning av riksåklagarens befogenhet att efterge åtal talar den omständigheten att dennes arbetstid med en mera obestämd föreskrift i ämnet kan komma att i högre grad än eljest upptagas av obefogade framställningar om eftergift av åtal. Detta vore så mycket mer önskvärdt som en i lag reglerad möjlighet att efterge åtal torde komma att te

sig som en rättighet för de därav närmast berörda.

Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige och en *minoritet inom hovrätten för Nedre Norrland* avstyrker åtalseftergift för grövre brott än sådana varå högst kan följa fängelse. Nämnda minoritet vill dock medge eftergift för brott innefattande olovlig underrättelseverksamhet. *Svea hovrätt* uttalar, att det är vida lämpligare att låta domstolarna ensamma handha prövningen och i överensstämmelse därmed taga emot de stötar som säkerligen icke kan undvikas. Eftergift kan visserligen i några fall vara i och för sig önskvärd även beträffande grövre brott, exempelvis av hänsyn till målsäganden eller vid utpressning. Målsägandentresset tillgodoses i många fall genom att brotten är angivelsebrott. Men hovrätten anser, att den fara för den allmänna laglydnaden som torde uppkomma genom den föreslagna generella åtalseftergiften beträffande grövre brott väger tyngre än intresset av eftergiftsmöjligheter i de enstaka fallen av grövre brott.

Länsstyrelsen i Hallands län anser att från åtalseftergift bör undantagas brott, varå kan följa längre frihetsstraff; det bör förbehållas domstolarna att efterge påföljd för de grövre brotten. *Föreningen Sveriges stadsdomare* finner att undantag bör göras för de allra grövsta brotten och brott mot 8 och 9 kap. strafflagen. *Sveriges advokatsamfund* anser, att för grövre brott än sådana, varå icke kan följa högre straff än fängelse och beträffande vilka i händelse av åtal straffet uppenbart ej skulle bli högre än böter, bör man uttryckligen begränsa möjligheten till åtalseftergift till att avse de fall, där hänsyn till målsäganden eller till intresset att kunna effektivt beivra utpressning motiverar åtalseftergift.

Riksåklagarämbetet framhåller, att vid bedömande huruvida eftergift av åtal skall komma till stånd målsägandens inställning till saken måste tillmätas stor betydelse, samt anser att detta ej otvetydigt framgår av de föreslagna bestämmelsernas utformning. Ämbetet yttrar vidare:

I lagtext har i olika sammanhang uttrycket »ur allmän synpunkt» funnit användning, där det varit fråga om att angiva, att hänsyn vid bedömandet bl. a. bör tagas till målsägandentresset. Det synes därför kunna ifrågasättas om icke jämväl i nu förevarande sammanhang den angivna förutsättningen bör — i likhet med vad i 1944 års lag om eftergift av åtal mot underåriga är fallet — uttryckas med orden »hinder ej möter av hänsyn till den allmänna laglydnaden eller eljest ur allmän synpunkt».

Frågan om gränsdragningen för de olika åklagarinstansernas rätt att meddela åtalseftergift har tilldragit sig stor uppmärksamhet.

Göta hovrätt och *statsåklagaren i Malmö* har funnit uppdelningen mellan de olika åklagarna välgrundad, medan *Svea hovrätt* anser att, om förslaget godtages, distrikts- och statsåklagares befogenhet att meddela åtalseftergift bör väsentligt utsträckas utöver vad förslaget innehåller.

I fråga om gränsdragningen mellan distriktsåklagares och statsåklagares kompetensområden uttalar *riksåklagarämbetet*, att det är angeläget att distriktsåklagarna får befogenhet att efterge åtal enligt 25 § i förslaget i samma utsträckning som enligt lagen om eftergift av åtal mot vissa underåriga. *Länsstyrelsen i Örebro län, Örebro länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler* och *polismästaren i Uppsala* anser, att distriktsåklagarnas befogenhet skall utsträckas till att omfatta även de fall som enligt

förslaget lagts å statsåklagare. *Landsfogdarna i Gävleborgs och Malmöhus län* samt *Blekinge länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler* föreslår, att distriktsåklagare skall kunna efterge åtal i alla fall där det, i händelse av åtal, är uppenbart att ej strängare straff än böter skulle följa.

Som motiv för att utsträcka distriktsåklagarnas befogenheter anföres att prövningen av åtalseftergiftsfrågan borde ske av den åklagare som har personlig kontakt med fallet. Det påpekas även, att man därigenom spar tid och arbete.

Beträffande gränsdragningen mellan statsåklagarnas och riksåklagarens kompetensområde finner *riksåklagarämbetet*, att någon klar avgränsning icke skett utan att kompetensen gjorts beroende av en prövning i det särskilda fallet. *Länsstyrelsen i Kalmar län* och *landsfogden i samma län* anser önskvärt, att statsåklagarens befogenhet erhåller en klarare och mer entydig bestämning.

För en begränsning av statsåklagarens befogenheter uttalar sig *justitiekanslersämbetet* och *Sveriges advokatsamfund*. *Landsfogden i Västmanlands län* vill såsom alternativ till beredningens förslag framkasta tanken på att överföra statsåklagarens befogenheter å riksåklagaren.

Övriga myndigheter som uttalat sig i frågan anser att statsåklagarnas befogenheter bör utvidgas. *Landsfogdarna i Uppsala och Västerbottens län* samt *Örebro länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler* föreslår, att statsåklagarna erhåller den kompetens som enligt förslaget tillagts riksåklagaren. *Landsfogdarna i Södermanlands, Göteborgs och Bohus län* samt *Västernorrlands län* finner området för statsåklagarnas kompetens väl snävt angivet. I sistnämnda yttrande framhålles, att olägenheter av statsåklagarnas handlägg-

ning av åtalsfrågor enligt 1944 års lag ej förmärkts. *Stadsfiskalen i Jönköping* ifrågasätter om icke statsåklagare bör ha samma möjligheter att efterge åtal som domstol har i fråga om påföljds- eftergift. *Länsstyrelsen* och *landsfogden i Kalmar län* samt *landsfogden i Värmlands län* föreslår att statsåklagarna skall kunna meddela åtalseftergift i samtliga fall där ej svårare straff än fängelse kan följa. *Landsfogden i Malmöhus län* framför förslaget, att statsåklagaren skall pröva i de fall där det bör anses tveksamt huruvida, i händelse av åtal, böter eller strängare straff skulle ådömas.

Den omredigering som skett vid överflyttande av 20 kap. 7 § RB till 26 § i förslaget har av *statsåklagaren i Malmö* och *landsfogden i Blekinge län* ansetts lämplig. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* däremot anför:

Genom detta utbyte har skett en verklig utvidgning av åklagares rätt att eftergiva åtal. Medan åklagaren enligt rättegångsbalken 20 kap. 7 § 2. är bunden av att det skall vara uppenbart att brottet med hänsyn till påföljden skall vara utan nämnvärd betydelse, kan han med tillämpning av det föreslagna stadgandet i 26 § bortse från brottets svårhetsgrad och eftergiva åtal, om blott ytterligare åtgärd mot gärningsmannen icke synes honom erforderlig. Enligt hovrättens mening är denna utvidgning icke tillräckligt motiverad.

Liknande synpunkter framföres av *fångvårdsstyrelsen*.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser, att stadgande om att åtalseftergift endast får meddelas där det är fullständigt klarlagt vem som begått brottet borde intagas i lagen eller i de av Konungen med stöd av 27 § meddelade närmare föreskrifterna. Bland dessa föreskrifter borde även intagas stadgande om

att åklagare skall inhämta yttrande från målsäganden i fråga om brott som medfört skada av någon betydelse, innan beslut om eftergift meddelas. *Sveriges advokatsamfund* betonar, att det måste skapas garanti för att åklagaren icke mot den misstänktes önskan löser en tveksam åtalsfråga genom att besluta åtalseftergift. Enklast vinnes detta genom en föreskrift, att åtalseftergift icke må meddelas med mindre den misstänkte erkänt, och att beslut icke må meddelas om den misstänkte motsätter sig detta.

Statsåklagaren i Malmö anser det vara lämpligt att bland föreskrifterna upptages skyldighet för lägre åklagare att i fall där han ej äger meddela åtalseftergift underställa frågan högre åklagare om han anser eftergift böra komma ifråga.

Tanken på att vid riksåklagarens sida inrätta ett lekmanakollegium för samråd vid prövning av särskilt känsliga eftergiftsfrågor har i allmänhet avvisats.

Tillstyrkande yttranden har avgivits av *riksåklagarämbetet*, *socialstyrelsen*, *Stockholms magistrat* och *landsfogden i Uppsala län*. *Socialstyrelsen* framhåller, att i de synnerligen viktiga ärenden det är fråga om riksåklagarens beslut torde komma att omfattas med större förtroende av allmänheten om han vid sin sida erhåller en rådgivande lekmananämnd. *Stockholms magistrat* framhåller som sin åsikt, att förefintligheten av lekmanakollegiet skulle kunna medföra en viss garanti mot farhågor för bristande oväld vid åklagarmyndighetens handhavande av frågor om åtalseftergift under politiskt upprörda tider.

De avstyrkande yttrandena innebära i allmänhet att det ej föreligger något be-

hov av en sådan anordning. *Justitiekanslersämbetet*, *landsfogden i Stockholms län* och *länsstyrelsen i Västmanlands län* ifrågasätter värdet av en sådan nämnd. *Hovrätten för Nedre Norrland* befarar, att nämnden kan komma att ledas av ovidkommande bevekelsegrunder. *Föreningen Sveriges häradsövdingar* synes vara av liknande uppfattning. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* påpekar, att endast uppenbara fall bör leda till åtalseftergift och att misstanke hos allmänheten kan uppkomma att inom nämnden politiska skäl inverkar vid bedömningen. *Hovrätten för Västra Sverige* finner att nämnden i allmänhetens ögon stundom kunde misstänkas vilja öva otillbörlig påverkan på åklagarmyndigheten.

Länsstyrelsen i Malmöhus län, som är osäker om anordningen innebär någon fördel, anför:

I olikhet mot domstolarnas nämnder skulle den ifrågasatta nämnden endast vara rådgivande. Erfarenheten torde ha visat, att dylika rådgivande organ, vilka icke ha något omedelbart ansvar för besluten, som tvinga till djupare inträngande i problemen, ofta bli ganska betydelselösa. Den föreslagna nämnden synes därför knappast bereda ökade förutsättningar för en bättre prövning av ärendena. Ej heller kan nämnden, som ju kommer att vara ett centralt organ, tillföra myndigheten ökad person- och lokalkännedom, vilket eljest plägar åberopas som skäl för nämndsinstitutet. Dess enda egentliga uppgift skulle väl därför närmast vara av allmänpsykologisk art, nämligen att stärka den allmänna tilliten till åtalsfrågornas rätta avgörande.

Även i yttranden av *Svea hovrätt*, som bestämt avstyrker, och *länsstyrelsen i Jönköpings län* framhålls synpunkten att riksåklagaren såsom ensam beslutande också ensam bör ta ansvaret, och *Sveriges advokatsamfund* finner att det

måhända är bättre att riksåklagaren ensam avgör ärendena än att han samråder med en icke ansvarig nämnd. *Länsstyrelsen* och *landsfogden i Kronobergs län* påpekar, att riksåklagaren säkerligen i alla fall kommer att införskaffa den expertis som behövs.

Landsfogden i Uppsala län ifrågasätter om icke även statsåklagarna borde kunna samråda med ett lekmannakollegium.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anser icke, att högre åklagare bör kunna övertaga ett av lägre åklagare anställt åtal och därefter nedlägga åtalet. Väckt åtal bör slutligt prövas av domstol.

Beredningen har i motiven (s. 40) anført att den brottslige själv är oförhindrad att göra framställning om åtalseftergift. *Landsfogden i Västernorrlands län* och *föreningen Sveriges stadsdomare* finner, att vissa erinringar kan framställas mot rätten för den misstänkte att påkalla prövning av åtalsfrågan. *Hov-*

rätten över Skåne och Blekinge anför i denna del:

Frågan huruvida den brottsliges framställning till högre åklagare om åtalseftergift bör föranleda att den lägre åklagare, som har att väcka åtal, bör dröja härmed, anser beredningen böra bli beroende av den högre åklagarens prövning och initiativ i varje särskilt fall. I anslutning hertill vill hovrätten framhålla, att om förslaget i denna del godtages, torde man få räkna med att den brottslige i icke så få fall kommer att göra framställning om åtalseftergift. Åklagarnas, framförallt riksåklagarens, arbetsbörda lär i icke oväsentlig omfattning komma att ökas. Om den brottslige hos högre åklagare gör framställning om åtalseftergift, måste denne infordra akten från den lägre åklagaren. Detta torde mången gång medföra, att den lägre åklagaren redan på grund härav måste dröja med att väcka åtal.

Slutligen anser *hovrätten över Skåne och Blekinge* att det framlagda förslaget bör medföra ändringar även i RB 20 kap. 6 § och 9 § andra stycket samt i 1 § tredje stycket lagen om fri rättegång.

3 kap. Strafflagberedningens slutliga förslag.

1. Nedsättning och eftergift av påföljd.

I betänkandet av 1948 har beredningen redogjort för de allmänna överväganden som föranlett beredningen att föreslå en bestämmelse om nedsättning och eftergift av påföljd (s. 11—25). Beredningen anförde därvid bl. a. följande:

Brottspåföljden bestämmes [sålunda] numera i allt högre grad från individualpreventiva utgångspunkter. Härvid beaktas framförallt den grad av farlighet som kännetecknar den brottslige. Detta gäller icke blott vid bestämmandet av brottspåföljdens art utan även vid det kvantitativa utmätandet av de egentliga straffen. — — —

Vid domstolens bedömning av den till-

talades farlighet kommer främst i betraktande, med vilken grad av sannolikhet han kan förväntas komma att återfalla i brott, hur ofta återfall är att befara och hur allvarliga intressen som kan antagas bli angripna genom nya brott. Vid ställandet av prognosen bör hänsyn tagas bl. a. till arten av gärningsmannens tidigare brottslighet och till hans personliga egenskaper men också till den miljösituation som förelegat vid brottets begående och till de förhållanden i vilka gärningsmannen kan beräknas komma att leva framdeles.

Gärningsmannens farlighet — den individualpreventiva synpunkten — är naturligtvis icke den enda faktor som spelar in vid bestämmandet av samhällsreaktionen mot brottet i allmänhet och vid straffmätningen i synnerhet. Det

finns personer som begått grova brott och från vilkas sida icke finnes anledning att förvänta något återfall i brott men mot vilka samhället av allmänpreventiva skäl måste strängt reagera. I fråga om såväl individual- som allmänpreventionens krav måste icke sällan jämkningar göras av hänsyn till billighetens och rättsskänslans fordringar.

Att gärningen medfört osedvanligt ringa skada eller fara (i detta ords lagtekniska betydelse) framstår med hänsyn till det sagda som en naturlig grund för nedsättning eller eftergift av ansvarspåföljd. Därvid förutsättes naturligtvis att gärningsmannen icke velat åstadkomma större skada eller fara än som faktiskt blivit en följd av hans handling. Den presumtion för nedsättning eller befrielse från påföljd som följer av den aktuella gärningens ringa effekt kan också upphävas genom andra omständigheter som tyder på att återfallsrisken är relativt betydande eller på att ett eventuellt återfall kan komma att innebära brott av svårare art.

Bland de omständigheter som bör anses giva särskilt stöd för en god prognos märkes bl. a. sådana faktiska tecken på minskad farlighet som att gärningsmannen är mycket gammal eller svårt sjuk eller att han under en lång följd av år efter brottets begående levat laglydigt. Ett särskilt fall är att gärningsmannen icke känt till att handlingen var brottslig. I viss mån närstående är det fallet att gärningsmannen är så ung eller att han har fått så bristfällig uppfostran att han ännu icke fått den kunskap och erfarenhet som erfordras för att han skall förmå rätta sig efter de godtagna handlingsmönstren i samhället. För frågan om straffnedsättning måste det även vara av betydelse, om gärningsmannen vid brottets begående befunnit sig i en undantagssituation som icke kan antagas återkomma framdeles. Om en sådan situation varit av så pressande beskaffenhet, att brottsligheten till övervägande del framstår som betingad därav, kan det föreligga skäl till att icke anse det begångna brottet utgöra en sådan presumtion för samhällsfarlighet som strafflagen förutsätter. Möjlighet bör då fin-

nas att bedöma fallet mildare eller att låta ansvarspåföljden helt bortfalla.

Det är att märka att, när domen meddelas, den tilltalade i regel redan har varit föremål för en hel serie åtgärder som har varit ägnade att medföra en såväl individual- som allmänpreventiv verkan: polisutredningen, åklagarens förundersökning, eventuellt beslut om häktning och verkställighet därav, rättsens rannsakan. För mången natur kan allt detta i offentlighetens ljus genomförda inskridande med anledning av brottet innebära en allvarligare påföljd än rättsens slutliga dom och dess verkställande. Ett skäl att icke skrida till någon ytterligare påföljd kan vara att den tilltalade redan omhändertagits inom viss social vårdform, t. ex. barna- eller ungdomsvård, alkoholistvård eller sinnessjukvård. I sådant fall kan domstolen finna anledning förklara att någon annan påföljd icke finnes erforderlig. Den farlighet som skulle vara ägnad att föranleda en samhällsreaktion kan vara tillräckligt beaktad genom det omhändertagande som skett inom den sociala vårdformen.

I fråga om förhållandet mellan påföljdseftergift, å ena, samt nåd och villkorlig dom, å andra sidan, anförde beredningen:

De som på senare tid har avvisat vad som ibland har kallats den judiciella nåden, »perdono giudiziale», har vidare ofta hänvisat till att, därest domstolen någon gång funne straff ej motiverat, möjlighet stode öppen att använda villkorlig dom utan ett utsatt straff och utan övervakning. I sista hand finge man falla tillbaka på det vanliga nådeinstitutet (den administrativa nåden). Det är uppenbart, att om saken av åklagaren dragits inför domstolen, den reella skillnaden mellan en villkorlig dom av nyss angivet slag och en dom som innebär en förklaring att den åtalade gärningen ej föranleder påföljd icke förefaller så betydande, om man blott ser till det faktiska resultatet. Men principiellt och psykologiskt är det dock en avsevärd

skillnad mellan en dom som uttalar, att handlingen är straffvärd, och en dom, som åtminstone regelmässigt innebär att rätten funnit gärningen icke straffvärd. I fråga om gärningar belagda med mycket höga straff, t. ex. avsiktligt dödande, lämpar sig för övrigt icke villkorlig dom.

Beredningen har velat utförligt återge yttrandena över förslaget 1948 för att visa vad som anförts i den principiella frågan om de synpunkter som bör anläggas vid val av påföljd. Vad i remissyttrandena anförts om förslaget i allmänhet ger icke beredningen anledning att frångå sin tidigare ståndpunkt. De överväganden som ligger till grund för förslaget finner beredningen alltså bärande.

Av bland andra Svea hovrätt har framhållits att allmänpreventiva synpunkter bör beaktas minst lika mycket som de individualpreventiva. Beredningen delar uppfattningen att i lagtexten någon särskild synpunkt icke skall skjutas i förgrunden. För att tillmötesgå de framförda önskemålen har beredningen givit stadgandet en formulering som nära överensstämmer med den som Svea hovrätt har föreslagit.

I åtskilliga av yttrandena har framhållits att stadgandet om nedsättning och eftergift av påföljd endast bör tillämpas i speciella undantagsfall. Denna uppfattning överensstämmer med den mening beredningen givit uttryck åt. Det skall föreligga någon särskild omständighet som gör, att domstolen kan frångå vad som är stadgat som straff för brottet. Beredningen lämnade i sitt förslag 1948 i lagtexten exempel på sådana omständigheter. Vid förnyat övervägande av denna fråga har beredningen, i likhet med vad som anförts i en del remissyttrandena, funnit det vara mest ändamålsenligt att tillämpningen av

paragrafen sker endast med ledning av den allmänna principen. Särskilt har beaktats att en uppräknig kan medföra att bestämmelsen tillämpas i alltför stor omfattning, när de angivna omständigheterna föreligger, och icke kommer till tillämpning i andra fall, då särskilda skäl föreligger för nedsättning eller eftergift. I uppräknigen ville beredningen ange sådana mera typiska situationer, i vilka stadgandet kunde tänkas komma till användning. Vad därvid uttalats äger giltighet även om uppräknigen uteslutes. Stadgandet kan således vara tillämpligt t. ex. i det vid tillkomsten av de nya bestämmelserna om medverkan till brott uppmärksammade¹ fallet att gärningsmannen frivilligt gjort vad han kunnat för att förebygga brottets verkningar eller dess fullbordan. Det är icke avsikten att stadgandet skall komma till tillämpning endast då de särskilt nämnda omständigheterna föreligger. Även om dessa fall är de som beredningen närmast tänkt på, skall domstolen vara fri att beakta varje annan omständighet som enligt den allmänna grundsatsen kan leda till nedsättning eller eftergift av påföljd. I ett remissyttrande har ifrågasatts om det icke borde stadgas ett förbehåll med hänsyn till den tilltalades tidigare kriminalitet. En sådan i lag uttalad begränsning anser beredningen icke vara erforderlig. Den prövning som skall göras av domstolen bör icke bindas genom bestämmelser av absolut natur. Stadgandet skall tillämpas med beaktande av alla de omständigheter som i det individuella fallet föreligger.

Mot domstols dom, varigenom meddelats eftergift av påföljd, kan talan föras i den ordning talan föres mot andra dommar. Såväl den som förklarats ha begått

¹ Se kungl. prop. nr 80/1948 s. 94.

brottet som åklagaren och målsäganden har denna möjlighet. Särskilda bestämmelser som tager sikte på sådana domar fordras icke. Har domen vunnit laga kraft kan, om förutsättningar härför eljest föreligger, särskilda rättsmedel enligt 58 och 59 kap. RB tillgripas. Beredningen har icke funnit anledning att föreslå att härutöver skall finnas möjligheter att återkalla meddelad påföljds-eftergift. Är omständigheterna sådana att domstolen anser att frågan om påföljden bör kunna tagas upp till förnyat övervägande, torde den meddela villkorlig dom.

Det föreslagna stadgandet avser endast nedsättning av straff och eftergift av straff eller påföljd som skulle träda i stället för straff. I fråga om förverkande eller andra besläktade ingrepp i den brottsliga förmögenhet har beredningen icke ansett erforderligt att i detta sammanhang vidtaga någon ändring i de bestämmelser som gäller härom, 2 kap. 16 och 17 §§ strafflagen. Det föreslagna stadgandet är icke heller tillämpligt vid bestämmandet av förvandlingsstraff för böter. En särskild bestämmelse om nedsättning eller eftergift av förvandlingsstraff finnes i 15 § lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff.

På åtskilliga ställen i strafflagen finns särskilda bestämmelser om nedsättning eller eftergift av straff.

Enligt 5 kap. 2 § må straffet för brott, som någon begått innan han fyllt aderton år, efter omständigheterna nedsätas under vad i allmänhet bort följa å gärningen; till straffarbete på livstid må i sådant fall ej dömas.

I förslaget av 1948 uppmärksammades gärningsmannens ungdom så till vida som denna i punkt 2 i uppräknningen nämndes som en av de omständigheter

som skulle beaktas vid prövning av frågan om nedsättning eller eftergift av påföljd. Denna bestämmelse var icke begränsad till några särskilda åldrar, dess tillämplighet sträckte sig alltså även till de fall som avses i 5:2; i fråga om eftergift av påföljd gick den till och med längre än sistnämnda stadgande. Å andra sidan medger 5:2 för 15—18-årsgruppen större möjligheter till straffnedsättning. Detta har varit av värde, då därigenom möjliggjorts bl. a. tillämpning av villkorlig dom, där denna eljest skulle ha varit utesluten. När lagen den 30 december 1952 med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig trätt i kraft, och domstol med tillämpning av 1 § i lagen kan utan förmedling av villkorlig dom överlämna åt barnavårdsnämnd att vidtaga åtgärd för den unges omhändertagande för skyddsuffostran, minskar givetvis betydelsen av 5:2 i detta hänseende. Problemet om påföljder för brott är emellertid ett annat beträffande unga än i fråga om vuxna lagöverträdare. Hela denna fråga är under övervägande av beredningen; förslag till lagstiftning hoppas beredningen kunna framlägga inom relativt snar framtid. De i 5:2 intagna bestämmelserna kommer vid denna revision av reaktionssystemet mot unga lagöverträdare att i delvis ny form upptagas i andra bestämmelser. Att beredningen i sitt förslag nu låter 5:2 stå kvar beror på att detta stadgande tar hänsyn till de särskilda förhållanden som föreligger vid bedömandet av påföljd för ungdom. Upphävdes 5:2 nu och infördes i stället en generell bestämmelse, torde det bli nödvändigt att särskilt beakta de ungas problem; en så restriktiv inställning som beredningens förslag intager kan knappast vidmakthållas i fråga om ungdom. Några svårigheter i tillämpningen torde icke behöva upp-

komma därav att 5:2 och ett generellt stadgande samtidigt är i kraft.

Den ändringen har likväl vidtagits i 5:2 att det utsäges att straffet må nedsättas under det lägsta straff som för gärningen är stadgat. Enligt beredningens mening är det missvisande att säga, att straffet må sättas under vad i allmänhet å gärningen följa bort. Det finnes icke några andra regler om vad som skall följa å en gärning än straffskalan med den höjning eller sänkning särskilda stadganden kan medge. Inom denna skall straff bestämmas med hänsyn till brottets art och brottslingens person. Det bör därför icke talas om ett visst straff som i allmänhet skall följa å gärningen. En särskild nedsättningsregel behövs endast för att straffskalans minimum skall få underskridas.

Frågan om förhållandet mellan en allmän bestämmelse om nedsättning och eftergift av påföljd och strafflagens bestämmelser i 5 kap. 5 och 6 §§ sköt beredningen åt sidan 1948, främst av det skälet att en diskussion om de då relativt nya bestämmelserna om betydelsen av brottslingens sinnesbeskaffenhet icke borde upptagas. Enligt 5 § må ej någon fällas till ansvar för gärning, som han begår under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom; har någon utan eget vållande tillfälligt råkat i sådant tillstånd, att han är från sina sinnens bruk, må straff ej ådömas för gärning som han begår i det tillståndet. Dessa i 5 § givna bestämmelser påverkas icke av en bestämmelse om rätt att efterge påföljd. Begår någon brottslig gärning under inflytande av annan själslig abnormitet än i 5 § avses, må straffet enligt 6 §, när särskilda skäl därtill föranleder, nedsättas under det

lägsta straff, som är för gärningen stadgat. Detsamma skall gälla i fråga om brottslig gärning som begås av någon, vilkens själsverksamhet utan hans eget vållande tillfälligt rubbats, ehuru han ej är straffri enligt 5 §. I sitt förslag till lagstiftning om strafflagens tillräknelighetsbestämmelser (SOU 1942:59) föreslog beredningen att dåvarande 6 § skulle upphävas. Vid lagrådsremissen anförde emellertid departementschefen (kungl. prop. nr 207/1945 s. 88) att det icke borde ifrågakomma att upphäva bestämmelsen om strafflindring i vissa fall på grund av psykisk abnormitet, innan beredningens utredning om ett allmänt stadgande om strafflindring slutförts. Då beredningen nu framlägger förslag till ett sådant stadgande, kan enligt beredningens mening 6 § upphävas. Den särskilda omständigheten som sinnesbeskaffenheten utgör bör icke betraktas på ett principiellt annat sätt än vilken annan omständighet som helst som skall beaktas vid val av påföljd. Av förarbetena till 6 § framgår tydligt att bestämmelsen endast skall tillämpas i de undantagsfall, då en straffnedsättning under straffskalans minimum är påkallad av särskilda skäl (jfr även NJA 1946 s. 583). Tillämpningsområdet är således för 6 § lika begränsat som för det föreslagna nya stadgandet.

Bestämmelser om nedsättning av straff återfinnes vidare i SL 3:5, 5:9, 12:11, 13:14, 19:10 och 27:13. Samtliga dessa lagrum innehåller dessutom bestämmelser som avser att avgränsa det brottsliga området (i ringa fall eller under vissa angivna andra omständigheter skall ej dömas till straff). Beredningen har efter samråd med straffrättskommittén kommit till den uppfattningen att dessa stadganden om nedsättning av straff bör bibehållas. De har även upptagits i försla-

get till brottsbalk (BrB 21:5, 22:7, 12:11, 13:14, 11:11 och 20:14; sistnämnda lagrum innehåller dock endast en nedsättnings- och eftergiftsbestämmelse). I fråga om 3 kap. 5 § (medverkan) och 5 kap. 9 § (nödvärnsexcess, i BrB 22:7, jämväl nödexcess) har det främst varit praktiska hänsyn som varit avgörande; det har ansetts vara lämpligast att samtliga bestämmelser om medverkan resp. nödvärn och nöd regleras i ett sammanhang. I SL 12:11, 13:14 och 19:10 anges såsom grund för tillämpningen av en mildare straffskala omständigheter, som också kan åberopas för att en nedsättning av straffet må göras jämlikt ett generellt stadgande om nedsättning och eftergift av påföljd. Då emellertid förutsättningarna för tillämpningen av den mildare straffskalan avviker från dem som skall gälla för ett generellt stadgande, varigenom nås syftet att i vissa fall göra det lättare att tillämpa ett mildare straff, och dessutom utformningen bidrager till att avgränsa det straffbara området, har beredningen funnit det vara lämpligast att dessa speciella stadganden bibehållas.

Enligt 14 kap. 26 § strafflagen, som stadgar straff för kvinna som själv dödar sitt foster, må från straff frias om omständigheterna är synnerligen mildrande. De omständigheter som härvid kommer i fråga är uppenbarligen sådana att de bör kunna åberopas även som skäl för eftergift av påföljd enligt ett allmänt stadgande. Å andra sidan har stadgandet avfattats så, att själva omständigheterna vid brottet blir mera avgörande för eftergift av straff än den framtida prognosen. Beredningen har ansett att införandet av en generell bestämmelse icke nödvändiggör ett upphävande av den särskilda bestämmelsen om eftergift av straff i 14:26. Den speciella situation

stadgandet avser och det nära sambandet med övriga bestämmelser om fosterfördrivning motiverar att detta eftergiftsfall särskilt framhäves. I förslaget till brottsbalk har stadgandet i något mer preciserad form upptagits i 1 kap. 4 § tredje stycket.

Utöver de bestämmelser om nedsättning och eftergift av påföljd som nu nämnts föreslår straffrättskommittén i 1 kap. 10 § i förslaget till brottsbalk en bestämmelse av innehåll, att straff för dråp, misshandel och andra brott som avses i 1 kap. må nedsättas eller från straff må frias om samtycke till gärningen lämnats av den mot vilken gärningen riktade sig.

Vid sidan av det av beredningen föreslagna allmänna stadgandet kommer sålunda att finnas flera stadganden om nedsättning och eftergift av påföljd för vissa speciella fall. Förhållandet mellan det allmänna stadgandet och dessa bestämmelser kommer närmast att vara det att det allmänna stadgandet utgör en säkerhetsventil för sådana situationer som icke täcks av de särskilda stadgandena. Det speciella och det allmänna stadgandet skall icke tillämpas samtidigt. En sådan konkurrens torde för övrigt knappast kunna ifrågakomma. För tillämpningen av de speciella stadgandena måste överväganden göras av samma art som för tillämpningen av det allmänna stadgandet. Både allmänpreventiva och individualpreventiva synpunkter skall tagas i betraktande. I de speciella stadgandena träffar emellertid lagstiftaren till stor del ett avgörande om allmänpreventiva och individualpreventiva synpunkter som enligt det allmänna stadgandet helt lämnats åt domstolen. Då det allmänna stadgandet skall tillämpas restriktivt, innebär det avgörande som träffas i de speciella stadgan-

dena att nedsättning eller eftergift kan tänkas förekomma oftare i dessa än i andra fall.

Den som erhåller påföljdseftergift kan icke utan vidare sägas ha blivit frikänd. Han har å andra sidan icke heller fällt till ansvar eller dömts för brottet. Domstolen konstaterar att den åtalade begått gärningen men förklarar att någon påföljd ej skall följa. I rättegångsbalken ges flera bestämmelser angående förfarandet i de fall då någon dömts för brott (20:7 p. 2, 24:21, 31:1, 31:6, 31:10, 54:17, 58:2, 58:3) och de fall då den åtalade frikännts (31:2, 31:10, 51:21, 58:2, 58:3). Även i en del andra stadganden i rättegångsbalken (29:2, 29:3, 46:9, 51:25, 54:12) är frågan om frikännande eller ådömande av påföljd av betydelse. Dessa bestämmelser torde ge vägledning även för hur förfarandet skall gestalta sig om fråga uppkommer att efterge påföljd eller om påföljd eftergivits, om man blott fasthåller att den som erhållit påföljdseftergift icke dömts för brottet.

Dock torde särskild bestämmelse böra meddelas i fråga om rättegångskostnad. Enligt RB 31:1 skall tilltalad som i mål, vari åklagare för talan, dömes för brottet till statsverket återgälda vad enligt rättens beslut av allmänna medel utgått till vittne m. fl.; står kostnadens belopp icke i rimligt förhållande till den tilltalades brottslighet och villkor, må ersättningen jämkas efter vad som prövas skäligt. Enligt andra stycket i samma paragraf är tilltalad, som på grund av sin sinnesbeskaffenhet förklaras fri från straff, skyldig att ersätta sådan kostnad, om och i den mån det med hänsyn till omständigheterna finnes skäligt.

Tilltalad som erhållit påföljdseftergift kan icke heller enligt detta lagrum jämsställas med den som dömts för brottet.

Å andra sidan synes det icke vara lämpligt att jämställa honom med tilltalad som frikännes, med följd att han icke kan förpliktas att återgälda något av kostnaderna. Beredningen föreslår, att samma bestämmelse som gäller straffriförklarad skall gälla den som erhållit påföljdseftergift. Rätten får i varje särskilt fall pröva om den skall ålägga den tilltalade återbetalningsskyldighet.

Någon särskild bestämmelse om rättegångskostnad i mål, vari endast målsägande för talan, torde däremot icke erfordras. Enligt RB 31:11 skall härom i tillämpliga delar gälla vad i 18 kap. är stadgat om rättegångskostnad i tvistemål.

I åtskilliga författningar finns bestämmelser om förverkandepåföljder eller andra följder som skall inträda om den tilltalade dömes eller fälles till straff eller fälles till ansvar (se t. ex. prisregleringslagen 12 § 3 mom., allmänna förfogandelagen 25 §, lagen om rätt till jakt 30 §). Enligt ordalydelsen är dessa bestämmelser icke tillämpliga om den tilltalade erhåller påföljdseftergift (jfr emellertid NJA 1952 s. 240). Skulle domstolen anse att förverkandepåföljd bör inträda men stadgandets lydelse hindra detta om påföljdseftergift meddelas, torde straff böra ådömas. Detta kan ju eventuellt ske i form av villkorlig dom. Å andra sidan är många av bestämmelserna fakultativa, så att de ej behöver tillämpas även om den tilltalade fälles till straff.

Sådana bestämmelser däremot, som talar om vad som följer av att den tilltalade finnes hava begått brottet, blir tillämpliga även i de fall då domstol meddelar påföljdseftergift (t. ex. lagen den 13 juni 1941 om förverkande i vissa fall av spritdrycker och vin m. m. 3 §, lagen den 8 juni 1923 om straff för olovlig

varuinförsel 1 § 8 mom., lagen den 20 juni 1924 med särskilda bestämmelser ang. olovlig befatning med spritdrycker och vin 7 §, 8 § 1 och 2 mom., 11 § 1 mom.).

Till de frågor om registrering som uppkommer vid införande av ett stadgande om nedsättning och eftergift av påföljd återkommer beredningen nedan i IV Avd.

2. Åtalseftergift.

Beredningen föreslår införande av en allmän bestämmelse om rätt att efterge åtal. Beredningen har emellertid icke funnit anledning föreslå eftergiftsbestämmelsernas överflyttande till strafflagen. I stället har 20 kap. 7 § rättegångsbalken omarbetats.

Beträffande de grundläggande synpunkter som beredningen anlägger på frågan om åklagares rätt att efterge åtal hänvisas till vad som anfördes i betänkandet 1948 (s. 30—42). Beredningen anförde bl. a.:

Låt oss återvända till argumenteringen och se på de *skäl* som åberopats till förmån för den absoluta åtalsplikten. Legalitetsprincipen har ett stolt ursprung. Utmärkande för det straffrättsliga tillståndet på den europeiska kontinenten före franska revolutionen var den godtycklighet som rådde på straffrättskipningens område. Om man över huvud hade några strafflagar, var de i allmänhet föråldrade och följaktligen ofullständiga. Bland annat på grund härav bestämde domaren relativt fritt vilka handlingar som skulle föranleda straff liksom ock straffets storlek. Då den franska nationalförsamlingen 1789 antog förklaringen om människans rättigheter, ingick i förklaringen som artikel 7 satsen att ingen kunde anklagas annat än i de av lagen angivna fallen och i enlighet med de regler som vore i lag upptäckta, under det att artikel 8 stadgade, att ingen kunde straffas för andra gär-

ningar än sådana som vore i gällande lag angivna som straffbara. Det är samma tankar som Anselm Feuerbach senare uttryckte i den kända satsen *nulum crimen sine lege, nulla poena sine lege poenali*. Man eftersträvade till skydd för individens rätt och för att garantera allas likhet inför lagen att så utforma strafflagarna, att för domaren endast skulle återstå att fastslå vad lagen stadgade; användningen av strafflagen på ett visst bestämt brott borde ske genom en rent mekanisk subsumtion.

Den absoluta åtalsplikten är ett slags korollarium till dessa tankar. Uppenbarligen hämtar principen fortfarande sitt främsta stöd ur detta krav på rättssatsernas likformiga tillämpning, ur fordran på att alla skall behandlas lika inför lagen. Få ting är så ägnade att stärka tilliten till rättsordningen som detta, att envar kan konstatera, att vid rättstillämpningen tages ingen hänsyn till person, att alla de yttre olikheter, som i övrigt kan finnas mellan människor, blir betydelselösa inom rättens område. Det kan icke betvivlas att allmänhetens förtroende för straffrättskipningen delvis beror på den rigorösa tillämpningen av den absoluta åtalsplikten.

De skäl för den absoluta åtalsplikten, som nu åberopats, måste tillerkännas så stor vikt att, därest en övergång till den relativa åtalsplikten finnes böra ske, det är nödvändigt att tillse, att garantier skapas för att rätten till åtalseftergift blir brukad på sådant sätt att tilltron till rättsvärdens objektivitet och opartiskhet icke vedervägas.

Det har vidare sagts, att hänsynen till allmänpreventionen kräver ett principiellt upprätthållande av den absoluta åtalsplikten. För att strafflagen skall utöva sin avskräckande och moralbildande inverkan på medborgarna och sålunda avhålla dem från att begå brottsliga handlingar, skulle det krävas att varje överträdelse av strafflagen som företags av personer, tillgängliga för normal motivbildning, skulle medföra en straffrättslig reaktion. Man har menat, att om straffhotet icke konsekvent genomfördes, skulle de presumtiva lagöverträdarna

komma att räkna med möjligheten att deras brott bleve obeivrade. Det är ju så, att de flesta lagöverträdare förutsätter, att de över huvud inte skall bli upptäckta. Skulle de nu också kunna kalkylera med att i fall av upptäckt undandraga sig lagföring, skulle straffhotets verkan bli ytterligare försvagad. Man ger brottslingen intrycket att han har dubbla chanser att klara sig.

För ett upprätthållande av den absoluta åtalsplikten har jämväl åberopats, att åklagarmyndighetens ställning och kvalifikationer icke vore sådana, att man kunde anförtro åt den att mer eller mindre efter skön avgöra om åtal skulle komma till stånd eller icke.

Emellertid måste här ett påpekande göras. Även under det nuvarande systemet, då åklagaren har en absolut åtalsplikt, har han att verkställa en prövning som ofta är av skönsmässig natur, där det i sista hand är hans omdöme som är avgörande. Då åklagaren skall avgöra om gärningen är ett brott, har han sålunda bland annat att bedöma den ofta högst diskutabla frågan om det subjektiva rekvisitet föreligger och om det förefinnes kausalitet mellan gärningen och den brottsliga effekten. Ställningstagande till frågan, om bevisningen är tillräcklig för att man skall kunna räkna med en fällande dom, är också ej sällan en omdömesfråga. Den distriktsåklagare som i första, och i regel också i sista hand, har att taga ställning i åtalsfrågan har alltså att utföra en prövning som ofta är lika skönsmässig som den som skulle uppstå vid ett införande av relativ åtalsplikt. Det är ett obestridligt faktum att i alla de rättssystem, där legalitetsprincipen råder, åklagaren, för att undvika de stötande resultat som ett strikt tillämpande av absolut åtalsplikt kan föra med sig, någon gång måste skärpa kravet på det subjektiva rekvisitet, kausaliteten och bevisningen.

Beredningen övergår härefter till att närmare behandla de *skäl*, som talar för den *relativa åtalsplikten*. När 1800-talets lagstiftare skulle genomföra upplysnings-

tidevarvets och revolutionens förut berörda program på strafflagstiftningens område, nullum crimen sine lege, gällde det att ersätta den tidigare arbiträra kriminallagstiftningen med strafflagar som klart angav vilka handlingar som skulle utgöra brott. Man fann då snart att det var en svår uppgift att angiva de objektiva brottsrekvisiten så att straffbuden icke kom att omfatta även icke straffvärda handlingar. Denna svårighet berodde självfallet delvis på att lagstiftningstekniken inte var lika utvecklad som nu. Emellertid gör sig, låt vara i mindre mån, samma svårighet alltså gällande. Det räcker att erinra om att, när man för några år sedan skulle genomföra vår nu gällande lagstiftning om för-mögenhetsbrott, det befanns vara nödvändigt att beträffande vissa brott, olovligt förfogande, olovligt brukande och oredligt förfarande, införa en skönsmässig prövning av åtalsfrågan av statsåklagaren med hänsyn till att under brottsbeskrivningen kom att falla gärningar vilka man inte under alla omständigheter fann straffvärda.

Det nu sagda tar närmast sikte på de objektiva brottsrekvisiten. Motsättningen mellan vad lagen straffar och vad som i det särskilda fallet kan anses straffvärt gör sig ännu starkare gällande om man tager hänsyn till gärningsmannens person, motiven till hans handlande, de speciella förhållanden under vilka brottet begåtts eller omständigheter som inträffat efter gärningens företagande. Vilken jurist har inte vid rättstillämpningen, och det gäller inte bara straffrättsskipningen, erfarit oförenligheten mellan bokstaven och verkligheten, mellan den stela paragrafen och det ständigt skiftande och facetterade livet självt? Varje fall är i själva verket, även om vi, fångade i det imponerande juridiska systemet, ibland förbiser det, en ny variant i livets brokiga väv. Det ligger i sakens natur att all lagstiftning måste vara generellt utformad och icke kasuistisk. Ingen lag kan därför avpassas så att den lämpar sig för alla de fall som går in under den samma. Det föreligger med andra ord situationer, då åtal och dom framstår antingen som direkt stötande för rätts-

medvetandet eller som meningslösa eller i varje fall icke erforderliga med hänsyn till det syfte som man enligt modern uppfattning vill uppnå med straffet — att förebygga brottsliga handlingar.

De fall då åtalseftergift kan ifrågakomma är så skiftande till sin natur att det är omöjligt att uttömmande angiva dem och så olika till sin typ att det är svårt att göra en systematisk uppdelning av dem. I stort sett torde man kunna säga att fråga om åtalseftergift kan uppstå i samma typfall för vilka strafflagarna brukar medgiva att straffet får *nedsättas under minimum eller helt bortfalla*. Angående dessa hänvisas till vad ovan anförts om olika straffnedsättnings- och straffrihetsgrunder.

Liksom straffnedsättning eller strafffrihet ingalunda är motiverad i alla de fall som ingår under dessa typgrupper är självfallet icke heller åtalseftergift detta. Det torde endast vara mera sällan som omständigheterna är sådana att åtal framstår som icke påkallat. Även om dessa omständigheter i och för sig talar för åtalseftergift, kan förhållandena vara sådana att åtal det oaktat bör komma till stånd, med hänsyn till att individual- eller allmänpreventiva synpunkter talar härför.

Tidigare har nämnts, att ett av de väsentligaste skälen mot ett genomförande av den relativa åtalsplikten var den omständigheten att tvivel yppats huruvida man kunde våga anförtro en i och för sig önskvärd diskretionär prövning åt åklagarmyndigheten. Med hänsyn härtill inställer sig frågan om man inte kan undvika nu nämnda olägenhet genom att *förlägga den diskretionära prövningen* inte till åklagarmyndigheten utan till domstolen. Man skulle med andra ord bibehålla åklagarens plikt att åtala så snart de processuella förutsättningarna föreligger — bortsett från vissa speciella fall, främst bagatellförseelser, överträdelser av underåriga och konkurrensfall — och i stället medgiva domstolen att i domen eftergiva påföljd för brottet. Det kan svårigen bestridas, att en prövning som sker av domstol efter rättegångens avslutande skapar större garantier för

objektivitet och säkerhet än en prövning gjord av åklagarmyndigheten. Redan det förhållandet att avgörandet i det förra fallet träffas på ett senare stadium av utredningen, då saken bättre kan överblickas från alla synpunkter, talar i angiven riktning. Domstolsprocedurens offentlighet, processförfarandets noggranna reglering, föreskrifterna om lekmän i domstolen bidrager ock att öka säkerheten och i varje fall att stärka allmänhetens förtroende för avgörandets objektivitet. Åklagarens möjlighet att bringa en dom som går ut på eftergift av påföljd under högre rätts prövning innebär en ytterligare kontroll. Emellertid kan ett införande av domstols rätt att eftergiva påföljd inte ersätta åtalseftergiften. Det syfte som man med detta institut vill uppnå skulle nämligen i många fall, ehuru likvisst inte alltid, i väsentlig mån förfelas om lagöverträdaren skulle behöva figurera i en offentlig rättegång. En annan fråga är den om man utöver åtalseftergiften behöver institutet domstols eftergift av påföljd. Härtill har beredningen redan i det föregående tagit ställning.

Såsom garantier till skydd mot ett obehörigt utövande av en allmän rätt för åklagare att eftergiva åtal pekade beredningen på den subsidiära åtalsrätt som tillkommer målsäganden (RB 20: 8) och den kontroll som utövas av justitiekanslern och justitieombudsmannen.

Enligt norsk rätt kan åtal eftergivas bl. a. om det kan antagas att intet offentligt intresse kräver att åtal väckes (§ 85 straffeprocessloven), utan begränsning med hänsyn till det straff som är stadgat för brottet. Beslut om åtalseftergift kan förbindas med villkor liknande de föreskrifter som enligt svensk lag kan givas i en villkorlig dom. I själva verket torde åtalseftergift i denna form i avsevärd omfattning ersätta villkorlig dom. Av vad beredningen inhämtat vid överläggning med det norska straffelovrådet, vilket nyligen avgivit förslag till revision

av lagstiftningen om villkorlig dom och åtalseftergift, synes tillämpningen av åtalseftergiftsinstitutet i Norge icke ha varit föremål för någon kritik. Det framhålls, att dåliga erfarenheter av att offentligheten undandrages icke framkommit. Farhågor att grundsatsen om allas likhet inför lagen sättes i fara har icke kommit till uttryck i den offentliga debatten. Skulle misstanke uppkomma om att ovidkommande hänsyn spelade in vid avgörandet av åtalsfrågor, skulle offentlig kritik genast riktas mot frågornas handhavande. Enligt rådets förslag skall åtal kunna efterges om åklagaren efter »en samlet vurdering» finner att övervägande skäl talar för att gärningen icke åtalas.

I remissyttranden över beredningens tidigare förslag har uttalats farhågor mot förslagets genomförande, främst under åberopande av allmänpreventiva hänsyn; straffhotet borde icke minskas. Vidare har vissa principiella invändningar gjorts mot att åklagarna skulle erhålla en prövningsrätt, varigenom principen om allas likhet inför lagen kunde komma att åsidosättas. Dessa synpunkter har beredningen övervägt redan då den avgav sitt tidigare förslag och icke funnit så bärande, att de uppväger de skäl som talar för en bestämmelse om rätt att meddela åtalseftergift. Med den utformning bestämmelserna erhåller i beredningens slutliga förslag, torde risker av den art som i yttrandena framhållits icke föreligga.

I flera yttranden har ifrågasatts behovet av bestämmelser om utvidgad rätt att meddela åtalseftergift. I de situationer som uppkommer vore det, menar man, tillräckligt med bestämmelser om rätt för domstol att efterge påföljd. Genom en prövning av domstol vunnas bättre garantier för objektivitet och säkerhet

vid avgörandet, bl. a. även därigenom att utredningen kunde bli fullständigare.

För tillämpningen av ett stadgande om rätt att meddela åtalseftergift i vidsträcktare mån än vad som är möjligt enligt nu gällande bestämmelser bör givas restriktiva förutsättningar. Beredningen delar uppfattningen att en bestämmelse om påföljdseftergift bör täcka de fall, där det av någon anledning är angeläget att påföljd för en brottslig gärning ej inträder. Emellertid kan sådana omständigheter någon gång föreligga att det är önskvärt att också själva domstolsbehandlingen undvikes för att det svåra psykiska lidande som kan orsakas av en rättegång må besparas gärningsmannen. Förhållandena kan vidare stundom vara sådana att det med hänsyn till fallets beskaffenhet framstår såsom anstötligt att åtal väckes. Åklagaren bör icke tvingas att väcka åtal i fall då en rättegång enligt en välgrundad allmän opinion skulle vara upprörande. För närvarande torde i dylika fall understundom åtal undgås därigenom att åklagaren ställer kraven på bevisning högre än eljest. En sådan lösning av problemet kan emellertid ej anses tillfredsställande. En allmän bestämmelse om rätt att meddela åtalseftergift bör därför finnas. Eftersom det ur allmän synpunkt är angeläget att det anförtros åt domstol att avgöra om påföljd skall följa eller ej, bör åtalseftergiftsbestämmelsen tillämpas enbart i sådana fall, då en lagföreläggning är förbunden med särskilda nackdelar som ej kan undanröjas genom ett beslut om påföljdseftergift av domstolen. Att bestämmelsen blir tillämplig endast i undantagsfall är icke något skäl mot densamma.

I fråga om utformningen av bestämmelserna har beredningen beaktat att förutsättningarna för åtalseftergift icke bör göras lika för alla fall. Den i nuva-

rande 20 kap. 7 § första stycket 1 rättegångsbalken upptagna bestämmelsen om åtalseftergift för mindre förseelser har sålunda bibehållits. Det finns för dessa fall icke någon anledning att uppställa strängare förutsättningar än vad som göres för närvarande.

För åtalseftergift i övriga fall, sådana där svårare straff än böter kan följa å gärningen, har beredningen skärpt förutsättningarna i förhållande till förslaget 1948. För att tydligare framhäva att det skall vara fråga om en undantagssituation har i lagtexten tillagts att för åtalseftergift fordras att »det ej heller eljest ur allmän synpunkt är påkallat att åtal väckes». Genom tillägget framhäves bl. a. att skäl att väcka åtal kan föreligga även om åtal i och för sig knappast kan sägas vara motiverat av individual- eller allmänpreventiva skäl. Eftergift får ej ske om det kan skada tilltron till rättsväsendets objektivitet. Har ett brott begåtts, kan det trots att övriga förutsättningar för åtalseftergift är uppfyllda vara anledning att frågan om eftergift av påföljd hänskjutes till avgörande av domstol. Vidare har med uttrycket tillgodosetts ett i remissyttrande framfört önskemål att i lagtexten bör angivas att hänsyn bör tagas även till bl. a. målsägandens inställning.

Som ett led i strävandena att ge stadgandet en restriktiv tillämpning har också den förändringen vidtagits att beslutanderätten lägges hos riksåklagaren. En centralisering torde komma att leda till en restriktivare tillämpning. De fall det gäller torde icke komma att medföra sådan arbetsbelastning att en decentralisering är motiverad. Enligt beredningens mening bör det, när skäl till åtalseftergift är förhanden i andra fall än i 20:7 p. 1 och 3 avses, åligga lägre åklagare att till riksåklagaren hänskjuta sådana ären-

den som enligt deras åsikt bör avslutas med åtalseftergift. Beslut om åtalseftergift i de fall som nu upptages i 20:7 första stycket, förslagens p. 1 och 3, ankommer såsom för närvarande på den åklagare som har att besluta om åtal skall väckas eller ej.

Beredningen har icke föreslagit någon begränsning i riksåklagarens möjligheter att efterge åtal med hänsyn till det begångna brottets svårhet. De fall som skall kunna föranleda ett beslut om åtalseftergift är sådana där det icke ur någon synpunkt skulle kunna påfordras att påföljd ådömes eller åtal väckes. Sådana situationer kan tänkas lika väl vid grova som vid lindriga brott. Av denna anledning har det icke heller ansetts vara av värde att stadga någon inskränkning med hänsyn till den misstänktes tidigare kriminalitet.

Genom den utformning beredningen givit bestämmelsen om åtalseftergift sättes icke grundsatsen om åklagarens skyldighet att åtala brott under allmänt åtal ur kraft. Den riksåklagaren tillagda befogenheten att någon gång besluta att åtal icke skall äga rum innebär endast en modifikation för att undvika stötande resultat av en absolut tillämpning av nämnda grundsats. Det föreslagna institutet skiljer sig därför från det norska institutet åtalseftergift, vilket användes såsom ett kriminalpolitiskt medel i kampen mot brottsligheten.

Åtalseftergift bör meddelas endast om det är utrett att den misstänkte begått gärningen. Är bevisningen icke tillräcklig skall åtalseftergift ej meddelas utan förundersökningen avslutas med beslut, att åtal icke skall väckas enär tillräckliga skäl icke föreligger att den misstänkte är skyldig till brottet. I allmänhet torde väl detta innebära att den misstänkte bör ha erkänt, för att åtalsefter-

gift skall kunna meddelas; stundom kan det dock även vid nekande vara uppenbart att han begått gärningen. Denna mening har uttalats även av processlagberedningen (SOU 1938: 44 s. 259). Av rättssäkerhetsskäl bör eftergift ej heller meddelas om den misstänkte motsätter sig detta. Denna sistnämnda ståndpunkt har betydelse främst i sådana fall där efter ett eftergiftsbeslut åtgärd av annat organ än domstol kan följa, t. ex. enligt barnavårdslagen. Skulle den misstänkte motsätta sig att åtalseftergift meddelas torde knappast sådana särskilda förut-sättningar föreligga att beslut om eftergift enligt det nu föreslagna stadgandet är motiverat. Beredningen har likväl icke velat i lagtexten upptaga såsom förut-sättning för beslut om åtalseftergift att den misstänkte ej motsätter sig detta. Det skulle kunna tänkas situationer då det är uppenbart att åtal icke bör väckas men gärningsmannen vill framtinga process för att chikanera myndigheterna.

Hinder möter icke att efterge åtal även efter det åtal väckts. Såvitt avser bagatellförelseer har denna ståndpunkt intagits i praxis redan före rättegångsbalkens ikraftträdande (se NJA 1948 s. 706). Men även i allvarigare fall bör en sådan möjlighet finnas. Riksåklagaren kan finna sig böra nedlägga ett åtal innan målet varit före vid huvudförhandling. Har saken avancerat så långt som till åtal, torde dock ytterst sällan skäl föreligga att sedermera efterge åtalet, då såsom beredningen redan framhållit ett viktigt skäl till att vid sidan av påföljds-eftergift även införa åtalseftergift är önskan att undvika de särskilda olägenheter som kan vara förbundna med rättegång i fall då påföljd ej bör ådömas.

De i några remissyttranden framställda betänkligheterna mot att den miss-

tänkte skulle äga rätt att göra framställning om åtalseftergift finner beredningen icke kunna leda till att ändring göres i den rätt den misstänkte redan nu äger. Ökningen av riksåklagarens arbetsbörda torde till betydande del bli beroende av hur bestämmelsen kommer att tillämpas. En från början genomförd restriktiv tillämpning torde medföra att framställning om åtalseftergift göres endast i mindre omfattning.

Med den reglering av åtalseftergiften som nu föreslås har beredningen funnit det vara lämpligast, att nuvarande innehållet i 20 kap. 7 § första stycket 2 i detta sammanhang bibehålles oförändrat. Bestämmelsen upptages som punkt 3 i första stycket. Beredningen vidhåller därför icke den jämkning häri som ifrågasatts i 26 § i förslaget av 1948.

Bestämmelsen om återkallelse av eftergift har utformats så som i förslaget av 1948. Av lagtexten har ansetts böra framgå att de närmare föreskrifter som Kungl. Maj:t må meddela endast bör angå handläggningen av åtalseftergiftsfrågorna; de bör ej avse de synpunkter som skall vara vägledande för beslut om eftergift.

De särskilda föreskrifter om åtalseftergift och åtalsprövning som förekommer utanför rättegångsbalken har lämnats orubbade. Eftersom den centrala bestämmelsen har gjorts så restriktiv som nu skett, synes det angeläget att de fall, där möjligheterna att meddela eftergift bör vara vidsträcktare regleras särskilt. Särskilda åtalsbestämmelser finns — förutom i lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga — i lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse 19 §, barnavårdslagen den 6 juni 1924 44 § 3 mom. och i alkoholistlagen den 12 juni 1931 49 a §. En inskränkning av den absoluta åtalsplikten göres även av den

särskilda prövning av åtalsfrågan som föreskrives för vissa brott i åtskilliga stadganden i strafflagen (14: 26, 14: 45, 20: 12, 21: 11, 22: 10, 24: 6). Dessa bestämmelser avser att begränsa åtalen genom föreskrift att åtal endast får väckas om det är påkallat ur allmän synpunkt. En underlåtenhet att åtala är i sådana fall icke att betrakta som eftergift av åtal. Bestämmelser med motsvarande innehåll har upptagits i straffrättskommitténs förslag till brottsbalk (1: 12, 6: 12, 7: 12, 8: 10 och 10: 6); i kommitténs förslag har dock prövningen av åtalsfrågan lagts å den åklagare som skall utföra talan, icke som i gällande rätt i allmänhet statsåklagaren. Kommittén har dessutom föreslagit att en sådan prövning av åtalsfrågan skall göras även vid åtskilliga andra brott än för närvarande (BrB 2: 11, 3: 7, 4: 9, 5: 7, 11: 13, 15: 17 och 19: 23).

Enligt 84 § första stycket militära rättegångslagen skall vad i 20 kap. 7 § första stycket 1 rättegångsbalken är stadgat om eftergift av åtal icke äga tillämpning, om i det föreliggande fallet straff för brottet må åläggas i disciplinmål (se härom kungl. prop. nr 216/1948 s. 190—191 och 245). Såsom disciplinmål kan handläggas icke endast talan om ansvar för brott varå högst kan följa böter eller disciplinstraff; även för brott, varå kan följa frihetsstraff, kan straff åläggas i disciplinmål (9 och 10 §§ militära rättegångslagen) om blott straffet stannar vid arrest i femton dagar eller disciplinbot.

Den ståndpunkt som tagits i frågan om åtalseftergift i fall då straff för brottet må åläggas i disciplinmål torde böra leda till att icke heller eftergift enligt den av beredningen föreslagna p. 2 i RB 20: 7 skall meddelas i sådana fall. Med hänsyn härtill föreslås en jämkning av lydelsen av 84 § militära rättegångslagen.

I sista stycket av RB 20: 7 har en redaktionell jämkning vidtagits för att det tydligare skall anges att även en inskränkande bestämmelse angående åtalseftergift åsyftas.

Ändringen i RB 20: 7 har föranlett en ändring i 1 § lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga. Den särskilda lagen bör äga tillämpning i samma utsträckning som för närvarande. Den bör å andra sidan icke inskränka tillämpningen av stadgandet om riksåklagarens rätt att efterge åtal i första stycket p. 2 av 20: 7.

Beredningen förordar icke inrättandet av ett lekmanakollegium vid riksåklagarens sida i vissa åtalsfrågor. Åtalseftergift i de fall som nu avses skall endast meddelas där det för alla som är underkunniga om omständigheterna framstår såsom självklart att åtal ej bör väckas. Några särskilda åtgärder för att stärka tilltron till avgörandenas opartiskhet inför den allmänna opinionen torde i detta läge icke behöva vidtagas.

Till frågan om registrering av beslut om åtalseftergift återkommer beredningen nedan i IV Avd.

III AVD. VISSA BESTÄMMELSER ANGÅENDE PÅFÖLJD FÖR BROTT

Vid den översyn av strafflagens allmänna del som beredningen verkställt för att de kvarstående delarna i strafflagen skall bringas i överensstämmelse med det av straffrättskommittén framlagda förslaget till brottsbalk, har — utöver frågan om det enhetliga frihetsstraffet — några andra frågor aktualiserats. Av straffrättskommitténs arbete påverkas direkt bestämmelserna om återfall i brott (4 kap. 14 §). Delvis som en följd av enhetsstraffets införande har en närmare granskning av vissa konkurrensbestämmelser (4 kap. 2 och 12 §§) verkställts. Beredningen har därvid handlat i avsikt att bringa dessa delar i sådant skick att de i huvudsak oförändrade skall kunna ingå i de kapitel med bestämmelser av allmänt innehåll, som det ankommer på beredningen att utarbeta vid översynen av reaktionssystemet. Dessa bestämmelser har synts vara av sådan art att en revision kan verkställas utan att principerna för den slutliga utformningen av reaktionssystemet i övrigt påverkas. Jämväl bestämmelserna om preskription (5 kap. 13—24 §§) har underkastats granskning utöver vad som erfordras för införande av ett enhetligt frihetsstraff.

Beredningen har övervägt om det icke vore ändamålsenligt att utsträcka revisionen till att omfatta hela konkurrenslagstiftningen. En sådan revision skulle det i och för sig icke vara uteslutet att genomföra nu såvitt angår de ordinära straffen, fängelse och böter, samt be-

träffande suspension, avsättning och disciplinstraff för krigsmän. Dessa påföljders innehåll och utformning torde, sedan det enhetliga frihetsstraffet genomförts, icke komma att undergå någon avsevärd förändring vid beredningens kommande arbete. De konkurrensregler som nu avses gäller huvudsakligen sådana situationer som uppkommer, när ett brott föreligger till bedömande sedan påföljd för ett annat redan bestämts, d. v. s. de fall som regleras i 4 kap. 3 och 4 §§ strafflagen. Detta problem kan emellertid knappast lösas på ett rationellt sätt utan att hänsyn tas även till de andra påföljder som kan ådömas, alltså villkorlig dom, ungdomsfängelse, förvaring, internering. Beträffande dessa påföljder gives i de särskilda lagarna speciella konkurrensregler. De avser sådana fall som då i den redan meddelade domen dömts till ifrågavarande påföljd, men även sådana fall som då det redan föreligger en dom å frihetsstraff och vid den nya lagföringen annan påföljd övervägs. Vid en revision av strafflagens konkurrensbestämmelser bör icke dessa situationer lämnas obeaktade. I den slutliga utformningen av reaktionssystemet bör principen för konkurrensbestämmelserna vara densamma för samtliga påföljder. Detta kräver en bearbetning av de särskilda konkurrensregler som nu gäller, vilket bör ske under beaktande av utformningen i övrigt av dessa påföljder. Beredningen anser det vara uteslutet att nu verkställa en

omarbetning av konkurrensbestämmelserna som inom relativt kort tid måste rivas upp. Det torde dessutom förhålla sig så, att när det gäller villkorlig dom en ändrad konkurrenslagstiftning (13 § lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom) berör grunderna för tillämpningen av villkorlig dom (se 3 §). Beredningen har under dessa förhållanden icke ansett sig böra till separat behandling upptaga problemet om hur det skall förfaras i de fall då en dom å frihetsstraff föreligger när det kommer i fråga att för annat brott döma till frihetsstraff.

Beredningen vill dock redan nu framhålla att strafflagens bestämmelser i detta avseende enligt beredningens mening icke är helt ändamålsenliga. De har i rättstillämpningen vållat åtskilliga svårigheter såsom framgår av flera avgöranden i högsta instans (se t. ex. NJA 1941 s. 476, 1948 s. 114, 1949 s. 377 och 600, 1951 s. 541). Det framstår såsom angeläget att de brister som föreligger

snarast avhjälpes. Enligt beredningens syn på valet av påföljd skall domstolen ha att inom mycket vida gränser välja den åtgärd som den i varje särskilt fall anser bäst lämpad till förebyggande av fortsatt brottslighet.

Även den i 4 kap. 1 § intagna bestämmelsen att vid lagföring för flera brott gemensamt straff skall ådömas, kan komma att bli föremål för revision under det fortsatta arbetet. Om särskilda skäl därtill föranleder, kan redan nu bötesstraff ådömas särskilt jämte annat straff. Vad som här stadgas i fråga om straffen anser beredningen kunna i huvudsak kvarstå även i ett framtida system. Däremot är det icke uteslutet, att det kan vara lämpligt att öppna möjlighet att kombinera skilda påföljder, t. ex. villkorlig dom (skyddstillsyn) och frihetsstraff. Denna fråga kan emellertid icke besvaras förrän de särskilda instituten närmare utformats.

1 kap. Sammanträffande av brott.

I 4 kap. 2 § strafflagen sägs att gemensamt straff skall bestämmas med tillämpning av de för brotten stadgade straffsatserna; i den svåraste tillämpliga straffarten må straffet höjas intill vad som svarar mot de för brotten utsatta högsta straffen sammanlagda med varandra. Vissa begränsningar i möjligheten att förhöja straffet har dock stadgats. Är det svåraste av de högsta straffen fängelse eller straffarbete på viss tid, må detta straff ej överskridas med mer än två år. Böter såsom gemensamt straff må ej överstiga etthundraåttio dagsböter eller femhundra kronor; böter skall ådömas såsom dagsböter om sådant straff är stadgat för något av brotten. Slutligen föreskrives i fråga om mi-

nimum att det gemensamma straffet ej må understiga det svåraste av de lägsta straffen.

Bestämmandet av straffets maximum och minimum vid konkurrenssituationer hänger nära samman med utformningen av straffskalorna för de särskilda brotten. Frågan röner även inflytande av det sätt på vilket straffmätningen bör ske. Någon straffmättningsregel finns visserligen icke i gällande rätt; avgörande för straffets storlek torde emellertid anses vara brottets svårhetsgrad samt sådana omständigheter som kan hänföras till själva brottsligheten. Stor vikt bör otvivelaktigt jämväl läggas på brottslingens karaktär och personliga förhållanden i övrigt. Gränserna i straffska-

lorna tjänar till ledning vid straffmätningen; främst bör de ses som uttryck för graden av det ingripande samhället anser kunna komma i fråga vid ett visst brott. Inom dessa gränser har domstolen att välja straff. Genom att gränser fastställas med hänsyn till de olika brotten, sker emellertid ett bedömande av brottens relativa svårhetsgrad. Gränserna har icke valts eller kunnat väljas med hänsyn till de personer som kan tänkas begå ifrågavarande brott. De har med beredningens betraktelsesätt närmast funktionen att vara en rättsskyddsgaranti. Även om det är uppenbart att det är fråga om icke jämförbara storheter måste, också ur preventionssynpunkt, en viss proportionalitet föreligga mellan brottet och det straff som kan ådömas. Bedömningen av denna proportionalitet är naturligtvis mycket vanskelig; uppfattningen av en brottsarts svårhet beror bl. a. till icke ringa del av det straff som är stadgat. Att en proportionalitetssträvan gör sig gällande även vid straffmätningen i det särskilda fallet torde nu vara obestridligt och i överensstämmelse med de principer på vilka strafflagens sanktionssystem vilar. Även med en mera individualiserad straffmätning måste ett beaktande av brottets svårhetsgrad äga rum.

Från beredningens synpunkt avgörande för hur maximum skall väljas vid flerfaldig brottslighet är det sätt varpå straffskalorna för de särskilda brotten har konstruerats. I strafflagen har straffskalorna utarbetats med sikte på att endast ett brott föreligger till bedömande, men skillnaden mellan minimum och maximum i straffskalorna har efterhand ökat. Därigenom har i högre grad än tidigare kunnat beaktas det aktuella brottets svårhet men framför allt brottslingens personliga omständigheter. Be-

träffande åtskilliga lindrigare brott göres i straffrättskommitténs förslag till brottsbalk dock en åtstramning genom att maximum vid enhetsstraffets införande sänkes från fängelse i två år till fängelse i sex månader.

Strafflagskommissionen föreslog (SOU 1923: 9, 11 kap. 1 §) att gemensamt straff för flera brott skulle ådömas inom de gränser som bildades av det svåraste av de lägsta straffen och det svåraste av de högsta straffen. Mot en sådan lösning av problemet vände sig de sakkunniga vilkas förslag ligger till grund för nuvarande lagstiftning (SOU 1937: 24 s. 72). I detta betänkande framhölls, att redan från individualpreventiv ståndpunkt lärer vid realkonkurrens föreligga behov av större utrymme för straffmätningen vid det gemensamma straffets bestämmande än som är erforderligt vid bestämmande av straff för ett enda brott. Härtill kom, att det från allmänpreventiv synpunkt icke vore gynnsamt, att ett eller flera senare brott syntes icke ens kunna utöva något avgörande inflytande på den brottsliga straff. Slutligen krävdes beaktande även av den oreflekterade rättsåskådningen hos folket, vilken fordrade att en ökning av brottsligheten också, såvitt möjligt, skulle för-
anleda en ökning av straffet.

De sakkunniga, som till granskning upptog tanken att genom vida straffskalor göra särskilda konkurrensbestämmelser överflödiga, riktade anmärkningar mot en sådan anordning. Domstolarna skulle erhålla alltför stor frihet och alltför ringa ledning vid utmätande av straff för enkelt brott, vilket kunde vara betänkligt såväl ur den individuella rätts-säkerhetens som ur domstolarnas egen synpunkt. Ett mycket vidsträckt sväng-
rum vid straffmätningen vore i och för sig ofördelaktigt, och det syntes rikti-

gare att låta det inträda endast i konkurrensfallen än att utvidga det till straffmätningen även vid enkla brott. Det kunde befaras att sistnämnda metod skulle komma att leda till alltför låga straff i konkurrensfallen, och möjligen understundom till alltför höga straff för enkla brott.

Dessa uttalanden av 1937 års sakkunniga bygger på uppfattningen att straffskalornas utseende icke medger att full hänsyn kan tagas till flerfaldig brottslighet. En sådan ståndpunkt måste bottna i tanken att flera brott kräver ett strängare straff än ett enstaka brott. Det kan nämligen knappast vara möjligt att göra något uttalande huruvida straffskalorna är tillräckliga eller icke ur individualpreventiv synpunkt, då ju dessa icke kunnat bestämmas med hänsyn till brottslingens person. Det kan möjligen sägas att flerfaldig brottslighet tyder på att ett allvarligare och långvarigare ingripande är påkallat. Säkert är detta emellertid icke.

Som redan framhållits kan straffskalornas gränser ses som en rättskyddsgaranti mot en alltför långtgående individualpreventiv inställning. Straffskalorna har valts så att en viss proportionalitet föreligger mellan brott och straff och mellan olika brott inbördes. Lägges denna synpunkt på frågan om straffskalorna kan det anföras att en flerfaldig brottslighet bör kunna motivera att ett högre straff ådömes än om endast ett brott skall bedömas. Vid sammanträffande av brott göres då området för straffmätningen vidare.

Beredningen har — efter övervägande av de olika synpunkter som kan anföras i fråga om straffmaximum vid sammanträffande av brott — med hänsyn till det schematiska sätt varpå straffskalorna är konstruerade ansett sig böra före-

slå att flerfaldig brottslighet bör kunna medföra att maximum sättes högre än vad för enstaka brott är stadgat.

När det gäller att bestämma gränserna anser beredningen att — med ett undantag — anledning saknas att frångå gällande rätts reglering av frågan. 1937 års sakkunniga framhöll (s. 59), att frågan om en förhöjning av frihetsstraffets maximum utöver de två år som nu stadgas borde komma under förnyat övervägande i samband med en fullständig omdaning av strafflagen. Departementschefen yttrade (kungl. prop. nr 191/1938 s. 45) att det icke vore otvivelaktigt att just en tvåårsgräns vore den under alla förhållanden lämpligaste. Då bestämda skäl icke torde kunna anföras vare sig för en höjning eller sänkning, syntes man dock ha anledning att stanna vid den hävdvunna tvåårsgränsen. Beredningen delar den uppfattning departementschefen 1938 gav uttryck åt. En teoretiskt motiverad och hållbar gränsdragning kan knappast göras. Avgörande får bli de allmänna synpunkter för vilka beredningen har redogjort samt praktiska hänsyn. Dessa överväganden kan icke sägas giva anledning till en ändring av gällande rätts ståndpunkt i fråga om förhöjningen av maximum eller bestämmandet av minimum. Tveksamhet kan dock råda huruvida maximum för gemensamt straff i böter, etthundraåttio dagsböter eller femhundra kronor, är ändamålsenligt avvägt. Beredningen har i annat sammanhang framhållit angelägenheten av att inskränka användningen av korta frihetsstraff. Ett medel i denna strävan utgör en effektivisering av bötesstraffet, vari ingår även övervägande av böternas användningsområde. Denna fråga är beredningen såsom i skrivelsen till departementschefen omnämns (ovan s. 15) icke beredd att upptaga

till diskussion nu. Det är därför icke heller lämpligt att till särskild behandling upptaga spörsmålet om högsta maximum för gemensamt straff. Om det vid revisionen av bötesstraffet visar sig vara en lämplig åtgärd att höja maximum, torde det utan svårighet kunna ske utan att grunderna för 4 kap. 2 § rubbas.

Såsom nyss antytts har beredningen emellertid ansett sig böra föreslå en ändring i gällande rätt i ett avseende. För närvarande skall straffet bestämmas med tillämpning av de för brotten stadgade straffsatserna; avvikelse härifrån kan ske endast därigenom att straffet i den svåraste tillämpliga straffarten höjes. Efter enhetsstraffets införande betyder det att vid sammanträffande av brott, varå kan följa både fängelse och böter, fängelsestraffets maximum skulle kunna överskridas, men däremot icke gemensamt bötesstraff bestämmas högre än till 120 dagsböter. Vid sammanträffande av flera brott, varå högst kan följa böter, kan gemensamt straff däremot sättas högre, högst 180 dagsböter. Beredningen kan icke finna att några bärande skäl föreligger för att en sådan skillnad skall göras. Exempel kan lätt tänkas, där regeln leder till otillfredsställande lösning av påföljdsfrågan: en person har gjort sig skyldig till flera förseelser, varå högst kan följa böter, och domstolen anser att böterna skall sättas högre än 120 dagsböter; om i detta fall gärningsmannen dessutom begått en i och för sig obetydlig förseelse, för vilken emellertid förutom böter även fängelse kan ådömas, blir domstolen tvungen att döma till fängelse om den ej vill stanna vid 120 dagsböter. Bestämmelsen kan härigenom komma att medverka till att frihetsstraff användes i fall där ett bötesstraff vore den lämpligaste reaktionen.

Straffrättskommittén föreslog i sitt betänkande med förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten (SOU 1944:69 s. 104 f) att 4 kap. 2 § strafflagen skulle erhålla en sådan avfattning, att domstolen vore fri att använda vilket straff som helst mellan de minimi- och maximigränser som paragrafen stadgade. Hinder borde icke föreligga att överskrida de för brotten stadgade straffen även i andra straffarter än den svåraste tillämpliga. Förslaget upptogs icke i propositionen (kungl. prop. nr 80/1948 s. 101), när tillräckliga skäl icke ansågs föreligga att i avvaktan på slutförandet av arbetet med straffsystemets reformering då vidtagna några ändringar i konkurrensreglerna. Beredningen har inledningsvis i denna avd. redogjort för skälen till att beredningen i detta sammanhang upptagit vissa bestämmelser i strafflagen till revision. Såsom ytterligare skäl härför kan anföras att bestämmelsen i rättstillämpningen har utgjort en fälla för domstolarna (se t. ex. NJA 1952 s. 158).

En lösning av frågan enligt de linjer straffrättskommittén föreslog låter sig lättare genomföra efter sammanslagningen av straffarbete och fängelse till ett enhetligt frihetsstraff. Det blir hädanefter endast fråga om två straffarter. Beredningen föreslår att gemensamt straff skall utsättas inom de gränser som bildas av det svåraste av de för brotten stadgade lägsta straffen och de för brotten stadgade högsta straffen sammanlagda med varandra. Liksom i gällande rätt begränsas maximum därigenom att fängelse på viss tid såsom gemensamt straff ej må överskrida det högsta fängelsestraffet med mer än två år, och att böter som gemensamt straff ej må överstiga 180 dagsböter eller 500 kronor. Be-

stämelsen har emellertid avfattats så att gemensamt straff i böter må uppgå till nämnda maximum även om fängelse kan följa å något eller alla brotten.

En förutsättning för att böter skall kunna ådömas som gemensamt straff är, såsom framgår av regeln om minimum, att böter kan följa på alla sammanträffande brott. Om högsta straff för alla brotten är böter beräknas det gemensamma straffets maximum genom sammanläggning av bötesmaxima för de särskilda brotten. Det gemensamma maximum kan då bli t. ex. 130, 140 etc. dagsböter eller 100, 200 o. s. v. kronor upp till 180 dagsböter eller 500 kronor. Kan å något av brotten följa fängelse medger bestämmelsens avfattning att gemensamt bötesstraff bestämmas till 180 dagsböter eller

500 kronor även om de för brotten stadgade bötesstraffen sammanlagda icke uppgår till sådan höjd, t. ex. om ett brott, varå kan följa dagsböter eller fängelse, sammanträffar med brott, varå kan följa högst 100 kronors böter (= 20 dagsböter, se SL 4:6). Enär icke någon straffskala innehåller en speciell maximering av antalet dagsböter samt böter i straffskalor tillsammans med fängelse numera alltid avser dagsböter i de fall där gemensamt straff kan ådömas (jfr den särskilda böteslagen den 24 september 1931), uppkommer denna speciella situation endast när brott, varå kan följa fängelse eller böter, sammanträffar med brott, för vilket eller vilka penningböters maximum ligger under 300 kronor (= 60 dagsböter).

2 kap. Avräkning av häktningstid m. m.

Enligt 4 kap. 12 § strafflagen må domstolen, när tilltalad dömes till frihetsstraff på viss tid eller till böter, om det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt förordna att straffet skall anses till viss del eller helt och hållet verkställt genom den dömdes hållande i häkte. Omedelbart ådömt frihetsstraff må dock ej anses verkställt till större del än som svarar mot häktningstiden. Vidare sägs, att vad som stadgas om häktningstid skall äga motsvarande tillämpning om någon, som börjat undergå ungdomsfängelse, förvaring eller internering, i stället dömes till frihetsstraff på viss tid eller till böter. Högre rätt är icke bunden av lägre domstols beslut i fråga som nu avses, även om talan mot det beslutet icke fullföljes.

I paragrafens inledning har gjorts en redaktionell jämkning. Har någon hållits häktad för ett brott och frikännes han

för detta men dömes för annat brott som handlagts i samma rättegång, skall avräkning kunna ske.

Avräkning kan endast ifrågakomma när tidsbestämd eller eljest särskilt utmätt påföljd ådömes. I gällande lydelse medger paragrafen avräkning å böter och tidsbestämt frihetsstraff. Av de påföljder som av domstol ådömes i visst mått har däremot icke medtagits suspension.

Beredningen har övervägt huruvida icke avräkning av häktningstid skulle kunna ske när domstolen dömer till suspension. De fall där en sådan situation kan uppkomma att en avräkning blir aktuell torde icke vara många; uteslutet är det dock icke. Enligt 28 § i statens allmänna avlösningsreglemente den 30 juni 1948¹ är den som är häktad skyldig att vidkännas löneavdrag (C-avdrag),

¹ Se KK den 6 juni 1952, 1952:454.

motsvarande hela lönen, »vederbörande myndighet likväl obetaget att, där så prövas skäligt, låta honom uppbära viss del av lönen». Har löneavdrag skett under häktningstiden har det från den dömdes sida i regel väsentligaste elementet i suspensionen verkställts. Och även eljest torde med fog kunna göras gällande att den frihetsförlust häktningen innebär i och för sig är ett allvarligare ingrepp än skiljandet från tjänsten under viss tid. Genom häktning åstadkommes också det avbrott i ämbetsmannens utövning av sitt ämbete, vilket stundom kan vara ur allmän synpunkt önskvärt. Dessa synpunkter har föranlett beredningen att föreslå att avräkning av häktningstid skall kunna ske å suspension enligt samma grunder som gäller för avräkning å annat straff.

En i viss mån jämförlig situation föreligger i de fall då ämbetsman i administrativ väg har avstängts från tjänstgöring i avvaktan på dom i målet. Även i sådana fall synes skäl kunna åberopas för att domstolen — om den dömer till suspension — skall äga förordna om att suspensionen till viss del eller helt och hållet skall anses verkställd genom avstängning. Beredningen anser sig emellertid icke kunna upptaga denna fråga till behandling.

Frågan om disciplinstraffen för krigsmän, vilka regleras i särskild lag, saknar beredningen anledning att upptaga till behandling nu; huruvida bestämmelser om disciplinstraffen bör inarbetas i bestämmelser om övriga påföljder eller bibehållas samlade för sig även vid den slutliga systematiseringen kan beredningen för närvarande icke taga ställning till.

Domstolen kan förklara att straffet skall anses till viss del eller i sin helhet verkställt genom häktningen. Fängelse

som omedelbart ådömes må dock ej anses verkställt till större del än som svarar mot häktningstiden. Beredningen har ej funnit skäl bibehålla denna begränsning i domstolens fria prövningsrätt. I regel kan anledning ej förekomma att döma i strid mot gällande rättsståndpunkt. Denna torde sålunda i allmänhet komma att följas även utan uttryckligt lagstadgande. Men någon gång kan fall tänkas då domstolen finner skäl att låta frihetsberövandet vara verkställt genom häktningen, ehuru häktningstiden ej fullt uppgår till det antal dagar som det, oftast i månader, ådömda straffet motsvarar. Högre rätt kan, utan att den finner anledning att ändra lägre domstols straffmätning, anse att den frihetsförlust den dömda varit underkastad genom häktning är tillräcklig även om häktningstiden icke fullt uppgår till tiden för straffet. Någon olägenhet av att frågan icke regleras genom en lagbestämelse synes ej kunna uppstå.

Strykes bestämmelsen kommer även avräkning å suspension att lämnas oreglerad. För denna lösning finner beredningen övervägande skäl tala. Den frihetsförlust som häktningen innebär kan betraktas som en allvarligare påföljd än skiljandet från utövning av tjänst. Domstolen bör kunna förklara att suspensionen i sin helhet verkställts även om tiden för suspensionen är längre än häktningstiden. Domstolen skall naturligtvis också kunna förklara att endast en viss del av suspensionen verkställts. Vid bedömningen av huruvida avräkning skall göras bör samma synpunkter som gäller för avräkning å annat straff vinna beaktande. Avräkning bör naturligen icke göras så att viss häktningstid får gälla för både fängelse och suspension. Ett sådant förfarande står i strid med den tanke som ligger bakom den i 2 kap. 15 § and-

ra stycket sista punkten intagna bestämmelsen att suspension ej må verkställas medan den dömda undergår frihetsstraff.

Gällande lags lydelse ger anledning till tvivel huruvida domstolen äger förordna om avräkning jämväl för den del av häktningstiden som ligger efter domen. För en sådan tolkning uttalade sig departementschefen (kungl. prop. nr 342/1945 s. 183 och 245) medan lagrådet ansåg att lagrummet knappast kunde ges denna mening (s. 238). Enligt lagrådets uppfattning var dessutom en sådan anordning icke erforderlig. Därest den dömda icke önskade överklaga domen, kunde han genom nöjdförklaring ernå att verkställigheten påbörjades inom några få dagar, och i de fall, då talan fullföljdes, kunde enligt andra stycket av paragrafen högre rätt alltid taga hän-

syn till den häktningstid som infallit efter den lägre instansens dom.

Övervägande skäl synes tala för den uppfattning som kommit till uttryck i lagrådets uttalande. Till lagtextens förtydligande har orden »genom den dömdes hållande i häkte» ersatts med »genom att den dömda hållits i häkte». När domstolen förordnar om avräkning av häktningstiden skall den alltså taga hänsyn endast till den del som ligger före domens meddelande. Om den andra punkten i första stycket såsom beredningen föreslagit borttages, får frågan endast ringa praktisk betydelse.

Om domstolen vill taga hänsyn till häktningstiden bör det ske med stöd av förevarande lagrum. Det bör alltså icke ske endast genom att straffet vid straffmätningen sättes lägre än vad som skulle ha skett om den dömda icke varit häktad.

3 kap. Återfall.

Återfallsregeln i 4 kap. 14 § strafflagen fick sin utformning i samband med 1942 års lagstiftning om förmögenhetsbrotten; en mindre jämkning gjordes 1948. Straffhöjning skall enligt paragrafen i regel ske om någon som tidigare dömts för brott mot 12 eller 20—23 kap. strafflagen (förfalskningsbrott, förmögenhetsbrott) begår sådant i dessa kapitel avsett brott vid vilket särskilt stadgande finnes för det fall att brottet är grovt eller att brottet är ringa. Straffet för återfall skall bestämmas enligt stadgandet för närmast högre svårhetsgrad. Straffhöjning skall ske om ej med hänsyn till brottens beskaffenhet, den tid som mellan dem förflutit eller eljest särskilda skäl äro däremot. Dom å lägre bötesstraff än sextio dagsböter må ej tillräknas någon till straffhöjning vid

återfall. Utländsk straffdom må tillmätas samma verkan som svensk.¹

Som skäl för att återfallsregelns tillämpningsområde begränsats till vissa brottsgrupper har anförts (se SOU 1944: 69 s. 107) att i fråga om sådana brott där gradindelning funnits obehövligen återfall kan vinna tillräckligt beaktande vid straffmätningen utan särskilt stadgande. Vissa kapitel i strafflagen, nämligen 13, 19 och 24 kap., i vilka gradindelning genomförts, har emellertid lämnats utanför återfallsregelns tillämpningsområde. Meningen har varit att frågan om regelns räckvidd skall upptagas till förnyat övervägande vid den fortsatta revisionen av strafflagen.

¹ Se SOU 1940: 20 s. 31—32, 72—75; kungl. prop. nr 4/1942 s. 66—68, 186, 202—203; första lagutskottets utl. nr 18/1942 s. 23—24.

I straffrättskommitténs förslag till brottsbalk genomföres en gradindelning av flera andra brott. Redan på grund härav har det varit nödvändigt att upptaga paragrafens innehåll till övervägande.

Den första fråga som beredningen har haft att besvara är den, om en bestämmelse som medger skärpning av straffen vid återfall är nödvändig eller lämplig. Vid övervägande härav får delvis samma synpunkter som anförts i fråga om konkurrenslagstiftningen beaktas. Vid straffmätningen för återfall är det de individualpreventiva synpunkterna som träder i förgrunden. På ett tidigare brott har samhället reagerat med en viss påföljd; återfallet är ett indicium på att det ingripande som gjorts misslyckats, när det gäller att förhindra fortsatt brottslighet. Vid det förnyade samhällsingripandet kan det därför vara angeläget att andra åtgärder än tidigare vidtages eller att åt ingripandet ges en allvarligare karaktär. Av betydelse är straffskalornas konstruktion. Är skillnaden mellan minimum och maximum stor, kan det med visst fog göras gällande att tillräcklig hänsyn till återfallet kan tagas vid straffmätningen utan särskild återfallsbestämmelse. Då emellertid straffskalorna icke ansetts böra konstrueras med tanke på om de är tillräckliga vid alla fall av återfall — straffrättskommitténs förslag till brottsbalk innefattar i åtskilliga fall en sänkning av maximum från två års till sex månaders fängelse — har beredningen ansett att en särskild återfallsregel lämpligen bör finnas såsom komplement till straffskalorna för de särskilda brotten. Beredningen har förvissat sig om att straffrättskommittén delar denna mening.

Såsom inledningsvis nämnts är den nuvarande delvis generella återfallsregeln

tillämplig endast vid vissa brottsgrupper. Att denna anordning fortfarande behållits i gällande rätt torde bero på den historiska bakgrunden. Återfallsbestämmelserna var tidigare begränsade till att avse ett fåtal brottsarter (stöld, snatteri, inbrott, rån och rånförsök); genom 1942 och 1948 års lagstiftning har generella bestämmelser givits för större brottsområden. Den fortsatta revisionen av strafflagens speciella del har aktualiserat ett ännu vidsträcktare tillämpningsområde. Redan strafflagskommissionen uttalade sig för att en återfallsbestämmelse icke skulle begränsas till att avse endast vissa slags brott (SOU 1923:9 s. 341). Såsom skäl för en begränsning skulle kunna åberopas att återfall huvudsakligen framträder vid vissa brottsarter. Att göra en avgränsning av dessa brottsarter är emellertid mycket vanskligt, och avgörandet måste komma att präglas av en viss godtycklighet. Utformas dessutom återfallsregeln så att det överlämnas åt domstolen att avgöra vilket inflytande å straffmätningen ett återfall skall ha, vilket beredningen föreslår, synes det vara mest följdriktigt att icke begränsa återfallsregelns tillämpning till vissa brott.

Om sålunda återfallsregelns tillämpningsområde icke föreslås begränsat till vissa brottsarter, föreslår beredningen likväl en begränsning av annat slag. Behovet att kunna överskrida straffskalans maximum torde göra sig starkast gällande i de fall där skillnaden mellan minimum och maximum är liten. Är skillnaden stor, vilket i allmänhet är fallet i straffskalor med högt maximum, kan tillräcklig hänsyn till återfallet tagas genom straffmätning inom skalan. Behovet av att kunna överskrida maximum vid återfall är dessutom knappast framträdande i fråga om brott, beträffande vilka straffskalan innehåller högt maxi-

mum. Fordras ingripanden av längre varaktighet än vad straffskalan medger står andra påföljder som är bättre lämpande för resocialiseringen eller förhindrandet av fortsatt brottslighet till buds, förvaring och internering. Beredningen föreslår därför att återfallsregelns tillämplighet begränsas till att gälla brott, varå högst kan följa fängelse i två år. Genom att ange de brott vid vilka maximum får överskridas på detta sätt, blir paragrafen tillämplig på praktiskt taget alla de brott, vid vilka förhöjning enligt gällande rätt kan göras. Enstaka undantag är t. ex. penningförfalskning SL 12:6 (BrB 12:6), för vilket straffskalans maximum är frihetsstraff i fyra år, och rån, SL 20:5 (BrB 6:5, 6), där maximum är åtta år. Någon återfallsskärpning föreslås icke heller vid brott för vilka högsta straffet är böter. Gällande lydelse av 4:14 leder icke i något fall till att straffet för brott, varå högst kan följa böter, vid återfall kan sättas över eljest gällande bötesmaximum eller ådömas såsom frihetsstraff.

Det mått med vilket straffskalans maximum må överskridas vid återfall har bestämts så, att när straffskalans maximum är fängelse i sex månader, straffet för återfall får bestämmas till högst fängelse i två år. Är straffskalans maximum ett år eller två år, får straffet för återfall bestämmas till högst fängelse i fyra år. Bestämningen av maximum för återfallsstraffet är givetvis i någon mån godtycklig; en teoretiskt fullt hållbar argumentering torde icke kunna åstadkommas för någon bestämning. De här valda gränserna har fördelen att de är enkla att tillämpa. De föreslagna bestämmelserna medför att straff för återfall i flera av de fall, där återfallsskärpning nu är möjlig, får väljas inom en snävare ram än för närvarande. Straffskalan för

grova brott av en typ, där för normalfallet kan ådömas högst två års frihetsstraff, sträcker sig nu i flera fall betydligt över fyra år (t. ex. till sex år vid grov stöld). Den föreslagna avgränsningen torde emellertid ge domstolarna tillräckliga möjligheter att välja lämplig påföljd.

Härefter återstår att besvara frågan vilka brott som bör vara återfallsgrundande, d. v. s. vilken tidigare brottslighet som skall medföra att vid nytt brott höjning av straffet må ske. I gällande rätt anges de brott som är återfallsgrundande direkt i lagtexten genom hänvisning till brott som avses i vissa kapitel. En motsvarande lösning — ett sammanförande av brotten i skilda grupper — kan tänkas även om bestämmelsen utsträcker till att gälla strafflagens (brottsbalkens) hela område. Att göra en uppdelning av de olika brotten i grupper med något inbördes sammanhang stöter dock på svårigheter. En indelning måste dessutom i många avseenden bli godtycklig, och man träffar därmed icke med säkerhet det väsentliga, nämligen att öppna möjlighet för domstolarna att välja lämplig påföljd. Av samma skäl kan det icke vara ändamålsenligt att föreskriva att det tidigare brottet skall ha varit av »liknande art» eller dylikt. En sådan omständighet kan givetvis vara skäl för att återfallsregeln skall tillämpas. Bestämmelsens syfte är emellertid att öppna möjlighet till kraftigare ingripande mot sådana personer som visar tendens till asocialitet. Denna kan vara tydlig även om brotten är olikartade. Stadgas såsom förutsättning att brottsligheten skall vara av likartat slag innebär det en inskränkning som icke är motiverad av den tanke som ligger bakom bestämmelsen om höjning av maximum vid återfall. Beredningen har ansett att möjlighet bör finnas för domstol att be-

akta all slags tidigare brottslighet om den är av viss grovhet. Liksom enligt gällande rätt bör icke fordras mer än att domen om påföljd för det tidigare brottet vunnit laga kraft.

Med den syn på frågan om återfalls-skärpningen som beredningen givit uttryck åt är det emellertid icke förenligt att föreskriva att straffhöjning obligatoriskt eller regelmässigt skall ske vid återfall. Bestämmande av straff bör ske med beaktande av alla föreliggande omständigheter. Därvid är tidigare brottslighet en viktig faktor, men det är icke säkert att bästa sättet att komma till rätta med brottslingens asocialitet är att ådöma ett förhöjt straff. Av betydelse blir frågan om brotten är uttryck för samma kriminalitetstendens. Ofta visar sig asocialiteten genom återfall i samma sorts brott, t. ex. tjuvnadsbrott. Endast mera undantagsvis torde dock förhållandena vara sådana att anledning finns att överskrida maximum i den eljest gällande straffskalan. Är brotten mycket olikartade torde sällan sådant samband föreligga dem emellan att ett överskridande är motiverat. Någon preskriptionstid för möjligheten att bestämma straffet över maximum synes icke böra upptagas. Sådant finns icke heller i gällande rätt. Den tid som förflutit från det förra brottet är givetvis ändock att beakta vid bestämmandet av straff. Ligger brotten nära varandra i tiden torde skälen för en skärpning vara starkare än i motsatt fall. Såsom nedan närmare utvecklas (s. 175) föreslår beredningen en ändring i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister, innebärande att uppgift om straff i vissa fall efter en tids förlopp icke skall meddelas i utdrag av registret. I motiven till ändringsförslaget framhålles, att motsatta intressen gör sig gällande i fråga om registreringens omfattning och fullstän-

dighet. Den föreslagna begränsningen är en kompromiss, vilken emellertid knappast kan ha någon betydelse för tillämpningen av återfallsbestämmelsen. Även om en åklagare naturligtvis icke är förhindrad att förebringa utredning om den tilltalades tidigare vandel, däribland begångna brott, på annat sätt än genom utdrag av straffregistret, kan det nämligen enligt beredningen icke komma i fråga att, när så lång tid förflutit att en uppgift icke förekommer i straffregisterutdraget, vid återfall ådöma straff enligt en strängare straffskala än den för brottet stadgade.

Förslaget har utformats så att eljest gällande maximum må överskridas om skäl är därtill. Hur straffet skall utmätas inom de gränser som förslaget sätter överlämnas helt åt domstolen att avgöra. 4: 14 synes böra åberopas endast när straffskalan sålunda överskrides.

Enligt SL 5; 4 må brott som någon begått innan han fyllt aderton år icke tillräknas honom till förhöjning av straff vid återfall. Då domstolen enligt den utformning av 4: 14 som beredningen föreslår icke förpliktas att regelmässigt utdöma längre straff vid återfall, synes en sådan särbestämmelse som 5: 4 icke vara behöfvlig.

I fråga om grovheten av det återfallsgrundande brottet har dock vissa begränsningar ansetts erforderliga. I gällande rätt göres en begränsning med hänsyn till det straff, som ådömts för det tidigare brottet. Dom å lägre straff än 60 dagsböter får ej åberopas som grund för återfallsskärpning. Denna begränsning infördes av riksdagen bl. a. för att undvika registrering av bötesdomar; enligt straffrättskommitténs förslag och propositionen skulle varje dom å böter för förmögenhetsbrott grunda återfall. Med den utvidgning av återfallsbe-

stämmelsens tillämpningsområde som beredningen föreslår synes det mindre tilltalande att tidigare brott, varå ej kan följa högre straff än böter, skall kunna föranleda en kraftig höjning av straffskalan för ett senare brott. Över huvud synes behov av att låta en tidigare bötesdom leda till ett överskridande av eljest gällande maximum vid återfall knappast föreligga. Domstolen torde vid återfall kunna taga tillräcklig hänsyn till den tidigare domen genom straffmätning inom den vanliga straffskalan. Beredningen föreslår därför att dom å böter, oberoende av om domen avsett brott varå kan följa fängelse eller ej, icke får läggas till grund för höjning av straffets maximum vid återfall. Icke heller dom å disciplinstraff är återfallsgrundande. Någon ändring i denna i 12 § lagen den 30 juni 1948 om disciplinstraff för krigsmän upptagna bestämmelse föreslås icke.

Återfallsregeln har föreslagits vara tillämplig endast i fråga om brott som är belagda med straff i brottsbalken. Det har icke ansetts påkallat att utsträcka dess tillämplighet till specialstraffrätten, vare sig så att för denna införes en allmän återfallsregel eller så att dom för brott, som är belagt med straff i specialstraffrätten, är återfallsgrundande. I de återfallsbestämmelser som finns vid vissa särskilda brott inom specialstraffrätten föreslås icke någon ändring. Liksom i gällande rätt är återfallsbestämmelsen dock tillämplig även om domen avser flera brott och endast ett av dem är belagt med straff i brottsbalken.

Möjligheten att beakta utländsk dom bibehålles i förslaget. Domstolen får pröva om det brott domen avser skulle, bedömt enligt svensk rätt, ha hänförts under något stadgande i brottsbalken och

om straffet är sådant att återfallsskärpning må äga rum.

Under beredningens och straffrättskommitténs diskussioner har ifrågasatts om icke en särskild bestämmelse borde införas som ger möjlighet att vid yrkes- eller vanemässig brottslighet ådöma annat straff än vad straffskalan för brottet medger. Självfallet är den omständigheten att brottsligheten karakteriseras av yrkes- eller vanemässighet av betydelse vid val av påföljd. Institutet förvaring och internering kan tillämpas å vane- och yrkesförbrytare. Och även i de fall, där domstolen icke finner skäl till att döma till sådan påföljd, kan yrkes- eller vanemässigheten vara en betydande faktor vid bestämmande av längden av fängelsestraff. En regel som medger att straffskalan vid yrkes- eller vanemässighet får överskridas synes likväl icke ha någon självständig betydelse, om regler finns om förhöjning av straffmaximum vid sammanträffande av brott och vid återfall. Dessa regler bör ge domstolarna tillräckliga möjligheter att välja påföljd i alla de fall där yrkes- eller vanemässighet föreligger. Det har därför icke ansetts vara behövt med ett stadgande som låter yrkes- eller vanemässigheten utgöra grund för en kraftigare förhöjning än vad konkurrens- och återfallsreglerna medger (jfr vad straffrättskommittén anförde härom i SOU 1944: 69 s. 105). En speciell bestämmelse om straffskärpning vid vanemässighet finns i gällande lag i fråga om fosterfördrivning, SL 14: 27; i BrB 1: 4 har denna bestämmelse ej upptagits i sådan form. Att vanemässigheten stundom utgör rekvisit för att ett brott skall föreligga, t. ex. i fråga om koppleri, SL 18: 11 (BrB 4: 7), är en sak för sig.

4 kap. Preskription.

Beredningen har granskat de kriminalrättsliga preskriptionsbestämmelserna i syfte att utröna om mera trängande ändringar är påkallade. Måhända kan bestämmelserna, med de ändringar beredningen nu föreslår, i huvudsak oförändrade ingå i beredningens slutliga förslag till reaktionssystemets utformande. Bestämmelserna får enligt förslaget fortfarande sin plats i 5 kap. SL. Till ett kap. sammanföres således bestämmelser om preskription av möjligheten att ådöma straff och preskription av ådömt straff. Huruvida detta systematiskt är den bästa lösningen är beredningen icke beredd att nu taga ståndpunkt till.

Beredningen föreslår i fråga om preskription av möjligheten att ådöma straff endast smärre ändringar, närmast för att bringa lagtexten i bättre överensstämmelse med tillämpningen i praxis. En bestämmelse har beredningen ansett kunna utgå. Preskription av ådömt straff har däremot reglerats på ett nytt sätt.

Bestämmelserna om förverkande torde beredningen komma att upptaga till behandling i ett senare betänkande, varvid även förhållandet till specialstraffrätten skall uppmärksammas. Den granskning som då göres kan föranleda ändring även i preskriptionsbestämmelserna. För närvarande föreslås endast mindre jämkningar; dock föreslås införande av bestämmelse om preskription av ådömd förverkandepåföljd.

1. Preskription av straff.¹

Enligt 5 kap. 13 § strafflagen förfaller allt straff, ådömt eller icke ådömt, om förbrytaren dör. Dock skall ådömda

böter utgå av egendom som till gäldande därav under den dömdes livstid tagits i mät eller satts i allmänt förvar. Påföljd som i SL 2:16 och 17 sägs må ådömas utan hinder av förbrytarens död, om det finnes skäligt. I dessa bestämmelser föreslår beredningen ingen ändring.

Huvudbestämmelsen om preskription av straff återfinnes i gällande rätt i SL 5:14, enligt vilken straff är förfallet, om den misstänkte ej häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom viss angiven tid, olika för brott av olika svårhetsgrad. Beredningen uppfattar preskriptionsinstitutet såsom ett uttryck för att det från samhällets sida anses icke nödvändigt eller lämpligt att straff ådömes sedan en viss tid förflutit från det brottet begicks.

Varken gällande rätts eller förslagets ståndpunkt innebär något formellt förbud för åklagaren att väcka talan. Bestämmelsen är icke konstruerad som en åtalsförutsättning. Domstolen skall, om åtal väckes för sent, efter erforderlig prövning av åtalet lämna detta utan bifall, däremot icke avvisa åtalet, vilket skall göras om åtal anställes utan att en åtalsförutsättning är uppfylld. Inom beredningen har emellertid diskuterats tanken att utforma stadgandet såsom ett förbud mot att väcka åtal. Mot denna lösning kan dock anföras att det stundom först vid domstolsprövningen blir klarlagt enligt vilket lagrum en gärning är straffbelagd (t. ex. stöld—snatteri). För en sådan prövning bör kanske huvudförhandling hållas. Om domstolen kommer till annat resultat än åklagaren och därför finner att brottet är preskriberat, är det ej fullt tillfredsställande att

¹ Se Strahl m. fl., Om påföljder för brott, s. 40 ff.

domstolen förklarar att åklagaren väckt åtal i strid mot åtalsförbud.

Denna ståndpunkt, vilken intages i 14 och 15 §§, har i förslaget — i motsats till gällande rätt — kommit till uttryck även i 19 a §, vari nu stadgas att, där straff är förfallet, talan om ådömande av förverkandepåföljd ej må väckas senare än tio år från det brottet begicks. Någon saklig motivering för den skillnad som nu finns mellan 14 och 15 §§, å ena, och 19 a §, å andra sidan, torde icke kunna anföras. Vid tillkomsten av 19 a § 1948 gjordes icke några uttalanden i denna fråga.

Enligt gällande rätt avbrytes preskriptionen av straff av att den misstänkte häktas eller erhåller del av åtal för brottet. Denna lydelse tillkom i samband med rättegångsbalkens införande¹ och har i förslaget bibehållits.

Frigives den häktade utan att åtal väckes eller avskrivs eller avvisas ett mål, däri den misstänkte erhållit del av åtalet, uppkommer frågan om preskriptionsavbrott skall anses ha skett eller om preskriptionstiden bör fortfara att löpa som om häktning eller delgivning aldrig hade skett. Enligt 17 § skall ny preskriptionstid börja löpa om mot den misstänkte inlett förfarande avbrutits. Bestämmelsen får ses mot bakgrunden av att stadgandet talar om en fortsättning av förfarandet. Såsom avbrott torde därför ej böra anses händelse som gör det för brottets beivrande nödvändigt att anställa nytt åtal; ej heller är förfarande som har inletts genom häktning att anse såsom avbrutet, om den häktade frigives och förundersökningen nedlägges. För att påföljd skall kunna ådömas synes enligt beredningens mening böra

fordras att ny häktning eller delgivning av åtal sker inom preskriptionstiden beräknad med utgångspunkt från brottet. Denna ståndpunkt, som torde intagas även av gällande rätt, har i förslaget kommit till uttryck i en ny paragraf, 15 a §. Strafflagskommissionen (SOU 1923: 9 s. 46 och 441) föreslog en bestämmelse liknande den beredningen här upptagit. Kommissionen var dock av den meningen att därigenom gjordes en ändring i gällande rätt, vilken enligt kommissionen var att tolka så att ny preskriptionstid även i ett fall som det förevarande började löpa från dagen för avbrottet.

Preskriptionstidens längd varierar beroende på brottens svårhetsgrad såsom den kommer till uttryck i straffskalan. Brotten är uppdelade i sex grupper, av vilka en avser ämbetsbrott enligt SL 25:1—5; preskriptionstiden är i den grupp som omfattar de svåraste brotten tjugufem år och i den lindrigaste gruppen två år, 5:14 och 15. Beredningen har icke funnit anledning att följa en annan princip för preskriptionstidernas bestämmande.

Det är visserligen tvivel underkastat om en så långtgående uppdelning av brotten med olika preskriptionstider är nödvändig. Några egentliga olägenheter därav har dock icke försports. Att finna en gränsdragning som är teoretiskt och principiellt mer motiverad är knappast möjligt. Varje gränsdragning måste bli mer eller mindre godtycklig, likaväl som bestämmandet av preskriptionstidernas längd. Det kan dock ifrågasättas om det är lämpligt att bibehålla de längsta tiderna. Uppkommer fråga om beivrande av brott mycket lång tid efter brottets begående kan emellertid de av beredningen föreslagna bestämmelserna om påföljdseftergift och åtalseftergift kom-

¹ Se härom SOU 1944: 9 och 10 samt kungl. prop. nr 329/1946 och första lagutskottets utlåtande nr 59/1946; NJA II 1947 s. 281—286.

ma till tillämpning. I fråga om den ändrade utformning av bestämmelserna om preskriptionstiderna som föranledes av enhetsstraffets införande hänvisas till specialmotiveringen till 14 och 15 §§.

Preskriptionstiden torde vanligen anses löpa för varje brott för sig även där flera brott begåtts genom en och samma handling (se t. ex. NJA 1945 s. 45). En sådan anordning synes icke vara ändamålsenlig. Vid bestämmande av påföljd för den gärning som bragts under domstolens prövning förefaller det vara svårt att bortse från ett annat genom samma handling förövat brott, och att i domen ange att denna avser endast det grövre brottet synes konstlat. Föreligger en brottslighet som förövats genom endast en handling kommer frågan huruvida ett eller flera brott begåtts att vid straffmätningen få en underordnad betydelse i jämförelse med de mångahanda andra omständigheter som domstolen har att beakta. Ett visst straff kan sålunda mycket väl vara motiverat med hänsyn till vad den tilltalade förbrutit, oavsett huruvida detta är att beteckna såsom ett eller flera brott. Beredningen föreslår därför, i ett andra stycke till 14 §, att om en handling innefattar flera brott, den preskriptionstid som är stadgad för det svåraste skall gälla för samtliga brotten. — Flera brott begångna genom skilda handlingar bör, såsom hittills, i preskriptionshänseende betraktas vart för sig.

I 16 § angives utgångspunkten för preskriptionstidens början, med undantag för några brott för vilka särskild bestämmelse meddelas, vara den dag brottet begicks. Denna bestämmelse för närmast tanken till de fall då brottet avslutas samtidigt som gärningen begås. Men själva den brottsliga gärningen kan draga ut på tiden, så t. ex. vid olovligt byggande. I synnerhet gäller detta, när gärningen

icke består i åstadkommande av ett resultat utan i drivande av en verksamhet. Detsamma gäller även vid brott som består i åstadkommande av ett såsom icke önskvärt betraktat tillstånd, om även dettas vidmakthållande får anses ingå i brottet. Även gärning som innefattar straffbart försök till brott kan stundom draga ut på tiden. Preskriptionstidens början synes, i fall som de nu berörda, böra förskjutas och räknas från det den brottsliga verksamheten avslutades, även om brottet i och för sig är fullbordat vid en tidigare tidpunkt. En sådan förskjutning skall dock naturligtvis icke äga rum blott för det brottets verkningar sträcker sig längre i tiden, såsom när efter misshandel följer en sjukdomstid. Beredningen har ansett att denna uppfattning, vilken torde överensstämma med gällande rätt, bör komma till uttryck i lagtexten och har föreslagit ett tillägg i 16 § av innehåll att brottet anses begånget den dag den brottsliga handlingen avslutades. Huruvida en under längre tid pågående brottslig verksamhet utgör en eller flera handlingar är däremot en fråga som icke löses av den föreslagna bestämmelsen. Med handling avses även underlåtenhetshandling. Avgörande är vid underlåtenhetsbrott huru länge brottet alltjämt begicks. En skyldighet att handla kan bestå ehuru icke längre såsom straffsanktionerad. Det måste vid underlåtenhetsbrott i varje särskilt fall prövas, huru länge straffet är avsett att verka som tvångsmedel för prestationens framtvingande.

Ett brott kan ej anses begånget förrän det blivit fullbordat. Detta innebär att om en handling straffbarhet är beroende av att viss verkan inträtt, preskriptionstiden ej börjar löpa förrän så skett. Detta bör gälla icke bara verkan som är nödvändig för att ett brott över hu-

vud skall föreligga. Även i de fall då en handling fortskridit så långt att den är straffbar, t. ex. misshandel (BrB 1:5), och den misshandlade sedermera avlider (BrB 1:7), bör denna senare effekt leda till att preskriptionstid för det vållande till annans död som kan föreligga räknas från dödsfallet. Däremot skall preskriptionstiden räknas från själva misshandeln, även om det först senare blir klarlagt, t. ex. att allvarlig sjukdom tillfogats och brottet därför karakteriseras som grovt (BrB 1:6). Försöksbrott är fullbordat när gärningens utförande fortskridit så långt att straffbart försök föreligger. För en lagstiftning som vid brottslighetens bedömande lägger huvudvikten vid gärningsmannens person och icke på den yttre effekten kan det möjligen anses mest följdriktigt att låta preskriptionstiden räknas från det själva handlingen företogs. Det kan dock sägas att om lång tid förflyter från det handlingen företogs till dess verkan inträdde — och det är ju endast i sådana fall valet av utgångspunkt för preskriptionstiden har någon nämnvärd betydelse — och den brottslige icke förebyggt effekten, det är förenligt även med denna ståndpunkt, att tiden räknas från effektens inträde. För en sådan lösning, vilken torde vara gällande rätts, kan också anföras starka skäl. Det kan eljest inträffa att preskriptionstid börjar löpa och t. o. m. går till ända innan ännu åtal kan anställas, därför att brottet ej fullbordats. En anstiftare skulle kunna gå fri på grund av preskription, om huvudförbrytelsen begåtts en längre tid efter hans handling, och en byggmästare, som uppfört ett hus utan att iakttaga tillbörlig aktsamhet, skulle, om huset först senare störtar samman och skadar någon, kunna gå fri, emedan preskriptionstid gått till ända. Det är tydligt att

den föreslagna regeln kan medföra att stundom mycket lång tid kan förflyta från det själva handlingen företogs till dess domstol har att pröva påföljden. Denna omständighet kan vara av betydelse för prövning av fråga om åtals- eller påföljdseftergift. Beredningen anser, bl. a. med hänsyn till det 1948 tillagda andra stycket i SL 1:1 (oförändrat upptaget i BrB 23:11), att lagtexten bör förtydligas i det avseende som här berörts. Enligt sistnämnda stadgande anses, vid avgörande av frågan om svensk lags tillämplighet, ett brott vara begånget där den brottsliga handlingen företogs och även där brottet fullbordades. Med brottets fullbordande har man emellertid avsett endast den brottsliga handlingens omedelbara verkan och icke dess slutliga effekt om enbart denna inträffat i Sverige.¹

Även om preskriptionstiden avbrutits genom häktning eller delgivning av åtal inom föreskriven tid, innebär detta icke att påföljd därefter kan ådömas inom obegränsad tid. Enligt 19 § må i intet fall straff ådömas sedan trettio år förflutit från det brottet begicks eller, om brottet icke är belagt med straffarbete över två år, sedan femton år förflutit. En dylik absolut preskriptionstid finner även beredningen vara lämplig. Det kan icke vara tillfredsställande att låta frågan om ingripande med anledning av ett brott vara svävande för all framtid.

Enligt gällande rätt, 17 §, skall under vissa omständigheter ny preskriptionstid börja löpa. Så är förhållandet om det mot den misstänkte inledda förfarandet avbrutits sedan häktning eller delgivning av åtal skett. Den nya preskriptionstiden räknas från dagen för avbrottet. Såsom redan tidigare anmärkts (s. 147) får

¹ Se Beckman-Bergendal-Strahl, Brott mot staten och allmänheten, s. 47 f; jfr även RB 19:1.

ordet avbrott ses mot bakgrunden av att stadgandet talar om ett fullföljande av förfarandet efter avbrottet.

I fråga om tolkningen av »avbrott» i det inledda förfarandet har tveksamhet rått i rättstillämpningen. Det torde vara otvivelaktigt, att såsom avbrott icke skall anses uppskov för förfarandets normala bedrivande, såsom för verkställande av sinnesundersökning, eller uppehåll som orsakas av fullföljd till högre rätt. Huruvida åter en förklaring att målet skall vara vilande i avbidan på utgången av ett annat mål, skall anses innebära ett avbrott som medför att ny preskriptionstid börjar löpa, har varit föremål för olika meningar. Stadgandets utvecklingshistoria ger stöd åt ett jakande svar. Enligt den ursprungliga lydelsen medgavs nämligen ny preskriptionstid endast om avbrott i förfarandet skett utan den tilltalades skuld. Som det får antagas att stadgandet icke givits utan att man haft ett praktiskt viktigt fall i tankarna, är det troligt att därmed avsågs just fall i vilka målet förklarades vilande. När den begränsande förutsättningen att den tilltalade ej finge ha skuld till avbrottet borttogs genom lagstiftning den 31 mars 1926, var meningen uppenbarligen att utvidga bestämmelsens tillämpningsområde. Åtgärd som utgör ett naturligt led i brottmålets utförande bör emellertid icke medföra att förfarandet anses avbrutet, t. ex. vilandeförklaring för att viss i målet uppkommen rättsfråga skall hänskjutas till särskild process i viss annan ordning. Denna mening har vunnit anslutning i praxis (NJA 1919 s. 229). Icke heller återförvisning till lägre rätt bör betraktas som ett avbrott i förfarandet. I praxis har i vissa likartade fall vidare ansetts att förfarandet icke avbrutits genom att målet har förklarats vilande i avbidan på utgången av ett an-

nat mål (Svensk Juristtidning 1943 rf s. 57 och NJA 1945 s. 104; avbrott anses ej ha skett genom att mål om ansvar för falskdeklaration vilar i avbidan på utgången av mål om fastställande av skattens storlek). För denna mening talar starka praktiska skäl. Däremot har i annat fall (NJA 1949 s. 191) förfarandet ansetts avbrutet, då mål om ansvar för visst brott förklarats vilande i avbidan på utgången av mål mot annan person för liknande brott. Det måste ifrågasättas om sistnämnda praxis bör vidmakthållas. Parten blir tvungen att anmäla målet till förnyad handläggning endast för att begära ny vilandeförklaring i ett fall där domstol redan tidigare accepterat skäl för vilandeförklaring. Praktiska skäl talar för att jämställa dessa fall med dem där vilandeförklaringen har sin grund i ett av lagen åt parterna anvisat sätt för rättstvistsens fullföljande.

Godtages denna ståndpunkt återstår såsom tillämpningsområde för 17 § fall där avbrott orsakas av att den tilltalade uteblir. Huruvida han har skuld till uteblivandet, genom att han underlåter att inställa sig eller genom att rymma, eller ej, t. ex. på grund av sjukdom, är likgiltigt. Att avgöra när avbrottet skedde och därför ny tid börjat löpa möter i allmänhet icke några svårigheter om den misstänkte uteblir från en förhandling till vilken han kallats. Har den misstänkte icke kallats till förhandling, kan det vara vanskeligare att ange när avbrott skett. Delgivning av kallelse till förhandling eller vilken annan delgivning som helst utom delgivning av stämning kan enligt RB 33:12 ske genom kungörelse, om kännedom om den misstänktes uppehållsort icke kan vinnas. Kallelse till personlig inställelse — och sådan inställelse är ofta nödvändig för att målet skall kunna avgöras (se RB 21:2,

jfr 46:15) — torde dock i ytterst få fall komma till den misstänktes kännedom genom kungörelseförfarande. Det är därför naturligt om domstolarna underlåter att föranstalta om delgivning i dylika fall och i stället bedriver efterforskningar för att finna den misstänkte. Delgivning och övriga åtgärder för en redan anhängig rättegångs fullföljande till dess slutligt avgörande föreligger ankommer nämligen på domstolen. Denna verksamhet fortgår hela tiden mer eller mindre sammanhängande. Det är alltså icke på parten, åklagaren, det ankommer att tillse att förfarandet fullföljes. Under dessa omständigheter är det vanskligt att säga när ett avbrott i förfarandet inträtt av sådan beskaffenhet att ny preskriptionstid börjar löpa. En sådan osäkerhet är besvärande. Enligt beredningens mening är den bästa lösningen att helt enkelt upphäva bestämmelsen om ny preskriptionstid. Bestämmelsens syfte, att förhindra att straff ådömes lång tid efter det preskriptionstiden en gång avbrutits, tillgodoses genom de i 19 § intagna reglerna om absolut preskriptionstid.

Beredningen har av nu anförda skäl föreslagit att 17 § upphäves. Har preskriptionstiden en gång avbrutits, kan påföljd ådömas så länge icke den absoluta preskriptionstiden i 19 § förflutit.

De i 14 § nämnda preskriptionstiderna förlänges enligt gällande rätt i vissa fall. Har någon begått brott, varå straffarbete över två år kan följa, och därefter innan brottet preskriberats ånyo förövat sådant brott, skall enligt 18 § tid för rättigheten att beivra det första brottet räknas från det senare. Begår han ytterligare brott förlängs preskriptionstiden på motsvarande sätt. Bestämmelsen, som infördes 1926 i samband med att

alla brott, även de grövsta, gjordes preskriptibla, bibehålles i förslaget med den ändring som föranledes av införande av ett enhetligt frihetsstraff. Inom beredningen har dock uttalats olika meningar om behövligheten av 18 §.

2. Preskription av ådömd påföljd.

Enligt SL 5:20 förfaller ådömt frihetsstraff om verkställigheten icke påbörjats inom viss bestämd tid från det domen vann laga kraft, varierande med hänsyn till det ådömda straffets stränghet. Straffen är uppdelade i fem grupper, den längsta preskriptionstiden är trettio år och den kortaste fem år. Har verkställigheten påbörjats men avbrutits sedan en viss del avtjänats, skall enligt SL 5:22 för återupptagande av verkställigheten ny tid räknas från dagen för avbrottet, därvid tiden beräknas efter vad som återstår att avtjäna. Vid förverkande av villkorligt anstånd med verkställighet eller av villkorlig frigivning räknas preskriptionstiden från det beslutet om förverkande vann laga kraft. Enligt SL 5:23 förlängs preskriptionstiden om den, som dömts till straffarbete på längre tid än två år, innan straffet preskriberats begår nytt brott varå kan följa mer än två års straffarbete. Ny tid för verkställigheten eller för återupptagande av verkställigheten räknas då från det nya brottet. Begår han ytterligare brott, förlängs preskriptionstiden på motsvarande sätt. För verkställighet av ungdomsfängelse gäller enligt 24 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse en preskriptionstid av fem år, räknat från det domen vann laga kraft. För förvaring och internering är preskriptionstiden enligt 18 § lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt femton år. Någon särskild reglering för det fall att den som dömts till ungdomsfängelse,

förvaring eller internering begår nytt brott finns icke; ej heller finns vid dessa påföljder särskilda bestämmelser om preskription av möjligheten till fortsatt verkställighet om verkställigheten avbrutits.

Gällande rätts ståndpunkt innebär att straffet eller påföljden skall bringas till verkställighet även om frågan blir aktuell endast kort tid före preskriptionstidens utgång. I och för sig kan detta knappast anses vara en helt tillfredsställande ordning. Har en längre tid förflutit från det påföljden beslutats utan att någon verkställighet påbörjats, torde frågan om påföljden stundom komma i ett annat läge. Det synes vara ett samhällsintresse att en omprövning av frågan om verkställigheten göres i de fall då längre tid förflutit utan att verkställigheten påbörjats. Ju längre tid som förflutit, desto större är anledningen till att noggrant uppmärksamma om verkställighet av påföljden är påkallad. Lika väl som domstol vid avgörande av påföljden för ett brott tar hänsyn till den tid som förflutit från brottets begående, synes frågan om verkställigheten böra kunna påverkas av den tid som förflyter innan verkställigheten kan börja. Beredningen kan härom hänvisa till vad som anförts angående påföljdseftergift (s. 120 ff). Det kan nämnas att enligt danska strafflagen (§ 96 stk. 1) icke någon straffdom får verkställas efter tio år utan beslut av justitieministern.

En prövning av verkställighetsfrågan kan för närvarande endast ske nådevägen. Den mera allmänna prövning beredningen förordar torde böra ankomma på annan myndighet än nådemyndigheten. Lämpligen synes den kunna anförtros åt den domstol, som i första instans handlagt det mål, vari den påföljd som det är fråga om att verkställa bestämts.

Vid den förnyade prövningen skall avgöras huruvida det ådömda straffet skall verkställas eller ej. Domstolen har att välja endast mellan dessa båda alternativ. Det är alltså icke meningen att prövningen skall avse huruvida straffmätningen i och för sig är väl avvägd eller den lämpligaste påföljden valts. En längre gående prövning, som skulle avse hela påföljdsfrågan, kunde visserligen från principiella utgångspunkter möjligen anses vara motiverad. Vid en sådan skulle domstolen bedöma påföljden som om påföljd tidigare ej bestämts. Det tidigare avgörandet skulle icke anses ha rättskraft, och domstolen skulle kunna utmäta annat straff eller välja annan påföljd, varvid omständigheter som inträffat efter förra domen kunde inverka. Att lägga en sådan prövning hos domstolen skulle emellertid medföra stora praktiska svårigheter. Beredningen har tvekat inför frågan, om icke domstolen likväl borde ha möjlighet att meddela villkorligt anstånd med verkställigheten genom någon form av villkorlig dom, men har stannat för att icke föreslå en sådan anordning.

Något annorlunda ställer sig frågan om den ådömda påföljden är ungdomsfängelse, förvaring eller internering. Dessa påföljder ådömes när vissa särskilda omständigheter föreligger. Om verkställigheten icke kan börja förrän avsevärd tid förflutit, torde det ofta kunna inträffa att de speciella omständigheterna icke längre är för handen; särskilt kan i detta hänseende uppmärksammas åldersfrågan när det gäller den som dömts till ungdomsfängelse. Visserligen står det i ungdomsfängelsenämndens makt att i undantagsfall utskrive den intagne genast efter det han intagits (12 § andra stycket ungdomsfängelselagen), men intagning skall dock ske. I

fråga om förvarade och internerade är anstaltstiden alltid minst den av domstol i domen bestämda tiden. I fråga om alla dessa kategorier intagna kan skäl anföras för att domstolen vid den nya prövningen skall ha befogenhet att ändra påföljden till tidsbestämt frihetsstraff. Beredningen har likväl icke velat föreslå en annan lösning i fråga om de nu nämnda påföljderna, närmast av den anledningen att deras reformering redan är föremål för beredningens uppmärksamhet. Det väsentligaste i detta reformarbete torde komma att vara en avsevärd utvidgning av verkställighetsmyndighetens befogenheter att gestalta behandlingen, både i fråga om sättet och tiden. Det torde då icke på samma sätt som nu visa sig angeläget att giva domstol extraordinär befogenhet att ändra en påföljd till en annan. Däremot torde även då en befogenhet för domstolen att förklara att någon verkställighet alls ej skall ske vara motiverad (jfr kungl. prop. nr 310/1937 s. 96 och första lagutskottets utl. nr 65/1937 s. 37; NJA II 1938 s. 459—461).

Bestämmelsen torde lämpligen kunna utformas så, att om verkställigheten icke börjat inom tre år från det domen vann laga kraft domen icke får verkställas förrän domstolen förklarat att så får ske. Treårsgränsen har valts för att det endast undantagsvis skall behöva förekomma att ny prövning måste verkställas. Å andra sidan torde redan en tid av tre år vara tillräcklig för att en annan syn skall kunna läggas å verkställigheten. Som jämförelse kan nämnas att prövotiden vid villkorlig dom är tre år.

De omständigheter som kan föranleda domstolen att förklara att verkställighet ej skall ske är sådana som skulle kunna åberopas som skäl för påföljdseftergift. Brottets svårhet och beskaften-

het över huvud är sålunda av vikt. Tiden som förflutit från domens lagkraftvinande är naturligtvis icke ensamt avgörande. Tidsförloppet är endast det faktum som är anledningen till att saken tages upp, därför att nya omständigheter och nya synpunkter kan ha tillkommit. Av väsentlig betydelse är den dömdes uppförande under den gångna tiden. Ju längre tid som gått, desto större vikt erhåller ett anmärkningsfritt levnads sätt. De allmänna synpunkter som eljest påkallat undergående av straff får minskad betydelse. Har den dömden begått nytt brott av allvarligt slag, kommer det naturligtvis knappast i fråga att domstolen förklarar att verkställighet av den förra domen ej skall ske. Redan en tillämpning av konkurrensreglerna gör att frågan ej aktualiseras. Skall den brottslige för det nya brottet erhålla frihetsstraff ådömes gemensamt straff jämlikt SL 4: 3, och om ungdomsfängelse, förvaring eller internering ådömts eller skall ådömas har domstolen att förordna att påföljden skall avse hela brottsligheten (ungdomsfängelselagen 20 och 21 §§, lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt 13 och 14 §§). Meddelas vid den senare lagföringen villkorlig dom utan utsatt straff, måste däremot prövas huruvida den första domen skall verkställas.

Innan domstolen tar ställning till frågan om verkställigheten torde det ofta vara nödvändigt med en personundersökning. Det torde kunna antagas att flertalet av dem som stadgandet kommer att tillämpas på avsiktligt hållit sig undan, och svårigheter kommer sannolikt att föreligga när det gäller att anskaffa tillförlitliga uppgifter. Självfallet måste det tillses att undanhållande icke särskilt premieras. Stundom bör det dock vara möjligt att erhålla en till-

förlitlig redogörelse för den dömdes förhållanden under tiden efter domen.

I fråga om det processuella förfarandet synes det vara lämpligt att frågan skall prövas vid domstol som i första instans dömt i det mål vari påföljden bestämts. Praktiska skäl talar för att dessutom annan domstol som handlägger åtal eller häkningsframställning mot den brottslige berättigas att pröva frågan om verkställigheten av den tidigare ådömda påföljden. Frågan synes böra komma under rättens prövning genom framställning av åklagare, sedan fångvårdsstyrelsen gjort anmälan till honom. Motsvarande ordning gäller nu i de fall, då förening av straff skall äga rum enligt SL 4: 4.

Även för ärendets handläggning inför domstol torde förfarandet vid förening av straff kunna tjäna som förebild. Den dömda bör alltid erhålla tillfälle att bli muntligen hörd. I fråga om domstolens sammansättning torde böra gälla vad som i allmänhet är föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling.

Den dömda torde alltid vara efterlyst för verkställighet. Har mer än tre år flutit från det domen vann laga kraft bör efterlysningen ej gälla införpassande till fångvårdsanstalt utan anhållande i avbidan på prövning av frågan om verkställigheten. Ett omedelbart omhändertagande måste naturligen kunna göras. De flesta av de fall som kan föranleda tillämpning av bestämmelsen om verkställighetsprövning torde vara sådana att det finns skäl att antaga att den dömda söker undandraga sig verkställigheten. Stundom kan dock förhållandena vara sådana att den dömda utan fara kan lämnas på fri fot. Lämpligt torde vara att fångvårdsstyrelsen erhåller befogenhet att taga den dömda i förvar i avbidan på domstolens avgörande.

Domstolens avgörande föreslås ske genom beslut. Beslutet kan överklagas såväl av åklagaren som den dömda. Beslutet bör lända till omedelbar efterrättelse, om ej annat förordnas. Har domstolen funnit att verkställighet skall ske synes skäl icke föreligga att annat än undantagsvis medge ytterligare uppskov med verkställigheten. Någon befogenhet att sedan domstol beslutat i saken behålla eller taga den dömda i förvar torde icke böra tillerkännas fångvårdsstyrelsen. Har domstolen beslutat att verkställighet ej skall ske eller att dess beslut icke får verkställas förrän det vunnit laga kraft, bör den dömda icke kunna kvarhållas.

Beslutar domstol att verkställighet av tidsbestämt frihetsstraff skall ske, bör hela den tid den dömda varit tagen i förvar avdragas från verkställighetstiden. En bestämmelse härom har föreslagits intagen i 20 § lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Frågan om verkställigheten bör emellertid icke kunna hållas svävande hur länge som helst. Även med den reglering av preskriptionen av ådömt straff som beredningen föreslagit, torde det vara erforderligt att en absolut gräns sättes för möjligheten att verkställa ådömd påföljd. Efter en viss längre tids förlopp bör varje verkställighet vara utesluten.

Om den ordning för prövning av verkställigheten som beredningen föreslagit här ovan genomföres, är det icke nödvändigt att behålla den nuvarande långt gående uppdelningen av straffen med avseende å verkställbarheten. Enligt beredningens mening är det tillräckligt med en uppdelning i två grupper. För de alla grövsta brotten, där frihetsstraff över åtta år eller på livstid ådömts, föreslår beredningen att den absoluta pre-

skriptionstiden bestämmes till tjugu år, räknat från domens lagakraftvinnande. Preskriptionstiden för övriga straffdomar föreslås vara tio år. De föreslagna tiderna innebär i några fall en avsevärd förkortning i jämförelse med nu gällande preskriptionstider. För de kortaste frihetsstraffen blir det däremot en förlängning. Någon ändring av preskriptionstiderna för ungdomsfängelse, förvaring och internering föreslås icke.

Avbrytes påbörjad verkställighet bör, såsom gällande rätt föreskriver, för att fortsatt verkställighet skall få ske fordras att icke alltför lång tid förflutit efter det avbrottet inträdde. För preskription av fortsatt verkställighet torde böra gälla bestämmelser motsvarande dem som gäller för preskription av icke påbörjad verkställighet. Har mer än tre år förflutit, bör därför frågan huruvida verkställigheten skall återupptagas prövas av domstol, och absolut preskription bör inträda efter tio eller i vissa fall tjugu år. Beredningen har icke ansett det erforderligt att låta den absoluta preskriptionstiden vara beroende av vad som återstår av straffet; tiden blir beroende av det ådömda straffets längd.

Följdriktigheten får anses kräva att preskriptionstid löper även då verkställigheten av ungdomsfängelse, förvaring eller internering avbrytes. Någon sådan bestämmelse finns icke i gällande rätt, men i varje fall vid förvaring har SL 5:22 ansetts böra analogiskt tillämpas (se SOU 1937:3 s. 65; NJA II 1938 s. 459). Även vid dessa påföljder bör domstol pröva frågan om fortsatt verkställighet, och en absolut gräns för återupptagande av verkställigheten bör finnas.

Den i 18 och 23 §§ stadgade ordningen med förlängning av preskriptionstiderna om den brottslige begår nytt

brott, vilken tillkom 1926 i samband med att alla brott, även de grövsta, gjordes preskriptibla, har motiverats med att det i dessa fall finns anledning antaga tillvaron av en permanent samhällsfarlighet; ur individualpreventiv synpunkt borde straff icke bortfalla, om det föreligger ett mera markant utslag av brottslighet. Såsom på annat ställe nämnts bibehåller beredningen den i 18 § upptagna bestämmelsen. Beredningen anser emellertid att det nuvarande innehållet i 23 § bör upphävas. Någon förlängning av de absoluta preskriptionstiderna torde icke vara behövlig. Har den dömde i något enstaka fall varit på fri fot i mer än tjugu eller tio år synes det knappast vara nödvändigt att straffet avtjänas på grund därav att han begått ett nytt allvarligt brott, för vilket han dömes efter tjuguårs- eller tioårstidens utgång. I dessa fall, då den brottslige redan dömts för det tidigare brottet, föreligger icke samma behov som i 18 §:ns fall att upprätthålla möjligheten att utreda hela den brottslighet som ligger honom till last. Domstolen kan, då straff bestämmes för det nya brottet, taga hänsyn till den tidigare brottsligheten. Dessutom märkes att om den tilltalade är farlig förvaring nästan alltid torde kunna användas.

Ådömda böter bortfaller enligt SL 5:20 andra stycket sedan tre år förflutit från det bötesbeslutet vann laga kraft, där ej dessförinnan talan om böternas förvandling blivit anställd. Förvandlingsstraff är förfallet om det icke börjat verkställas innan tre år förflutit från det beslutet vann laga kraft.

Den reglering av preskriptionen av böter som gällande rätt innehåller bibehålles i huvudsak i förslaget. Några jämkningar i lagtexten har emellertid vidtagits. Sålunda föreslås, att preskription av böter avbrytes först därigenom att

ansökan om förvandling delgives den bötfällde. Denna lösning överensstämmer med den tolkning gällande rättsbestämmelse givits i praxis (se NJA 1950 s. 332); den överensstämmer också bäst med de bestämmelser som gäller för preskriptionsavbrott i andra fall.

Olika meningar har yppats i frågan om preskriptionstiden skall anses vara avbruten om domstolen jämlikt 12 § lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff återförvisar ärendet till ny handläggning inför indrivningsmyndigheten för prövning i fråga om anstånd eller avbetalning eller ock rörande åtgärd för indrivning av böterna. Enligt en hovrättsdom skulle preskriptionstiden icke anses vara avbruten om ärendet återförvisats (se Svensk Juristtidning 1948 s. 571), varför preskription skulle inträda tre år efter bötesdomens lagakraftvinnande. En sådan lösning kan emellertid vålla praktiska svårigheter. En av domstolen anvisad åtgärd skulle kanske icke hinna vidtagas innan ny ansökan om förvandling måste göras för att icke preskription skall inträda. Det förefaller icke vara motiverat att jämställa domstolens åtgärd med ett nedläggande av åtal. Åtgärden är bl. a. att anse som ett av lagen åt domstolen anvisat sätt att fullständiga utredningen. Beredningen föreslår därför, att preskriptionstiden skall vara avbruten redan genom att ansökan delgivits den bötfällde, men att om ärendet därefter återförvisas ny tid om tre år skall börja löpa.

Ändring av bestämmelserna för verkställighet av förvandlingsstraff synes icke vara påkallad. En prövning liknande den som föreslagits i fråga om omedelbart ådömt fängelsestraff förefaller onödigt med den korta preskriptionstid som ändå gäller.

Någon preskriptionstid för avsättning

och suspension finnes icke i gällande rätt, SL 5:21. Att behov av sådan bestämmelse saknas i fråga om avsättning är uppenbart, men det kan möjligen ifrågasättas att införa preskriptionstid för suspension. I regel torde suspension emellertid kunna verkställas inom relativt kort tid från domens meddelande. Suspension får dock icke verkställas medan den dömde undergår frihetsstraff (SL 2:15). Ett i samband med suspension ådömt långvarigt frihetsstraff medför sålunda att verkställigheten av suspensionen skjutes på framtiden. Om frihetsstraffet är så långt att det uppgår till den tid vid vilken preskription skulle kunna ifrågasättas, torde dock knappast suspension utan i stället avsättning ådömas (jfr SL 25:1—4 och 7). För övrigt skulle en preskriptionsbestämmelse för suspension få innehålla föreskrift om att preskriptionstid ej löper under den tid den dömde undergår frihetsstraff. Någon preskriptionsbestämmelse för suspension torde därför icke vara erforderlig.

Bestämmelser saknas i gällande rätt om preskription av verkställigheten av ådömd förverkandepåföljd enligt 2 kap. 16 och 17 §§ strafflagen.¹ I fråga om förverkande av annan egendom än penningar torde något behov av reglering knappast ha gjort sig gällande i praktiken. Vid förverkande av penningar eller egendoms värde är förhållandet annorlunda. Flera rättsfall visar detta (se Svensk Juristtidning 1930 rf s. 52 och NJA 1951 s. 573). Även om dessa rättsfall avser förverkande utanför strafflagens område, torde samma förhållande kunna uppstå vid förverkande enligt strafflagen.

Enligt beredningens mening föreligger

¹ Se Strömberg, Om konfiskation som brottspåföljd, s. 326 ff.

ett behov av en tidsbegränsning för indrivning av förverkat belopp. Att under en lång följd av år fortsätta med verkställighetsåtgärder förlorar småningom sin mening och framstår slutligen närmast som trakasseri. Förverkandepåföljd är ett medel i kampen mot brottsligheten; från kriminalpolitisk synpunkt kan dock en åtgärd som under mycket lång tid verkar enbart negativt knappast vara av värde. Det kan visserligen inträffa att bouppteckning efter person, som ålagts att utgiva förverkandebelopp, upptager tillgångar som skulle kunna tagas i anspråk för fullgörande av åläggandet men vilka ej tidigare varit åtkomliga. Kan även sådana tillgångar tagas i anspråk tillgodoses det statliga ekonomiskt-fiskaliska intresset. Någon kriminalpolitisk effekt kan det emellertid knappast ha. Det fiskaliska intresset bör icke få vara utslagsgivande vid bedömning av frågan om preskription. Preskriptionstiden bör å andra sidan göras så lång att det i regel är möjligt att med tillgängliga resurser verkställa förverkandet. Särskilt i fråga om stora förverkandebelopp är det nödvändigt att indrivningsåtgärder kan företagas under en följd av år. Vid bestämmandet av tiden torde man icke böra taga hänsyn till att den dömda kan erhålla tillfälliga, opåräknade inkomster.

Beredningen föreslår därför att preskription efter viss tid skall inträda. Skillnad har därvid icke ansetts böra göras mellan olika former av förverkande. Något skäl att från preskription av verkställighet undantaga förverkande enligt SL 2: 17 andra stycket föreligger

ej. Preskriptionen bör avbrytas genom att förverkandebeslutet verkställas i de fall där verkställighet skall ske. Stundom fordras emellertid icke särskilda verkställighetsåtgärder, t. ex. då egendom slagtagits, utan beslutet är verkställt i och med att det vinner laga kraft. Fråga om preskription uppkommer då över huvud icke. I fråga om tidslängden har beredningen stannat för tio år, vilken gäller vid vanlig fordringspreskription och i praxis stundom ansetts böra tillämpas. Som utgångspunkt för tidens beräkning har i likhet med vad som gäller för böter valts domens lagakraftvinnande.

Med en så lång tidrymd synes det icke vara erforderligt att förlängning skall kunna förekomma genom preskriptionsavbrytande åtgärder från indrivningsmyndighetens sida eller genom delbetalning eller dylikt från den dömdes sida. En sådan ståndpunkt skulle innebära att preskription inträder endast som följd av försumlighet från indrivningsmyndigheternas sida. Tio år bör därför utgöra den absoluta gränsen för verkställighet. Det innebär, att beslut om förverkande är förfallet i den mån verkställighet ej skett inom tio år. Är det fråga om viss sak som förklarats förverkad upphör den rätt kronan haft till saken.

Den reglering av preskription av ädömd förverkandepåföljd som här föreslås har direkt avseende endast å förverkande enligt strafflagen men torde kunna analogiskt tillämpas även inom specialstraffrätten.

IV AVD. REGISTRERING AV BROTT OCH STRAFF

1 kap. Nuvarande straffregistrering.

Allmänna straffregistret.

Det s. k. allmänna straffregistret föres hos fängvårdsstyrelsen — det kallas också, framför allt i författningstext, »det hos fängvårdsstyrelsen förda straffregistret» — jämlikt lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister. Till lagen ansluter sig en kungörelse den 26 november 1914 (nr 413) om uppgifter till straffregistret och om registrets förande.

Straffregistret skall enligt 1 § i nämnda lag innehålla uppgifter om dem som genom utslag av domstol eller myndighet i riket

1. blivit dömda till dödsstraff, straffarbete eller fängelse eller med tillämpning av 12, 20, 21, 22 eller 23 kap. strafflagen till dagsböter ej under sextio eller med tillämpning av 5 kap. 2 § strafflagen till böter för brott, varå enligt lag kan följa straffarbete, eller med tillämpning av 6 § samma kapitel till böter, eller

2. erhållit villkorlig dom, eller

3. blivit dömda till ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran, eller

4. blivit dömda till förvaring eller internering i säkerhetsanstalt, eller

5. förklarats vara övertygade om någon med straff belagd gärning, men i anseende till sinnessjukdom ej kunnat till ansvar fällas, eller

6. blivit dömda till tvångsarbete.

Rörande ifrågasvarande personer skall från domstolen eller myndigheten till registret lämnas upplysning om namn och övriga för individualiseringen erforderliga data, om förbrytelsen eller,

då tvångsarbete ådömts, anledningen därtill samt om domen; uppgift om villkorlig dom å förvandlingsstraff för böter skall dessutom innehålla upplysning om bötesbeslutet (2 § 1 mom.).

Dessa enligt 1 § och 2 § 1 mom. lämnade uppgifter skall enligt 2 § 2—5 mom. sedan kompletteras i skilda hänseenden. Beträffande den som genom villkorlig dom erhållit anstånd med verkställande av ådömt straff eller med ådömande av straff skall, om sedermera förordnande meddelas om förlängning av prøvotiden, lämnas uppgift om förordnandet. Förklarats anstånd förverkat, skall anmälan göras därom och därvid lämnas uppgift om det straff som må ha bestämts i anledning av förverkandet eller påföljd som ådömts i stället för straff. Har förordnande meddelats att ungdomsfängelse eller förvaring eller internering skall träda i stället för annan påföljd eller avse jämväl annat brott än det för vilket dömts till ungdomsfängelse, förvaring eller internering, skall förordnandet rapporteras till registret. Likaledes skall uppgift lämnas dit därest anstånd, som genom villkorlig dom beviljats med ådömande av straff för visst brott, förklarats skola avse också annat brott, samt därest beträffande den som villkorligt frigivits meddelats förordnande att det förut ådömda straffet skall avse jämväl annat brott.

Har talan fullföljts mot utslag eller beslut som skall antecknas i registret, skall i registret antecknas utgången av det fullföljda målet; likaså skall nådebeslut antecknas (4 §).

Utförliga uppgifter skall införas i registret om verkställigheten av frihetsstraff, villkorlig frigivning, utskrivning — på prov och slutlig — från anstalt för undergående av ungdomsfängelse, återtagning, dödsfall under pågående frihetsstraff m. m. (5 §). Vidare har föreskrivits att om någon, om vars frigivning eller utskrivning från annan anstalt än säkerhetsanstalt anteckning skall göras, under vistelsen å anstalten funnits lida av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten, så skall upplysning lämnas också därom (samma §).

Av mera tekniska föreskrifter om straffregistrets förande innehåller straffregisterlagen endast att inkomna straffuppgifter skall hållas ordnade efter namnen på dem uppgifterna angår (3 §). Övriga föreskrifter av denna art finns i 1914 års förut nämnda kungörelse.

Straffuppgift skall i vissa i 7 § straffregisterlagen angivna fall avskiljas ur registret, nämligen när den person uppgiften avser genom högre rätts lagakraftvunna dom blivit befriad från ansvar (utan att fall enligt 5 kap. 5 § strafflagen är för handen) eller från tvångsarbete eller i stället dömts till sådant straff som icke föranleder anteckning i straffregistret, vidare när han avlidit och när nittio år förflutit från hans uppgivna födelseår.

Enligt 11 § första stycket lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar må uppgifter och anteckningar som tillhör straffregistret ej utlämnas i annat fall eller i annan ordning än i straffregisterlagen sägs. Enligt denna gäller härom följande.

Utdrag av registret är av två slag, fullständiga och begränsade. Därjämte med-

delas för statistiska ändamål fullständiga utdrag utan namn på dem uppgifterna avser.

Om fullständiga utdrag stadgas i 8 § 1 mom. Sådant utdrag är registerföraren pliktig att lämna om begäran därom framställes av någon bland vissa uppräknade myndigheter, nämligen domstol, länsstyrelse, allmän åklagare, annan myndighet som enligt lag äger förordna om häktning, interneringsnämnden, statens kriminaltekniska anstalt, justitiekanslern, justitieombudsmannen och militieombudsmannen. Annan myndighet kan erhålla utdrag om Konungen för särskilt fall därtill lämnat tillstånd. Också enskild person kan erhålla fullständigt utdrag. Förutsättning är att hans rätt må vara beroende på annan upplysning ur registret än som framgår av begränsat utdrag och att Konungen i det särskilda fallet meddelat honom tillstånd att erhålla utdraget.

Begränsat utdrag (8 § 2 mom.) avser bevis om att viss person ej förekommer i straffregistret såvitt angår annat förhållande än dom å böter eller villkorlig dom å förvandlingsstraff för böter. Sådant utdrag må meddelas åt vederbörande själv om han med intyg av länsstyrelse, underrätt, häradshövding, borgmästare, svensk beskickning eller svenskt konsulat styrker att hans rätt kan vara beroende av sådant bevis.

Med utländska myndigheter kan fångvårdsstyrelsen utväxla uppgifter enligt Konungens närmare bestämmande (9 §). Förordnanden härom — vilka förutsätter ömsesidighet — har av Kungl. Maj:t meddelats i fråga om ett antal länder. Uppgifter lämnas beträffande medborgare i dessa stater som i Sverige begått brott som enligt straffregisterlagen skall antecknas i straffregistret.

Till grund för straffregisterlagen ligger ett förslag från en särskild kommitté, vilken den 30 september 1892 avgav ett betänkande¹ i ämnet. Däri gjordes vissa beräkningar i fråga om det planerade straffregistrets omfattning. På grundval av domstolsstatistiken för år 1890 kom kommittén fram till att antalet från domstolarna per år inkommande straffuppgifter kunde beräknas till omkring 3 500. Då enligt kommitténs förslag straffuppgifterna med vissa undantag skulle förvaras till dess 90 år förflutit från den dömdes födelseår och medeltalet av de dömdas ålder vid brotts förövande utgjorde omkring 25 år, skulle flertalet straffuppgifter komma att förvaras under en tid av genomsnittligen 65 år. Under antagande att de straffades antal icke ökades för framtiden beräknades registret, fullt utbyggt, komma att rymma omkring 227 500 uppgifter. I fråga om rekvirerade utdrag vågade man ej göra någon annan prognos än att antalet torde bli »vida lägre» än summan av dem som tilltalats för brott och dem som anhållits för lösdriveri eller 14 857 personer.

Registret utvecklades ganska raskt. Antalet inkomna straffuppgifter utgjorde 1901, det första verksamhetsåret, omkring 4 000 och 1913 omkring 5 000; antalet begärda utdrag utgjorde nämnda år nära 2 000 resp. nära 6 000. Utvecklingen under senare år framgår av följande tabell.

¹ Förslag till förordning angående straffregister jemte förslag till förändrad lydelse af 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, afgifna af den af Kongl. Maj:t den 11 september 1891 tillsatta komité för utarbetande af föreskrifter till beredande af upplysningar angående dömda förbrytare m. m. (dåvarande justitiekanslern J. E. Elliot ordf., departementschefen i fängvårdsstyrelsen C. Gerle och pollmästaren Semmy Rubenson; sekr. var vice häradshövdingen, sedermera överdirektören Viktor Almqvist).

Å r	Antal	
	inkomna straffuppgifter	rekvirerade utdrag
1938.....	8 805	13 766
1939.....	9 902	16 668
1940.....	10 376	19 454
1941.....	12 588	24 457
1942.....	15 911	31 276
1943.....	15 986	35 871
1944.....	15 432	32 691
1945.....	13 587	31 767
1946.....	13 070	30 015
1947.....	12 081	28 584
1948.....	10 811	28 740
1949.....	11 583	33 273
1950.....	12 207	37 230
1951.....	14 204	41 345
1952.....	15 426	44 901

Totala antalet akter — registrerade personer — utgör för närvarande omkring 228 000.

Centrala fängregistret.

Centrala fängregistret föres sedan år 1938 i fängvårdsstyrelsen. Till detsamma hör ett register över villkorliga domar, vilket föres sedan år 1944. Föreskrifter om registrens förande har meddelats i administrativ ordning. Centrala fängregistret innehåller bland annat uppgifter om det brott, för vilket intagning å fängvårdsanstalt skett, samt tidigare asocialitet. Registret är i första hand avsett som arbets- och statistikregister. Därjämte lämnas på begäran upplysningar till ett flertal myndigheter. Registret över villkorligt dömda tjänar som arbets- och statistikregister.

Beträffande centrala fängregistret och fängvårdsstyrelsens register över villkorligt dömda stadgas i 12 § tredje stycket lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, att uppgifter och anteckningar, tillhörande de båda registren, ej må utlämnas i an-

nat fall eller annan ordning än Kungl. Maj:ts bestämmer. De föreskrifter, var- till lagen sålunda hänvisar, återfinnes i kungl. brev den 1 juni 1945 till fäng- vårdsstyrelsen. Däri stadgas att ifråga- varande uppgifter och anteckningar, i den mån och den omfattning fängvårds- styrelsen finner lämpligt, må tillhanda- hållas domstol eller annan myndighet så ock den som eljest för tjänst eller all- mänt uppdrag är i behov av upplysning rörande registrets innehåll i visst hän- seende ävensom institution eller sam- manslutning, som med understöd av statsmedel bedriver social verksamhet. Till annan än myndighet, som enligt 8 § 1 mom. lagen om straffregister äger utan särskilt tillstånd erhålla fullständigt ut- drag av straffregistret, må dock ej ut- lämnas uppgift eller anteckning om brott eller ådömt straff eller ansvarspåföljd.

Polisunderrättelser.

Publikationen Polisunderrättelser — vanligen kallad PU — utges med stöd av Kungl. Maj:ts cirkulär den 1 juni 1877 (SFS 1877 Bih. nr 31) med däri seder- mera gjorda ändringar och tillägg. Den utges av statens kriminaltekniska an- stalt. Den utkommer varje vardag och distribueras till centrala och lokala po- lismyndigheter, fängvårdsanstalter m. fl.

PU innehåller åtskilliga uppgifter om straffdomar. Sålunda införes domar på urbota straff, villkorlig dom, sakerför- klaringar enligt 5 kap. 5 § strafflagen, domar, däri 5 kap. 6 § strafflagen åbero- pats, samt domar på böter enligt straff- lagen med undantag av fylleri, förargel- seväckande beteende och liknande. Vi- dare intages uppgifter om villkorlig fri- givning och förverkande därav och fri- givningar efter undergånget urbota straff. Åtskilligt av innehållet är ej av straffregisterkaraktär såsom efterlys-

ningar av personer och egendom samt återkallelser av sådana efterlysningar, återkallade körkort, underrättelser om brott, uppgifter om för brott misstänkta personer i fråga om vilkas identitet man är oviss, och om okända personer som anträffas döda etc.

Varje månad utkommer ett register till PU, vilket upptar alla under månaden i tidningen förekommande personnamn. Vid årets slut utkommer ett årsregister. Ytterligare utges för varje femårsperiod ett särskilt register upptagande alla un- der den sist förflutna femårsperioden i PU förekommande namn med hänvis- ning till nummer och årgång. Dessa re- gister, som tillställas samma myndigheter vilka erhåller fortlöpande nummer av PU, utgör en mycket användbar och an- litad upplysningskälla rörande ådömda brott m. m.

Statens kriminaltekniska anstalts register.

De uppgifter som inflyter i PU utgör — jämte annat — material för ett myc- ket omfattande, vid statens kriminaltek- niska anstalt fört register. Detta register, om vars förande icke gäller några all- männa författningsbestämmelser, avser uteslutande att lämna hjälp i det rent polisiära arbete som består i brottsspa- ning. Det anlitas även i det internatio- nella samarbete härför som äger rum och vari anstalten deltar som svenskt organ. Registret, som lämnar uppgift inte en- dast om brott och straff utan också om förhör i anledning av misstanke om brott m. m., kan sägas utgöra blott ett led i det omfattande registreringssystem som anstalten lagt upp och som omfattar allehanda data som anses vara av vikt för kriminalpolisarbetet såsom fotogra- fier av brottslingar och misstänkta, fing- eravtryck, övriga signalement, öknamn

på brottslingar och andra asociala individer, brottslingars arbetsmetoder o. s. v.

Lokala polisregister.

De flesta lokala polismyndigheter (åklagarmyndigheter) för särskilda register över brott och straff. I de flesta fall upptages däri endast personer som av den lokala åklagaren — denne är ju i regel också polischef — åtalats vid den lokala underrätten. Ofta är emellertid registren mera omfattande och innehåller också uppgifter om straff som eljest ådömts personer boende inom distriktet. PU är därvid en värdefull källa till upplysning. Mycket ofta är det så att man antecknar ej endast brott för vilka vederbörande dömts utan även sådana för vilka han endast misstänkts. Utom förseelser och straff antecknas i flera fall sådana uppgifter som om alkoholism, genomgången skyddsuppfostran, andra beslut av barnavårdsnämnd beträffande minderåriga, utvisning, förpassning och avvissning av utläningar, åtalseftergift, körkortsindragningar m. m.

Inga föreskrifter har, vare sig i lag eller i administrativ ordning, givits om inrättande av dessa polisregister eller om deras användande. De användes givetvis i första hand för det interna polisiära arbetet men dessutom i mycket stor utsträckning som underlag för de vandelsbevis som polismyndigheterna med och utan stöd i författningarna utfärdar såväl till myndigheter som enskilda.

Brottsregistrering i samband med skyddsverksamhet.

Viss registrering av brott sker hos statens skyddskonsulenter och hos de enskilda skyddsorganisationerna. Några föreskrifter om dessa registers förande har ej meddelats centralt. I regel använ-

des registren endast för det inre skyddsarbetet.

Militär straffregistrering.

Föreskrifter om militärt straffregister har meddelats i kungörelsen den 19 november 1948 angående den militära rättsvården, avd. III Om militärt straffregister.

Militärt straffregister skall föras vid varje regemente och motsvarande förband. Däri skall antecknas dels straff som ålagts av befattningshavare vid krigsmakten och dels straff som domstol ådömt eller av åklagare förelagts för brott av beskaffenhet att fråga om ansvar därför skall handläggas som militärt mål. Om domstolen i stället för att döma till straff dömer till förvaring eller internering eller förordnar om anstånd med straffs ådömande eller tillämpar 5 kap. 5 § strafflagen, skall anteckning också ske. Utöver vad sålunda stadgas må enligt uttrycklig föreskrift ej göras anteckning i registret om straff eller annan påföljd för brott.

Om meddelande av fullständigt utdrag av militärt straffregister gäller bestämmelser av samma innehåll som de vilka reglerar meddelandet av sådant utdrag av allmänna straffregistret. Vidare äger bestraffningsberättigad militär befattningshavare rätt att erhålla utdrag i bestraffningsärende som är anhängigt hos honom. Därjämte skall emellertid fullständigt utdrag meddelas befattningshavare vid krigsmakten som på grund av givna bestämmelser har att meddela beslut om eller förslag till anställning, befordran, förordnande, konstituering eller transport vid krigsmakten eller som har att på eget ansvar handlägga ärende om krigsplacering eller om användande under beredskapstillstånd eller krig av personal som icke skall krigsplaceras.

Än vidare har stadgats, att därest utdrag erfordras för handläggning av annat ärende som ankommer på befattningshavare vid krigsmakten, så förordnar Kungl. Maj:t att sådant utdrag skall meddelas vederbörande befattningshavare. Sådant förordnande må meddelas för viss grupp av ärenden.

Registrering av alkoholbrottslighet m. m.

En oerhört omfattande registrering hos kontrollstyrelsen och systembolagen har sin grund i vissa stadganden i förordningen den 18 juni 1937 angående försäljning av rusdrycker. I 1 kap. 3 § nämnda förordning stadgas att all försäljning skall handhas så att därav uppkommer så ringa skada som möjligt. Vidare föreskrives i 4 kap. 3 § att, om det av särskild anledning kan befaras att inköp av rusdrycker skall lända till skada för köparen eller annan, så må inköp ej medgivas eller må de inskränkningar i inköpen stadgas vilka finnes påkallade. Prövning huruvida dylik åtgärd bör företagas skall särskilt äga rum i fråga om: den som varit föremål för åtgärd enligt alkoholistlagen, den som vårdats för delirium tremens eller annan sjukdom som uppstått genom bruket av alkoholhaltiga drycker, den som gjort sig skyldig till straffbelagd handling och därvid varit påverkad av alkoholhaltiga drycker eller som eljest varit överlastad av sådana drycker, den som gjort sig skyldig till olovlig befattning med alkoholhaltiga drycker eller kan befaras göra sig skyldig till sådan befattning, den som för lösdriveri ådömts tvångsarbete eller tilldelats varning samt den som åtnjuter understöd från allmänna fattigvården eller genom underlåtenhet att fullgöra sina ekonomiska förpliktel-

ser gentemot närstående eller det allmänna ådagalagt bristande skötsamhet i ekonomiskt avseende.

Av det nu sagda framgår att den ifrågavarande registreringen måste avse ej endast brott och bestraffningar utan dessutom en mängd andra data. Närmare föreskrifter om registren och om tillförande av material till desamma är meddelade i kungörelsen den 6 september 1939 om särskilt straffregister rörande fylleri och vissa andra brott samt i kungörelsen den 17 juni 1938 angående skyldighet för domstolar m. fl. att meddela uppgifter till ledning för systembolagens verksamhet.

Ett med alkohollagstiftningen sammanhängande straffregister som väsentligen har annat syfte än de nu nämnda är det hos generaltullstyrelsen förda straffregistret över personer som dömts för de med återfallsbestämmelserna i smugglingslagstiftningen avsedda brotten.

Den 6 september 1939 har utfärdats en kungörelse om skyldighet att inhämta utdrag av de hos generaltullstyrelsen och kontrollstyrelsen förda straffregistren.

Socialregister.

Enligt 1 § lagen den 20 mars 1936 om socialregister skall i varje kommun av fattigvårdsstyrelsen eller annat kommunalt organ som kommunen därtill utser föras ett register över hjälpverksamheten inom kommunen. I socialregister skall enligt 2 § nämnda lag antecknas de personer som erhåller understöd eller annan hjälp genom kommunens organ, inom kommunen boende personer som uppbär tilläggs pension och vissa andra speciella arter av folkpension m. m., ävensom personer vilka erhåller hjälp i

annan form i den mån det registerförande organet erhåller kännedom därom och finner anteckning om förhållandet böra inflyta i registret. Anteckning skall, enligt 3 §, innehålla uppgift om hjälpens orsak och art, den tid hjälpen avser, dess omfattning samt i korthet övriga omständigheter som kan vara av betydelse vid bedömning av uppkommande fråga om ytterligare hjälp åt person som avses med anteckningen. Sistnämnda stadgande har föranlett att anteckningar också om brott och straff i icke obetydlig — ehuru från kommun till kommun växlande — omfattning införts i socialregistren.

Utlänningskommissionens kontrollregister.

Utlänningskommissionen för ett register omfattande bl. a. uppgifter om lagöverträdelser av utlänningar som vistas eller vistats i landet. Registret användes väsentligen för det inre kontrollarbetet.

Registrering av personals förseelser i tjänsten.

Vid ett flertal statliga verk och inrättningar föres särskilda register över personalens förseelser i tjänsten. Så är förhållandet bl. a. vid kommunikationsverken och tullverket. Militärt straffregister har omnämnts i det föregående.

2 kap. Omfattningen av den av beredningen nu verkställda utredningen.

Till grund för den riksdagsskrivelse — nr 365/1948 — som föranlett Kungl. Maj:ts uppdrag till beredningen att inkomma med förslag rörande ändring i bestämmelserna om registrering av brott och förseelser ligger första lagutskottets vid samma riksdag utlåtande nr 44. I detta utlåtande, som avgivits i anledning av två likalydande motioner, nr 3 i första kammaren av herr Schlyter och nr 13 i andra kammaren av herr Hedlund i Östersund, anförde utskottet, efter en redogörelse för förekommande registrering av brott och förseelser samt för innehållet i vissa yttranden som avgivits över motionerna:

Den registrering av brott och förseelser, som för närvarande äger rum, har såväl i motionerna som i åtskilliga yttranden utsatts för kritik. I huvudsak går kritiken ut på att registreringen fått för stor omfattning och att erforderlig sekretess icke iakttages. Det har framhållits, att registreringen kunde skada de

därav berörda och motverka skyddsarbetet bland de lagförda. En allmän omprövning av registreringsbehovet kräves. Särskilt har man vänt sig mot brottsregistreringen i tidningen Polisunderrättelser samt i socialregistren och de nykterhetsvårdande organens register. Även beträffande allmänna straffregistret framföras reformkrav. Myndigheter, som direkt eller indirekt äro ansvariga för vissa register, hava lämnat uppslag till förändringar i motionernas syfte. Å andra sidan har, särskilt beträffande Polisunderrättelser, socialregistren och de nykterhetsvårdande organens register, hävdats, att inskränkningar i registreringen skulle skada viktiga allmänna intressen.

Enligt utskottets mening är kritiken mot registreringsväsendet i många hänseenden välgrundad. Registren hava tillkommit vid skilda tidpunkter och för att tillgodose olika ändamål. Detta har medfört en anmärkningsvärd oenhetlighet. Beträffande vissa register har det sålunda ansetts påkallat att i lag uppdraga bestämda och tämligen snäva gränser för

registreringen. I andra fall åter sker registrering på grundval av allmänt hållna direktiv eller till och med utan stöd av allmän författning. De registrerades intresse av sekretess har tillgodosetts i växlande utsträckning. Härvid bör beaktas, att samma brottsliga gärning ofta antecknas i ett flertal register. De stränga sekretessbestämmelser, som gälla för exempelvis straffregistret, innebära icke garanti för att en där antecknad gärning icke genom annat register kommer till utomståendes kännedom.

Beträffande registreringen omfattning synes man i likhet med motionärerna kunna göra gällande, att registrering i många fall sker utan bärande skäl. Utskottet vill exempelvis ifrågasätta om den omfattande brottsregistreringen i socialregistren är nödvändig. Anmärkningsvärd är också den registrering av frihetsstraff, som blivit en följd av fängvårdsmyndigheternas skyldighet att lämna kontrollstyrelsen och truppregistreringsmyndigheterna besked om intagna. I detta sammanhang må framhållas att flertalet registeranteckningar kvarstå under den registrerades livstid. Det kan med skäl ifrågasättas, om detta är påkallat.

Mot åtskillig registrering torde vidare kunna anmärkas, att den gjorts tillgänglig för en alltför stor krets av funktionärer. Så lärer fallet vara med Polisunder rättelser och socialregistren. Sekretessskyddet mot utomstående är icke heller alltid tillräckligt. Det förekommer, såsom beträffande generaltullstyrelsens straffregister, att dylikt skydd alldeles saknas. Redan den omständigheten att samma gärning antecknas i ett flertal olika register kan innebära viss fara för att gärningen kommer till obehörigas kännedom.

Det sagda torde giva vid handen, att en översyn av gällande bestämmelser på förevarande område är påkallad. Vid denna översyn bör huvudvikten ligga på att undersöka i vad mån registreringen av brott och förseelser kan inskränkas. Viktigt torde även vara att avhjälpa bristerna i sekretesskyddet. Förefintliga möjligheter till rationalisering av registreringsverksamheten böra tillvaratagas.

Som framgår av detta citat riktade utskottet anmärkningar mot registreringsväsendet framför allt i tre hänseenden: den bristande enhetligheten i de bestämmelser som reglerar registreringen, den alltför stora omfattning både med avseende å de uppgifter som inflyter i registren och den tid, varunder uppgifterna kvarstår i registren, samt slutligen det i vissa stycken otillfredsställande sekretesskyddet för registeranteckningarna.

Beredningen har i enlighet med sålunda erhållna direktiv påbörjat en översyn av all förekommande registrering av brott och förseelser. De förslag som nu framlägges begränsar sig emellertid till det allmänna straffregistret. De lagbestämmelser som reglerar dettas förändring måste under alla förhållanden undergå viss jämkning med anledning av vad beredningen föreslår beträffande enhetligt frihetsstraff och återfall. Beredningen har därför funnit det lämpligt att nu framlägga också förslag till de ändringar av dessa bestämmelser, som är påkallade med hänsyn till en reformering av själva straffregistreringen, utan att avvakta slutförandet över hela linjen av utredningen härom. De problem som anknyter sig till det allmänna straffregistret är väsentligen fristående från dem som gäller straffregistreringen i övrigt och synes därför kunna i huvudsak lösas fristående från dessa. En dylik uppdelning av utredningen har för övrigt betingats också av läget i fråga om vissa undersökningar beträffande de speciella straffregistren som antingen av beredningen eller av andra organ igångsatts eller planerats. Härom må nämnas bland annat följande.

I fråga om PU må erinras om att chefen för inrikesdepartementet under år 1950 tillkallat särskilda sakkunniga med

uppgift att inom departementet biträda med översyn av gällande bestämmelser om PU samt med utredning av frågan om sekretessbestämmelser till skydd för personer som omnämnes i PU även som av övriga med berörda frågor sammanhängande spörsmål. Dessa sakkunniga, vilka enligt erhållna direktiv hållit viss kontakt med beredningen och dess arbete, har i september 1952 framlagt ett (stencilerat) delbetänkande med förslag om bl. a. inrättande av ett centralt polisregister. Förslaget har ännu ej föränlett något ståndpunktstagande från Kungl. Maj:ts sida.

Det hos statens kriminaltekniska anstalt förda registret kommer att i det följande något beröras i samband med spörsmålet var det allmänna straffregistret bör föras. Beredningen har haft anledning att nu rikta uppmärksamheten på förstnämnda register även i samband med behandlingen av frågan om tillåtligheten att meddela utdrag ur allmänna straffregistret för andra än straffprocessuella och därmed jämställda syften, s. k. vandelsbevis. Detsamma gäller i fråga om de lokala polisiära registren beträffande vilka beredningen införskaffat utredningsmaterial.

Nu gällande bestämmelser om militär straffregistrering har tillkommit efter det att första lagutskottet vid 1948 års riksdag avgav sitt förut citerade utlåtande och samma års riksdag gjorde hemställan om den nu pågående utredningen. Enär bestämmelserna utformats under hänsynstagande till de synpunkter som kommit till uttryck i utskottsutlåtandet är behovet av en översyn av dem mindre trängande.

Vad angår straffregistreringen hos kontrollstyrelsen och registreringen hos de särskilda systembolagen har vissa förberedande undersökningar verkställts

för erhållande av material för att bedöma möjligheterna att inskränka denna registrering. Sedan strafflagberedningen den 21 mars och den 3 december 1952 efter remiss avgivit yttranden i ämnet har föreskrifter om viss begränsning av lämnandet av uppgifter ur ifrågavarande register utfärdats (SFS 1952: 819).

Till detta ämnesområde hör en underdånig framställning den 20 juni 1945 från riksdagens justitieombudsman om skyldighet för domstol m. fl. att tillstålla kontrollstyrelsen uppgifter om beslut, enligt lagen om villkorlig dom, att ålägga villkorligt dömd skyldighet att avhålla sig från rusdrycker och en underdånig framställning den 30 mars 1946 från fängvårdsstyrelsen om ändring av gällande bestämmelser angående skyldighet för fängvårdsstyrelsen att till kontrollstyrelsen sända uppgifter om intagning å fängvårdsanstalt och frigivning från sådan anstalt, vilka båda framställningar, jämte däröver avgivna utlåtanden, den 23 januari 1953 överlämnats till strafflagberedningen för att tagas i övervägande vid fullgörandet av beredningens utredningsuppdrag.

Frågan om kontrollstyrelsens och systembolagens registreringsverksamhet måste tydligen ses mot bakgrunden av den uppläggning i stort nykterhetspolitiken erhåller. Numera föreligger resultatet av 1944 års nykterhetskommittés arbete i sju betänkanden, SOU 1951: 43 och 44 samt 1952: 12 och 52—55. Först sedan statsmakterna tagit slutlig ståndpunkt till de av nykterhetskommittén framlagda förslagen synes det vara möjligt att slutgiltigt angripa de speciella problem som sammanhänger med straffregistreringen på området. Beredningen förutsätter emellertid att under alla förhållanden en väsentlig inskränkning av registreringsverksamheten såvitt avser

förseelser och bestraffningar skall kunna genomföras.

I nu förevarande sammanhang upptar beredningen ej heller frågan om straffregistersekretessen. Denna är i fråga om det allmänna straffregistret i huvudsak tillfredsställande ordnad. Däremot är sekretessbestämmelserna delvis mycket ofullständiga i fråga om övriga straffregister. Beredningen vill i samband med sekretessfrågorna också beröra det viktiga spörsmålet om sättet för framläggande i rättegång av registeruppgifter. Tydligan är värdet av sekretessbestäm-

melserna i fråga om registeruppgifterna i hög grad beroende av hur de myndigheter, vilka äger erhålla utdrag av registren, främst åklagare och domstolar, förfar med det material utdragen innehåller.

Beredningen upptar överhuvud icke frågan om straffregistreringens rent tekniska anordnande. Beredningen vill erinra om att beträffande allmänna straffregistret och centrala fångregistret under år 1948 en ingående utredning i detta hänseende verkställdes av statens organisationsnämnd.

3 kap. Ändamålet med registreringen i allmänna straffregistret.

Den omedelbara anledningen till igångsättandet av den utredning som sedermera ledde till att det allmänna straffregistret inrättades var en den 29 november 1879 dagtecknad framställning från dåvarande justitieombudsmannen N. A. Fröman. Denne framhöll som anledningen att domstolar och andra myndigheter kunde få tillförlitliga upplysningar om de bestraffningar, till vilka tilltalade personer möjligen förut blivit dömda. Som motivering anfördes att en så vitt möjligt fullständig kännedom i nämnda avseende vore av synnerlig vikt för en rätt tillämpning av gällande strafflag. Den huvudsakliga källan till upplysning för åklagare och domare om de tilltalades föregående bestraffningar var, anförde justitieombudsmannen, prästbetygen, men dessa var ofullständiga och otillförlitliga i angivna hänseenden. För avhjälpan av den sålunda föreliggande bristen borde inrättas en för hela riket gemensam anstalt, dit uppgifter borde överlämnas av domstolar, domare och fängelseföreståndare för att

förvaras och registreras och varifrån upplysningar kunde på anfordran tillhandahållas åklagare och domstolar. De myndigheter som yttrade sig över justitieombudsmannens framställning vitsordade alla att det förelåg ett behov att erhålla bättre uppgifter i de ifrågavarande hänseendena, men åsikterna gick isär hur man borde lösa problemet.

Justitieombudsmannens synpunkter underströks av straffregisterkommittén som i sitt förut omnämnda den 30 september 1892 dagtecknade betänkande anförde bl. a. följande:

Den svenska strafflagstiftningen förutsätter för ett rätt utmätande av straffen att domaren tager hänsyn ej allenast till de omständigheter som karakterisera själva den brottsliga handlingen utan även till förhållanden som med avseende å den tilltalade individen antingen kunna giva anledning till mildring av straffet eller ock framvisa behovet av ökat straff för rättande av den lagstridiga viljan.

För sådant ändamål är i allmänhet för domaren av vikt att känna den tilltalades föregående vandel och särskilt huruvi-

da och i vad mån han förut gjort sig saker till lagöverträdelse och därför ådragit sig straff.

Om man bortser från den tidsbundenhet och det starka beroende av den s. k. klassiska straffrätten varom kommitténs uttalande bär vittne kan detta ju väl förenas med de synpunkter som man också nu anser böra anläggas på utredningar i brottmål: det är angeläget att vinna en så fullständig upplysning som möjligt om den tilltalades personliga förhållanden — vartill också hör hans tidigare kriminella belastning — för att rätt bestämma påföljden såväl vad angår valet av reaktionsform som den mera begränsade avvägning som straffmätningen inom en och samma straffart innebär. Emellertid gör kommittén ett tillägg som visar att man haft en väsentligen juridiskt-formell syn på den föreliggande frågan. Kommittén fortsätter nämligen:

I all synnerhet är enligt den svenska lagstiftningen sådan kännedom (nämligen om tidigare lagöverträdelser och bestraffningar) behövligen för tillämpning av de lagens stadganden, enligt vilka undergången bestraffning för visst slag av brott medför användning av en annan och högre straffskala för nytt brott av samma slag.

Detta mera formella betraktelsesätt framgår också av den diskussion som fördes i frågan huruvida åtgärder mot lösdrivare borde antecknas i registret. Kommittén avvisade tanken (betänkandet s. 33) med den motiveringen att lösdriveri icke i Sverige betraktades såsom brott i egentlig mening och att därmed ej heller vore förenad någon påföljd enligt allmänna strafflagen, varför kännedom om lösdriveriförseelser icke vore av egentlig vikt för domstolarna. Här emot anförde två ledamöter av högsta domstolen vid lagförslagets granskning där, att det för vinnande av det med

straffregistret avsedda ändamålet vore av vikt, att registret innehölle upplysning om dem som blivit dömda till tvångsarbete. Föredragande departementschefen anslöt sig emellertid till kommittéförslaget under upprepande av kommitténs motivering.

En viktig punkt i kommittéförslaget var åstadkommandet av erforderlig sekretess kring uppgifterna i det föreslagna allmänna straffregistret. Kommittén föreslog ett tillägg till § 2 mom. 4 i då gällande tryckfrihetsförordning av innehåll att utdrag av straffregistret ej finge meddelas i andra fall än gällande författning utstakade. Kommittén erinrade om att det förbud som då gällde mot utlämnande av utdrag ur kyrkoböcker m. m. om enskilda personers leverne och seder var inskränkt till sådana fall, då utdragen skulle lända de enskilda »till skada eller förklenande». Om enahanda inskränkning bleve gällande i fråga om utdrag av registret skulle därav följa att från registret finge utgivas intyg om att angående viss person icke förekomme någon anteckning i straffregistret — så snart förhållandet verkligen vore sådant. Beträffande den som vid sökande av anställning eller eljest vid påfordran icke kunde förete dylikt intyg, skulle, uttalade kommittén, dragas den slutsatsen att han blivit dömd för brott, och på det sättet skulle i verkligheten ha tillskapats en ny art av frejdebetyg som i icke ringa mån kunde motverka vad man velat vinna genom vidtagna inskränkningar i prästbetygens innehåll. Av sådan anledning hade kommittén ansett förbud mot meddelande av utdrag ur straffregistret icke böra göras beroende av om upplysningarna vore gynnsamma eller ej för den efterfrågade personen.

Kommittén behandlade icke den ur sekretessynpunkt mycket viktiga frågan

hur straffregisterupplysningar skulle framläggas i rättegång, men dess uttalanden vittnar om vilken vikt den lade på att sekretessbestämmelserna borde vara så utformade att förfång ej i oträngt mål vållades de registrerade.

De nu nämnda två synpunkterna — önskemålet att kunna ur straffregistret erhålla fullständiga och tillförlitliga uppgifter rörande tilltalads person till ledning för det straffrättsliga avgörandet angående honom samt kravet på begränsande av registreringen och på strängaste möjliga sekretess kring de i registret förekommande uppgifterna — har gjort sig gällande vid alla senare ändringar av straffregistreringen. I viss mån är synpunkterna oförenliga. De kan knappast samtidigt tillgodoses i önskvärd utsträckning. Dessa svårigheter har, med den fortgående utvecklingen av lagstiftningen om reaktionerna mot brott, blivit allt mera markanta. I äldre tid var det främst uppgifter om den tilltalades föregående bestraffningar som betraktades som betydelsefulla för bestämmandet av reaktionsformen, d. v. s. straffmätningen. Det återgivna uttalandet av kommittén tyder på att redan vid sekelskiftet en mera nyanserad syn kunde göra sig gällande. Den väsentliga förändringen inträdde emellertid först senare, i och med det successiva tillskapandet av alla de nya reaktionsformer som nu präglar samhällets kamp mot brottsligheten. Valet mellan dessa kräver en helt annan kunskap om den tilltalades person än som erfordrades för den mera formella straffmätning som tidigare förekom.

Rättskipningsorganens skyldighet att skaffa sig dylik kännedom om den tilltalades person är fastslagen — förutom genom vad stadgandena om de särskilda brotten innehåller om rekvisiten för des-

sa och genom de allmänna stadgandena om det subjektiva rekvisitet — dels genom att särskilda legala förutsättningar uppställts för tillämpning av speciella reaktionsformer, dels genom direkta föreskrifter om verkställande av viss personundersökning. I förstnämnda hänseende må erinras om stadgandena i 1, 3 och 8 §§ lagen om villkorlig dom samt i 1, 3 och 4 §§ lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt. I sistnämnda hänseende åter må pekas på — förutom vad förundersökningskungörelsen innehåller i dessa delar — lagen om särskild förundersökning i brottmål med tillämpningskungörelse. Enahanda synpunkter har gjort sig gällande även beträffande den fortsatta behandlingen av brottslingen efter domfällandet, därom må hänvisas till t. ex. 43 § lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. och kungörelsen den 31 oktober 1947 angående införskaffande i vissa fall av handlingar i brottmål.

Tydligen skulle det ur vissa synpunkter vara värdefullt för straffrättskipningens organ om i ett register kunde sammanföras alla de data rörande viss person — såväl bestraffningar för brott som andra — vilka vid nytt brott kunde vara av betydelse för valet av reaktionsform och över huvud för hans straffrättsliga behandling. Uppenbart är emellertid att ett sådant register icke skulle kunna bli i varje situation tillräckligt upplysande; domstolen skulle sålunda vara beroende av upplysningar också på annan väg än genom utdrag av registret. En allvarlig invändning mot att i stor utsträckning för upplysningar om personliga förhållanden bygga på registeruppgifter är att dessa givetvis icke kan hållas helt aktuella. Anteckningar i ett register avser händelser som inträffat vid viss förfluten tidpunkt — mer eller mindre långt

tillbaka i tiden — men de upplysningar man egentligen vill ha gäller den ifrågasvarande personens aktuella status för att man därpå skall kunna grunda ett avgörande hur man bör förfara med honom. Att i fråga om upplysningar beträffande tilltalads personliga förhållanden i alltför stor utsträckning lita till registerupplysningar skulle således medföra betydande risker för att materialet blir missvisande. Likväl är det tydligt att ett tämligen fullständigt register, med fylliga data angående den registrerades konflikter med samhället, är till gagn för straffrättskipningen. I många fall skulle registeruppgifterna erbjuda en tillräcklig och tillförlitlig grund för det ifrågakommande bedömandet — i huru många fall så skulle bli förhållandet bleve givetvis beroende på registrets fullständighet — och i de fall då ytterligare utredning erfordrades skulle registeruppgifterna kunna ge en god utgångspunkt för denna utredning.

Här träder emellertid hänsynen till den registrerade in i bilden. Även om sekretessen kring uppgifterna i straffregistret i första hand är beroende av vilka regler som gäller om utlämnande av uppgifter ur registret och om sättet för handhavandet — t. ex. framläggandet i rättegång — av det utlämnade materialet, så är det tydligt att den registrerades intresse av sekretess är desto bättre tillgodosett ju färre uppgifter som inflyter i registret och får kvarstå där. Dessa hänsyn leder enligt beredningens åsikt till en kompromiss: registret bör väsentligen innehålla endast sådana uppgifter om ådömda bestraffningar och därmed likställda åtgärder som är nödvändiga för en rätt tillämpning av strafflagens regler om iteration, konkurrens

och förverkande (av villkorligt anstånd med straffs ådömande eller verkställande eller av villkorligt medgiven frihet) samt för bedömande huruvida viss påföljd lagligen må eller skall tillämpas. Det statistiska intresse som straffregistret nu tjänar och även i fortsättningen anses skola tjäna bör enligt beredningens åsikt — som däri sammanfaller med den mening föredragande statsrådet uttalade redan 1912 i samband med den då aktuella organisatoriska reformen av straffregistret — klart underordnas de hittills berörda hänsynen. Det samma gäller intresset för enskilda samt för andra myndigheter än de i straffrättskipningen verksamma att erhålla uppgifter ur registret. Till det senare spörsmålet återkommer beredningen i det följande (s. 189 ff och 184 ff). Beredningen vill också (s. 175 ff) söka visa att under vissa omständigheter hänsynen till den enskildes intresse att uppgifter angående honom ej skall oskäligt länge kvarstå i registret bör leda till att registret — eller åtminstone utdrag ur registret — kommer att stundom innehålla mera begränsade uppgifter än vad som tillämpningen av nyssnämnda mera formella regler i strafflagen egentligen påfordrar. Emellertid vill beredningen framhålla att en dylik begränsning av straffregistret eller straffregisterutdragen icke utgör formellt hinder för en åklagare att i en rättegång till utredning om den tilltalades person framlägga andra uppgifter om ådömda straff m. m. än dem straffregistret eller utdraget innehåller; däremot kan resultatet bliva att vissa uppgifter ej blir kända för åklagaren — och därigenom ej heller för domstolen — genom att de ej finns i registret eller utdraget.

4 kap. Vilka uppgifter bör införas i straffregistret?

Enligt 1 § straffregisterlagen skall straffregistret innehålla uppgifter om

1. domar å dödsstraff, straffarbete eller fängelse,

domar å dagsböter, ej under 60, med tillämpning av 12, 20, 21, 22 eller 23 kap. strafflagen,

bötesdomar med tillämpning av 5 kap. 2 § strafflagen för brott varå enligt lag kan följa straffarbete,

bötesdomar med tillämpning av 5 kap. 6 § strafflagen;

2. villkorliga domar;

3. domar å ungdomsfängelse eller tvångsuppföstran;

4. domar å förvaring eller internering i säkerhetsanstalt;

5. domar, varigenom vederbörande funnits övertygad om någon med straff belagd gärning men i anseende till sinnessjukdom ej kunnat fällas till ansvar (5 kap. 5 § strafflagen); samt

6. utslag varigenom dömts till tvångsarbete.

Dessutom skall enligt 5 § sista stycket lämnas uppgift om den som under vistelse å fängvårdsanstalt av anstaltens läkare funnits lida av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten.

Övriga uppgifter som skall införas i registret avser ändringar av uppgifter enligt 1 § eller uppgifter rörande verkställigheten.

Domar å dödsstraff torde alltfört böra registreras i allmänna straffregistret ehuru de, om de ej förvandlas till frihetsstraff, saknar större intresse ur registrerings synpunkt.

Vidare bör domar å fängelse — det nya enhetliga frihetsstraffet — självfallet registreras.

Nu gällande regel om registrering av

vissa bötesdomar med tillämpning av 12 eller 20—23 kap. strafflagen tillkom 1942 i samband med den nya lagstiftningen om förmögenhetsbrott. Tidigare skulle av ifrågavarande domar endast snatteridomar å böter registreras. Straffrättskommittén — och i anslutning till denna också Kungl. Maj:t — hade föreslagit en sådan lydelse av 4 kap. 14 § strafflagen att alla förmögenhetsbrott gjorts återfallsgrundande. I anslutning härtill hade föreslagits att alla bötesdomar med tillämpning av nämnda kapitel skulle registreras. Straffrättskommittén uttalade att en sådan utvidgning av straffregistret syntes för övrigt även i sig vara att räkna som en fördel. Emellertid kom på denna punkt en ändring till stånd på yrkande av första lagutskottet. Utskottet anförde att det icke syntes tilltalande att överhuvud räkna med återfallsskärpning på grund av ett förmögenhetsbrott som var så obetydligt, att det ansetts kunna försonas med ett ringa antal dagsböter. Utskottet sade sig även ha fäst avseende vid att införande av återfallsgrundande verkan vid varje bötesstraff för förmögenhetsbrott syntes föra med sig att alla sådana straff redovisades i straffregistret, en anordning som ur flera synpunkter kunde väcka betänkligheter. Gränsen för återfallsverkan och registrering fastställdes på grund av dessa överväganden till 60 dagsböter.

Av det sagda framgår att registrering av bötesdomar följt reglerna om dessa domars iterationsverkan. Beredningens förslag i fråga om 4 kap. 14 § strafflagen att bötesdomar ej längre skall ha särskild iterationsverkan (se s. 144 f) torde därför böra medföra att sådana domar ej heller registreras i straffregistret. I den mån åklagare och domstolar behö-

ver utredning också om eventuella bötesdomar, får sådan utredning anskaffas på annat sätt än genom utdrag ur straffregistret. Det må framhållas, att de måhända viktigaste upplysningskällorna om bötesdomar, nämligen kontrollstyrelsens register och körkortsregistren, ju alltför kommer att vara tillgängliga. Därutöver får man i mån av behov och tillgång lita till lokala polisiära register. Beredningen förutsätter att sådana kommer att finnas även i fortsättningen men har för avsikt att föreslå den bestämmelsen att däri ej får införas uppgift om straff som skall vara registrerat i allmänna straffregistret.

Bötesdomar med tillämpning av 5 kap. 2 § strafflagen är mycket sällsynta. I den mån de förekommer lär de icke ådömas för brott som det finnes anledning att särskilt uppmärksamma genom registrering i allmänna straffregistret. Beredningen föreslår därför att föreskrifterna om registrering av dylika domar upphäves.

Beredningen föreslår upphävande av 5 kap. 6 § strafflagen, och i enlighet härmed bör stadgandet om registrering av bötesdomar med tillämpning av nämnda lagrum utgå.

I fråga om villkorliga domar nödvändiggör reglerna om förverkande att de registreras.

Domar å ungdomsfängelse bör tydligen fortfarande registreras. Det ännu kvarstående stadgandet om registrering av domar å tvångsuppfostran bör utgå. I fråga om registrering av domar å förvaring eller internering föreslås ingen ändring. Likaledes bör straffriförklaringar fortfarande registreras. Också domar å tvångsarbete torde böra antecknas i straffregistret. Härför talar dels stadgandet i 4 § lösdrivarlagen om undergånget tvångsarbets inverkan å handläggningen

av senare anhängiggjort ärende om åtgärd mot lösdriveri av samma person, dels den betydelse uppgift om ådömt tvångsarbete kan ha för bestämmande av formen för brottsreaktion.

Beslut om åtalseftergift antecknas nu ej i straffregistret. Beredningens förslag i fråga om 20 kap. 7 § rättegångsbalken innebär en väsentlig utvidgning av eftergiftsinstitutet. Någon anledning att införa registrering av åtalseftergifter föreligger emellertid icke enligt beredningens åsikt.

Ej heller bör enligt beredningens mening beslut om påföljdseftergift enligt den av beredningen föreslagna nya lydelsen av 5 kap. 4 § strafflagen eller domar å böter som meddelats med tillämpning av detta lagrum antecknas i allmänna straffregistret.

De vidlyftiga och ingående föreskrifterna om anteckning i straffregistret rörande verkställighet av frihetsstraff och säkerhetsåtgärder har varit föremål för kritik. I skrivelse den 22 januari 1944 anhöll fängvårdsstyrelsen om sådan ändring av 5 § straffregisterlagen att anteckning om frigivning från allmän straffanstalt skulle göras i registret först om och när begäran om fullständigt utdrag ur straffregistret gjordes.

Till stöd för framställningen åberopades att anteckningarna i fråga vållade en hel del arbete, att den tämligen vidlyftiga anteckningsskyldigheten föreskrivits väsentligen av hänsyn till återfallsstatistiken, för vilken allmänna straffregistret emellertid ej blivit anlitat (i stället centrala fängregistret), samt att uppgift om verkställigheten icke vore formellt erforderlig för tillämpning av iterationsstadgandena i dessas nya lydelse. Eftersom det emellertid ändå, när fråga uppkomme att ådöma iterationsstraff, vore av värde att känna till om straff verkstälts,

borde visserligen anteckning om verkställighet ske men endast i nyssnämnda begränsade omfattning.

Framställningen föranledde såvitt nu är i fråga ingen åtgärd. Det skulle onekligen också vara rätt egendomligt om man på antytt sätt skulle hålla vissa uppgifter i beredskap för registrering; de skulle inflyta i straffregistret endast om utdrag begärdes. Straffregistrets innehåll synes böra vara oberoende av dylik komplettering i rekvisitionsärende. Mot förfarandet synes också kunna anföras att det skulle kräva viss dubbelslagning för utfärdande av utdrag av straffregistret.

Det har även antytts att man skulle kunna helt slopa registreringen av ifrågavarande verkställighetsuppgifter. Som fångvårdsstyrelsen påpekat är dessa ej erforderliga med den nuvarande konstruktionen av iterationsreglerna. Det erfordras för tillämpning av dessa ej att den dömde tillfullo undergått bestraffningen, och iterationsverkan är ej obligatorisk. Emellertid har man att taga hänsyn också till andra straffrättsliga stadganden. Enligt 3 § lagen om villkorlig dom är t. ex. undergången bestraffning av viss art under de sista fem åren i regel hinder för meddelande av villkorlig dom. Vidare är det för tillämpning av 4 § lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt erforderligt med kännedom om föregående straffverkställighet.

Beredningen anser därför ej möjligt att nu föreslå slopande eller någon principiell ändring av bestämmelserna om registrering av verkställigheten av straff och därmed likställda åtgärder. Med hänsyn till att domar å frihetsberövande straff och skyddsåtgärder som skall antecknas i straffregister ej längre verkställas i militärhåkte, föreslår beredning-

en emellertid att nuvarande tredje stycket i 5 § straffregisterlagen utgår. Vidare föreslås en formell jämkning i nuvarande fjärde stycket i samband med utrensningen av vad där stadgas om tvångsuppfostran.

Genom nya rättegångsbalken infördes institutet *rättelse av dom*. Enligt 30 kap. 13 § gäller att om rätten på grund av anmärkning eller eljest finner att dom eller beslut till följd av skrivfel, missräkning eller annat dylikt förbiseende innehåller uppenbar oriktighet, så skall rätten, sedan parterna erhållit tillfälle att yttra sig, meddela beslut om rättelse. Om rättelse skall göras anteckning å domen eller beslutet. Har domstol på detta sätt meddelat beslut om rättelse av dom eller beslut i delar varom uppgift skall lämnas till straffregistret, bör tydligen lämnas uppgift också om rättelsen. En föreskrift här om har av beredningen intagits som 3 § i straffregisterlagen (nuvarande 3 § föreslås skola utgå).

Straffregisterlagen innehåller i sin nuvarande lydelse intet stadgande om uppgiftsskyldighet beträffande utgången i ärende rörande *resning* i brottmål. Beviljas resning, kan högsta domstolen antingen förordna att målet skall ånyo upptas av den rätt som sist dömt däri eller också, om resning beviljas till den tilltalades förmån och saken finnes uppenbar, omedelbart ändra domen (RB 58:7). Meddelar domstol, till vilken målet sålunda återförvisas, eller högsta domstolen sådan dom som sägs i 1 § straffregisterlagen, skall givetvis uppgift insändas till straffregistret. Emellertid är det i vissa situationer av vikt att erhålla kännedom redan om återförvisningsbeslutet. Riksåklagarämbetet har i underdånig skrivelse den 23 december 1948, vilken överlämnats till beredningen, gjort framställning om ändring av

straffregisterlagen i denna riktning. Ämbetet anför i nämnda skrivelse bland annat följande.

I det fall som riksåklagarämbetet uppmärksammat hade högsta domstolen genom utslag den 28 april 1948 (NJA 1948 not. B 364) beviljat resning i ett av Stockholms rådhusrätt genom utslag den 24 april 1947 avgjort mål, varigenom en person fällts till ansvar för stöld, samt förordnat att rådhusrätten skulle ånyo upptaga målet. Uppgift härom lämnades icke till straffregistret. Sedermera utmätte Svea hovrätt, som saknade kännedom om resningsutslaget, i dom den 1 juni 1948 gemensamt straff för den brottslighet, varom den tilltalade genom rådhusrättens utslag den 24 april 1947 befunnits övertygad, och för annan av denne förövd brottslig gärning. Riksåklagarämbetet hade med anledning härav den 16 december 1948 måst ansöka om resning i det av hovrätten sålunda avgjorda målet. Sedermera hade emellertid straffuppgift expedierats i nyssnämnda resningsmål.

Med den ovan angivna innebörden av bestämmelserna i straffregisterlagen syntes skyldighet att lämna uppgift till straffregistret ej heller ha förelegat i det i NJA 1947 not. B 1048 omnämnda målet, där högsta domstolen genom utslag den 21 oktober 1947 på ansökan av en livstidsfånge prövat lagligt att, med undanröjande av bl. a. Kungl. Maj:ts utslag den 5 december 1932, varigenom denne dömts för mord, visa målet åter till Torneå och Bara häradsrätt. Häradsrätten frikände sedermera den tilltalade. Den på grundval av Kungl. Maj:ts utslag den 5 december 1932 gjorda registreringen i straffregistret hade sålunda kvarstått även sedan den frikännande domen meddelats. Emellertid hade enligt vad ämbetet inhämtat från nedre justitiere-

visionen till straffregistret lämnats uppgift om resningsutslagets innehåll och hade med stöd härav uppgiften om det genom utslaget den 5 december 1932 ådömda straffet avskilts ur registret.

Som exempel på avgöranden innebärande att högsta domstolen, i samband med att resning beviljats, omedelbart ändrat domen har ämbetet nämnt ett i NJA 1946 not. B 1014 omförmålt mål vari högsta domstolen dels beviljat resning i ett av Torneå tingslags häradsrätt den 11 november 1944 avgjort mål, vari en utlänning, enligt uppgift, dömts till straffarbete i ett år, och dels befriat den dömde från ansvar för spioneri samt bestämt det straff denne förskyllt för viss förseelse mot utlänningslagen till dagsböter. Enligt vad ämbetet säger sig ha inhämtat hade dock uppgift till straffregistret lämnats i nu angivna fall.

Ämbetet anför att den omständigheten att i straffregistret icke inflyter uppgift om utgången av mål, vari resning beviljats, i vissa fall torde kunna leda till att en senare meddelad dom grundas å felaktiga förutsättningar. Om exempelvis resning beviljats i ett mål, i vilket den tilltalade dömts till frihetsstraff för förmögenhetsbrott, och straffet i det sålunda återupptagna målet bestämmes till dagsböter understigande sextio, kommer, påpekar ämbetet, därest uppgift om utgången av resningsmålet icke lämnas till straffregistret, den i registret intagna uppgiften om det ådömda frihetsstraffet att kvarstå och kan vid ett senare domfällande för något av den tilltalade begånget förmögenhetsbrott medföra att straff utmätas såsom för återfall.

Enligt vad ämbetet meddelar har nedre justitierevisionen, sedan ämbetet fäst dess uppmärksamhet på förevarande spörsmål, beslutat meddela direktiv av följande innehåll. Uppgift till straffre-

gistret om utslag i anledning av resningsansökan skall lämnas under förut-sättning att ansökningen beviljas och att uppgift i målet tidigare lämnats till straffregistret från domstol samt antingen högsta domstolen själv — jämte det resningsansökningen beviljas — dömer (inbegripet det fall, att högsta domstolen ändrar brottsrubriceringen) eller högsta domstolen återförvisar målet. Även om den sålunda vidtagna åtgärden kan anses till fyllest för undanröjande av de olägenheter som kan uppkomma därigenom att bestämmelser i lagen om straffregister saknas för nu ifrågavarande fall, har ämbetet velat ifrågasätta om icke i samband med att nämnda lag av annan anledning erhåller ändrad lydelse, bestämmelser av nyss angivet innehåll bör införas i lagen.

Enligt beredningens åsikt erfordras att uppgifter inflyter till straffregistret

om beviljad resning i mål som avgjorts genom dom varom anteckning skett i registret. Eftersom skyldigheten att till straffregistret insända uppgifter bör till omfattningen vara fullständigt reglerad i lag, kan det icke vara tillfredsställande att uppgiftsskyldigheten grundas endast på nyssnämnda interna direktiv för nedre justitierevisionen. Ett stadgande i ämnet synes lämpligen kunna inflyta i 4 § i lagen och ges det innehållet att om resning beviljats i mål, vari meddelats dom varom förmäles i 1 §, 2 § 2, 3 eller 5 mom. eller 3 §, uppgift om utgången skall lämnas till registret. Stadgandet får självständig betydelse endast för återförvisningsfallen och de fall då högsta domstolen direkt frikänner eller dömer till icke registreringspliktig påföljd, enär, som förut nämnts, uppgift rörande omedelbart ändrade domar i övrigt skall insändas på grund av stadgandet i 1 §.

5 kap. Rehabilitering.

I vissa utländska lagstiftningar finns ett särskilt institut som innebär att de belastande verkningar som ett straff medför för den straffade bringas att upphöra. Detta kan ske genom ett formellt förfarande, avslutat genom ett beslut, eller genom att viss tid från brottet eller bestraffningen utlöper. I fransk rätt har man båda formerna, nämligen dels *réhabilitation judiciaire*, som beslutas av domstol efter ansökan av den dömda, och dels *réhabilitation de droit*, som inträder automatiskt, nämligen 5 år efter verkställt bötesstraff, 10 år efter verkställt straff av fängelse i högst sex månader, 15 år efter verkställt straff av fängelse från sex månader till två år samt 20 år efter verkställt strängare straff. Schweiz har rehabilitering efter ansökan i fråga om anteckningar i det federala straffre-

gistret; automatisk rehabilitering förekommer i fråga om anteckningar i åtminstone vissa kantonala register. I några länder är förutsättningarna för rehabilitering gynnsammare i fråga om brott begångna av unga förbrytare och i fråga om villkorliga domar. Institutet har givetvis sin största betydelse i de länder där dom för brott av lägst viss svårhetsgrad medför förlust i större eller mindre utsträckning av medborgerliga rättigheter, vilket ofta är förhållandet.

Frågan om denna *réhabilitation* eller *restoration to full civil status* och dess inverkan på frågan om förandet och innehållet av ett allmänt straffregister upptog en stor del av debatten på sektion III vid den av Commission Internationale Pénale et Pénitentiaire anordna-

de tolfte kongressen i Haag 1950. Det uttalades av generalrapportören beträffande det å sektionen diskuterade ämnet *Penal Register and Social Rehabilitation*, den holländske professorn och domaren Vrij, att det i en modern strafflag inte fanns — eller borde finnas — något utrymme för en dylik formell rehabilitering. Man kunde mycket väl tänka sig en period av villkorlig frigivning som övergång till friheten; men vad kunde det vara för mening med att efter den period, varunder den villkorliga frigivningen löpte, ha en period som skulle avslutas med en »restoration to full civil rights»?

Den vid kongressen antagna resolutionen innehåller i punkt 3 bland annat följande föreskrift:

»Om man inte kan helt underlåta att delge myndigheter, privatpersoner och den som avses med utdrag ur straffregistret, uppgifter ur detta, bör utdraget efter utgången av viss i lag bestämd tid ej omfatta dessa uppgifter.»

Uttalandet tar närmast sikte endast på vandelsintyg — *social certificates* — som man rekommenderade skola utfärdas av en särskild nämnd, men ger uttryck för den allmänna tendensen i kongressresolutionen till restriktivitet i fråga om meddelande av uppgifter ur straffregister.

Frågan om rehabilitering är såtillvida av mindre betydelse för Sveriges vidkommande som förlust av medborgerliga rättigheter — i större eller mindre utsträckning — ej längre formellt förekommer som påföljd för brott. Utfärdande av vandelsintyg har också endast helt rudimentär laglig reglering. Emellertid är ämnet likväl av intresse också för svensk rätt. Det har sålunda förekommit att personer som behövt utdrag ur straffregistret enligt straffregisterlagen 8 § 1

mom. andra punkten för visst ändamål — vanligen har utdraget skolat företes för utländsk myndighet — ej vågat begära sådant utdrag, därför att de flera årtiouden tidigare erhållit en villkorlig dom för en tämligen obetydlig förseelse, som laglikmätigt föranlett anteckning i straffregistret. I den mån den utländska myndigheten vidhållit sin begäran om straffregisterutdrag har vederbörande fått avstå från det tillämnade företaget — resa, bosättning utomlands o. s. v. — ofta med rättsförlust som följd. Stundom har dessa konsekvenser tett sig upprörande och orimligt hårda. Beredningen anser därför att också för Sveriges vidkommande ett slags rehabilitering bör införas.

En rehabilitering kan från de utgångspunkter som svensk rätt ger utformas antingen så, att anteckning om de förhållanden som anses ej längre böra bringas till kännedom genom utdrag av straffregistret avskiljes ur straffregistret, eller så, att anteckningen ej medtas i utdrag som lämnas ur straffregistret, ehuru den fortfarande ingår i detta. Till förmån för den senare metoden kan anföras att den ej förutsätter särskild genomgång av straffregistret för utrensning av uppgifter, vilket däremot den förre får anses göra, att den icke nödvändiggör komplettering av straffregistret med dylik uppgift, därest anteckning om nytt brott anses böra medföra sådan åtgärd, samt att den är fördelaktigare om straffregistret skall användas för statistiska ändamål. Man har därjämte att beakta sekretesslagstiftningen. Enligt nu gällande lag — 11 § första stycket lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar — är sålunda endast uppgifter och anteckningar som *tillhör* straffregistret underkastade sekretess.

Emellertid har straffregisterlagen redan nu, i 7 §, systemet med avskiljande av uppgift ur straffregistret. Avskiljande skall ske när antecknat straff eller annan åtgärd undanröjts utan att ha ersatts av annan åtgärd som skall antecknas — då sker utbyte av anteckning; vidare när antecknad dör och när nittio år förflutit från hans uppgivna födelseår. Systemet torde böra bibehållas i dessa fall och i ett hänseende även något utvidgas.

Redan vid straffregisterlagens tillkomst — se 1892 års betänkande s. 56 f — övervägde man att sätta den nyssnämnda åldersgränsen vid 70 år i stället för vid 90 år. Kommittén anförde att det onekligen mera sällan inträffade att någon i åldern mellan 70 och 90 år åtalades för brott. När kommittén likväl valde 90-årsgränsen skedde det därför att man utgick från att uppgiften att utfärda frejdebetyg kunde komma att överflyttas från prästerskapet till den myndighet som skulle föra straffregistret; och då ålderstigna personer ofta hade behov av frejdebetyg — för sökande av understöd, vinnande av inträde i försörjnings- och sjukvårdsinrättningar och för åtskilliga andra ändamål — så borde straffregistret ej vara ofullständigt i dessa delar.

De skäl som sålunda, för över sextio år sedan, anfördes mot att sätta åldersgränsen under 90 år äger uppenbarligen ej längre någon bärkraft. Statistiken över brottsligheten har ej närmare specificerat hur denna fördelar sig inom åldersgruppen 60 år och däröver. Antalet för straffregisterbrott sakfällda inom hela nämnda åldersgrupp utgör ungefär 1 % av hela antalet dylika sakfällda. Med hänsyn till den låga siffran synes man i och för sig kunna överväga att sänka åldersgränsen till 60 år. Emellertid torde försiktigheten bjuda att stanna vid 70.

För brott åtalade personer över denna åldersgräns är mycket få, och av de få åtalen resulterar endast en ringa del i ansvarspåföljd av beskaffenhet att böra antecknas i straffregistret. Ur en annan synpunkt skulle en sänkning av åldersgränsen få stor betydelse. Sänker man gränsen för avskiljande från 90 år till 70 år skulle nämligen straffregistret — under förutsättning av en jämn distribution av materialet på samtliga åldersklasser — befrias från omkring 25 % av sitt material. I realiteten torde dock utgallringen bli något mindre. Minskningen i antalet rekvirerade utdrag blir uppenbarligen ringa.

I övrigt torde man för rehabiliteringen böra välja linjen att underlåta att i utdrag som utfärdas efter viss tids förlopp medtaga anteckning om sådant från vilket vederbörande skall anses rehabiliterad. Beredningen anser emellertid att man bör undvika uttrycket rehabilitering, vilket ej passar in i vårt reaktionssystem. Något utrymme för en formlig rehabilitering finns icke, eftersom vi ej har något system av påföljder innebärande formell behörighetsförlust.

Enligt beredningens åsikt bör reglerna om uteslutning av anteckning i utdrag gälla samtliga arter av utdrag — med undantag av de för statistiska ändamål meddelade, vilka saknar namnet å den registrerade och därför ej bör kunna leda till identifiering av denne — alltså såväl dem som utfärdas åt domstol eller åklagare eller annan myndighet som dem vilka under vissa förutsättningar kan lämnas till enskild. I fråga om utdrag meddelade åt domstolar och åklagare innebär intygens begränsande tydligen i och för sig en inkonsekvens. Det kan sålunda komma att inträffa att iterationsreglerna i 4 kap. 14 § strafflagen eller i specialstraffrätten, trots att förutsätt-

ningar därför förelegat, icke blir tilllämpade av den anledningen att erhållet straffregisterutdrag saknar uppgift om straff som kunnat grunda iterationsverkan. Några olägenheter för straffrättsskipningen av utdragens ofullständighet torde dock knappast uppstå. Vad särskilt iterationsreglerna angår utgår beredningen härvid från att de straff, om vilka anteckning ej kommer att medtagas i utdrag, lika litet som nu är fallet i fråga om så gamla straff blir tillmätta straffhöjande verkan vid återfall om de blir kända.

Vad härefter gäller frågan vilka uppgifter som bör uteslutas ur straffregisterutdrag och när uteslutning bör ske synes anteckningar om villkorlig dom i viss mån stå i särklass. Det kunde måhända göras gällande att anteckning om villkorlig dom borde kunna utgå sedan prövotiden gått till ända utan att förverkande skett. Har anståndet med straffets ådömande eller verkställande ej förklarats förverkat kunde det sägas att det ej visat sig erforderligt med sådant straff som eljest enligt 1 § straffregisterlagen skall antecknas och att därför ej heller anteckning om den villkorliga domen borde längre förekomma i registret eller utdrag därur. Detta borde följdriktigt gälla även för den händelse prövotiden förlängts, varning meddelats eller skärpning av föreskrifter beslutats. Emellertid har man att taga hänsyn till att den kvalificerade villkorliga domen i själva verket är en självständig behandlingsform, utan frihetsberövande, som kan komma till användning inom ett stort område av kriminaliteten. Det är tydligen ofta av mycket stor vikt för domstolarna att få kännedom om sådan dom därest recidiv inträffar inom en icke alltför kort tid efter prövotidens utgång. Därför torde uteslutning ur straffregisterutdrag bö-

ra göras beroende av att en viss, icke alltför kort tid därefter förflutit. Dessa synpunkter får tydligen än större vikt om den villkorliga domen ytterligare utbygges. Med hänsyn till att prövotiden i nu aktuella fall i regel är tre år föreslår beredningen att anteckning om villkorlig dom ej skall medtagas sedan åtta år förflutit från domen. Med »domen» avses i de fall då fullföljd skett den sista dömande instansens dom.

I fråga om anteckningar rörande tidsbegränsade straff torde uteslutningstiden böra räknas från verkställighetens slut. Detta synes erforderligt redan på grund av att straffen kan vara av så olika längd. Man vinner därigenom också att — räknat från brottet och domen — strafftiden och uteslutningstiden adderas och att man följaktligen ej behöver göra uteslutningstiden extremt lång ens för de längsta tidsbestämda straffen. Beredningen föreslår en uteslutningstid av åtta år räknad från verkställighetens slut i fråga om anteckningar om dom å fängelse i högst ett år. Till samma grupp torde kunna hänföras anteckningar om ungdomsfängelse och om tvångsarbete. I fråga om fängelse på viss tid över ett år torde uteslutningstiden kunna sättas till femton år. Samma tid, räknad från utskrivningen, bör gälla beträffande anteckning om förvaring eller internering i säkerhetsanstalt.

En särskild fråga gäller hur man bör förfara när det förekommit mer än en anteckning av det slag som i och för sig omfattas av uteslutningsregeln. Enligt beredningens åsikt bör i sådant fall samtliga anteckningar medtagas i utdrag om inte på grund av de särskilda uteslutningsreglerna var och en av anteckningarna skall uteslutas.

Inom beredningen har uttalats att rehabiliteringsreglerna borde utformas me-

ra liberalt än vad som framgår av det förslag, för vilket beredningen stannat. Onekligen är förutsättningarna för rehabilitering stränga och alldeles särskilt gäller detta om man tar hänsyn till den praktiskt mycket viktiga regeln för det fall att det beträffande en person förekommer mer än en anteckning. Beredningen har emellertid ansett sig böra inta en restriktiv hållning. De överbåganden som legat till grund för detta ställningstagande har varit följande.

Det allmänna straffregistret användes nu i alldeles överbågande utsträckning i straffprocessuella sammanhang. Utdrag rekvireras av åklagarna för kollationering av uppgifter som under förundersökning erhållits rörande straff som tidigare ådömts den misstänkte, för bedömning av om häkningsframställning skall göras eller åtal beslutas och för det närmare bestämmandet av ansvarsyrkandena. Vidare tillhandahålles utdrag åt domstolarna — vanligen på rekvisition genom åklagarna — för att de skall ha de exakta uppgifter om föregående brott och straff som erfordras för tillämpning av straffrättens regler om iteration och användande av vissa påföljder men också för att ge domstolarna upplysningar om de tilltalades person. I mycket ringa mån användes straffregistret för andra ändamål, ehuru möjlighet finnes att utfärda utdrag också till enskild person. De flesta dylika utdrag avser för övrigt sådana begränsade upplysningar som avses i 8 § 2 mom. gällande straffregisterlag. Utdrag utfärdade på enskilds begäran finner, som beredningen i annat sammanhang framhåller, sin huvudsakliga användning i relation till utländska myndigheter. Inom riket har det ej inrotat sig någon allmän praxis att kräva företeende av straffregisterutdrag som bevis på fläckfri vandel och som

villkor för erhållande av anställning, beviljande av tillstånd o. s. v. Som följd härav har sekretessen kring det allmänna straffregistret kunnat uppehållas på ett någorlunda tillfredsställande sätt, vilket alls icke är fallet beträffande samtliga övriga straffregister. Redan från första början var det meningen att utdrag skulle på enskilds begäran meddelas ur allmänna straffregistret endast i mycket begränsad omfattning. Beredningen vill erinra om vad straffregisterkommittén yttrade om att enskild ej borde äga rätt att erhålla utdrag endast av den anledningen att registret ej innehölle några anteckningar rörande rekvisitionen: underlåtenhet att förete utdrag kunde då föranleda till misstanken att vederbörande vore straffad.

Enligt beredningens mening är det synnerligen angeläget att den nuvarande begränsningen i användningen av straffregisterutdrag bibehålles; i vissa hänseenden föreslår beredningen ytterligare begränsningar i rätten såväl för enskilda som för myndigheter att erhålla utdrag; därom må hänvisas till framställningen s. 189 och s. 184. Sålunda föreslås att allt utfärdande av utdrag på enskilds begäran skall kräva medgivande av Kungl. Maj:t, och beredningen förutsätter att en dylik ordning leder till att de allra flesta av de nuvarande begränsade utdragen bortfaller genom att Kungl. Maj:t kommer att följa en restriktiv praxis. Tydligt begär enskild utdrag av straffregistret rörande sig själv i regel endast i de fall då han vet att däri intet förekommer rörande honom. Införandet av en preskription av anteckningar ökar givetvis intresset för den som tack vare preskriptionsreglerna kan erhålla ett »blankt» straffregisterutdrag att skaffa sig ett sådant. Utfärdandet skall som nämnts visserligen vara beroende av att tillstånd

därtill lämnas i det särskilda fallet, men uppenbarligen kan det bliva svårare att vägra bifall om vederbörande kan anföra goda skäl för att han behöver ett utdrag och utdraget skulle bliva blankt — låt vara endast på grund av preskriptionsreglerna. Praxis i fråga om lämnande av tillstånd till utfärdande av utdrag på enskilds begäran skulle kunna befäras bli mindre sträng och därmed en dörr öppnas till ett användande av straffregisterutdrag som vandelsbevis.

Det är tydligen angeläget att utdrag av straffregistret, som på grund av reg-

lerna om uteslutning av anteckningar ej kommer att innehålla några dylika, ej genom sin formulering röjer huruvida utdraget är blankt av denna anledning eller därför att vederbörande icke förekommer i straffregistret. Utdraget får ej heller lämna någon felaktig uppgift eller vara vilseledande. Av denna anledning synes det ej möjligt att bibehålla den nuvarande formuleringen av blankt utdrag eller »förekommer ej i straffregistret». I stället torde böra användas uttrycket »intet att meddela ur straffregistret» eller liknande.

6 kap. Var bör straffregistret föras?

Det allmänna straffregistret fördes till en början inom justitiedepartementet å dettas statistiska byrå. Denna anordning hade föreslagits av straffregisterkommittén (betänkandet s. 41 ff) med den motiveringen att straffuppgifterna borde tjäna också ett rättsstatistiskt syfte. I ett betänkande den 6 december 1912 av särskilda sakkunniga rörande rättsstatistikens organisation och därmed sammanhängande ämnen föreslogs emellertid att straffregistret, i samband med att det för att tillgodose statistiska intressen väsentligt utökades, skulle överflyttas till fängvårdsstyrelsen. Tanken på en dylik överflyttning accepterades av Kungl. Maj:t, som bland annat till lagrådet remitterade förslag till erforderliga ändringar i straffregisterlagen. Emellertid hade också ett annat förslag framkommit, nämligen i de s. k. departementalkommitterades betänkande rörande den högre statsförvaltningens allmänna organisation. Dessa kommitterade tänkte sig att straffregistret, liksom rättsstatistiken, skulle omhänderhas av ett särskilt statistiskt kontor, vartill statistiska centralbyrån skulle ombildas.

I nyssnämnda lagrådsremiss yttrade föredragande departementschefen, statsrådet Sandström, att det visserligen vore sant att statistiska centralbyrån i sitt blivande arbete med rättsstatistiken skulle få åtskilliga beröringspunkter med straffregistret men att detta förhållande icke syntes böra tillmätas avgörande betydelse, eftersom centralbyrån med lätthet kunde få tillfälle att för statistiskt ändamål tillgodogöra sig de till straffregistret avgivna uppgifterna även om registrets skötande överlämnades åt annat ämbetsverk. Avgörande skäl syntes tala för att registret överlämnades till fängvårdsstyrelsen, där det vore att antaga att större kompetens och intresse för uppgiftens fyllande skulle finnas än inom ett statistiskt ämbetsverk. I detta hänseende ville departementschefen särskilt erinra om att straffregistrets användande för statistiska syften, vilken betydelse detta än i och för sig kunde ha, dock icke kunde bliva annat än en sekundär uppgift för registret.

Att märka är att straffregistret under det första skedet av sin tillvaro var av ganska blygsam omfattning och krävde

mycket liten personal. Rationaliseringshänsyn och liknande synpunkter spelade därför — såvitt framgår av handlingarna — icke någon roll för frågan var registret borde föras. Det må nämnas att straffregisterkommittén (s. 49) beräknade det totala personalbehovet till en registrator »med nödigt skrifbiträde». När frågan om överflyttning från justitiedepartementet till fängvårdsstyrelsen eller statistiska centralbyrån var aktuell beräknades att straffregistrets förande krävde tjänstemäns arbete under tillhoppa omkring $10\frac{1}{2}$ timmar per dag. Därjämte var en skrifterska sysselsatt med renskrift ett par timmar om dagen. Antalet inkomna straffuppgifter hade stigit från omkring 4 000 år 1901 till omkring 5 000 år 1913 och antalet begärda utdrag från nära 2 000 år 1901 till nära 6 000 år 1913.

Frågan om straffregistrets placering har senare upptagits ur synpunkten att vinna arbetsbesparing genom rationalisering. Sålunda föreslog statens organisationsnämnd i sin i december 1948 dagtecknade PM beträffande organisationsundersökning vid fängvårdsstyrelsen att straffregistret skulle överflyttas till kriminaltekniska anstalten som ju handhar åtskillig registrering av straff. Korten till det register som redan nu föres hos anstalten skulle jämväl utgöra registerkort till straffregisterakterna. Fördelarna av en sådan överflyttning angavs av organisationsnämnden bli följande.

a) Det nuvarande, författningsmässigt icke reglerade insändandet till anstalten från åklagare m. fl. av uppgifter, motsvarande straffregistrets straffuppgifter, erfordras icke längre.

b) Fängvårdsanstalterna behöver icke som nu sända uppgifter om frigivningar både till straffregistret och till kriminaltekniska anstalten. (Uppgifterna till

anstalten bör emellertid efter överflyttning kompletteras med anteckning om återstående strafftid för villkorligt frigivna. Vidare bör varje blankett upptaga endast ett namn.)

c) Uppläggning av nya registerkort behöver icke ske både hos straffregistret och hos anstalten. (Antalet till straffregistret inkomna straffuppgifter är för närvarande ca 35 per dag, varav ungefär hälften föranleder utskrift och insortering av nya registerkort.)

d) Kriminaltekniska anstalten erhåller i full utsträckning uppgifter om ådömda straff.

e) Viss korrespondens mellan anstalten och fängvårdsstyrelsen beträffande straffregisterutdrag för utläningar och i utlandet anhållna svenskar bortfaller.

f) Fängvårdsstyrelsen erhåller välbehövt lokalutrymme.

g) Viss personalminskning (utöver den som kan vinnas genom den i punkt c) nämnda fördelen) synes vara möjlig, enär särskild chef för straffregistret icke torde erfordras.

h) Gallring underlättas, enär anstalten har och för speciella ändamål behöver ett register ordnat efter de registrerades födelsedatum.

i) Arbetet att på centrala fängregistret kontrollera om dömda med mindre än sex månaders straff blivit frigivna försvinner, enär kriminaltekniska anstalten från fängelserna redan nu erhåller uppgifter härom.

Å andra sidan skulle vissa uppgifter som nu hämtas från centrala fängregistret behöva översändas med posten till kriminaltekniska anstalten, vilket vore en nackdel.

I samband med överflyttningen borde vissa rationaliseringsåtgärder av teknisk art tagas under överbägande (se organisationsnämndens PM s. 16—17). Av

den personal som sysslar med straffregistret — vid tiden för undersökningen 1 byrådirektör, 1 aktuarie, 1 kontorsbiträde, 2 aspiranter och 2 biträden för skrivarbete, eller summa 7 personer — beräknades 2 kvinnliga biträden kunna lösgöras genom överflyttningen och rationaliseringen.

I yttrande den 25 januari 1949 över organisationsnämndens PM har fängvårdsstyrelsen bestämt avstyrkt förslaget att överflytta straffregistret till kriminaltekniska anstalten. Styrelsen har därvid i huvudsak anfört följande.

Straffregistreringen vore inte endast en teknisk angelägenhet utan vore så utformad att den jämväl skulle åstadkomma ett visst skydd för den dömd. Straffregistret måste stå under ledning av en befattningshavare som ägde ingående kännedom om straffsystemet och strafflagen, ej minst lagstiftningen om sammanträffande av brott. Det räckte icke att han mottog domstolarnas straffuppgifter; han måste också granska dem och begära komplettering, då de vore ofullständiga eller oklara. Det av nämnden som en fördel åberopade skälet att kriminaltekniska anstaltens register skulle bli fullständigare genom sammanslagningen med straffregistret framstode för styrelsen som det avgörande skälet mot en sammanslagning. Straffregistrets syfte vore att tillhandahålla domstolarna och andra myndigheter sådana upplysningar som erfordrades i brottmål, främst med hänsyn till gällande bestämmelser om återfall som straffskärpningsgrund eller förutsättning för ådömande av särskilda behandlingsformer. Det vore ej tillåtet att använda straffregistret för annat ändamål. Mot denna exklusivitet för registrets användning svarade synnerligen stränga sekretessbestämmelser. Anorlunda förhölle det sig med kriminal-

tekniska anstaltens olika register, vilka icke vore reglerade i lag vare sig med hänsyn till registeruppgifternas användningsområde eller till sekretessen i fråga om uppgifternas utlämnande. För att en sammanslagning skulle kunna ske måste anstaltens register underkastas samma bestämmelser beträffande användningsområde och sekretess som nu gällde för straffregistret, men en sådan begränsning skulle göra anstaltens register oanvändbart för de syften som föranlett deras uppläggande. Vad slutligen rationaliseringen av straffregistret beträffade, så kunde en sådan vidtagas även om straffregistret bibehöll hos fängvårdsstyrelsen.

De särskilda sakkunniga som av chefen för inrikesdepartementet tillkallats för att inom departementet biträda med översyn av gällande bestämmelser om PU m. m. har i sitt den 10 september 1952 dagtecknade delbetänkande, innefattande bl. a. de sakkunnigas allmänna motivering, erinrat om organisationsnämndens förutnämnda utredning samt förklarat sig tillstyrka att den av nämnden föreslagna överflyttningen av straffregistret komme till stånd snarast möjligt.

Svaret på frågan var det allmänna straffregistret bör föras — sådan denna fråga nu föreligger till besvarande — måste enligt beredningens åsikt bli olika, beroende på vilken inställning man har till de grundläggande frågorna om ändamålet med detta straffregister och vilka uppgifter som bör inflyta i det samma. Dessa frågor har beredningen behandlat s. 167 ff och får här hänvisa till den där lämnade framställningen. Med denna utgångspunkt, som innebär att straffregistret i huvudsak endast skall innehålla uppgifter som är erforderliga för en riktig tillämpning av

straffrättens bestämmelser om återfall, konkurrens och val mellan skilda reaktionsformer — i den mån detta val väsentligen är beroende av formella faktorer — men att det varken kan eller bör innehålla så många och fullständiga uppgifter att straffregisterutdrag beträffande en tilltalad kan ge en bild av vederbörandes personlighet som är ens tillnärmelsevis tillräckligt nyanserad för det val av reaktionsform och reaktionsmått vartill lagen ger möjlighet inom den till buds stående formella ramen, inser man att helt andra krav måste ställas på förandet av straffregistret, granskningen av däri inflytande material och kontrollen av lämnandet av uppgifter därur än på motsvarande funktioner beträffande ett register av den art som kriminaltekniska anstaltens register representerar. Detta register bör eftersträva fullständighet. Lagakraftvunna fällande domar, vilka — jämte, tills vidare, straffri-förklaringar — är de fakta som ur allmänna straffregistrets synpunkt är av relevans, har ur de synpunkter som bör anläggas på anstaltens register knappast större intresse än sådana domar däri den tilltalade icke kunnat fällas på grund av att bevisningen, ehuru stark, likväl ej varit tillräckligt övertygande. Strängt taget är det ju icke straffen som är av intresse för ett sådant register utan brotten. Och som i annat sammanhang erinrats är registreringen av brott endast en detalj, låt vara en viktig sådan, av all den registrering — av fingeravtryck, tillvägagångssätt vid brott, förbrytar- och lösdriivaröknamn, bränder m. m. — som måste ske i ett polisiärt spaningsregister.

Med denna helt skilda karaktär hos registren är det uppenbarligen ingen som helst mening med att slå samman dem — vilket knappast heller direkt föreslagits — och föreligger ej heller till-

räckliga skäl för en sådan teknisk samordning mellan dem att det blir möjligt att ställa dem under gemensam ledning. Tvärtom synes alla skäl tala för att hålla dem så väl skilda från varandra som möjligt. Det allmänna straffregistret måste stå under ledning av en kvalificerad jurist som äger goda kunskaper framför allt inom straffrättens allmänna del, speciellt i iterations- och konkurrensfrågor, så att han är i stånd att effektivt granska inkommande straffuppgifter och kan, vid misstanke om ofullständigheter eller felaktigheter däri, taga initiativet till komplettering eller rättelse. I själva verket har chefen för allmänna straffregistret en alls icke obetydlig uppgift som granskare av underrätternas straffrättsskipning ur vissa formella synpunkter.

Det nu sagda leder givetvis icke till att straffregistret måste föras hos fängvårdsstyrelsen. Kraven beträffande ledningen skulle givetvis lika väl kunna tillgodoses om registret kvarstannat i justitiedepartementet och möjligen också om det överflyttats till en rättsstatistisk avdelning inom statistiska centralbyrån. På grund av att registrets skötande kräver så pass ringa personal, är det tydligen otänkbart att tillskapa ett självständigt verk för detsamma; det måste alltså anslutas till ett befintligt verk. Under dylika förhållanden synes de alldeles övervägande skälen för närvarande tala för att låta registret kvarbli hos fängvårdsstyrelsen, vilket bl. a. medför praktiska fördelar med hänsyn till inhämtande av uppgifter om straffverkställigheten. Med hänsyn till fängvårdsstyrelsens åligganden beträffande bl. a. beslut om straffverkställighet och sammanläggning av straff kan man påräkna att inom fängvårdsstyrelsen erhålla kompetent personal för straffregistrets vederbörliga skötande.

7 kap. Myndighets rätt att erhålla utdrag.

Enligt straffregisterkommitténs förslag skulle utdrag ur straffregistret kunna meddelas endast åt myndighet. Vissa myndigheter skulle kunna erhålla utdrag utan särskild prövning, nämligen länsstyrelser, domstolar, allmänna åklagare, övriga myndigheter med häktningsbefogenhet samt fångvårdsstyrelsen. Andra myndigheter skulle äga få utdrag där sådant blivit begärt för visst ändamål som godkänts av chefen för justitiedepartementet. I motiveringen härtill anförde kommittén att det av en eller annan särskild anledning kunde jämväl för andra myndigheter än de särskilt uppräknade, såsom för svensk minister i utlandet, kommerskollegium m. fl., inträffa behov att från registret få meddelanden och intyg. Föreskriften härom hade formulerats på angivet sätt för att göra sådant möjligt utan att likväl rättigheten utsträcktes alltför långt.

I propositionen ändrades formuleringen beträffande utlämnande av utdrag efter prövning så att utdrag skulle lämnas till »*annan myndighet*» där Konungen för särskilt fall därtill meddelat tillstånd. Lagen har i denna del fortfarande samma innehåll.

Uppräkningen av myndigheter som äger få utdrag utan prövning har successivt utökats. Den omfattar nu förutom de redan från början medtagna eller domstol, länsstyrelse, allmän åklagare och annan häktningsmyndighet också interneringsnämnden, statens kriminaltekniska anstalt, justitiekanslern, justitieombudsmannen och militieombudsmannen.

Det torde kunna ställas under diskussion huruvida icke rätten för myndigheter att erhålla utdrag ur straffregistret

kan något begränsas. En sådan begränsning finge tydligen avse de i lagen uppräknade myndigheter som äger erhålla utdrag utan särskild prövning. De utdrag som utfärdas till myndighet efter prövning är så få att de ur de synpunkter som här är aktuella är utan nämnvärd betydelse.

I en i mars 1948 dagtecknad underhandspromemoria från dåvarande chefen för fångvårdsstyrelsens avdelning för straffregistret framkastades tanken att det ej längre skulle ankomma på åklagarna att i brottmål införskaffa straffregisterutdrag; i stället borde detta bestyr åvila domstolarna. Denna väg är emellertid, såvitt beredningen kunnat finna, ej framkomlig. Om man ej tillåte åklagarna att införskaffa utdrag, skulle handläggningen av många brottmål på ett olämpligt sätt fördröjas. Och om man tvingade dem att hos rätten söka tillstånd att rekvirera utdrag, bleve domstolarna på ett oskäligt sätt belastade utan att de likväl hunne ägna framställningarna någon mera ingående prövning.

I en *annan* underhandspromemoria från straffregistret har framställts krav på lämpliga åtgärder till förhindrande, om möjligt, av missbruk av registret för därmed ej avsedda ändamål, såsom för att tillhandagå enskilda arbetsgivare med upplysningar rörande arbetssökande och hos dem redan anställda personer eller för att fullständiga utredningen i ärenden angående körkort för framförande av motorfordon, förseelse mot parkeringsbestämmelser och andra bagatellförseelser eller för uppläggande av kartotek etc.

Givetvis är det svårt att säga i vad

mån missbruk av den obegränsade rätten att rekvirera utdrag av straffregistret förekommer, eftersom rekvisitioner ej behöver vara motiverade. Någon bestämd ledning kan tydligen ej heller erhållas av den omständigheten att antalet rekvisitioner är vida större än antalet inkommande straffuppgifter. Emellertid föreligger bestämda uppgifter från straffregistret om att man kunnat iakttä utdrag rekvisitioner skett för ändamål som uppenbarligen är främmande för straffregisterlagen och att man också någon gång kunnat få bekräftelse från rekvisitören på att rekvisition skett för sådant ovidkommande ändamål.

Allmän åklagare är enligt kungörelsen den 19 december 1947 skyldig att inhämta utdrag i vissa fall. Denna skyldighet täcker givetvis icke helt behovet av straffregisterutdrag för utredning rörande brott. I många brottsutredningar föreligger emellertid intet behov för åklagaren att ha tillgång till utdrag. I regel erfordras sålunda ej utdrag av allmänna straffregistret när det gäller mera bagatellartade förseelser. I fråga om förseelser mot den speciella alkohollagstiftningen torde det i regel vara tillräckligt med utdrag ur kontrollstyrelsens register. På motsvarande sätt synes utdrag ur körkortsregistret i regel vara tillräckligt vid trafikförseelser. Och i fråga om andra ordningsförseelser lär det i de allra flesta fall vara tillräckligt med de upplysningar om föregående brottslighet — om sådana över huvud erfordras — som är att tillgå hos åklagaren eller den lokala polismyndigheten.

De flesta allmänna åklagare är tillika lokala polischefer. I denna sin egenskap torde de icke behöva ha rätt att utan prövning erhålla straffregisterutdrag.

Det nu sagda synes motivera en sådan jämkning i reglerna om rekvisitionsrät-

ten att rätt att utan särskild prövning erhålla straffregisterutdrag skall tillkomma allmän åklagare (beträffande riksåklagaren se nedan), förutom när skyldighet att rekvirera föreligger, endast när utdrag erfordras för utredning angående brott. Det torde vara svårt att i lagen ange någon begränsning med hänsyn till beskaffenheten av det brott utredningen gäller. Med uttrycket *erfordras* avser beredningen emellertid att framhålla att åklagarna skall vara pliktiga att i varje särskilt fall där skyldighet att rekvirera utdrag ej föreligger noga pröva om det kan antagas vara nödvändigt att ha tillgång till registerutdrag.

Beträffande domstol, interneringsnämnden, justitiekanslern, riksåklagaren och riksdagens ombudsmän torde man ej kunna ifrågasätta någon legal begränsning av rekvisitionsrätten.

Rätt att utan prövning erhålla utdrag bör också tillkomma myndighet som äger besluta om frihetsberövande åtgärd enligt lagen om utlämning av förbrytare, utlämningslagen eller lösdrivarlagen i ärende vari har uppkommit fråga om sådan åtgärd. I övrigt torde länsstyrelserna icke ha behov av sådan rätt.

Statens kriminaltekniska anstalt, som infördes i förteckningen över rekvisitionsberättigade myndigheter i samband med de av 1942 års lagstiftning om förnögenhetsbrott föranledda ändringarna, torde ej behöva särskilt nämnas.

Givetvis är det ovisst om de nu föreslagna ändringarna i fråga om rekvisitionsrätten skall kunna leda till någon mera väsentlig minskning av antalet utdragsrekvisitioner. Större verkan torde vara att ernå genom en jämkning av reglerna om skyldighet att rekvirera utdrag. Härom får beredningen hänvisa till närmast följande kapitel.

8 kap. Begränsning av skyldigheten att införskaffa utdrag av straffregistret.

Jämlikt kungörelsen den 19 december 1947 om skyldighet att inhämta utdrag av straffregistret åligger det åklagare att, när han gör framställning till domstol att någon som är anhållen skall häktas för brott, ofördröjligen rekvirera fullständigt utdrag av straffregistret. Väcker mot någon, som ej är häktad, av allmän åklagare åtal för brott, varå kan följa förhöjt straff på grund av återfall eller eljest enligt lag kan följa straffarbete, skall åklagaren likaledes ofördröjligen begära fullständigt utdrag. Slutligen stadgar kungörelsen att fullständigt utdrag skall införskaffas innan någon eljest dömes till straffarbete, fängelse, förvandlingsstraff för böter, ungdomsfängelse, förvaring, internering eller tvångsarbete eller för brott varå kan följa förhöjt straff på grund av återfall, så ock innan någon erhåller villkorlig dom.

Denna kungörelse tillkom i samband med processreformen och efterträdde en kungörelse av den 1 oktober 1943 av ungefär samma innehåll.

I skrivelse den 2 juni 1944 hemställde fångvårdsstyrelsen att 1943 års kungörelse måtte ändras så att skyldigheten att införskaffa utdrag av straffregistret upphävdes såvitt anginge ådömande av förvandlingsstraff för böter, däri inbegripet det fall att fråga uppstode om villkorlig dom beträffande förvandlingsstraffet. Till stöd för framställningen åberopade fångvårdsstyrelsen i första hand den växande arbetsbördan på straffregistret. Antalet inkomna framställningar om utdrag av straffregistret hade ökat starkt och vida hastigare än antalet inkomna straffuppgifter. Till ökningen hade bidragit, förutom viss kris-

tidsbrottslighet, däribland det stora antalet militära förseelser i samband med inkallelserna, också de nya bestämmelserna om verkställighet av bötesstraff, vilka trätt i kraft med ingången av år 1939. Skyldigheten att inhämta utdrag ur straffregistret i varje bötesförvandlingsmål innebure en synnerligen stor arbetsbelastning för straffregistret och sannolikt också för domstolar och åklagare, vilken enligt styrelsens mening knappast svarade mot vad som därigenom vunnes. Straffregistret innehölle sålunda endast få uppgifter om bötesstraff. Tidigare domfällande utgjorde ej hinder för meddelande av villkorlig dom beträffande förvandlingsstraff för böter. De upplysningar angående den bötfälldes föregående varav domstolen kunde ha behov vore i allmänhet tillgängliga oberoende av straffregisterutdrag enär den bötfälde i regel vore känd för domstolen eller åklagaren. Skulle så icke vara förhållandet funnes ju alltid möjligheten att — även om skyldigheten att alltid införskaffa utdrag borttoges — med stöd av 8 § straffregisterlagen införskaffa utdrag.

Över fångvårdsstyrelsens framställning hördes underrättsdomar- och åklagarföreningarna. Landsfiskals- och stadsfiskalsföreningarna lämnade förslaget utan erinran. Häradshövdingeföreningen gick med på att skyldigheten att inhämta utdrag begränsades till fall då fråga uppstode om villkorlig dom beträffande förvandlingsstraffet. Landsfogdeföreningen ville icke motsätta sig bifall till framställningen men menade att reformen skulle vara betydelselös för åklagare och polismyndigheter och sannolikt utan av-

sevärd betydelse för fångvårdsstyrelsen eftersom antalet mål om bötesförvandling vore förhållandevis ringa och antalet villkorligt meddelade förvandlingsstraff än mindre. Stadsdomarföreningen avstyrkte bifall under återopande av att den som erhållit villkorlig dom kunde få anståndet förklarad förverkat om förvandlingsstraff för böter ådömdes honom. I stadsdomarföreningens yttrande anfördes vidare:

Det är ingalunda så som fångvårdsstyrelsen uttalar att den bötfällde i regel är känd för domstolen eller åklagarmyndigheten. Ofta har den bötfällde icke närmare reda på sina tidigare bestraffningar eller också är han obenägen att lämna ordentliga uppgifter. Vidare må framhållas att i mål om förvandling av böter är det ganska vanligt, att den instämde icke inställer sig vid rätten. Det är i regel på det av åklagaren förebragta skriftliga materialet, som förvandling av ådömda böter skall ske. Därvid är det av vikt att ha tillgång till så fullständiga och vederhäftiga uppgifter som möjligt. Någon större minskning av antalet rekviderade utdrag av straffregistret torde därför icke kunna påräknas, även om fångvårdsstyrelsens förslag skulle bliva godtaget.

Fångvårdsstyrelsens framställning för- anledde ingen ytterligare åtgärd. Skälet torde främst ha varit den inverkan bötesförvandlingsstraff kunde få med avseende å en tidigare meddelad villkorlig dom. Det kunde förväntas, att även om skyldigheten för åklagarna att förete utdrag skulle upphävas, så skulle domstolarna ändå i många fall begära utdrag och därigenom skulle ändamålet med fångvårdsstyrelsens framställning i icke ringa mån förfelas. Dessutom inverkade på ståndpunktstagandet tydligen att det rörde sig om ett jämförelsevis ringa antal mål (mellan 1 000 och 2 000 bötesförvandlingsmål årligen).

Under förarbetena till 1947 års kun-

görelse ifrågasattes ej att göra någon ändring beträffande skyldigheten att införskaffa straffregisterutdrag. Ändringarna avsåg väsentligen en anpassning till de nya häktningsreglerna.

Frågan om straffregisterutdrag i bötesförvandlingsmål har emellertid alltfört uppmärksamrats inom fångvårdsstyrelsen och bragtes ånyo på tal av dåvarande byrådirektören i straffregistret i samband med organisationsnämndens undersökning år 1948. Angelägenheten att så långt möjligt nedbringa antalet straffregisterutdrag synes vara så pass stor att alla rimliga möjligheter att nå ett resultat torde böra tillvaratagas. Bötesförvandlingsmålen utgör emellertid som nämnts en så pass liten grupp att problemet synes böra angripas från flera allmänna utgångspunkter.

Vissa möjligheter att inskränka de obligatoriska utdragsrekvisitioner torde finnas. Visserligen synes det icke vara möjligt att begränsa skyldigheten i de i kungörelsens första stycke, första punkten, omnämnda fallen, nämligen då åklagare gör framställning till domstol att någon som är anhållen skall häktas för brott. Givetvis erfordras icke alltid straffregisterutdrag för häktningsfrågans bedömning, och stundom föreligger tydligen redan straffregisterutdrag — för vilket fall ny rekvisition ej skall göras om utdraget är tillräckligt färskt — men i så pass stor utsträckning kommer utdrag under alla förhållanden att behöva rekvireras innan målet kan avgöras att det — särskilt med hänsyn till angelägenheten av skyndsamhet — synes säkrast att genast rekvirera utdrag även om att föreskriva att så också skall ske.

Däremot torde en jämkning vara möjlig beträffande de i andra punkten av första stycket nämnda fallen. I första hand synes man kunna ifrågasätta om

det kan vara erforderligt att ha kvar föreskriften att åklagaren ofördröjligen skall begära utdrag om åtal väckes för brott varå enligt lag kan följa straffarbete. Mot stadgandet i dess nuvarande lydelse kan anmärkas att det leder till att utdrag rekvireras i ett stort antal mål där det i verkligheten aldrig kan bli fråga om att döma till straffarbete eller fängelse, ehuru straffskalorna är så vida att sådant straff ingår, och där straffregisterutdrag ej behövs för bötesstraffets utmätande. Stadgandet måste under alla förhållanden jämkas med anledning av beredningens förslag om enhetligt frihetsstraff. Man torde därför kunna överväga att upphäva stadgandet och låta rekvisition av utdrag bli beroende av antingen åklagarens bedömning eller en tillämpning av andra stycket.

Vad återfallssituationen angår kan framhållas att särskilt efter en ändring av strafflagens återfallsstadganden i enlighet med beredningens förslag ett bibehållande av den nuvarande regeln skulle innebära att utdrag måste rekquireras i ett mycket stort antal mål, oavsett om behov därav i verkligheten skulle visa sig föreligga. Beredningen vill därför föreslå att samma regler blir tillämpliga i återfallssituationen som i det nyss behandlade straffarbetsfallet. Hela andra punkten av första stycket skulle i enlighet härmed kunna utgå.

I de fall som uppräknas i andra stycket är tydligen tillgång till straffregisterutdrag i regel erforderlig. Så är emellertid uppenbarligen icke alltid förhållandet. Om vederbörande just uppnått straffmyndighetsåldern kan tydligen straffregistret ej innehålla några uppgifter. Detsam-

ma gäller för de — låt vara sällsynta — fallen då enligt straffregisterlagen eventuella anteckningar rörande den tilltalade skall ha avskilts ur registret. Beträffande somliga tilltalade äger åklagaren och domstolen så säkra uppgifter ur andra källor att det är överflödigt att anlita straffregistret — det gäller givetvis främst om personer som icke förekommer däri. Slutligen förhåller det sig så att det icke i alla situationer och icke beträffande alla brott är lika nödvändigt att erhålla fullständig kännedom om den tilltalades eventuella bestraffningar, icke ens i den utsträckning varmed straffregistret kan stå till tjänst. Det sagda synes närmast leda till att stadgandet i andra stycket skulle kunna förses med ett tillägg som gör rekvisition beroende av domstolens prövning huruvida straffregisterutdrag är erforderligt. En sådan jämkning innebär tydligen icke någon fullständig nyhet. Om straffregisterutdrag nu föreligger i en sådan situation som anges i andra stycket men detta utdrag ej är alldeles färskt, har domstolen redan en viss prövningsrätt i fråga om ny rekvisition. Det nya skulle följaktligen vara att domstolen skulle kunna helt underlåta rekvisition om den ansåge utdrag ej behövt. Det är all anledning att antaga att domstolarna kommer att tillämpa ett sådant medgivande med stor försiktighet. Trots detta synes man ha grund för att bedöma verkningarna av jämkningen som icke alldeles obetydliga.

Beredningen har uppgjort ett utkast till ny kungörelse i enlighet med det nu anförda.

9 kap. Enskilds rätt att få utdrag rörande sig själv.

Enligt straffregisterkommitténs förslag till förordning angående straffregister, 1 §, skulle straffregistret vara inrättat endast till upplysning för vederbörande myndigheter. Kommittén anförde i motiveringen att då i 1 § nämnts att straffregistret var avsett till upplysning för vederbörande myndigheter, så hade det skett i ändamål att redan från början betona straffregistrets karaktär att vara undantaget från de offentliga handlingar, av vilka envar ägde taga del. Om något utlämnande till enskild var icke tal.

Frågan om rätt för enskild att erhålla utdrag av straffregistret rörande sig själv aktualiserades emellertid under lagstiftningsärendets fortsatta gång. Kommittén hade tänkt sig att författningen om straffregister skulle utfärdas i administrativ ordning. Endast i fråga om sekretessen erfordrades lagbestämmelse — en ändring i då gällande tryckfrihetsförordning, § 2 4:o). Ett förslag till sådan ändring blev emellertid förkastat av riksdagen, huvudsakligen av den anledningen att bestämmelserna om utlämnande av utdrag ur registret ansågs böra utfärdas såsom civillag.

Med anledning härav framlades för 1900 års riksdag ett förslag till lag om straffregister i nära anslutning till kommittéförslaget. Dettas 15 § ändrades emellertid på så sätt att rätten för annan än de särskilt uppräknade myndigheterna att erhålla utdrag ej förbehölls endast myndighet samt att den gjordes beroende av Konungens för särskilt fall därtill meddelade tillstånd. Någon motivering till att rätten sålunda utsträcktes också till enskild person gavs ej av departementschefen vid förslagets remitterande till högsta domstolen.

I högsta domstolen anmärkte fyra justitieråd på ändringen. De anförde att utsträckandet av rätten att erhålla utdrag ej stode väl överens med uttalandet att det var av vikt att bestämmelserna om utlämnande utfärdades i form av civillag.

Denna anmärkning föranledde den jämkningen i propositionen att tillstånd skulle kunna ges, förutom åt myndighet, endast åt enskild vars rätt kunde vara beroende på upplysning ur registret.

Lagutskottet tillstyrkte propositionen. Herr Lindhagen — då suppleant i utskottet — reserverade sig emellertid. Han erinrade om riksdagens ståndpunktstagande att bestämmelserna i vilka fall registerutdrag finge meddelas borde erhålla civillags helgd. Det till högsta domstolen remitterade förslaget innebar bara den omgången att genom civillag uppdragits åt Kungl. Maj:t att i administrativ väg närmare besluta i ämnet. Propositionen innebar i verkligheten icke någon ytterligare begränsning. Beträffande frågan i vilka fall och i vad mån en enskilds verkliga rätt skulle anses vara beroende av uppgift ur registret lämnades ingen ledning i själva lagen. Riksdagens uppfattning, att de fall, i vilka utdrag av registret finge meddelas, borde genom civillag noga begränsas och regelbindas, hade sålunda väsentligen åsidosatts genom den föreslagna bestämmelsen att registerutdrag skulle efter Kungl. Maj:ts beprövande utlämnas till enskilda. Därefter fortsatte reservanten:

Tanken på inrättandet av ett straffregister är uteslutande framsprungen ur angelägenheten att befrämja ett likformigt och rättvist utmätande av straff för begångna brott. Intet överklagat missför-

hållande eller yppat behov kan däremot åberopas för att straffregistret därutöver bör, på sätt nu ifrågasatts, betjäna enskilda i deras rättsangelägenheter. När registret blivit en verklighet och erfarenheter vunnits, torde detsamma visserligen möjligen kunna brukas även till nya ändamål. Men då skola dessa noga bestämmas i civillagen och icke till Konungens omedelbara avgörande i statsrådet ytterligare hopas en mängd detaljbestyr från vilka han skäligen bör vara befriad.

Första kammaren biföll propositionen utan votering. I andra kammaren blev det livlig debatt. För reservationen talade bl. a. herrar Hedin och Staaff, men propositionen segrade i voteringen (114 mot 81).

Enligt nuvarande lydelse av straffregisterlagen kan enskild person erhålla dels fullständigt utdrag av straffregistret — 8 § 1 mom. andra punkten — och dels begränsat utdrag — 8 § 2 mom.

Begränsat utdrag — utdrag innehållande bevis att viss person ej förekommer i straffregistret, såvitt angår annat förhållande än dom å böter eller villkorlig dom å förvandlingsstraff för böter — må på begäran av vederbörande själv meddelas, där han med intyg av KB, underrätt, häradshövding, borgmästare, svensk beskickning eller svenskt konsulat styrker att hans rätt kan vara beroende av sådant bevis.

Antalet utfärdade begränsade utdrag uppgår numera till omkring 700 årligen. Det har varit i mycket starkt stigande och tendensen synes innebära en ytterligare ökning. Vanligen begäres sådant utdrag för erhållande av passvisering till vissa länder, som icke medger inrese-tillstånd till personer straffade för brott (brott här ställt i motsats till förseelse).

Fullständigt utdrag skall lämnas till enskild vars rätt må vara beroende på annan upplysning ur registret än som

framgår av nyss nämnt begränsat utdrag, där Kungl. Maj:t för särskilt fall därtill givit tillstånd.

Rätten att erhålla fullständigt utdrag är icke uttryckligen begränsad till den person utdraget avser, men tillstånd torde icke ha givits i annat fall än då utdrag begärts beträffande sökanden själv. Antalet framställningar är jämförelsevis litet och uppgår i genomsnitt till endast några tiotal årligen. Vanligen begäres utdrag för bevakande av rättighet utrikes, t. ex. erhållande av uppehållstillstånd. Stundom begäres utdrag av myndighet i den enskildes intresse ehuru icke formellt för dennes räkning; det är följaktligen icke möjligt att skarpt skilja denna utdragskategori från utdrag utfärdade till »annan myndighet» jämlikt Kungl. Maj:ts medgivande.

Begränsade utdrag hade tidigare helt annan karaktär än nu. Före avskaffandet — genom lag den 5 juni 1936 — av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen avsåg begränsat utdrag endast att giva upplysning huruvida vederbörande blivit dömd till förlust av medborgerligt förtroende eller påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen eller blivit ställd under framtiden för brott som kunde medföra sådan påföljd. Hade så skett, skulle utdraget också giva upplysning om utslagets datum och varaktigheten av påföljden, när frigivning skett eller huruvida av nåd meddelats befrielse från påföljden. Begränsat utdrag skulle meddelas myndighet ävensom annan, vilken utövade allmän befattning, varmed var förenad skyldighet att pröva, huruvida någon på grund av sådant utslag som det här gällde var enligt lag eller författning utestängd från behörighet, rättighet eller förmån. Intyg skulle också meddelas enskild som med intyg av viss kvalificerad myndighet styrkte att hans rätt kunde vara beroende av att utredning om honom före-

bringades i nu ifrågavarande avseenden. Utdraget tjänade alltså direkt den vandelskontroll som med nödvändighet var förknippad med uppehållandet av påföljdsinstitutet.

Påföljdernas avskaffande föranledde den ändringen av 8 § 2 mom. att begränsat utdrag kom att avse endast bevis att viss person ej förekomme i straffregistret. Sådant utdrag skulle kunna utfärdas endast på begäran av vederbörande själv och om han med visst intyg styrkte att hans rätt kunde vara beroende av sådant bevis.

Därefter ändrades 8 § 2 mom. genom lag den 9 april 1937 i samband med bötesverkställighetsreformen. Begreppet begränsat utdrag kom därigenom att avse bevis att viss person ej förekomme i straffregistret såvitt angick annat förhållande än villkorlig dom å förvandlingsstraff för böter. Förutsättningarna för erhållande av utdrag bibehölls oförändrade.

Reformen av lagstiftningen om förmögenhetsbrotten 1942 — som medförde att vissa bötesstraff skulle antecknas i straffregistret — föranledde den jämkningen beträffande begränsade utdrag att sådant utdrag skulle avse bevis att viss person ej förekomme i registret beträffande annat förhållande än dom å böter eller villkorlig dom å förvandlingsstraff för böter. Den lydelse momentet då erhöll bibehåller det ännu.

Av den sålunda lämnade redogörelsen framgår att s. k. begränsat utdrag på kort tid helt ändrat karaktär. Från att ha tjänat kontrollen av tillämpningen av påföljdsinstitutet har det blivit ett intyg om frihet från bestraffningar av den art som skall införas i straffregistret, bortsett från de lindrigaste, nämligen bötesstraff och villkorliga bötesförvandlingsstraff.

Man synes med anledning av denna

utveckling kunna uppta till diskussion om det över huvud är erforderligt att bibehålla de begränsade utdragen.

Begränsade utdrag begäres nu i mycket stor utsträckning för användning i förhållande till utländska myndigheter. I utlandet gäller i allmänhet strängare bestämmelser om meddelande av t. ex. uppehållstillstånd för svenska medborgare än här i Sverige om motsvarande tillstånd för utlänningar och statslösa. Dessa kan, om strafflöshetsintyg skulle begäras av dem, i mycket stor utsträckning åberopa att möjlighet icke står dem till buds att över huvud få några officiella vandelsuppgifter. Svenska medborgare kan icke åberopa något motsvarande läge. De utländska myndigheterna begär för sin vandelskontroll icke endast strafflöshetsintyg från straffregistret utan ofta dessutom intyg från polisen rörande vederbörandes vandel. Om nu den som söker t. ex. uppehållstillstånd i visst främmande land skulle — fastän ostraffad — hindras från att erhålla strafflöshetsintyg, skulle det tydligen lända honom till förfång. I de fall då det är ett svenskt intresse att vederbörande erhåller det tillstånd han söker — om det nu är fråga om ett sådant — är det knappast möjligt att icke tillse att han också kan få strafflöshetsintyg. Här får rehabiliteringsinstitutet en viktig funktion. Därigenom möjliggöres i vissa fall för den som antecknats i straffregistret för ett förhållande som skulle ha hindrat utfärdande av strafflöshetsintyg att efter en rimlig tids förlopp erhålla ett sådant.

Om nu anteckningar om bötesstraff i enlighet med beredningens förslag borttas ur straffregistret, skulle begränsat utdrag ånyo kunna bli sådant bevis om frihet från bestraffningar som det var mellan påföljdsreformen och bötesverkställighetsreformen, därest man ej

hade att taga hänsyn också till bötesförvandlingsdomar. Om sådana domar alltfort skall antecknas i registret — och beredningens förslag innebär att så skall ske — lär man ej kunna undgå att ta hänsyn härtill i fråga om de begränsade intygen. Dessa skulle alltså avse bevis att vederbörande ej förekommer i straffregistret såvitt angår annat förhållande än förvandlingsstraff för böter. Man synes emellertid kunna ifrågasätta om det föreligger anledning att bibehålla ett särskilt slag av utdrag — bevis — med detta innehåll. Tydligt är nämligen att det alltfort kommer att föreligga behov av att kunna till enskild utfärda också *utdrag av fullständigare innehåll*.

Som förut nämnts kan utdrag nu utfärdas antingen som begränsat utdrag enligt 8 § 2 mom. eller som fullständigt utdrag. Någon mellanform är ej formellt medgiven. Beredningen anser detta vara en brist som bör avhjälpas. Om en person vill bemöta beskyllningar för visst slags brott, t. ex. spioneri, genom att med utdrag av straffregistret styrka att han här ej straffats för sådant brott, kan han, om han blivit dömd för t. ex. ett förmögenhetsbrott, ej erhålla ett utdrag som ej upptar förmögenhetsbrottet. Detta måste anses otillfredsställande om förmögenhetsbrottet ej på något sätt står i samband med de omständigheter som föranlett beskyllningarna för spioneribrottet. Vederbörande bör kunna ha möjlighet att få ett bevis som direkt avser det brott eller den brottskategori det gäller. En del av de olägenheter som sammanhänger med att dylika bevis nu ej må utfärdas skulle visserligen bortfalla om, som beredningen föreslår, vissa anteckningar ej skulle medtagas i intyg som utfärdades efter en viss tids förlopp. Under alla förhållanden kvarstår emellertid ett behov av intyg rörande särskilda förhållanden.

Mot medgivande av dylika intyg har anförts att de skulle kunna missbrukas. Utdrag utvisande att viss person ej begått visst slag av brott kunde vara i hög grad missvisande om vederbörande begått brott av annat, måhända helt närliggande slag. Denna anmärkning torde emellertid ej kunna tillmätas större vikt. Givet är nämligen att dylika ansökningar, som man har anledning antaga bli tämligen fåtaliga, kommer att bli underkastade en noggrann prövning före avgörandet. Om missbruk av antydd eller annan art kan befaras, bör ansökningen tydligt avslås.

Beredningen föreslår sålunda att det nuvarande stadgandet i 8 § 2 mom. om utdrag med särskilt begränsat innehåll utgår samt att till enskild — liksom också till annan myndighet än sådan som äger rekvisitionsrätt enligt 8 § 1 mom. — skall kunna meddelas sådan upplysning som i det särskilda fallet finnes erforderlig. Förutsättningen för utfärdande av utdrag bör liksom nu vara att vederbörandes rätt bedömes vara beroende av att sådant utdrag meddelas och prövningen härav bör ankomma på Kungl. Maj:t. Som antytts i det föregående vållades vid straffregisterlagens tillkomst viss diskussion rörande innebörden av nyssnämnda förutsättning. Det kunde tydligen övervägas att i lag lämna en närmare fixering därav. Svårigheterna härför är emellertid mycket stora, delvis beroende på att det ofta är utrikes förhållanden som åberopas till stöd för anhållan om utdrag. Beredningen förutsätter emellertid att stadgandet liksom nu är fallet erhåller en restriktiv tolkning. En mycket kraftig minskning av antalet framställningar om utdrag kommer uppenbarligen att följa därav att Kungl. Maj:ts tillstånd alltid erfordras (jämför även s. 179 f).

V AVD. SPECIALMOTIVERING

1. Strafflagen.

Beredningens förslag om enhetligt frihetsstraff för med sig ändring i åtskilliga lagrum i strafflagen. I flera av dessa fordras emellertid icke annat än att ordet straffarbete borttages och, på några håll, ersättes med fängelse; detta gäller 2: 5, 4: 3 och 4 samt 5: 2 och 19. I andra fall har något längre gående ändringar gjorts i lagtexten.

I de delar av strafflagen som det ankommer på beredningen att upptaga till revision, förekommer på flera ställen ordet »frihetsstraff». Så är fallet i 2: 15, 4: 5 och 12 samt 5: 22. Det har ifrågasatts att i lagtexten direkt angiva vilka påföljder som avses i stället för att använda beteckningen frihetsstraff. Ett sådant utbyte har gjorts av straffrättskommittén i förslaget till brottsbalk.

Det kan därför förefalla vara skäl för att ordet frihetsstraff borttages och ersättes med en uppräknig av de påföljder som avses även i strafflagens återstående delar. Emellertid synes ordet frihetsstraff icke var alldeles entydigt. Ursprungligen torde därmed ha avsetts fängelse och straffarbete. Sedan ungdomsfängelse, vilket i lagen betecknas som straff, tillkommit, bör det — åtminstone språkligt — omfattas av begreppet frihetsstraff så länge ingen närmare begränsning göres genom tillägget »tidsbestämt» e. dyl.

I vissa lagrum är detta uppenbart. Sålunda gives i 3 § lagen den 20 december 1946 med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig bestämmelser om rättens sammansättning när an-

ledning finns att döma till frihetsstraff, tvångsuppfostran eller förvaring eller att meddela villkorligt anstånd med straffs ådömande. Frihetsstraff måste här uppenbarligen avse jämväl ungdomsfängelse.

Även disciplinstraff för krigsmän kan inbegripas i frihetsstraff. I motiven till SL 4: 5 uttalas, att »med frihetsstraff avses här även förvandlingsstraff och därmed är att likställa disciplinstraff enligt strafflagen för krigsmakten» (SOU 1937: 24 s. 90, kungl. prop. nr 191/1938 s. 56).

Enligt SL 2: 15 får suspension ej verkställas medan den dömda undergår frihetsstraff. Något uttalande om vad frihetsstraff skall anses innefatta i detta sammanhang har icke gjorts under förarbetena. Det synes beredningen klart att suspension icke bör få verkställas medan den dömda undergår ungdomsfängelse. Även om frihetsstraff icke skulle anses omfatta ungdomsfängelse, torde ett sådant resultat kunna nås genom tillämpning av 26 § ungdomsfängelselagen, enligt vilken paragraf särskild verkan som finnes stadgad därav att någon dömes till fängelse skall äga motsvarande tillämpning där någon dömes till ungdomsfängelse. En liknande bedömning torde få göras för att undvika att suspension verkställas medan den dömda undergår förvaring eller internering (19 § lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt).

Då någon egentlig olägenhet icke är förbunden med användningen av ordet frihetsstraff har beredningen ansett att det kan behållas tills vidare. Endast i de

fall där frihetsstraff uteslutande syftar på tidsbestämt straff finnes anledning att göra ett utbyte.

2 kap.

Sedan straffarternas antal inskränkts till två har 1 § kunnat avfattas betydligt enklare än i gällande rätt. I skilda sammanhang, t. ex. vid bestämmande av gemensamt straff enligt 4: 2 och i fråga om straff för försök, 3: 1 andra stycket (BrB 21: 1 andra stycket), har straffens svårhetsgrad betydelse. Lagen bör därför fortfarande innehålla ett stadgande om straffarternas inbördes svårhetsgrad.

Bestämmelser om de tider å vilka det enhetliga frihetsstraffet fängelse kan ådömas har intagits i 4 §. 3 § har då kunnat utgå. Någon ändring i de bestämmelser som gäller angående förvandlingsfängelse föreslås icke.

4 kap.

3 och 4 §§.

I enlighet med terminologien i rättegångsbalken har »utslag» föreslagits ändrad till »dom». I 3 § har därjämte en redaktionell jämkning vidtagits.

5 §.

I 5 § första stycket stadgas nu, att om någon dömes till straffarbete på livstid, annat frihetsstraff och böter som han tillika förskyllt förfaller. I detta stycke behöver endast den ändringen göras att ordet straffarbete utbytes mot fängelse. Beträffande innebörden av uttrycket frihetsstraff kan hänvisas till vad som anförts vid rubriken till denna avdelning.

I andra stycket i paragrafen upptages bestämmelser angående hur man skall

förfara i vissa fall då till verkställighet samtidigt förekommer dom å straffarbete å viss tid och dom å fängelse. Sedan straffarbete och fängelse sammanlagits till en straffart bortfaller behovet av en särskild reglering av dessa frågor.

6 §.

Enligt 6 § första stycket svarar med något undantag viss tids fängelse mot straffarbete under hälften så lång tid vid tillämpning av 4 kap. 2—5 §§. Detta stycke kan utgå sedan ett enhetligt frihetsstraff införts.

I andra stycket, som anger hur högsta gemensamma straff skall beräknas för brott, varå kan följa straffarbete eller fängelse, och brott som ej är belagt med svårare straff än böter, behöver icke annan ändring vidtagas än att orden »straffarbete eller» utgår.

12 §.

Utöver de ändringar, för vilka förut redogjorts (s. 139 ff), föreslår beredningen att ordet frihetsstraff här utbytes mot fängelse. Härigenom avses icke att göra någon ändring i stadgandets tillämpningsområde. Frihetsstraff på viss tid kan icke avse ungdomsfängelse; i detta sammanhang torde icke heller disciplinstraffet arrest inbegripas däri.

5 kap.

I detta kapitel har i 4 § införts de bestämmelser om nedsättning och eftergift av påföljd som beredningen föreslagit. Även om rubriken till kapitlet, »Om särskilda grunder, som utesluta, minska eller upphäva straffbarhet», icke skulle anses helt täcka kapitlets nya innehåll, torde det vara onödigt att ändra den.

14 §.

I annat sammanhang (s. 146) har lämnats en redogörelse för de preskriptionsbestämmelser som 14 § innehåller. Preskriptionstiderna är nu: tjugufem år om straffarbete på livstid kan följa å brottet; femton år om högsta straffet är straffarbete på viss tid över åtta år; tio år om högsta straffet är straffarbete över två men icke över åtta år; fem år om högsta straffet är straffarbete icke över två år; och två år, om icke svårare straff än fängelse kan följa å brottet.

Beredningen har i förslaget bibehållit en motsvarande bestämning av preskriptionstiderna. Sammanslagningen av straffarbete och fängelse till en enhetlig straffart gör emellertid vissa ändringar erforderliga. Såvitt avser brott varå nu kan följa straffarbete å längre tid än två år, har endast den förändringen vidtagits att ordet straffarbete utbyttis mot fängelse. Detta står i överensstämmelse med den princip beredningen eljest följt vid stadganden av samma typ. För de gärningar som nu är straffbelagda betyder detta att preskriptionstiderna blir oförändrade efter enhetsstraffets införande, i den mån icke straffrättskommittén vid revisionen av strafflagens speciella del av andra orsaker än enhetsstraffets införande gjort en ändring av straffskalorna.

Preskriptionstiderna för brott, vilka är belagda med frihetsstraff upp till två år, bestämmas enligt gällande rätt av straffets art. Beredningen anser det önskvärt att även i fortsättningen olika preskriptionstider gäller för denna grupp av brott. För de lindrigaste brotten synes en tid av två år vara tillräcklig. Beredningen föreslår att gränsen sättes så, att den kortaste preskriptionstiden skall gälla för brott varå kan följa högst böter

eller fängelse upp till ett år. Denna gränsdragning har valts med hänsyn till att beredningen föreslagit att straffskalorna för brott, varå enligt gällande rätt högst kan följa fängelse, med ytterst få undantag efter enhetsstraffets införande skall erhålla ett maximum av ett år eller kortare tid.

I paragrafen har därjämte den ändringen vidtagits att uppräkningslistan av preskriptionstiderna börjar med den kortaste preskriptionstiden.

15 §.

Enligt 15 § gäller för brott som avses i SL 25:1—5 en preskriptionstid av fem år, där brottet icke är belagt med svårare allmänt straff än straffarbete i två år. Kan å brottet följa svårare allmänt straff skall de preskriptionstider som stadgas för motsvarande fall i 14 § gälla.

Någon saklig ändring har icke föreslagits i dessa bestämmelser. Hänvisningen till 25 kap. strafflagen har ändrats till att avse motsvarande bestämmelser i 18 kap. förslaget till brottsbalk. Vid överflyttandet av bestämmelsen i SL 25:5 till BrB 18:5 har det särskilda maximum, som där stadgas för vissa fall, bibehållits vid fängelse i två år. Då preskriptionstiden därigenom redan enligt huvudregeln i 14 § är fem år och det i BrB 18:5 icke är tal om de särskilda ämbetsstraffen avsättning och suspension, behövs icke någon speciell preskriptionsbestämmelse för de fall som avses i BrB 18:5.

16 §.

I annat sammanhang har beredningen till granskning upptagit frågan om bestämmande av utgångspunkt för beräkning av preskriptionstid (s. 148 f). För vissa brott gäller emellertid enligt 16 § särskilda regler i detta hänseende. Be-

redningen har icke funnit anledning att göra någon ändring i sak av dessa bestämmelser. I fråga om vissa brott enligt SL 15:17, 18 eller 21 eller 17:2 må åtal ej väckas innan det dömts till återgång av äktenskap. Preskriptionstiden skall i dessa fall räknas från det domen om återgång vann laga kraft. Bokföringsbrott, SL 23:5, må icke åtalas, där ej gäldenären inom fem år från det brottet förövdades kommit i konkurs, fått eller erbjudit ackord eller inställt sina betalningar; preskriptionstiden räknas då från den dag då beslut om egendomsavträde meddelades eller åtal eljest tidigast kunde ske. Den hänvisning som i 16 § göres till nämnda lagrum i strafflagen skall emellertid avse motsvarande stadganden i brottsbalken. SL 15:21 och 17:2 har ersatts med BrB 5:2. Någon direkt motsvarighet till SL 15:17 och 18 finns ej i brottsbalken. Strafflagens stadgande om bokföringsbrott, 23:5, återfinnes i BrB 9:5.

19 a §.

Talan om ådömande av påföljd som i 2 kap. 16 § eller 17 § första stycket strafflagen sägs må, enligt 5 kap. 19 a §, där straff är förfallet, ej väckas senare än tio år från det brottet begicks. Beredningen har såsom framgår av framställningen ovan (s. 147) föreslagit sådan ändring i paragrafen, att preskriptionen i fortsättningen skall avse möjligheten att ådöma påföljden. Däremot bibehålles den skillnad som består mellan 19 a §, å ena, och 14 och 15 §§, å andra sidan, i fråga om det faktum som avbryter preskriptionen. Enligt 19 a § erfordras icke mer än att talan väckes, ej därutöver att delgivning skett. För en sådan ordning kan åberopas, att det för ådömande av förverkandepåföljd i dessa fall icke alltid fordras att personlig delgivning sker (la-

gen den 20 december 1946 om införande av nya rättegångsbalken, 17 §). Personlig delgivning bör då lämpligen icke heller fordras för att preskriptionstiden skall avbrytas. För att erhålla en klar och enkel regel varigenom avbrottet lätt kan konstateras kan då utan betänklighet väljas tidpunkten för talans väckande.

20 §.

För beredningens förslag till bestämmelser om preskription av ådömt straff lämnas en redogörelse ovan (s. 151 ff). De bestämmelser som motsvarar nuvarande 20 § har icke ansetts lämpligen böra sammanföras i en paragraf. Preskription av ådömt frihetsstraff upptages i 20 §, nuvarande andra stycket i 20 a § och nuvarande tredje stycket i 20 b §.

6 kap.

Då SL 5:17 föreslås upphävd, har såsom följd härav föreslagits ändring i 6:7, vari sägs att målsägande även om straff förfallit eller tid till avbrutet åtals fullföljd blivit försutten kan söka det skadestånd vartill han eljest är berättigad. Samtidigt göres en redaktionell jämkning.

2. Straffverkställighetslagen.

Utöver de mera omfattande ändringar i straffverkställighetslagen som införandet av ett enhetligt frihetsstraff medför och för vilka närmare redogörelse lämnats ovan (s. 82 ff), bör en del redaktionella jämkningar vidtagas i lagtexten. I de flesta fall är det endast fråga om borttagande av ordet »straffarbete eller» i kombinationen »straffarbete eller fängelse». Så är fallet i 1, 15, 16, 17, 20, 21, 23 och 28 §§. I 16 § har samtidigt härmed vad som stadgas om tvångsuppfostern fått utgå, då lagen den 13 mars 1937 numera upphört att gälla. Ordet »straff-

arbete» bör borttagas även i 6 § och i rubriken till 5 kap. I 18 § meddelas bestämmelser om straffrättsberäkning vid domar å straffarbete å viss tid eller fängelse. Bestämmelsen bör i fortsättningen äga tillämpning å den som dömts till fängelse på viss tid.

En definition av begreppen strafffänge, fängelsefänge och bötesfänge ges i 42 §. Med den av beredningen föreslagna ordningen för verkställigheten finnes icke längre behov av att göra en uppdelning i sådana kategorier. Reglerna föreslås vara tillämpliga generellt på alla dem som skall undergå fängelse av något slag. 42 § kan därför utgå. Detta föranleder en jämkning även av 76 § som talar om förlängning av verkställighetstiden för strafffänge, fängelsefänge och bötesfänge.

I 85 § föreslås den ändringen att för fängelsestraff utsättes ett maximum av ett år. Hänvisningen till strafflagen ändras till att avse brottsbalken.

I 20 § har såsom tredje stycke föreslagits en bestämmelse om avdrag å strafftiden för tid, varunder den dömde varit tagen i förvar jämlikt i förslaget upptagna 5 kap. 20 § andra stycket strafflagen i avbidan på beslut huruvida straff får verkställas. Bestämmelsen har utformats så att avdraget skall ske från den dag, som bortsett från förvarstiden skulle vara slutdag.

3. Straffregisterlagen.

1 §.

Omformuleringen av punkt 5 avser endast att ernå närmare överensstämmelse med lydelsen av SL 5:5. Föreskriften om anteckning i straffregistret av domar å dödsstraff har flyttats från paragrafens början till dess slut.

2 §.

I 3 mom. har endast vidtagits de formella jämkningar som föranledes av att institutet tvångsuppfostran utgått.

3 §.

Det nuvarande stadgandet i 3 § att straffuppgifterna skall hållas ordnade efter namnen på dem uppgifterna angår saknar motsvarighet i beredningens förslag. Det synes icke erforderligt att i lag reglera efter vilket system straffuppgifterna skall förvaras. Det kan mycket väl hända att det befines mest praktiskt att ha kortregistret — slagingsregistret — ordnat efter namnen men akterna — som ju utgör de egentliga straffuppgifterna — i nummerföljd eller efter annat system.

4 §.

Jämte det att stadgandet om lämnande av uppgift rörande resning tillfogats har första stycket jämkats. Bl. a. har föreskriften beträffande underställning utgått såsom ej längre tillämplig.

4. Övergångsbestämmelser.

Beredningen har icke ansett sig böra föreslå vilken dag de föreslagna lagarna skall träda i kraft. Beredningen har föreslagit ändring i lagen den 20 december 1946 med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig 3 och 6 §§ i lydelse enligt lag den 30 december 1952 samt i lagen den 30 december 1952 med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig. Lagarna den 30 december 1952 träder emellertid i kraft först den dag Konungen förordnar. Beredningen har likväl icke ansett särskilda övergångsbestämmelser erforderliga med hänsyn härtill, då lagarna torde komma att sättas i kraft innan den av beredningen föreslagna lagstiftningen kan bli genomförd.

Strafflagen.

De övergångsbestämmelser som erfordras i samband med ikraftträdandet av förslaget till ändring i strafflagen föreslår skall icke kunna dömas till straffgationslag.

För brott begångna efter ikraftträdandet av den lagstiftning beredningen föreslår skall icke kunna dömas till straffarbete.

Har brott begåtts före lagstiftningens ikraftträdande, men straff icke, eller icke slutgiltigt, bestämts, skall enligt förslaget till brottsbalk 23:1, straffets art och mått bestämmas efter den lag som gällde när handlingen företogs; dock skall den lag som gäller, när dom meddelas, tillämpas, där den leder till frihet från straff eller till lindrigare straff. Denna grundsats har med stöd av 5 § förordningen den 16 februari 1864 om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall (SP) tillämpats vid lagändringar alltsedan strafflagens tillkomst. Vid bedömandet av frågan vilket straff som är lindrigast skall hänsyn tagas både till straffets art och dess mått, i fråga om frihetsstraff alltså tidslängden. Sedan enhetlighet genomförts i fråga om verkställigheten av frihetsstraffen, vilken såsom strax skall beröras torde böra genomföras genast oberoende av när straffet ådömts, torde skillnaden mellan olika frihetsstraff kunna bedömas endast med utgångspunkt från tidslängden. Huruvida ny lag skall tillämpas blir då beroende allenast av om straff enligt denna lag blir kortare än enligt gammal lag eller bortfaller. Under sådana förhållanden synes det vara mest ändamålsenligt att frihetsstraff alltid ådömas såsom fängelse även i de fall då, vid tillämpning av äldre lag, straffarbete skulle ha ådömts.

En bestämmelse om att frihetsstraff

skall ådömas såsom fängelse även om straffskalan innehåller straffarbete har därför intagits i 2 § förslaget till lag om införande av lagen om ändring i strafflagen. Denna bestämmelse äger tillämpning icke bara i fråga om brott begångna före lagens ikraftträdande utan även då brottet begåtts därefter (se s. 93). Bestämmelsen har utformats så, att fängelse skall ådömas inom de för straffarbete stadgade maximi- och minimigränserna. I fråga om brott mot strafflagen är att observera, att härigenom i en del fall minimum för fängelsestraff blir två månader, nuvarande minimigränsen för straffarbete. I specialstraffrätten däremot blir frihetsstraffets minimum en månad, emedan straffarbete där endast förekommer i straffskalor som samtidigt medger ådömande av fängelse.

Den föreslagna övergångsbestämmelsen torde medföra att högre domstol skall ändra lägre domstols dom å straffarbete även om icke någon ändring göres i själva straffmätningen.

För fall, där fängelse nu är stadgat utan att maximum är utsatt för straffets längd, har beredningen, i 3 § promulgationslagen, föreslagit (jfr s. 93), att fängelse icke får ådömas på längre tid än ett år, medan maximum i gällande rätt jämlikt SL 2:4 är två år. Bestämmelsen, som medför en sänkning av straffskalornas maximum, blir tillämplig oberoende av om brottet begåtts före lagens ikraftträdande eller ej.

I förslaget till brottsbalk har emellertid i några fall för brott, för vilka straffet enligt strafflagen är fängelse utan utsatt maximum, stadgats fängelse i högst två år, d. v. s. straffskalans maximum har bibehållits oförändrat. I dessa fall synes det icke vara lämpligt att föreskriva att för brott begångna före nya lagens ikraftträdande och beträffande

vilka alltså gammal lag i första hand skall tillämpas, fängelse utan utsatt maximum betyder fängelse i högst ett år. En sådan föreskrift skulle innebära, att straffet för brott, begångna före nya lagens ikraftträdande men beträffande vilka dom ännu ej meddelats, kunde komma att sättas lägre än för både brott av samma art, som begåtts tidigare men för vilka dom som vunnit laga kraft meddelats, och brott, begångna efter nya lagens ikraftträdande. I stället synes böra föreskrivas, att i de fall, då straff skall bestämmas enligt strafflagen, fängelse utan utsatt maximum skall ådömas i enlighet med den gamla lydelsen av SL 2: 4, d. v. s. högst i två år. I 3 § promulgationslagen har därför ett undantag gjorts i enlighet härmed. Detta medför, att i de fall, där i förslaget till brottsbalk fängelses maximum satts lägre än två år, nya lagen skall tillämpas även å brott begångna före dess ikraftträdande, om i äldre lag fängelse stadgats utan utsatt maximum.

Särskild övergångsbestämmelse i fråga om tillämpningen av den nya lydelsen av konkurrensbestämmelserna i 4 kap. 2—5 §§ torde icke vara erforderlig i annat avseende än så till vida som det måste föreskrivas, att 4: 3 och 4: 4 skall tillämpas även då det föreligger en dom å straffarbete. En sådan föreskrift har givits i 4 § promulgationslagen. I enlighet med principen i SP 11 § skall konkurrensreglerna alltid tillämpas i sin nya utformning; dock att brott, som begåtts före lagens ikraftträdande, enligt allmänna grundsatser ej må föranleda högre sammanlagt straff än vad därå efter äldre lag kunnat följa. Begränsningen kan få betydelse genom att bestämmelsen, att fängelse å viss tid motsvarar straffarbete under hälften så lång tid, upphävt. Nämnda princip har kommit till uttryck i förslaget till BrB 23: 2.

Då såsom nedan skall beröras verkställigheten av ådömt straffarbete skall ske enligt de nya reglerna för fängelse, fordras icke någon bestämmelse om att fängelse skall övergå till straffarbete om dom å fängelse och dom å straffarbete förekommer till verkställighet samtidigt. Förfarandet blir i stället sådant som då två (eller flera) domar å fängelse förekommer till samtidig verkställighet (23 § lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m.). Härav skulle emellertid kunna följa att ej såsom nu en reducering av strafftiden i en dom å fängelse komme att ske, om samtidigt förekommer en dom å straffarbete. Har domen å fängelse meddelats före nya lagens ikraftträdande skulle detta därför medföra att sammanlagda strafftiden blir längre än den skulle ha blivit om fängesdomen förekommit till verkställighet före lagens ikraftträdande. En sådan konsekvens bör undvikas. I 5 § promulgationslagen har därför upptagits en bestämmelse att vad i 4 kap. 5 § andra stycket och 6 § första stycket är stadgat skall äga fortfarande tillämpning då till verkställighet förekommer dom å fängelse som meddelats före lagens ikraftträdande. Någon reducering skall däremot icke inträda i fråga om fängelse som ådömts efter nya lagens ikraftträdande om den förekommer samtidigt med straffarbete och eventuellt fängelse som ådömts före lagens ikraftträdande.

Vad nu anförts gäller även sammanläggning av arreststraff med straffarbete enligt 9 och 10 §§ lagen om disciplinstraff för krigsmän.

Men även i en annan situation kan den nuvarande regeln om reducering av fängelse vid sammanträffande med straffarbete vara av betydelse. Till belysning må anföras följande exempel. Fångvårdsstyrelsen har jämlikt SL 4: 5 andra stycket före nya lagens ikraftträ-

dande meddelat beslut om att fängelsestraff (A), som förekommer till verkställighet samtidigt med dom å straffarbete (B), skall övergå till straffarbete. Sedermera lagföres den dömda — efter ikraftträdande av den nya lagen — för ytterligare brott, begångna före domen B, varvid domstolen med tillämpning av SL 4:3 undanröjer domen B och dömer till gemensamt straff (C), utmätt i fängelse i enlighet med beredningens förslag. Domen C förekommer därefter till verkställighet samtidigt som domen A. Fångvårdsstyrelsen har då att förordna om verkställigheten. I ett sådant fall bör icke den nya domen få till följd, att ett redan meddelat beslut om reducering av tiden för frihetsstraffet upphäves. Den reduceringen torde böra bestå. Över huvud taget synes beslut som meddelats om reducering icke böra rubbas av att nya lagen träder i kraft. Någon särskild övergångsbestämmelse härom torde emellertid icke erfordras.

Frågan huruvida en återfallsbestämmelse skall tillämpas ingår i det bedömande som skall göras angående vilken lag som leder till lindrigaste straff. Detta följer av allmänna grundsatser. Tillämpning av den nya återfallsbestämmelsen i SL 4:14 får ske även om det tidigare brottet bedömts efter äldre lag. Denna i SP 12 § angivna grundsats har upptagits i förslaget till BrB 23:3.

Avräkningsreglerna i 4 kap. 12 § torde böra tillämpas omedelbart även i fråga om brott som begåtts före nya lagens ikraftträdande.

I förslaget till BrB föreslås i fråga om tillämpligheten av nya bestämmelser om preskription av straff, att de bestämmelser som gällde när handlingen företogs skall tillämpas, dock att om preskriptionstiden förkortas enligt ny lag den lagen skall tillämpas (BrB 23:1); detta

skall gälla oberoende av om preskriptionstiden förkortas direkt genom lagändring eller om straffmaximum ändrats så att preskriptionstiden blir kortare. Genom förslaget göres en ändring i vad som nu anses gälla, SP 13 §.

Beredningens förslag till omarbetning av bestämmelserna om preskription av straff syftar icke till vare sig förkortning eller förlängning av preskriptionstiderna. De lagändringar som föreslås med anledning av enhetsstraffets införande borde därför icke vålla några svårigheter vid bedömningen av preskription av brott begångna före den nya lagstiftningens ikraftträdande. Dock är följande förhållanden att beakta.

Beredningen föreslår att efter lagens ikraftträdande icke på något brott skall kunna följa straffarbete; fängelse ådömes på tid som för straffarbete är stadgat (2 § promulgationslagen). Denna omständighet bör emellertid icke föranleda att det anses att alla brott begångna före nya lagens ikraftträdande, även i de fall då straffskalan innehåller straffarbete under lång tid eller livstid, preskriberas efter den tid som då gällde för brott varå icke kunde följa svårare straff än fängelse, d. v. s. två år. Särskild övergångsbestämmelse har icke ansetts erforderlig i detta avseende.

Tillämpning av BrB 23:1 vid ikraftträdandet av den av beredningen föreslagna lagstiftningen kan emellertid i något fall leda till mindre nöjaktigt resultat. För vissa brott å vilka nu kan följa högst straffarbete i ett år (preskriptionstid fem år), t. ex. brott som avses i 54 § sista punkten sinnessjuklagen, föreslås efter enhetsstraffets införande kunna följa högst fängelse i två år (likaledes preskriptionstid fem år). Har sådant brott begåtts före nya lagens ikraftträdande men straff icke dessförinnan

bestämts, följer av den föreslagna promulgationslagen 2 § och BrB 23:1 att högre straff än fängelse i ett år icke kan ådömas, varav i sin tur skulle följa att preskriptionstiden både enligt gällande och föreslagen lydelse av SL 5:14 vore två år. För att förhindra detta nyckfulla resultat har i 6 § promulgationslagen föreslagits, att preskriptionstiden även för brott av nu nämnt slag som förekommer till bedömande under övergångstiden skall vara fem år.

I fråga om preskription av ådömd påföljd föreslås i förslaget till BrB (23:5), att preskriptionen skall bedömas efter den lag som gällde när dom meddelades; har innan verkställighet påbörjats eller efter avbrott återupptagits ny lag trätt i kraft enligt vilken påföljden är förfallen, skall dock den lagen tillämpas.

Den prövning av domstol, som beredningen föreslår skola äga rum innan verkställighet av frihetsstraff får ske (SL 5:20, 22), bör äga rum i fråga om alla domar som förekommer till verkställighet efter det den nya lagen trätt i kraft, även i de fall då domen meddelats dessförinnan och oberoende av om denna lyder å fängelse eller straffarbete. En bestämmelse härom har upptagits i 7 § promulgationslagen. Detsamma bör gälla i fråga om den prövning som föreslagits skola ske beträffande verkställigheten av dom å ungdomsfängelse, förvaring eller internering (lagen om ungdomsfängelse 24 §, lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt 18 §). För dessa torde emellertid icke behövas någon övergångsbestämmelse.

De absoluta preskriptionstiderna förkortas enligt beredningens förslag såvitt gäller frihetsstraff (fängelse) på livstid och på viss tid över två men under åtta år. I enlighet med den grundsats som kommit till uttryck i förslaget till BrB

23:5, bör den kortare tiden tillämpas även då domen lyder å straffarbete.

Straffverkställighetslagen.

De nya bestämmelserna om verkställighet av frihetsstraff bör tillämpas omedelbart även i fråga om personer som dömts till straffarbete. Det bör icke ifrågakomma att bibehålla den skillnad som i gällande rätt göres mellan de skilda kategorierna fångar.

I fråga om vissa av dem som avtjänar fängelsestraff när de nya bestämmelserna träder i kraft, kan det möjligen visa sig erforderligt att för att förebygga en skärpning av verkställigheten utnyttja de möjligheter till att meddela särskilda bestämmelser för viss intagen, som de nya bestämmelserna medger, i vidsträcktare utsträckning än vad som sedermera kommer att göras, t. ex i fråga om arbete och dispositionen över arbetspremier och annan inkomst. Särskild övergångsbestämmelse torde emellertid icke erfordras härom; dessa problem får lösas av fängelsestyrelsen.

Övriga lagförslag.

I fråga om övergångsbestämmelser till övriga följändringar i anledning av frihetsstraffens förenhetligande är följande att beakta.

I de fall där viss verkan, t. ex. av processuell art, är beroende av att visst straff eller straff av viss art kan följa å en gärning (jfr ovan s. 95 ff), torde det vara nödvändigt att låta ifrågavarande stadgandes nya lydelse bli tillämplig genast, även i fråga om brott begångna före lagens ikraftträdande. Sedan den nya lagstiftningen trätt i kraft kan icke å något brott sägas följa straffarbete; frihetsstraff skall alltid ådömas såsom fängelse. Vid avgörande t. ex. av om häktning får ske skall alltså tagas hänsyn

till om å brottet kan följa fängelse i mer än ett år. Fråga uppkommer därvid, om den omständigheten att straffet skall bestämmas i vissa fall efter äldre och i vissa fall efter ny straffskala leder till komplikationer.

I stort sett har straffskalorna föreslagits ändrade så, att då t. ex. efter äldre häktningsregler häktning kunde eller icke kunde ske häktning enligt nya lydelsen kan respektive icke kan ske enligt den nya straffskalan. Exempelvis straffas stöld enligt SL 20:1 med straffarbete i högst två år medan straffet enligt BrB 6:1 är fängelse i högst två år; i detta fall kan häktning ske enligt den nya lydelsen av häktningsbestämelsen enligt såväl gamla som nya straffskalan. Straffet för snatteri är enligt SL 20:2 böter eller fängelse (i högst två år) och enligt BrB 6:2 böter eller fängelse i högst sex månader; i detta fall kan häktning icke ske vare sig enligt gamla eller nya häktningsregeln. Att häktning ej kan ske för snatteri, som begåtts före lagens ikraftträdande och för vilket lagföring ej skett, följer av att straffet skall bestämmas enligt straffskalan i BrB 6:2 såsom den lindrigaste.

Enligt gällande lydelse av RB 21:2, 24:1, 27:3, 54:12, 58:3, lagen den 5 juni 1909 om konsularjurisdiktion 30 §, KF den 3 februari 1928 angående beskickningar och konsulat § 50 punkt 2., militära rättegångslagen 87 §, lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt 1 § och sjömanslagen 61 § är den särskilda verkan beroende av om straffarbete kan följa å brottet; efter enhetsstraffets införande föreslås att avgörande skall vara att fängelse i mer än ett år kan följa.

I några fall, i vilka fråga om tillämpning av dessa bestämmelser kan uppstå — lagen den 8 juni 1923

om straff för olovlig varuinförsel 1 § 2 mom., lagen den 20 juni 1924 med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin 1 § 1 mom., KF den 11 juni 1926 angående tillverkning och beskattning av brännvin 30 § 1 mom. och sinnessjuklagen 54 § — har beredningen föreslagit att straffskalan ändras så att i stället för straffarbete i högst ett år stadgas fängelse i högst två år. Detsamma gäller den av straffrättskommittén ändrade lagen den 28 september 1951 om straff för vissa trafikbrott 1 §. Med tillämpning av promulgationslagen 2 § och BrB 23:1 skall emellertid straff för brott mot något av dessa stadganden, begånget före nya lagens ikraftträdande men för vilket straff ej bestämts, icke överstiga fängelse i ett år. De särskilda verkningarna enligt RB m. fl. författningar, som beredningen berört, skulle därför icke kunna inträda trots att så skulle ske både för övriga sådana brott begångna före nya lagens ikraftträdande och för brott begångna efter den tidpunkten.

En sådan ojämnhet är omotiverad. Den undvikes om det stadgas att avgörande för om den särskilda verkan skall inträda skall vara det straff varmed brottet är belagt enligt straffskalans lydelse efter enhetsstraffets genomförande, även i de fall då brottet begåtts före lagens ikraftträdande. Bestämmelse härom har beredningen dock ansett erforderlig endast i fråga om ändringarna i RB 24:1, 27:3, 54:12 och 58:3 samt i sjömanslagen. I övrigt torde frågan ha så ringa praktisk betydelse, att särskild reglering icke är påkallad.

En övergångsbestämmelse av nu antytt slag torde emellertid icke böra göras undantagslös. I något fall har straffrättskommittén nämligen föreslagit en skärpning av straffskalan så att verkan i de

avseenden som nu är i fråga inträder eller kan inträda i anledning av brott som icke tidigare medförde sådan verkan, t. ex. vållande till annans död, SL 14: 9 första stycket (fängelse i högst ett år) och BrB 1: 7 (fängelse i högst två år). Det synes icke tilltalande, att i sådant fall brott, som begåtts före nya lagens ikraftträdande, skulle kunna förändras t. ex. häktning, då det icke kunde ske enligt lag, som gällde när brottet begicks, och straff skall bestämmas enligt den lagen. Beredningen har därför föreslagit, att beslut om häktning o. s. v. ej må meddelas, om det icke skulle ha kunnat ske enligt den lag som gällde före den nya lagens ikraftträdande. Denna bestämmelse omfattar även de fall, där straffskalan ändrats från fängelse utan maximum till fängelse i högst två år — SL 8: 4, 11: 13, 14: 9, 14: 26, 18: 13, 26: 1, 4, 5, 6, 7, 12 och 13, 27: 2; BrB 17: 5, 14: 16, 1: 7, 1: 4, 4: 6, 19: 1, 4, 5, 6, 7, 12 och 13, 20: 3 — och alltså det straff som med tillämpning av äldre lydelse av straffskalan kan följa är så högt att häktning skulle kunna ske enligt nya lydelsen av RB 24: 1.

I de fall där nu verkan knutits till att straff av viss angiven längd kan följa eller icke följa synes särskilda övergångsbestämmelser icke erfordras. I beredningens förslag har nämligen tiderna icke ändrats, endast ordet straffarbete utbytt mot fängelse (RB 1: 11, 27: 2, 27: 16, 36: 5 m. fl.). Har åter i förslaget till brottsbalk strafftidernas längd förändrats, bör den särskilda verkans inträde bli beroende av den straffskala som i det föreliggande fallet kan komma i fråga. Det är fråga endast om brott av den allvarliga beskaffenhet att straffarbete i två år eller mer enligt gällande rätt kan ådömas.

Stundom är viss verkans inträde bero-

ende av det ådömda straffets art eller längd (se ovan s. 99 ff). I fråga om tillämpligheten av bestämmelser av denna typ är följande att märka. Den situationen kan uppkomma att frågan om betydelsen av en dom, ådömd före nya lagens ikraftträdande, föreligger till bedömning efter denna tidpunkt, RB 21: 2, GB 11: 11, *ungdomsfängelselagen* 23 §, *lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt* 3 och 4 §§, *lagen om villkorlig frigivning* 1, 2 och 13 §§ (i sistnämnda fall om endast frågan om förverkandet överklagats), *lagen om disciplinstraff för krigsmän* 9 och 10 §§, *lagen om konsularjurisdiktion* 58 §, *lagen om handelsbolag och enkla bolag* 27 § samt *utlänningslagen* 31 § 4). Lyder domen å straffarbete fordras för dessa fall en övergångsbestämmelse.

Vilket innehåll denna bestämmelse bör erhålla kan icke vara föremål för tvekan i de fall där nu samma verkan följer av dom å straffarbete och å fängelse och i nya lydelsen står endast fängelse. Här behöver icke sägas annat än att vad som stadgas om den som dömts till fängelse skall gälla även den som dömts till straffarbete, *lagen om villkorlig frigivning* 1 och 2 §§, *lagen om disciplinstraff för krigsmän* 9 och 10 §§.

Är i gällande rätt den särskilda verkans inträde beroende av att det straff som ådömts uppgår till viss tid — i vilket fall bestämmelsernas nya lydelse uppstår fängelse av samma tidslängd — kan övergångsbestämmelsen göras lika enkel, GB 11: 11 och *ungdomsfängelselagen* 23 §.

För de fall åter där nu den särskilda verkan är beroende enbart av det ådömda straffets art men enligt den föreslagna nya lydelsen i stället av det ådömda straffets längd — RB 21: 2, *lagen om förvaring och internering i säkerhetsan-*

stalt 3 och 4 §§ samt utlänningslagen 31 § 4) — föreslår beredningen i princip att den särskilda verkan under övergångstiden skall kunna inträda så snart någon dömts till straffarbete.

Med hänsyn till sakens ringa praktiska betydelse har det emellertid icke ansetts erforderligt att i de avseenden som nu berörts tynga lagtexten med övergångsbestämmelser till ändringarna i 13 § lagen om villkorlig frigivning, 58 § lagen om konsularjurisdiktion och 27 § lagen om handelsbolag och enkla bolag.

I fråga om den som före nya lagens ikraftträdande dömts till fängelse föreslås icke någon särskild övergångsbestämmelse. I dessa fall skall bestämmelserna tillämpas omedelbart efter sin nya lydelse. — Detsamma gäller domar å frihetsstraff — alltid såsom fängelse — som meddelats efter ikraftträdandet av de nya bestämmelserna för brott begångna före ikraftträdandet. Härigenom kommer i de fall, där enligt nya lagen det ådömda straffets tid är av betydelse, domar, meddelade före nya lagstiftningens ikraftträdande, att kunna föranleda allvarigare följder än vad som skulle ha skett genom tillämpning av den lag som gällde vid brottets begående eller domens meddelande. I sådana avseenden som nu är i fråga torde emellertid detta förhållande icke behöva vålla större betänkligheter. Dessutom är att märka att flera av bestämmelserna icke är tving-

ande utan kan tillämpas efter en skälighetsprövning, t. ex. GB 11:11 andra stycket, lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt 3 §, utlänningslagen 31 § 4).

Särskilt vid ådömande av internering jämlikt 4 § lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt kommer de föreslagna övergångsbestämmelserna att kunna få betydelse under lång tid framöver. Varje avtjänat straffarbetsstraff och fängelsestraff skall tagas i beräkning vid bedömande av om förutsättning för ådömande av internering enligt 4 § punkt 2 föreligger. Likaledes skall dom å straffarbete räknas lika med dom å fängelse i minst sex månader enligt 4 § punkt 1 och 3. Dom å fängelse i minst sex månader får läggas till grund för dom till internering även om straffet ådömts före nya lagens ikraftträdande. I betraktande av interneringsinstitutets ringa tillämpning synes detta emellertid ej behöva inge betänkligheter.

Den i 19 § lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt upptagna bestämmelsen om att dom å förvaring eller internering skall ha samma verkan som straff eller straff av visst slag vid bedömande av om särskild verkan skall inträda, kan tillämpas omedelbart i sin nya lydelse. Någon ändring i de särskilda verkningarna kommer icke härigenom till stånd.

VI AVD. SAMMANFATTNING

Strafflagberedningen behandlar i detta betänkande sådana frågor inom beredningens arbetsuppgifter, vilkas lösning bör komma under bedömande samtidigt med det av straffrättskommittén framlagda förslaget till brottsbalk. I samband därmed upptages till granskning vissa andra frågor i de kvarstående kapitlen av strafflagen, 2, 4, 5 och 6 kap.

I betänkandets I avd. behandlas frågan om ett *enhetligt frihetsstraff*, i II avd. *domstols rätt att nedsätta eller efterge påföljd samt åtalseftergift*, i III avd. vissa ändringar i lagstiftningen om *sammanträffande av brott, avräkning av häktningstid, återfall* och den straffrättsliga *preskriptionen*, samt i IV avd. frågan om *registrering av brott och straff*. Speciell motivering till vissa lagändringar och till övergångsbestämmelserna har upptagits i V avd.

Beredningen föreslår att nuvarande två arter av frihetsstraff, straffarbete och fängelse, sammanslås till ett *enhetligt frihetsstraff*, kallat fängelse. För denna reform uttalade sig beredningen i princip redan när den avgav betänkandet angående verkställigheten av frihetsstraff m. m. (SOU 1944:50). Det ansågs emellertid icke möjligt att då genomföra en sammanslagning, enär straffskalorna för de särskilda brotten samtidigt måste överses. En sådan översyn har nu verkställts av straffrättskommittén såvitt avser brott enligt strafflagen. I sitt förslag till brottsbalk har kommittén utgått från att det av beredningen föreslagna enhetliga frihetsstraffet införes.

Det enhetliga frihetsstraffet skall, inom straffskalorna, kunna ådömas inom

samma tidsgränser som för närvarande gäller för ordinärt frihetsstraff, lägst en månad och högst tio år, vid sammanträffande av brott högst tolv år, samt på livstid.

Beredningen har icke funnit skäl föreligga att föreslå ett särskilt mildare eller privilegierat frihetsstraff, en *custodia honesta*, för vissa typer av brottslingar eller vissa brottstyper. Behandlingen av de fall, för vilka ett sådant frihetsstraff kunde ifrågasättas, bör kunna ske inom ramen för det ordinära frihetsstraffet. — De mer eller mindre tidsbestämda frihetsberövande påföljderna, ungdomsfängelse, förvaring och internering, är föremål för fortsatt utredning.

Vid utarbetandet av förslag till bestämmelser för *verkställigheten* av det enhetliga frihetsstraffet har beredningen utgått från de principer som ligger till grund för den nuvarande verkställighetslagen. Ändring i denna föreslås endast i de delar som speciellt avser fängelse och straffarbete. Den differentiering som nu i någon mån göres av domstolen, då den väljer mellan straffarbete och fängelse, ersättes av en differentiering som helt ankommer på verkställighetsorganen. Verkställigheten skall kunna utformas inom de gränser som nu markeras av den strängaste för straffarbete och den mildaste för fängelse möjliga verkställighetsformen. I fråga om de skilda verkställighetsorganens kompetens kan genomförandet av räjongplanen för fångvården (se kungl. prop. nr 143 och 144/1953) komma att medföra ändring i vad beredningen föreslår.

De bestämmelser i verkställighetslagen som måste omarbetas gäller de intagnas

placering i öppen eller slutenvård, arbete, rättighet att inköpa varor och andra särskilda förmåner samt disposition av arbetspremiemedel och andra inkomster. Beredningen föreslår att skillnad i princip icke skall göras mellan olika kategorier fångar. Placeringen i öppen eller slutenvård skall enligt förslaget ske med iakttagande av de allmänna grunder för intagnas fördelning och behandling som upptages i 26 § straffverkstärlighetslagen, d. v. s. hänsyn skall tagas till ålder, hälsotillstånd, sinnesbeskaffenhet, karaktärsegenskaper, tidigare vandel, arbetsförmåga, anlag och utbildning, och menlig inverkan de intagna emellan skall så långt möjligt förhindras. Beträffande vissa dömda, de som är under tjugufem år och de som har dömts till omedelbart fängelse på kortare tid än tre månader, utsåges dock att de skall undergå straffet i öppen anstalt om ej särskilda skäl är däremot.

Beträffande intagens arbetskyldighet göres ingen ändring i vad som nu gäller. Möjligheten för intagen som arbetar i enrum att få utföra arbete för egen räkning eller arbete åt arbetsgivare utom anstalten utsträcker till att gälla för alla fångar. Förmånen skall emellertid vara beroende på en prövning i varje särskilt fall. Det skall ankomma på styresmannen att efter hörande av anstaltsnämnden besluta i saken.

I fråga om rätten att köpa varor och att åtnjuta särskilda förmåner föreslås att styresmannen skall bestämma i enlighet med allmänna anvisningar som meddelas av fängvårdsstyrelsen. När det gäller tilldelande av särskild förmån skall anstaltsnämnden höras.

Den rätt fängelsefånge nu har att fritt förfoga över arbetspremiemedel och inkomst av eget arbete föreslås upphävd och ersatt med en bestämmelse att varje

intagens arbetspremiemedel och annan arbetsinkomst skall fördelas i två delar, disponibla medel och besparade medel. Intagen med en strafftid understigande tre månader skall dock få fritt förfoga över arbetspremiemedel och arbetsinkomst. I fråga om förfogandet över besparade medel föreslås, att fängvårdsstyrelsen skall kunna medge undantag från vad eljest gäller, på samma sätt som nu är stadgat i fråga om dem som undergår ungdomsfängelse, förvaring och internering.

Beredningen förutsätter att fängvårdsstyrelsen, i de fall där icke beslutande rätten i första hand ankommer på styrelsen, lämnar allmänna riktlinjer för fängbehandlingen.

Införandet av ett enhetligt frihetsstraff har följdverkningar inom vida områden. Medan *straffskalorna* i strafflagen i straffrättskommitténs förslag anpassats efter enhetsstraffet, har beredningen genomgått straffskalorna i lagar och författningar utom strafflagens område. En ändring av dessa är påkallad i många fall. En sådan ändring kan emellertid icke gärna göras i varje särskilt lagrum. Beredningen föreslår, att i en *promulgationslag* till den lag om ändring i strafflagen som beredningen framlägger intages ett stadgande att i stället för straffarbete skall dömas till fängelse på samma tid som för straffarbete är stadgat. För de fall där straffskalan innehåller fängelse utan att maximum för fängelsestraffet angivits, föreslås att fängelse icke får ådömas på längre tid än ett år. I några få lagrum, där en annan lösning syntes erforderlig, har utarbetats förslag till ändring direkt i lagen.

Förslag har även utarbetats till ändring av de lagrum enligt vilka nu *särskild verkan* är knuten till att fängelse eller straffarbete kan följa å ett brott el-

ler att fängelse eller straffarbete ådömts, förskyllts eller avtjänats e. dyl.

Beredningens förslag till lagstiftning om *nedläggning och eftergift av påföljd* grundar sig på den utredning beredningens företog 1948 (SOU 1948:40).

Förslaget, som upptagits i 4 § i 5 kap. SL, innebär att straff må nedsättas under det lägsta straff som för en gärning är stadgat, om synnerliga skäl föreligger för antagande att den som förövat gärningen skall avhålla sig från vidare brottslighet och binder icke möter av hänsyn till allmän laglydnad. Ådömande av påföljd må helt eftergivnas om det är uppenbart att påföljd icke är erforderlig.

I lagtexten har närmare precisering icke lämnats av de skäl som kan föranleda tillämpning av bestämmelsen. Det har funnits vara mest ändamålsenligt att tillämpningen sker med ledning endast av den allmänna principen. I motiven har emellertid angetts ett antal situationer där fråga om tillämpning kan uppkomma. Stadgandets karaktär av undantagsbestämmelse framhäves.

I samband med förslaget om införande av en allmän regel om nedsättning och eftergift av påföljd föreslår beredningen, att den i SL 5:6 intagna bestämmelsen om nedsättning av straff för den som begår brott under inflytande av annan själslig abnormitet än sådan som enligt 5:5 leder till straffrihet upphäves. De övriga bestämmelser om nedsättning av eller frihet från straff som förekommer för särskilda fall i strafflagen har däremot bibehållits.

Eftergift av åtal skall enligt förslaget, utöver vad som nu gäller, kunna meddelas oberoende av brottets grovhet, om det är uppenbart att påföljd icke är erforderlig vare sig för att avhålla den misstänkte från vidare brottslighet eller

med hänsyn till allmän laglydnad, och det icke heller eljest ur allmän synpunkt är påkallat att åtal väckes. Prövning av frågan om eftergift skall i detta fall ankomma på riksåklagaren.

Stadgandet har intagits som en ny punkt 2 i första stycket av RB 20:7. Enligt beredningens mening bör det i allmänhet ankomma på domstol att avgöra om påföljd är erforderlig eller ej. Någon gång kan emellertid omständigheterna vara sådana att själva lagföringen bör undvikas, av hänsyn till den enskilde eller därför att ett åtal skulle verka anstötligt. Eftergift får icke ske om det kan skada tilltron till rättsväsendets objektivitet.

En mera omfattande granskning av strafflagens bestämmelser om *sammanträffande av brott* har beredningen icke ansett sig böra företaga i samband med den nu verkställda översynen av de bestämmelser i strafflagens kvarstående 2, 4 och 5 kap. som angår de ordinära straffena. Konkurrensbestämmelserna bör utformas med beaktande av de bestämmelser härom som gäller i fråga om andra påföljder, villkorlig dom, ungdomsfängelse, förvaring och internering.

Beredningen har emellertid föreslagit att SL 4:2 ändras så, att vid sammanträffande av flera brott straffet kan bestämmas inom de gränser som bildas av det svåraste av de för brotten stadgade lägsta straffen och de för brotten stadgade högsta straffen sammanlagda med varandra, dock med den begränsningen, liksom i gällande rätt, att högsta fängelsestraffet icke får överskridas med mer än två år och böter som gemensamt straff ej må överstiga 180 dagsböter eller 500 kronor. Förslaget innebär, att böterna må sättas till 180 dagsböter eller 500 kronor även om fängelse ingår i straffskalan för något eller alla brotten.

Beredningen föreslår, i SL 4:12, att *avräkning av häktningstid* skall kunna göras — förutom å fängelse och böter — även då någon dömes till suspension. Vidare föreslår beredningen att den nu stadgade begränsningen, att fängelse icke får anses verkställt till längre tid än som svarar mot häktningstiden, upphäves. Domstolen skall, om så någon gång skulle vara önskvärt, kunna anse straffet avtjänat genom att den dömde suttit häktad även om häktningstiden icke fullt uppgår till det antal dagar som det, oftast i månader, utmätta straffet motsvarar. I paragrafen har också gjorts en ändring varav det framgår att domstolens beslut om avräkning av häktningstid endast skall avse den tid som ligger före beslutet.

Strafflagens bestämmelser om förhöjt straff vid *återfall* i brott, 4:14, har genomgripande ändrats. I samband med den av straffrättskommittén verkställda revisionen av strafflagens speciella del har en utvidgning av tillämpningsområdet för SL 4:14 blivit aktuell. Beredningen föreslår nu att återfallsregelns tillämplighet icke såsom för närvarande begränsas till vissa grupper av brott, förmögenhetsbrott och förfalskningsbrott, utan göres generellt tillämplig inom hela strafflagens (brottsbalkens) område. Någon begränsning göres icke heller i det hänseendet att återfallet skall vara av likartat slag som det tidigare brottet. Bestämmelsen har utformats så, att om någon som genom lagakraftvunnen dom dömts till fängelse ånyo begår brott straffet må sättas högst till fängelse i två år, om straffskalans maximum eljest är sex månader, och högst till fängelse i fyra år, om straffskalans maximum eljest är ett eller två år. Bestämmelsen är endast tillämplig i fråga om brott enligt brottsbalken. Till grund för förhöjning

får icke läggas dom å böter; härigenom göres en inskränkning i förhållande till gällande rätt.

En väsentlig nyhet i förslaget är upphävandet av den i gällande lydelse av 4:14 intagna bestämmelsen, att straffskärpning vid återfall *skall* ske, om ej särskilda skäl är däremot; enligt beredningens förslag skall straffet utmätas enligt en strängare skala endast om skäl är därtill. Hänsyn till återfallet skall naturligtvis kunna tagas genom straffmätning inom straffskalan. Straffmätningen bör enligt beredningens mening ske med beaktande av alla föreliggande omständigheter, därvid tidigare brottslighet är en viktig faktor. Vilken effekt på straffmätningen återfallet bör ha överlämnas helt åt domstolen att avgöra. Någon preskriptionstid för återfallsskärpning föreslås icke. En av beredningen föreslagen ändring i straffregisterlagen, innebärande att uppgift om straff i vissa fall efter en tids förlopp icke skall medtagas i utdrag av registret, ger emellertid en antydning om att återfallsskärpning icke bör komma i fråga när längre tid förflutit från den tidigare domen.

De straffrättsliga *preskriptionsbestämmelserna* i 5 kap. SL föreslås ändrade i några avseenden utöver vad som erfordras som en följd av sammanslagningen av fängelse och straffarbete. Enligt ett nytt andra stycke i 5:14 skall, om en handling innefattar flera brott, den preskriptionstid som är stadgad för det svåraste brottet gälla för samtliga brotten. Vidare föreslås, utan att dock därmed någon ändring av gällande rätt torde göras, i en ny paragraf, 15 a §, att om preskriptionen avbrutits genom häktning eller delgivning av åtal, men den häktade sedan frigives utan att åtal väckts eller målet avskrivs eller *svvisas*, avbrott icke skall anses ha ägt rum; preskrip-

tionstiden skall då räknas från det brottet begicks. En närmare bestämning av den tid från vilken preskriptionstiden skall räknas har givits genom ett tillägg i 5:16 av innehåll att brott anses begånget den dag den brottsliga handlingen avslutades; om handlingens straffbarhet beror av att viss verkan inträtt, skall dock tiden räknas från den dag sådan verkan inträdde. Den i 5:17 intagna bestämmelsen om ny preskriptionstid vid avbrott i förfarandet föreslår beredningen upphävd.

I fråga om preskription av ådömd påföljd föreslår beredningen en helt ny ordning när det gäller frihetsberövande påföljder. Har verkställighet icke påbörjats sedan från domen förflutit tre år, får — enligt förslaget — någon verkställighet icke ske förrän domstol prövat verkställighetsfrågan. Domstolen kan därvid bestämma att verkställighet ej skall ske. Absoluta preskriptionstider bibehålles för frihetsstraffet, men den nuvarande långtgående uppdelningen i olika grupper ersättes med två tider, tio år och för de svåraste straffen tjugu år. En prövning av verkställighetsfrågan skall ske även när verkställigheten påbörjats men avbrutits och sedan på nytt skall upptagas. Samma prövning föreslås skola äga rum i fråga om verkställigheten av ungdomsfängelse, förvaring och internering. Den i nuvarande 5:23 intagna bestämmelsen om förlängd tid för verkställighetspreskription om den dömd begått nytt brott föreslås upphävd. I 5:23 införes ett nytt stadgande om preskription av ådömd förverkandepåföljd. — Vid omarbetningen av 5:20 har andra stycket, angående preskription av böter, utbrutits till en särskild paragraf, 20 a §, och tredje stycket till 20 b §. I samband därmed har bestämmelsen om preskriptionsavbrott och beräklandet av

preskriptionstid vid böter erhållit en noggrannare precisering.

Frågan om *registrering av brott och förseelser* behandlas i betänkandet endast såvitt avser det allmänna straffregistret. En uppdelning av utredningen av straffregistreringen över huvud har föranletts bl. a. därav att vissa undersökningar beträffande de speciella straffregistren, som antingen av beredningen eller av andra organ igångsatts eller planerats, ännu ej är slutförda. Bestämmelserna om det allmänna straffregistret måste under alla förhållanden undergå en jämkning med anledning av förslaget om ett enhetligt frihetsstraff och andra ändringar i strafflagen.

Från anteckning i straffregistret undantages alla domar å böter. I ett par avseenden göres tillägg till vad som skall anmälas till registret (beslut om rättelse av dom eller beslut och angående beviljad resning).

Enligt beredningens förslag skall uppgift avskiljas ur straffregistret — förutom såsom för närvarande när högre rätt gjort ändring i lägre rätts dom så att anteckning ej skall ske och när den person uppgiften avser avlidit — även när sjuttio år förflutit från hans uppgivna födelseår. Enligt nuvarande lydelse skall nittio år ha förflutit.

Den intressekollision som föreligger i fråga om registreringens omfattning, å ena sidan önskemålet att förse domstolar och andra myndigheter med så fylliga uppgifter som möjligt angående den person, beträffande vilken åtgärd skall beslutas, och å andra sidan synpunkten att det bör undvikas att menliga följder uppkommer för den enskilde genom att hans förbrytelser kommer till andras kännedom, har föranlett en kompromiss, innebärande att anteckningar om straff

i vissa fall icke skall medtagas i fullständigt straffregisterutdrag sedan en tid förflutit. De anteckningar som sålunda icke skall medtagas avser villkorlig dom, när åtta år förflutit från domen, ungdomsfängelse, fängelse i högst ett år och tvångsarbete, när åtta år förflutit från verkställighetens slut, annat fängelsestraff å viss tid, när femton år förflutit från verkställighetens slut, samt förvaring eller internering, när femton år förflutit från utskrivningen. Förekommer två eller flera anteckningar i registret skall samtliga medtagas i utdrag om icke på grund av nyss angivna regler var och en av dem skall uteslutas.

De anteckningar som enligt förslaget icke skall medtagas i straffregisterutdrag avskiljes icke från registret: de behålles där bl. a. för statistiska ändamål.

Beredningen föreslår även att kretsen av dem som utan vidare kan erhålla utdrag av registret inskränkes. Domstol, JK, RÅ, JO, MO och interneringsnämnden skall alltid kunna erhålla utdrag. Det

samma gäller annan allmän åklagare i de fall då han är skyldig att inhämta utdrag eller det eljest erfordras för utredning om brott. Vidare skall myndighet, som äger besluta om frihetsberövande åtgärd enligt lagen om utlämning av förbrytare, utlämningslagen eller lösdruvarlagen, kunna erhålla utdrag i ärende vari fråga har uppkommit om sådan åtgärd. I alla andra fall skall fordras tillstånd av Konungen. Enskilda, vilkas rätt kan vara beroende av upplysning ur registret, skall enligt förslaget kunna erhålla utdrag om Konungen har lämnat sitt tillstånd därtill. Tillstånd kan avse fullständigt eller till vissa förhållanden begränsat utdrag. Med dessa bestämmelser har beredningen sökt så långt det är möjligt förebygga att uppgifter ur straffregistret utlämnas i fall där det icke är strängt nödvändigt. För statistiska ändamål må som hittills uppgifter lämnas från registret utan upplysning om namn å de personer uppgifterna avser.

STRAFFLAGEN
efter av strafflagberedningen och straffrättskommittén
föreslagna ändringar¹

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 KAP.

Om straff, som efter denna lag ådömas må; så ock om förverkande.

1 §.

Allmänna straffarter äro:

1. *Straffarbete.*
2. *Fängelse.*
3. *Böter.*

Dessa straffarter anses, i förhållande till varandra, svårare eller lindrigare efter den ordning, vari de här nämnda äro.

Allmänna straffarter äro *böter och fängelse. Av dessa anses fängelse svårare än böter.*

2 §.

I vissa fall må användas ungdomsfängelse. Därom stadgas i särskild lag.

3 §.

Straffarbete skall ådömas på livstid, eller på viss tid ej under två månader eller över tio år, där ej annat följer av vad i 4 kap. 2 § sägs.

4 §.

Fängelse kan antingen omedelbart för brott ådömas, eller i stället för ålagda böter användas, om tillgång till deras gäldande saknas.

Fängelse, som omedelbart för brott ådömes, må ej sättas under en månad eller över två år, där ej annat följer av vad i 4 kap. 2 § sägs.

Fängelse, som omedelbart för brott ådömes, skall ådömas på livstid eller på viss tid ej under en månad eller över tio år, där ej annat följer av vad i 4 kap. 2 § sägs.

5 §.

Om verkställighet av *straffarbete och fängelse* är särskilt stadgat.

Om verkställighet av *fängelse* är särskilt stadgat.

8 §.

Böter ådömas i dagsböter. Antalet dagsböter bestämmes efter brottets beskaffenhet och vare minst en, högst etthundratjugu, där ej annat följer av vad i 4 kap. 2 § sägs. Dagsboten fastställs i penningar till belopp från och med en till och med trehundra kronor, efter ty provas skäligt med hänsyn till den sakkälldes inkomst, förmögenhet,

¹ Straffrättskommittén har i förslaget till brottsbalk (SOU 1953: 14) föreslagit, att 1 kap., 3 kap., 5 kap. 7—12 §§ samt 8—27 kap. upphäves. Av kommittén föreslås ändring i 2 kap. 16—18 §§, 4 kap. 7 § samt 6 kap. 1, 3 och 5 §§; övriga ändringar föreslås av strafflagberedningen.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

försörjningsskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt. Är brottet ringa, må dagsbotens belopp därefter jämkas. Minsta bötesstraff vare fem kronor.

Där enligt lagen böter äro för särskilt fall bestämda till visst högsta belopp, ådömes dock straffet omedelbart i penningar, ej under fem kronor.

Böter tillfalla kronan.

9 §.

Om verkställighet av bötesstraff är särskilt stadgat.

14 §.

Är straff beroende av värdet å viss egendom; gälle det värde egendomen hade å den tid brottet förövades.

15 §.

Särskilda straff för dem som innehava ämbete eller annan befattning, varmed ämbetsansvar är förenat, äro:

1. Avsättning.

2. Suspension.

Suspension innebär mistning av befattning för viss tid, ej under en månad eller över ett år, och medför under den tid den dömda på grund av domen är skild från befattningens utövning förlust av de rättigheter och förmåner som följa med befattningen. Suspension må ej verkställas medan den dömda undergår frihetsstraff.

15 a §.

Särskilda straff för krigsmän äro disciplinstraff. I vissa avseenden stadgas därom i särskild lag.

16 §.

Muta så ock för främjande av brott avsett förlag eller vederlag och annat dylikt, som lämnats eller mottagits då det i *denna lag* är särskilt belagt med straff, skall, om det ej är uppenbart obilligt, förklaras förverkat till kronan; utgjordes egendomen av annat än penningar och finnes den ej i behåll, må i stället värdet förklaras förverkat. Vad nu sagts gälle dock ej mot den som i god tro förvärvat här avsedd egendom eller särskild rätt därtill.

Har någon eljest av gärning, som i *denna lag* är belagd med straff, haft vinning, som ej motsvaras av skada för enskild, må han efter ty prövas skäligt förpliktas att utgiva däremot svarande belopp till kronan.

Muta så ock för främjande av brott avsett förlag eller vederlag och annat dylikt, som lämnats eller mottagits då det i *brottsbalken* är särskilt belagt med straff, skall, om det ej är uppenbart obilligt, förklaras förverkat till kronan; utgjordes egendomen av annat än penningar och finnes den ej i behåll, må i stället värdet förklaras förverkat. Vad nu sagts gälle dock ej mot den som i god tro förvärvat här avsedd egendom eller särskild rätt därtill.

Har någon eljest av gärning, som i *brottsbalken* är belagd med straff, haft vinning, som ej motsvaras av skada för enskild, må han efter ty prövas skäligt förpliktas att utgiva däremot svarande belopp till kronan.

17 §.

Vad som använts såsom hjälpmedel vid gärning, vilken i *denna lag* är belagd med straff, eller frambragts genom sådan gärning må, såvitt ägaren eller någon som var i hans ställe uppsåtligen förövat gärningen eller medverkat därtill, för-

Vad som använts såsom hjälpmedel vid gärning, vilken i *brottsbalken* är belagd med straff, eller frambragts genom sådan gärning må, såvitt ägaren eller någon som var i hans ställe uppsåtligen förövat gärningen eller medverkat där-

(Gällande lydelse)

klaras helt eller delvis förverkat till kronan, om det är påkallat till förebyggande av brott eller eljest särskilda skäl föreligga och det ej är uppenbart obilligt; finnes egendomen ej i behåll, må i stället värdet förklaras förverkat. Samma lag vare om hjälpmedel, varmed någon tagit befattning som innebär i denna lag straffbelagd förberedelse till brott. Vad nu sagts gälle dock ej mot den som i god tro förvärvat egendomen eller särskild rätt därtill. Avser förverkandeförklaring fartyg, som besväras av sjöpanträtt eller inteckning, må domstolen ock förklara, att panträtten i fartyget skall upphöra. Finnes i annat fall någons rätt till föremål som förklaras förverkat böra oaktat förklaringen bestå, göra domstolen förbehåll därom.

Ändå att fall, varom i första stycket sägs, ej är för handen, må dyrk, falskt mynt eller annat föremål, som på grund av sin särskilda beskaffenhet och omständigheterna i övrigt kan befaras komma till brottslig användning, förklaras förverkat.

I stället för förverkande äge rätten föreskriva åtgärd till förebyggande av missbruk.

18 §.

Är straff förfallet, må talan angående påföljd som avses i 16 eller 17 § av åklagare väckas allenast om *statsåklagaren finner det vara ur allmän synpunkt påkallat*.

Är straff förfallet, må talan angående påföljd som avses i 16 eller 17 § av åklagare väckas allenast om *det finnes påkallat ur allmän synpunkt*.

4 KAP.

**Om sammanträffande av brott samt om förändring av straff;
så ock om återfall i brott.**

1 §.

Skall någon dömas för flera brott, varde gemensamt straff ådömt, evad brotten begåtts genom samma handling eller genom skilda handlingar. För brott som finnes förskylla böter må dock bötesstraffet ådömas jämte straff för övriga brott, om särskilda skäl därtill föranleda.

I fråga om ådömande av straff varom förmåles i 2 kap. 15 § är nedan i 7 § stadgat.

2 §.

Gemensamt straff bestämmes med tillämpning av de för brotten i lag stadgade straffsatserna; dock må straffet i den svåraste tillämpliga straffarten höjas intill vad som svarar mot de för brotten utsatta högsta straffen sammanlagda med varandra. Är det svåraste av de högsta straffen fängelse eller straffarbete på viss tid, må det straffet ej överskridas med mer än två år. Böter

Gemensamt straff må icke överskrida de för brotten utsatta högsta straffen sammanlagda med varandra, ej heller understiga det svåraste av de lägsta straffen.

Fängelse på viss tid såsom gemensamt straff må ej med mer än två år överskrida det högsta fängelsestraffet. Böter såsom gemensamt straff må sättas högst till ett-hundraåttio dagsböter eller femhundra

(Gällande lydelse)

såsom gemensamt straff *md ej överstiga* etthundraåttio dagsböter eller femhundra kronor; dagsböter ådömas, om sådant straff är stadgat för något av brotten. *Ej må gemensamt straff understiga det svdraste av de lägsta strafften.*

3 §.

Varder den, som genom *laga kraftvunnet utslag* för brott dömts till *fängelse eller straffarbete* på viss tid, därefter övertygad om brott som förövats innan verkställighet av nämnda straff börjat; finnes han jämväl för sistnämnda brott *förskylla* sådant straff, då skall gemensamt straff för brotten ådömas och så bestämmas som hade han på en gång varit för dem lagförd. Övertygas han samtidigt om brott, som är begånget sedan han börjat undergå förstnämnda straff, må ock det brottet straffas gemensamt med de övriga.

Från gemensamt straff, vartill dömes jämlikt 1 mom., skall avräknas vad den dömde kan hava utstått av det förut ådömda straffet.

Huru i vissa fall särskilt straff må ådömas i stället för gemensamt straff, därom stadgas i särskilda lagar om villkorlig dom och om villkorlig frigivning.

4 §.

Förekommer till verkställighet *utslag*, varigenom någon dömts till *fängelse eller straffarbete* på viss tid, och finnes att brottet förövats innan den dömde börjat undergå dyllikt straff som för annat brott blivit honom ålagt; då skall, sedan *utslagen* vunnit laga kraft, gemensamt straff för brotten bestämmas med tillämpning av stadgandena i 3 §. Om förening av straff som nu sagts göre allmän åklagare, efter anmälan av fångvårdsstyrelsen, framställning hos första domstol i något av målen.

Domstolen må ej förordna om förening av straff utan att den dömde erhållit tillfälle att yttra sig. Begär den dömde att bliva muntligen hörd, skall tillfälle därtill beredas honom. Angående domstolens sammansättning vid sådant förhör så ock eljest vid avgörande av fråga om förening av straff gälle vad i rättegångsbalken är i allmänhet föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling. Domstolens avgörande sker genom beslut. Beslutet skall, där ej annorlunda förordnas, lända till efterrättelse ändå att talan däremot föres. Utan avbidan på beslut om förening av straff må ettdera straffet verkställas.

5 §.

Dömes någon till *straffarbete* på livstid, förfalle annat frihetsstraff och böter som han tillika förskyllt.

(Föreslagen lydelse)

kronor; dagsböter ådömas, om sådant straff är stadgat för något av brotten.

Varder den, som genom *lagkraftvunnen dom* för brott dömts till *fängelse* på viss tid, därefter övertygad om brott som förövats innan verkställighet av nämnda straff börjat; finnes han jämväl för sistnämnda brott *böra dömas till* sådant straff, då skall gemensamt straff för brotten ådömas och så bestämmas som hade han på en gång varit för dem lagförd. Övertygas han samtidigt om brott, som är begånget sedan han börjat undergå förstnämnda straff, må ock det brottet straffas gemensamt med de övriga.

Förekommer till verkställighet *dom*, varigenom någon dömts till *fängelse* på viss tid, och finnes att brottet förövats innan den dömde börjat undergå dyllikt straff som för annat brott blivit honom ålagt; då skall, sedan *domarna* vunnit laga kraft, gemensamt straff för brotten bestämmas med tillämpning av stadgandena i 3 §. Om förening av straff som nu sagts göre allmän åklagare, efter anmälan av fångvårdsstyrelsen, framställning hos första domstol i något av målen.

Dömes någon till *fängelse* på livstid, förfalle annat frihetsstraff och böter som han tillika förskyllt.

(Gällande lydelse)

Förekomma till verkställighet på en gång utslag, varigenom någon dömts till straffarbete på viss tid, samt utslag, enligt vilket han har att undergå fängelse, vare sig det omedelbart dömts eller utgör förvandlingsstraff, skall, där ej sådant fall föreligger som i 4 § avses, fängelsestraffet eller, om detta delvis verkställts, vad därav återstår övergå till straffarbete. Beslut härom meddelas av fängelsestyrelsen.

(Föreslagen lydelse)

6 §.

Vid tillämpning av 2—5 §§ anses viss tids fängelse svara mot straffarbete under hälften så lång tid, dock att, när straff som den dömda undergått skall avräknas å annat straff, fängelse och straffarbete räknas lika.

Vid beräkning av högsta gemensamma straff för brott, varå kan följa fängelse eller straffarbete, samt brott, som ej är belagt med svårare straff än böter, skall bötesstraff anses motsvara det fängelse som skolat följa vid böternas förvandling. Vid beräkning av högsta och lägsta gemensamma straff i dagsböter, där något av brotten är belagt med böter omedelbart i penningar, skall varje påbörjat bötesbelopp av fem kronor anses lika med en dagsbot.

Uppkommer vid sammanläggning eller avräkning av straff brutet månadstal, skall halv månad räknas till femton dagar; brutet dagatal förfaller.

7 §.

Vad i 1—4 §§ är stadgat om gemensamt straff skall i tillämpliga delar gälla, där någon för flera brott förskyller avsättning eller suspension från samma befattning. Suspension såsom gemensamt straff må bestämmas högst till ett år.

Har någon för skilda brott förskyllt avsättning eller suspension och allmänt straff, varde straffen å dömda jämte varandra; dock må ej jämlikt 25 kap. 1—4 §§ dömas till böter, där den brottslige för annat brott förskyllt avsättning eller suspension och sådant straff prövas vara tillfyllest.

Har någon för skilda brott förskyllt avsättning eller suspension och allmänt straff, varde straffen å dömda jämte varandra; dock må ej jämlikt 18 kap. 1—4 §§ brottsbalken dömas till böter, där den brottslige för annat brott förskyllt avsättning eller suspension och sådant straff prövas vara tillfyllest.

12 §.

Har den, som är för brott tilltalad, varit för något brott, varom i målet rannsakats, i häkte hållen, och dömes han i det mål till frihetsstraff på viss tid eller till böter, må domstolen, om med hänsyn till omständigheterna så prövas skäligt, förordna,

Dömes någon i mål, vari han hållits häktad, till fängelse på viss tid, suspension eller böter, må domstolen, om med hänsyn till omständigheterna så prövas skäligt, förordna, att straffet skall anses till viss del eller i sin helhet verkställt genom

(Gällande lydelse)

att straffet skall anses till viss del eller helt och hållet verkställt genom den dömdes hållande i häkte. *Ej må dock frihetsstraff, som omedelbart dömes, anses verkställt till större del än som mot häktningstiden svarar.* Dömes någon, som börjat undergå ungdomsfängelse, förvaring eller internering, i stället till *frihetsstraff* på viss tid eller till böter, skall vad nu stadgats äga motsvarande tillämpning.

Föres i högre rätt klagan angående ådömt straff, vare den rätt ej bunden av den lägre domstolens beslut i fråga som i denna paragraf avses, ändå att talan emot beslutet ej fullföljes.

14 §.

Begår någon, efter det han genom laga kraftvunnet utslag blivit dömd för brott som i 12, 20, 21, 22 eller 23 kap. sägs, sådant i dessa kap. avsett brott, vid vilket särskilt stadgande finnes för det fall att brottet är grovt eller att brottet är ringa, skall straffet för återfall, som ej tillhör högsta svårhetsgraden av brottet, bestämmas enligt stadgandet för närmast högre svårhetsgrad, där ej med hänsyn till brottens beskaffenhet, den tid som mellan dem förflutit eller eljest särskilda skäl äro mot straffhöjningen. Ej må dom å lägre bötesstraff än sextio dagsböter tillräknas någon till sådan straffhöjning.

Utländsk straffdom må tillmätas samma verkan som svensk.

16 §.

I vissa fall, då någon för brott dömd åno begår brott, må i stället för straff användas internering i säkerhetsanstalt. Däröfver stadgas i särskild lag.

5 KAP.

Om särskilda grunder, som utesluta, minska eller upphäva straffbarhet.

1 §.

Gärning, som eljest straffbar är, vare strafflös, om den begås av barn, innan det fyllt femton år.

2 §.

Begår den brott, som fyllt femton, men ej aderton år; då må, efter omständigheterna, straffet nedsättas under vad i allmänhet å gärningen följa bort. Till straffarbete på livstid må i sådant fall ej dömas.

Begår den brott som fyllt femton, men ej aderton år; då må straffet nedsättas under det lägsta straff som för gärningen är stadgat. Till fängelse på livstid må i sådant fall ej dömas.

4 §.

Ej må brott, som någon begått, innan han fyllt aderton år, honom tillräknas till

(Föreslagen lydelse)

att den dömda hållits i häkte. Dömes någon, som börjat undergå ungdomsfängelse, förvaring eller internering, i stället till fängelse på viss tid eller till böter, skall vad nu stadgats äga motsvarande tillämpning.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

sådan förhöjning av straff för återfall i brott, varom i 4 kap. 14 § förmåles.

4 §.

Straff för brott må nedsättas under det lägsta straff som för gärningen är stadgat, såframt synnerliga skäl föreligga för antagande, att den som förövat gärningen skall avhålla sig från vidare brottslighet, och hinder ej möter av hänsyn till allmän laglydnad; finnes uppenbart att påföljd för brottet ej är erforderlig, må den eftergivvas.

5 §.

Ej må någon fällas till ansvar för gärning, som han begår under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom.

Har någon utan eget vållande tillfälligt råkat i sådant tillstånd, att han är från sina sinnens bruk, må straff ej heller ådömas för gärning, som han i det tillståndet begår.

6 §.

Begår någon brottslig gärning under inflytande av annan själslig abnormitet än i 5 § avses, må straffet, när särskilda skäl därtill föranleda, nedsättas under det lägsta straff, som för gärningen är stadgat.

Samma lag vare i fråga om brottslig gärning, som begås av någon, vilkens själsvärksamhet utan hans eget vållande tillfälligt rubbats, ehuru han ej är strafflös enligt 5 §.

6 a §.

I vissa fall, då någon som begått brott, till sin sinnesbeskaffenhet avviker från det normala, må i stället för straff användas förvaring i säkerhetsanstalt. Däróm stadgas i särskild lag.

Angående befogenhet för domstol att i samband med villkorlig dom med hänsyn till den dömdes sinnesbeskaffenhet ålägga honom att underkasta sig viss behandling är ock särskilt stadgat.

13 §.

Dör förbrytare, förfalle allt straff. Äro böter, under den brottsliges livstid, ålagda genom laga kraft ägande dom och har till gäldande därav även under hans livstid lös egendom tagits i mät eller satts i allmänt förvar, skola dock böterna utgå av den egendomen.

Påföljd som i 2 kap. 16 eller 17 § sägs må, om det finnes skäligt, ådömas utan hinder av förbrytarens död.

14 §.

Straff vare förfallet, om den miss-tänkte ej häktats eller erhållit del av åtal för brottet:

1. inom tjugufem år, om enligt lag straffarbete på livstid kan följa å brottet;

Straff vare förfallet, om den miss-tänkte ej häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom

1. två år, om brottet ej är i lag belagt med svårare straff än fängelse i ett år;

(Gällande lydelse)

2. inom femton år, om det högsta straff, varmed brottet är i lag belagt, är straffarbete på viss tid över åtta år;

3. inom tio år, om högsta straffet är straffarbete över två men icke över åtta år;

4. inom fem år, om högsta straffet är straffarbete icke över två år;

5. inom två år, om brottet ej är belagt med svårare straff än fängelse.

(Föreslagen lydelse)

2. fem år, om svåraste straffet är högre men icke över fängelse i två år;

3. tio år, om svåraste straffet är högre men icke över fängelse i åtta år;

4. femton år, om det högsta straff, varmed brottet är i lag belagt, är fängelse på viss tid över åtta år;

5. tjugufem år, om enligt lag fängelse på livstid kan följa å brottet.

Innefattar en handling flera brott, skall den tid som enligt första stycket är stadgad i fråga om det svåraste brottet gälla för samtliga brotten.

15 §.

För brott som avses i 25 kap. 1—5 §§ vare, där brottet ej är belagt med svårare allmänt straff än straffarbete i två år, straffet förfallet, om den misstänkte ej häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år. Kan å brottet följa straff som i 14 § första, andra eller tredje punkten sägs, gälla vad där stadgas.

För brott som avses i 18 kap. 1—4 §§ brottsbalken vare, där brottet ej är belagt med svårare allmänt straff än fängelse i två år, straffet förfallet, om den misstänkte ej häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år. Kan å brottet följa straff som i 14 § första stycket tredje, fjärde eller femte punkten sägs, gälla vad där stadgas.

15 a §.

Frigives häktad utan att åtal väckes, eller avvisas eller avskrivs målet sedan åtal har delgivits, skall i fråga om möjligheten att döma straff så anses som hade häktning eller delgivning ej skett.

16 §.

De i 14 och 15 §§ bestämda tider skola räknas i allmänhet från den dag brottet begicks, men i de fall, som i 15 kap. 17, 18 eller 21 § eller i 17 kap. 2 § sägas och ej åtalas må, innan till återgång av giftermål dömt är, från den dag domen därom vann laga kraft och i det fall, som i 23 kap. 5 § avses, från den dag då beslut om egendomsavträde meddelades eller åtal eljest tidigast kunde ske.

De i 14 och 15 §§ bestämda tider skola räknas i allmänhet från den dag brottet begicks, men i det fall, som i 5 kap. 2 § brottsbalken sägs och ej åtalas må innan till återgång av giftermål dömt är, från den dag domen därom vann laga kraft, och i det fall, som i 9 kap. 5 § brottsbalken avses, från den dag då beslut om egendomsavträde meddelades eller åtal eljest tidigast kunde ske. Brottet anses begånget den dag då den brottsliga handlingen avslutades. Beror handlingens straffbarhet av att viss verkan inträtt, skall dock tiden räknas från den dag då sådan verkan inträdde.

17 §.

Har mot den misstänkte inlett förfarande avbrutits, sedan åtgärd enligt 14 eller 15 § vidtagits inom där angiven tid,

(Gällande lydelse)

skall för rättigheten att fullfölja förfarandet lika tid räknas från den dag avbrottet skedde.

18 §.

Har någon begått brott, som i 14 § första, andra eller tredje punkten sägs, och har han därefter, innan straffet förfallit, ånyo förövat brott, som i lag är belagt med straffarbete över två år; då skall tid för rättigheten att beivra det förra brottet räknas från det senare brottet. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning, där den brottslige, innan straffet förfallit, begår ytterligare brott, varå straff, som nyss är sagt, kan följa.

19 §.

I intet fall må straff ådömas, sedan trettio år, eller, där brottet enligt lag icke är belagt med straffarbete över två år, sedan femton år förflutit från dag, som i 16 § sägs.

Har någon begått brott som i 14 § första stycket tredje, fjärde eller femte punkten sägs, och har han därefter, innan straffet förfallit, ånyo förövat brott som i lag är belagt med fängelse över två år; då skall tid för rättigheten att beivra det förra brottet räknas från det senare brottet. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning, där den brottslige, innan straffet förfallit, begår ytterligare brott varå straff som nyss är sagt kan följa.

I intet fall må straff ådömas, sedan trettio år eller, där brottet enligt lag icke är belagt med fängelse över två år, sedan femton år förflutit från dag som i 16 § sägs.

19 a §.

Talan om ådömande av påföljd som i 2 kap. 16 § eller 17 § första stycket sägs må, där straff är förfallet, ej väckas senare än tio år från det brottet begicks.

Har straff förfallit, må påföljd som i 2 kap. 16 eller 17 § första stycket sägs icke ådömas, såframt ej talan därom väckts inom tio år från det brottet begicks.

20 §.

Ådömt straff vare förfallet, där domen ej börjat verkställas, innan nedan nämnda tider förflutit från det domen vann laga kraft:

1. trettio år, där straffarbete på livstid ådömts;

2. tjugu år, där straffarbete på viss tid över åtta år ådömts;

3. femton år, där straffarbete på längre tid än två år men icke över åtta år ådömts;

4. tio år, där straffarbete icke över två år ådömts;

5. fem år, där fängelse omedelbart ådömts.

Har dom å omedelbart ådömt fängelse icke börjat verkställas inom tre år från det domen vann laga kraft, skall, innan verkställighet må ske, domstol pröva om straffet bör förfalla. Framställning om sådan prövning göres av åklagare, efter anmälan av fängvårdsstyrelsen, hos domstol som först dömt i målet eller hos annan domstol som handlägger framställning om häktning eller brottmål mot den dömd.

Domstolen må ej avgöra fråga om verkställighet som nu sagts utan att den dömd erhållit tillfälle att bliva muntligen hörd. Angående domstolens sammansättning vid avgörande av sådan fråga gälle vad i rättegångsbalken är i allmänhet föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling. Domstolens avgörande sker genom beslut. Beslutet skall, där ej annorlunda förordnas, lända till efterrättelse ändå att talan däremot

(Gällande lydelse)

Ådömda böter bortfalla sedan tre år förflutit från det bötesbeslutet vann laga kraft, där ej dessförinnan *talans om böternas förvandling blivit anställd*. Ålagt förvandlingsstraff vare förfallet, där beslutet ej börjat verkställas innan tre år förflutit från det beslutet vann laga kraft.

Har villkorligt anstånd med verkställande av straff, enligt vad särskilt är stadgat, förklarats förverkat, skall tid som *ovan* sägs räknas från det beslutet därom vann laga kraft.

21 §.

I avseende å straff, som i 2 kap. 15 § sägs, gälle ej viss tid för doms verkställande.

22 §.

Skall någon undergå *frihetsstraff på viss tid* och varder verkställigheten avbruten, sedan straffet till en del avtjänats; då skall, för återupptagande av verkställigheten, *ny tid* räknas från den dag avbrottet skedde, eller, där villkorlig frigivning ägt rum men återkallats eller förklarats förverkad, från den dag, då beslut därom vann laga kraft; och *varde tiden, jämligt 20 §, beräknad med hänsyn till vad av det ådömda straffet återstår efter avdrag av vad redan blivit verkställt.*

23 §.

Har straff, som i 20 § 1 mom. första, andra eller tredje punkten sägs, blivit ådömt men *icke börjat verkställas, och begår den dömda, innan straffet förfallit, ånyo brott, som i lag är belagt med straffarbete över två år; då skall för det förra straffets verk-*

(Föreslagen lydelse)

föres. I avbidan på beslutet må fångvårdsstyrelsen taga den dömda i förvar.

Har dom som i första stycket sägs *icke börjat verkställas inom tio år från den dagen domen vann laga kraft eller, där fängelse över åtta år eller på livtid har ådömts, inom tjugu år, vare straffet förfallet.*

20 a §.

Ådömda böter bortfalla när tre år förflutit från det bötesbeslutet vann laga kraft, där ej dessförinnan *ansökan om böternas förvandling delgivits den böt-fällde. Hänskjuter domstolen ärendet till förnyad behandling av indrivningsmyndigheten, skall ny tid som nu sagts räknas från dagen för domstolens beslut.*

Ålagt förvandlingsstraff vare förfallet, där beslutet ej börjat verkställas innan tre år förflutit från det beslutet vann laga kraft.

20 b §.

Har villkorligt anstånd med verkställande av straff, enligt vad särskilt är stadgat, förklarats förverkat, skall tid som i 20 och 20 a §§ sägs räknas från det beslutet därom vann laga kraft.

Skall någon undergå *omedelbart, på viss tid ådömt fängelse* och varder verkställigheten avbruten sedan straffet till en del avtjänats; då skall för återupptagande av verkställigheten *gälla vad i 20 § sägs om straff som ej har börjat avtjänas, därvid tiden* räknas från den dag avbrottet skedde eller, där villkorlig frigivning ägt rum men återkallats eller förklarats förverkad, från den dag då beslut därom vann laga kraft.

(Gällande lydelse)

ställande tid, som i nämnda lagrum stadgas, räknas från det senare brottet.

Har avbrott skett i verkställigheten av sådant straff och begår den dömda, innan tid förflutit, som i 22 § stadgas, brott, som i 1 mom. är sagt; då skall, för återupptagande av straffverkställigheten, samma tid räknas från det senare brottet.

Vad i 1 och 2 mom. är stadgat skall äga motsvarande tillämpning, där den dömda, innan straffet förfallit, begår ytterligare brott, som där är sagt.

(Föreslagen lydelse)

23 §.

Beslut om påföljd som i 2 kap. 16 och 17 §§ sägs är förfallet, i den mån verkställighet ej skett inom tio år från det beslutet vann laga kraft.

24 §.

Om bortfallande av straff för brott, beträffande vilket villkorlig dom meddelats, skall jämte bestämmelserna i detta kap. gälla vad i lagen om villkorlig dom är stadgat.

6 KAP.

Om skadestånd.

1 §.

Skada, som någon genom brott annan tillfogar, skall av den brottslige gäldas, evad brottet skett med uppsåt eller av vållande. Har den, som skadan led, genom eget vållande, därtill medverkat; varde skadeståndet jämkat, efter ty som skäligt prövas.

Skada, som någon genom brott annan tillfogar, skall av den brottslige gäldas, evad brottet skett med uppsåt eller av vållande. *Är den som vållat skada fri från straff allenast på den grund att hans oaktsamhet var ringa, skall han likväl gälda skadan.* Har den, som skadan led, genom eget vållande, därtill medverkat; varde skadeståndet jämkat, efter ty som skäligt prövas.

2 §.

I mål, som kroppsskada angå, skall under skadeståndet räknas icke allenast läkarelön och annan kostnad, utan även ersättning för hinder eller brist i den skadades näring, för sveda och värk, så ock för lyte eller annat stadigvarande men, om sådant blivit honom tillfogat.

3 §.

För lidande, som genom brott mot personliga friheten, eller genom ärekränkande gärning, må anses någon tillskyndat, skall ock vedergällning givas.

Den som är saker till ärekränkande gärning må, där den andre äskar det, efter omständigheterna dömas att erlagga kostnad till tryckning i allmän eller

Den som är saker till ärekränkande gärning *eller ekonomiskt förtal* må, där den andre äskar det, efter omständigheterna dömas att erlagga kostnad till

(Gällande lydelse)

ortens tidning av den dom, varigenom denne vunnit upprättelse.

(Föreslagen lydelse)

tryckning i allmän eller ortens tidning av den dom, varigenom denne vunnit upprättelse.

4 §.

Kommer någon, som jämlikt stadgande i lag äger rätt till underhåll av den, som blivit dödad, att genom dennes frånfälle sakna erforderligt underhåll; då skall honom, efter ty, med avseende å såväl den brottsliges tillgångar som andra omständigheter, skäligt prövas, tilläggas skadestånd; och må det skadestånd, efter omständigheterna, sättas att utgå på en gång eller å särskilda tider.

5 §.

Hava flera, på annat sätt än i 3 kap. 6 § första stycket sägs, medverkat till brott, svare de en för alla och alla för en till skadestånd.

Hava flera, på annat sätt än i 21 kap. 6 § första stycket brottsbalken sägs, medverkat till brott, svare de en för alla och alla för en till skadestånd.

6 §.

Är skada gjord av person under femton års ålder eller sådan, som i 5 kap. 5 § omtalas, vare han pliktig att ersätta skadan, om och i den mån det med hänsyn till hans sinnesart, gärningens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt må anses skäligt. Vad han sålunda utgivit äge han söka åter av den, som genom underlåten vård om hans person vållat skadan.

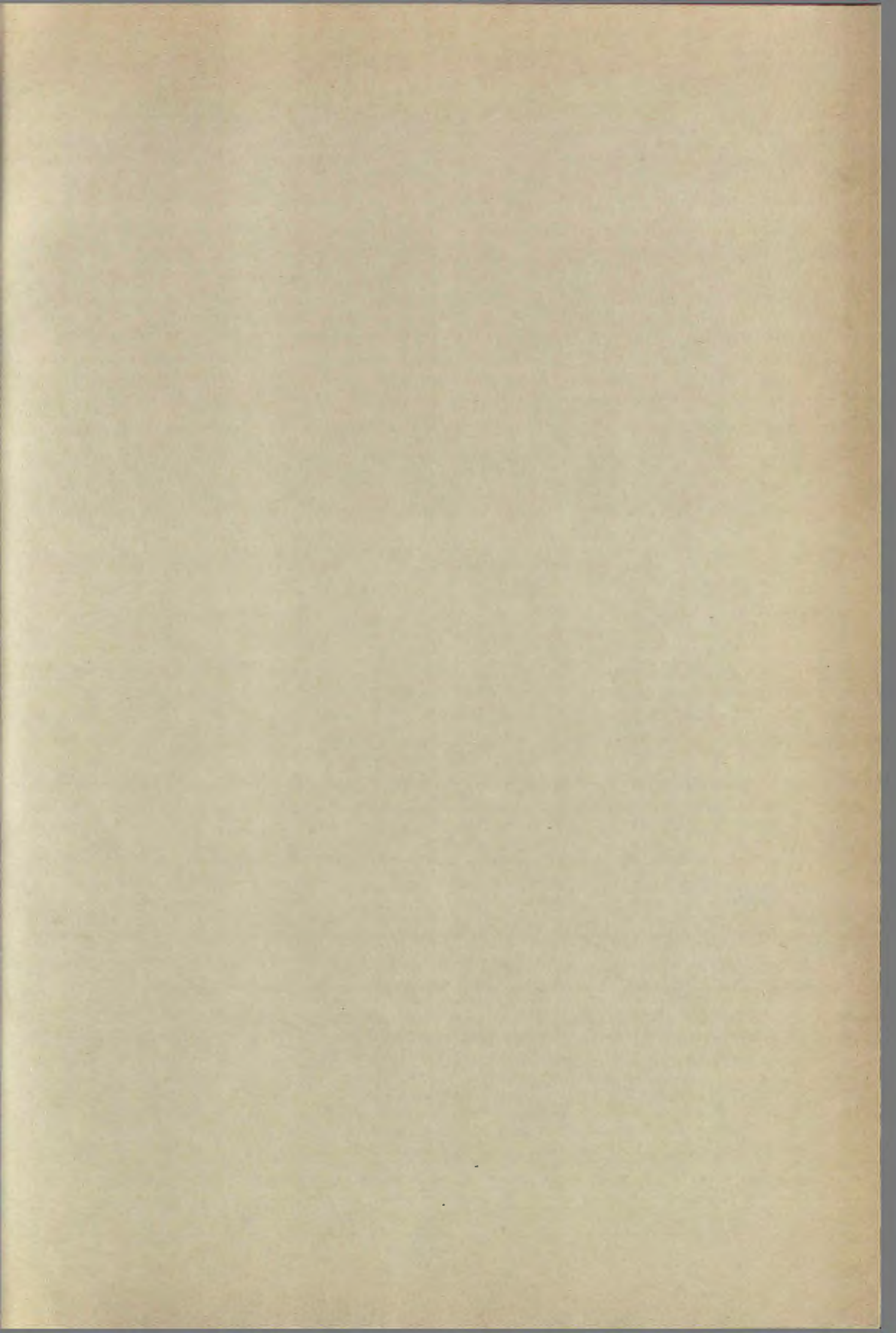
7 §.

Har straff förfallit eller tid till avbrutet åtals fullföljd blivit försutten, efter vad i 5 kap. 13, 14, 15, 17, 18 eller 19 § sägs; vare dock målsägande ej därigenom betaget att det skadestånd söka, vartill han eljest kan berättigad vara.

Har straff förfallit efter vad i 5 kap. 13, 14, 15, 18 eller 19 § sägs, vare dock målsägande ej därigenom betaget att söka det skadestånd, vartill han eljest kan vara berättigad.

8 §.

Målsägande är den, emot vilken brott begånget är, eller som därav förnärmad blivit eller skada lidit.

Statens offentliga utredningar 1953

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Förslag till lagstiftning om insemination. [9]
Förslag till brottsbalk. [14]
Enhetligt frihetsstraff. [17]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Valkretsar vid fullmäktigeval i kommunerna. 1950 års
folkomröstnings- och valsätsutrednings betänkande.
4. [1]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politik.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Generella metoder om fysiska kontroller inom investeringsspolitiken. [6]
Utredning om fastighetsbeskattningen. [8]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fakta om olja. [12]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande med förslag till fiskeristadga m. m. [2]
Betänkande med förslag till åtgärder för stödjande av
hästaveln m. m. [3]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergabruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Landsbygdens elkraftförsörjning. [13]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.

Andlig odling i övrigt.

Läkarutbildningen. [7]
Betänkande med förslag till allmänna riktlinjer för den
territoriella pastoratsindelningen och församlingsprästerliga
organisationen m. m. [11]
Juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning. 1. [15]
2. Bilagor. [16]

Försvarsväsen.

Förband och bygd. [10]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Nordiska parlamentariska kommittén. 4. Nordisk passfrihet. [4] 5. Lättnader i fråga om tullbehandling m. m. av motorfordon i trafiken mellan de nordiska länderna. [5]